

ISSN 2524-0986

АКТУАЛЬНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

ЖУРНАЛ

Выпуск 11(55)

Часть 6

Переяслав
2019

**АКТУАЛЬНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ**

ВЫПУСК 11(55)
Часть 6

Ноябрь 2019 г.

ЖУРНАЛ

Выходит – 12 раз в год (ежемесячно)
Издается с июня 2015 года

Включен в наукометрические базы:

РИНЦ http://elibrary.ru/title_about.asp?id=58411

Google Scholar

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=JP57y1kAAAAJ&hl=uk>

Бібліометрика української науки

http://nbuviap.gov.ua/bpnu/index.php?page_sites=journals

Index Copernicus

<http://journals.indexcopernicus.com/++++,p24785301,3.html>

Переяслав

УДК 001.891(100) «20»

ББК 72.4

A43

Главный редактор:

Кокур В.П., доктор исторических наук, профессор, академик Национальной академии педагогических наук Украины

Редколлегия:

Базалук О.А.	д-р филос. наук, профессор (Украина)
Доброскок И.И.	д-р пед. наук, профессор (Украина)
Кабакбаев С.Ж.	д-р физ.-мат. наук, профессор (Казахстан)
Мусабекова Г.Т.	д-р пед. наук, профессор (Казахстан)
Смырнов И.Г.	д-р геогр. наук, профессор (Украина)
Исак О.В.	д-р социол. наук (Молдова)
Лю Бинцянь	д-р искусствоведения (КНР)
Тамулет В.Н.	д-р ист. наук (Молдова)
Брынза С.М.	д-р юрид. наук, профессор (Молдова)
Мартынюк Т.В.	д-р искусствоведения (Украина)
Тихон А.С.	д-р мед. наук, доцент (Молдова)
Горащенко А.Ю.	д-р пед. наук, доцент (Молдова)
Алиева-Кенгерли Г.Т.	д-р филол. наук, профессор (Азербайджан)
Айдосов А.А.	д-р техн. наук, профессор (Казахстан)
Лозова Т.М.	д-р техн. наук, профессор (Украина)
Сидоренко О.В.	д-р техн. наук, профессор (Украина)
Егизарян А.К.	д-р пед. наук, профессор (Армения)
Алиев З.Г.	д-р аграрных наук, профессор, академик (Азербайджан)
Партоев К.	д-р с.-х. наук, профессор (Таджикистан)
Цибулько Л.Г.	д-р пед. наук, доцент, профессор (Украина)
Баймухамедов М.Ф.	д-р техн. наук, профессор (Казахстан)
Мусабаева М.Н.	д-р геогр. наук, профессор (Казахстан)
Хеладзе Н.Д.	канд. хим. наук (Грузия)
Таласпаева Ж.С.	канд. филол. наук, профессор (Казахстан)
Чернов Б.О.	канд. пед. наук, профессор (Украина)
Мартынюк А.К.	канд. искусствоведения (Украина)
Воловык Л.М.	канд. геогр. наук (Украина)
Ковальська К.В.	канд. ист. наук (Украина)
Амрахов В.Т.	канд. экон. наук, доцент (Азербайджан)
Мкртчян К.Г.	канд. техн. наук, доцент (Армения)
Стати В.А.	канд. юрид. наук, доцент (Молдова)
Бугаевский К.А.	канд. мед. наук, доцент (Украина)
Цибулько Г.Я.	канд. пед. наук, доцент (Украина)

Актуальные научные исследования в современном мире // Журнал - Переяслав, 2019. - Вып. 11(55), ч. 6 – 203 с.

Языки издания: українська, русский, english, polski, беларуская, казакша, o'zbek, limba română, кыргыз тили, ჯჷჷრტუ

Сборник предназначен для научных работников и преподавателей высших учебных заведений. Может использоваться в учебном процессе, в том числе в процессе обучения аспирантов, подготовки магистров и бакалавров в целях углубленного рассмотрения соответствующих проблем. Все статьи сборника прошли рецензирование, сохраняют авторскую редакцию, всю ответственность за содержание несут авторы.

УДК 001.891(100) «20»

ББК 72.4

A43

СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦИЯ: ПЕДАГОГИКА

Ahlam Darawsheh, Nadia Ghalia (Israel) CHARACTERISTICS OF BUILDING READING ACTIVITIES.....	7
Bobrova Olena Yu. (Kharkiv, Ukraine) THE CREATIVE ENVIRONMENT IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN STUDENTS AT THE PREPARATORY DEPARTMENT.....	13
Budanova Liana, Toryanik Lyudmila (Kharkiv, Ukraine) ENGLISH LANGUAGE COMPETENCE AS THE EFFECTIVE COMPONENT OF IMPROVING PROFESSION TRAINING OF FUTURE PHARMACISTS UNDER THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION.....	19
Irgasheva Umida, Botirbekova Gulchehra, Rejapov Abdushukur (Almalyk, Uzbekistan) THE VALUE OF WRITING IN TEACHING ENGLISH.....	24
Raimjanova Nilufar (Tashkent, Uzbekistan) THE IMPORTANCE OF MOTIVATION IN LEARNING PROCESS.....	27
Айметова Хатира Дадабаевна (Ташкент, Узбекистан) ДВЕ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ КОМПЛЕКСНОМУ МАСТЕРСТВУ.....	29
Ауелбеков Ержан Бураханович, Айдарша Мереке Полаткызы (Туркестан, Казахстан), Бүркітбаев Талғат Сағындықович (Шымкент, Казахстан) ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ И ДУХОВНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ НАЧИМОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОГО ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА.....	32
Ахметова Бақытжан Базылкаримовна, Хасенова Арайлым Абылайқызы (Қарағанды, Қазақстан) МАМАҢДЫҚ АРҚЫЛЫ ТІЛДІ ОҚЫТУ КӨСІБИ МАМАН ДАЯРЛАУДАҒЫ МАҢЫЗДЫ МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ БІРІ.....	37
Баймулдина Назира Сахимжановна, Асылбекова Шырын, Сабит Бота (Алматы, Казахстан) ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБЛАЧНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ВУЗА.....	41
Витвицкий Павел Александрович, Фишлер Алексей Александрович (Сургут, Россия) ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ ЗДОРОВЬЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ.....	49
Вікторова Леся Вікторівна, Лашул Валерій Анатолійович, Роганов Максим Максимович (Київ, Україна) ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ МОЛОДІ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТУ.....	54
Глянєнко Катерина Андріївна, Зюкіна Алла Павлівна, Клименкова Світлана Валеріївна (Кам'янське, Україна) ДІЛОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР – БАКАЛАВРІВ.....	62

Дюсенгалиева Айгуль Абунагимовна, Култанова Жанара Мерекеевна, Буркитбаева Алтынай Газизовна (Нур-Султан, Казахстан) ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПРИЧИН ЗАИМСТВОВАНИЙ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ И ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ.....	67
Зайцева Маргарита Алексеевна, Демченко Дина Исхаковна (Харьков, Украина) ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПАРАДИГМЫ.....	71
Зюкіна Алла Павлівна, Рудзік Людмила Борисівна, Попова Вікторія Анатоліївна (Кам'янське, Україна) БЕЗКОНФЛІКТНЕ ВХОДЖЕННЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ У НОВЕ СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	79
Ибраимова Женисгуль, Нурланова Улдана (Караганда, Казахстан) ПРОЦЕСС РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ.....	83
Исаакян Егине Цолаковна (Гюмри, Армения) РОЛЬ КРЕОЛИЗОВАННЫХ ТЕКСТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ.....	87
Іванова Валентина Михайлівна, Тамбовцев Геннадій Вілійович (Мелітополь, Україна) ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНОГО ЦИКЛУ.....	91
Іванова Валентина Михайлівна, Шелудько Ольга Миколаївна, Непша Ярослав Юрійович (Мелітополь, Україна) РОБОТА ЗІ СТАТИСТИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ В ШКОЛІ.....	97
Клебановская Алина Олеговна (Харьков, Украина) ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	103
Култанова Жанара Мерекеевна, Буркитбаева Алтынай Газизовна, Дюсенгалиева Айгуль Абунагимовна (Нур-Султан, Казахстан) О СПОСОБАХ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ.....	108
Маденян Лариса Арамаисовна (Гюмри, Армения) ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ФОНОСЕМАНТИЧЕСКИХ И ПУНКТУАЦИОННЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ ОРГАНИЗАЦИИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА КАК ОБЪЕКТА ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО АНАЛИЗА.....	112
Майгельдиева Шарбан Мусабековна, Шалабаева Жанар Суиндыковна (Кызылорда, Казахстан) ПРИНЦИПЫ ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	120

Меньшикова Татьяна Ивановна, Черешенко Александра Николаевна (Таганрог, Россия) ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ИГРА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ.....	124
Миршавка Любов Іванівна, Якубович Наталія Олександрівна, Маглиш Людмила Борисівна (Кам'янське, Україна) МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	129
Мусинов Александр Андреевич, Фарамураз Ерасыл Саятұлы Кузнецова Анастасия Юрьевна, Шевчук Евгения Петровна Смолина Галина Спиридоновна, Бектасова Гульсым Сафуановна (Усть-Каменогорск) ДОСТОИНСТВА И НЕДОСТАТКИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ....	133
Осипов Виктор Федотович (Якутск, Федерация) ТЕХНОЛОГИЯ ПРОГРАММИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ.....	138
Пивоваренко Марина Сергіївна (Харків, Україна) ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОЇ ГІМНАСТИКИ.....	143
Рахманбердыева К. С. (Ташкент, Узбекистан) УСЛОВИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ.....	148
Садовенко Світлана Геннадіївна (Запоріжжя, Україна) УМОВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ.....	153
Сафарова Асем, Мусабекова Гульнар Тажибаевна (Жетысай, Казахстан) ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ДИАЛОГУ НА УРОКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	159
Сейтмуратова Айман Андреевна (Караганда, Казахстан) ФОРМАТИВНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ НА УРОКАХ ВСЕМИРНОЙ ИСТОРИИ В 5 КЛАССЕ.....	165
Смаилова Жанар Шабазовна, Смаилова Анар Шабазовна(Караганда, Казахстан) НА ОСНОВЕ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ ЗАНЯТИЙ.....	168
Таганова Ару Мерекеевна, Досмырза Роза Жангазиевна (Ақтөбе, Қазақстан) БОЛАШАҚ МҒАЛІМДЕРДІҢ КӘСІБИ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	173
Финогеева Елена Владимировна, Белоусова Ирина Дмитриевна (Магнитогорск, Россия) ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДЕТСКОМ ВОЗРАСТЕ.....	178
Хмельницкая Олеся Михайловна, Ивлева Евгения Николаевна, Сейдинова Мадина Абдрашитовна (Караганды, Казахстан) ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИИ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ	181
Chalyshkan Safiye (Nur-Sultan, Kazakhstan) DIGITAL LITERACY IN VALUE BASED LEARNING.....	188

Юзликаев Фарит Рафаилович (Ташкент, Узбекистан) КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ.....	191
Яворська Наталка Василівна, Киселиця Оксана Миколаївна (Чернівці, Україна) КОМУНІКАТИВНІ ЗДІБНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЮРИДИЧНОЇ ГАЛУЗІ.....	196
ИНФОРМАЦИЯ О СЛЕДУЮЩЕЙ КОНФЕРЕНЦИИ.....	202

СЕКЦИЯ: ПЕДАГОГИКА

УДК 378

Ahlam Darawsheh, Nadia Ghalia
(Israel)

CHARACTERISTICS OF BUILDING READING ACTIVITIES

Abstract. *Reading comprehension activities are efficient for deep learning that leads to student`s communicative competences development. Through reading drills, students get to know knowledge, master linguistic competences and form socio-cultural competences. A strategic approach to reading comprehension practice through the use of scanning and skimming techniques will offer good opportunities for learning achievement. Clear goal of reading activity ensures the correct approach in selecting purposeful activities. The correct approach in building a reading comprehension activity will lead to linguistic and sociocultural competences formation through the text.*

Key words: *reading activity, reading comprehension, communicative competences, linguistic competence, knowledge, scanning, skimming.*

Аннотация. *Действия по чтению эффективны для глубокого обучения, что приводит к развитию коммуникативных компетенций студента. С помощью упражнений по чтению студенты узнают знания, овладевают лингвистическими компетенциями и формируют социокультурные компетенции. Стратегический подход к практике понимания прочитанного с использованием методов сканирования и скимминга предложит хорошие возможности для достижения результатов обучения. Четкая цель чтения деятельности обеспечивает правильный подход в выборе целевых действий. Правильный подход к построению деятельности по пониманию прочитанного приведет к формированию языковых и социокультурных компетенций посредством текста.*

Ключевые слова: *читательская деятельность, понимание прочитанного, коммуникативные компетенции, лингвистическая компетентность, знания, сканирование, скимминг.*

Reading has a great impact on student`s communicative competences development. It is the basis of instruction in all aspects of language learning: using textbooks for language lessons, writing, revising, developing vocabulary, learning grammar, editing, and using computer assisted language activities. Reading is a complex cognitive process of decoding symbols in order to construct or derive meaning (reading comprehension). It is a cognitive process because processes information, applies knowledge and changes preferences. So what is the role of reading in learner`s development?

- Through reading pupils learn language, develop linguistic skills. Reading is language input. Students doing different tasks during the lesson learn vocabulary, grammar and discourse structure, they have good opportunity to see how different elements of the language work together to convey the meaning.

- Through reading learners obtain information about different subjects they are studying, so they have a good opportunity to enrich their general knowledge.

- Through reading students develop their socio-cultural knowledge. Reading different materials during lesson and not only, they are introduced into the lifestyle and worldviews.

Rivers stated that *reading is the most important activity in any language class, not only as a source of information and a pleasurable activity, but also as a means of consolidating and extending one's knowledge of the language*" Reading is essential in developing linguistic competence so that reading skills are components of the communicative competence [1, p. 89].

What do learners read? Developing reading skills

The main text-types pupils meet in their classroom activities:

- Novels, short stories, tales; other literary texts and passages (e.g. essays, diaries, anecdotes, biographies, recipes), plays, poems, nursery rhymes

- Newspapers and magazines, advertisements, letters, postcards, notes, emails

- Handbooks, textbooks

- Tasks instructions, problems, rules for games, textbook rules, posters, signs. Why do learners read? The main reason for reading is to understand a written text. Understanding means text comprehension. Text comprehension is the process that supposes cognition in studying a language. But this goal is a general one and for it achieving exists few other reading purposes that have to be accounted during classroom activities. Purposes for reading activities:

- Reading to search for simple information (scan the text for a specific piece of information, e.g. tasks instruction)

- Reading to skim quickly

- Reading to learn from the text

- Reading to integrate the information

- Reading to write (or search for information needed for writing)

- Reading to critique texts (critical evaluation of the information)

Each reading activity must have a certain reading purpose. Knowing the reading purposes helps a lot both teacher and pupils. It helps them to choose how to approach the reading text, to choose a proper reading strategy and type of reading.

Main types of reading used for language acquisition:

- Extensive reading: reading longer texts, Brown explains that it is carried out "to achieve a general understanding of a text" [2, p.18-37] Long and Richards [1] identify extensive reading as "occurring when students read large amounts of high interest material, usually out of class, concentrating on meaning". The aims of extensive reading are to build reader confidence, enjoyment and reading fluency.

- Intensive reading: reading shorter texts to extract specific information. Intensive reading, sometimes called "Narrow Reading", may involve students looking intently inside the text. This is more an accuracy activity involving reading for details.

- Skimming: quickly running through the text to get the gist of it, to know how it is organized, or to get an idea of the tone or the intention of the writer.

- Scanning: quickly going through the text to find a particular piece of information. Scanning is used when a specific piece of information is required, such as a name, date, symbol, formula, or phrase, is required.

Skimming and scanning are sometimes referred to as *types of reading* and at other times, as *skills* or *techniques*. Brown suggested that "perhaps the two most valuable reading strategies for learners as well as native speakers are skimming and scanning." [1, p. 20], and Butcher affirms that "both skimming and scanning are specific reading techniques necessary for quick and efficient reading" [3, p. 550]. In reading activities often skimming and scanning are used together. For example, the reader may skim through first to see if it is worth reading, then read it more carefully and scan for a specific piece of information to note.

According to different purposes of the classroom or extra classroom reading, teachers must try to develop proper activities that will fulfill them. A great contribution to reading purposes achievement plays pupils skills. Reading involves a variety of skills. The main ones are listed below.

- Recognizing the script of the language. Automatic decoding, being able to recognize a word at a glance.

- Previewing and predicting. Giving the text a quick look to be able to guess what is to come.

- Deducing the meaning and the use of unfamiliar lexical items.

- Understanding explicitly stated information.

- Understanding conceptual meaning.

- Understanding the communicative value; understanding relations within sentences; understanding the relations between parts of the text through lexical connection devices; interpreting the text by going outside it; recognizing indicators in discourse; identifying the main points or important information in a piece of discourse.

- Distinguishing the main idea from the supporting details.

- Reading faster. Reading fast enough to allow the brain to process the information.

- Drawing conclusions, summarizing.

- Paraphrasing. Re-stating texts in the reader's own words.

- Visualizing. Drawing a picture, a map or a diagram of what is described in the text.

- Adjusting reading rate according to materials and purpose. Being able to choose speed and strategies needed for the level of comprehension desired by the reader.

To develop the above skills teachers, have to design a strategic reading activity that will be supported by different types of exercises. When reading is taught using a text mostly teachers insist on several reading skills (as well as grammar, vocabulary, discussion, and writing exercises). Rarely are reading skills the *focus* [4, p. 325]. When students traditionally read a story and then discuss its content, learn vocabulary, or grammatical structures found in a story, they may practice those reading skills that they already know. So they will not have opportunity to develop new ones. Reading activities must be built in a way that will give possibility for students to learn to use analytical language orally.

Reading comprehension skills can be developed through a good planning of reading activities. These activities involve challenging tasks that learn our pupil talk

and think in the foreign language. Efficient reading activities usually involve much speaking, writing, and listening as students do silent reading. The goal of the strategic reading activities is to encourage the students to be active, thinking readers.

Post reading activities help students think about and respond to texts they have read. After reading exercises teach readers to reflect upon the ideas and information in the text, relate what they have read to their own experiences and knowledge, clarify their understanding of the text, and extend their understanding in critical and creative ways. Efficient *samples of post-reading activities that might be useful can be considered*: making big, small books; using cause and effect worksheet; making up dialogue journals between students posing as characters; making up a new ending; rewriting a paragraph in a new tense; making up character comparisons/maps; writing own story using similar plot or style; writing true/false statements; developing comic strips which are centered around the topic; using graphic and semantic organizers; recognizing story structure; summarizing.

Graphic and semantic organizers. Graphic organizers illustrate concepts and relationships between concepts in a text or using diagrams. Graphic organizers are known by different names, such as maps, webs, graphs, charts, frames, or clusters.

Regardless of the label, graphic organizers can help readers focus on concepts and how they are related to other concepts. Graphic organizers help students read and understand textbooks and picture books. Graphic organizers can:

- Help students focus on text structure "differences between fiction and nonfiction" as they read.
- Provide students with tools they can use to examine and show relationships in a text.
- Help students write well-organized summaries of a text.
- Here are some examples of graphic organizers:
 - *Venn-Diagrams* (used to compare or contrast information from two sources. For example, comparing two stories).
 - *Storyboard/Chain of Events* (used to order or sequence events within a text. For example, listing the steps for brushing your teeth).
 - *Story Map* (used to chart the story structure. These can be organized into fiction and nonfiction text structures. For example, defining characters, setting, events, problem, and resolution in a fiction story; however, in a nonfiction story, main idea and details would be identified).
 - *Cause/Effect* (used to illustrate the cause and effects told within a text. For example, staying in the sun too long may lead to painful sunburn).

In *story structure* instruction, students learn to identify the categories of content (characters, setting, events, problem, and resolution). Often, students learn to recognize story structure through the use of story maps. Instruction in story structure improves students' comprehension.

Summarizing requires students to determine what is important in what they are reading and to put it into their own words. Instruction in summarizing helps students:

Identify or generate main ideas; connect the main or central ideas; eliminate unnecessary information; remember what they read;

For successful summarizing teachers teach pupils to follow these steps: read the passage through; find the topic sentence. If there is no topic sentence, write one of your own; decide the overall pattern of organization; cross out all unimportant information, ideas that are not connected to the topic. Also, cross out ideas that are repeated.

- If there is a list of details think of a word which names them all. For example, dog, cat, horse, elephant can be crossed out and the word animal can be used.

- If many actions are listed, think of a word which names them all. For example, *Andrew took the meat and vegetables out of the refrigerator. He got out a pan. He chopped up the food.* You can put these together as, *Andrew cooked the dinner.*

A summary is always shorter than the original text, often about 1/3 as long as the original. Teacher will pay attention to: **Content-** How were the key points selected from the passage. **Style-**The ability of pupils to use his own words; -The accuracy and quality of writing.

Developing reading activities involves more than identifying a text that is "at the right level," writing a set of comprehension questions for students to answer after reading, handing out the assignment and sending students away to do it. A fully-developed reading activity supports students as readers through pre-reading, while-reading, and post-reading activities. As you design reading tasks, keep in mind that complete recall of all the information in a text is an unrealistic expectation even for native speakers. Reading activities that are meant to increase communicative competence should be success oriented and build up students' confidence in their reading ability.

Construct the reading activity around a purpose that has significance for the students. Make sure students understand what the purpose for reading is: to get the main idea, obtain specific information, understand most or the entire message, enjoy a story, or decide whether or not to read more. Recognizing the purpose for reading will help students select appropriate reading strategies.

Define the activity's instructional goal and the appropriate type of response. In addition to the main purpose for reading, an activity can also have one or more instructional purposes, such as practicing or reviewing specific grammatical constructions or familiarizing students with the typical structure of a certain type of text.

Check the level of difficulty of the text. The factors listed below can help you judge the relative ease or difficulty of a reading text for a particular purpose and a particular group of students.

- How is the information organized? Does the story line, narrative, or instruction conform to familiar expectations? Texts in which the events are presented in natural chronological order, which have an informative title, and which present the information following an obvious organization (main ideas first, details and examples second) are easier to follow.

- How familiar are the students with the topic? Remember that misapplication of background knowledge due to cultural differences can create major comprehension difficulties.

- Does the text contain redundancy? At the lower levels of proficiency, listeners may find short, simple messages easier to process, but students with higher proficiency benefit from the natural redundancy of authentic language.

- Does the text offer visual support to aid in reading comprehension? Visual aids such as photographs, maps, and diagrams help students preview the content of the text, guess the meanings of unknown words, and check comprehension while reading. Remember that the level of difficulty of a text is not the same as the level of difficulty of a reading task. Students who lack the vocabulary to identify all of the items on a menu can still determine whether the restaurant serves steak and whether they can afford to order one.

In conclusion, reading is a basic activity to which students should be used. Communicative competence is a global competence that can be successfully developed when students work with texts and practice their comprehension through the use of different reading techniques like scanning, skimming and apply more reading strategies. The correct approach in building a reading comprehension activity will lead to linguistic and sociocultural competences formation through the text.

REFERENCES:

1. Rivers, CT., Reading Comprehension: How to Drastically Improve Your Reading Comprehension Fast! (Reading Skills, Speed Reading). JR Kindle Publishing, 2014. pp. 67-99.
2. Brown, R., Pressley, M., Van Meter, P., & Schuder, T. A quasi-experimental validation of transactional strategies instruction with low-achieving second-grade students. *Journal of Educational Psychology*, 1009, 88(1), 18–37.
3. Butcher, K.R., Kintsch, W. Text comprehension and discourse processing. In A.F. Healy & R.W. Proctor (Vol. Eds.) & I.B. Weiner (Ed.-in-Chief), *Handbook of psychology*, Volume 4, Experimental psychology (pp. 575–595). New York: Wiley, 2003.
4. Pearson, P.D., & Gallagher, M. (1983). The instruction of reading comprehension. *Contemporary Education Psychology*, 1983, 8, 317–344.
5. Tracey, D.H., & Morrow, L.M. (2002). Preparing young learners for successful reading comprehension. In C.C. Block & M. Pressley (Eds.), *Comprehension instruction: Research-based best practices*. New York: Guilford, 2002, (pp. 319–333).

УДК 316.444::378.14(4)

Bobrova Olena Yu.
National Aerospace University – «Kharkiv Aviation Institute»
(Kharkiv, Ukraine)

THE CREATIVE ENVIRONMENT IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN STUDENTS AT THE PREPARATORY DEPARTMENT

Abstract. *The article deals with the peculiarities of creating a creative educational environment for foreign students studying at the preparatory department. It is compared to the cultural conditions of classical and contemporary foreigners' education, priorities and main directions. It is considered the contribution of exercises to the creation of a favorable environment in the classroom. It is determined the influence of the creative educational environment on the teaching of foreign students.*

Key words: *educational environment, foreign students, educational process*

Боброва Елена Юрьевна
Национальный аэрокосмический университет им. Н. Е. Жуковского
«Харьковский авиационный институт»
(Харьков, Украина)

ТВОРЧЕСКАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ СРЕДА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ НА ПОДГОТОВИТЕЛЬНОМ ОТДЕЛЕНИИ

Аннотация. *В статье рассматриваются особенности формирования творческой образовательной среды для иностранных студентов, обучающихся на подготовительном отделении. Сравниваются культурные условия классического и современного обучения иностранцев, приоритеты и основные направления. Рассматриваются упражнения, которые способствуют созданию благоприятных условий на занятиях. Определяют влияние творческой образовательной-воспитательной среды на обучение иностранных студентов.*

Ключевые слова: *образовательно-воспитательная среда, иностранные студенты, учебный процесс.*

Боброва Олена Юрїївна
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
(Харків, Україна)

ТВОРЧЕ ОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕНІ

Анотація. *У статті розглядаються особливості формування творчого освітнього середовища для іноземних студентів, що навчаються на підготовчому відділенні. Порівнюються культурні умови класичного та*

сучасного навчання іноземців, пріоритети та основні напрямки. Розглядаються вправи, які сприяють створенню сприятливих умов на заняттях. Визначають вплив творчого освітньо-виховного середовища на навчання іноземних студентів.

Ключові слова: *освітньо-виховне середовище, іноземні студенти, навчальний процес.*

At the stage of continuous progress of science and technology, the quality of education, and therefore the use of innovative technologies, makes it especially relevant, which makes it possible to improve it. The concept of training of foreign students of all majorities of study is implemented in the educational sector of Ukraine, adopted by the European education requirements and the main provisions of the Bologna process. The education field, as well as technical education, in particular, is on the path of radical reform and entry into the European educational space, requires bringing all its components to internationally accepted standards. National Aerospace University – "Kharkiv Aviation Institute" (KhAI) is one of the initiators of reforms' and innovations' implementation in the technical education of Ukraine. That is why the training of foreign students is conditioned by the high standard of knowledge that foreigners acquire here, as well as the fact that teachers' staff pay a lot of attention to the creative approach to the educational process, which leads to the adaptation of foreign students in our country.

The development of the personality, and in our case, of a foreign student – is a complex psychophysiological process that takes place by their characteristics and laws, in the joint educational activity of the teacher and the student. The manifestation of creative potential is impossible without training. The scientist G. Kostyuk emphasized that achievements in personality development depend not only on their age but also on their educational activity organization.

The educational programs of KhAI (technical direction) are said: "Formation of creative, hardworking personality, education of civilized owner and development of individual abilities and talents of young people, ensuring the conditions of their self-realization are the main tasks of modern pedagogy". Development is a specific process of measurement, the result of which is the emergence of a qualitatively new, ascent process. According to scientist V. Doni, the basic purpose of the modern students' education is to teach the culture of vital self-determination, to form moral values, to support them in existential research. According to D. Likhachev, people create each other through communication. It should also be emphasized that the student's desire to be a good person depends on the powerful emotional force called the joy of success. This internal strength must never be exhausted because if it is absent, no pedagogical tricks will help. The creative educational environment creates the most favorable conditions for the improvement of foreign students in general. It is a support for the balance of the inner world of the individual and relations with the surrounding world by teaching and bringing up as a means of overcoming his multidirectional. It means that the environment and people around acquire the qualities of confrontation and the right choice of such a peculiarity of society as ambivalence, that is, the simultaneity of opposing motives and actions. This term was introduced into the scientific discourse by researcher Eigen Bleiler. "The development of the individual is to constantly keep the focus of all new inner

components that exclude each other. It is desirable to keep and to develop the best possible that they have" [2, p. 16].

One of the supporters of the classical model of environmental education scientist V.M. Drofa presents it as some set of incentives that widens the zone of "actual and immediate development of the individual" that affect the cultural environment of the educational institution. Other scientists have identified the psychological willingness to study in another country as a complex entity that requires a sufficiently high level of participation in the motivational and intellectual area. Scientist G. Beliaev showed that the concept of "learning environment" includes all the diversity of relationships, forms, and content that appears in the process of education and training of the person. The educational environment is presented as a systematic pedagogical object that transforms the totality of external conditions of education, upbringing and development of the collective and personality as a social environment, which allow improving the quality of person's life and developing the individual into a personality, the community – into society. According to the scientist's point of view, the implied quality of the educational environment is high ethics of life. The environment is concerned as a purposeful pedagogical interaction of all participants of the study process in education, bringing up and development.

The study environment is considered by researchers as an entity, which has a positive effect on all people around, develops them, improves them, and increases the level of motivation for foreign students. The last-mentioned quality preserves the energy capabilities of the body necessary for the activity of a foreigner, the functional properties of the nervous system.

Heinz von Foerster, the author of the concept of cybernetic epistemology, believes that the environment in the way we perceive it is our invention. All we can say about the world is the constructs of our consciousness that we invent rather than receiving from outside as a result of scientific discoveries. Accordingly, knowledge cannot be transmitted directly from person to person, for example, from teacher to student. A foreign student must construct his or her own knowledge from the empirical and perceptual material that he or she has independently developed, and has continued to immerse himself in work.

"Immersiveness – is immersion, the quality of the technological part of the environment, which provides the psychological state of the person, in which his "I" perceives himself wandered, included and interacting with some environment, which provides him with a continuous flow of stimuli and experience" [3, p. 33].

To successfully execute the influence of the creative educational environment on foreign students, it is considered necessary to carry out several practical measures to eliminate the crisis of attention as a health component of the individual, its valeologization. The main method of valeology is the study of ways to increase reserves of human health, which includes the search for tools, methods, and technologies for the formation of motivation for health, joining a healthy lifestyle. In the process of collective-distributive activity in the subsystems "teacher - group", "teacher-student", "student-student", "student - group" aimed at the search for truth, there is equal development of both hemispheres of the brain, the combination of the so-called left-hemisphere rationalism and holistic associative intuitive thinking. Interest in the work done contributes to the relaxation of the foreign student in communication with other participants in the process, a more

clear expression of their thoughts, and thus the increase in the level of communication skills, comfort in the new team in general.

To create favorable conditions for the class, it is suggested to introduce exercises into the educational process: 1) "Who is faster?" – the success of the test is evaluated by the duration and quality of the work performed; "Air drawings" – a teacher or one of the students, becoming the face of the group, the outline of the hand reproduces objects familiar to students in the air. The task is to guess which object has been drawn and describe it; 2) "Fly" – foreign students one-by-one move a "fly" magnet on the sideboard, crossed by cells. The purpose of the game is to check how the foreigners understand the commands "up", "down", "left", "right"; 3) "The most important" – students become a semicircle in front of the leader, who wants to remember the order of their location. Then, with his back, he wants to name names in the order in which they stand. The goal is not to make mistakes or make as few as possible. Having fulfilled his mission, the leader stands in a circle, and his place is taken by someone else; 4) "Who is next?" – a small group of students is in a row. The leader remembers their location and returns to the group with his back. At this time, students are quickly changing places. The leader, returning face to them, must indicate – who changed their place in the queue, and who – no. The purpose is to give the most accurate answer and to make as few mistakes as possible; 5) "Listen carefully" – two students speak different phrases at the same time contains the same number of words. The teacher stipulates this in advance. Other students should reproduce the content of each spoken phrase. There are other options for organizing this game for attention; one-moment reading of phrases from two small unknown texts, followed by their reproduction, or from well-known fairy tales, followed by the continuation of their reproduction. The techniques developed by S.V. Savchenko successfully remove the crisis of attention:

a) "theatrical pause" – used by the teacher to update the attention to the problem under discussion;

b) "transformation of the discussion into the activity" – effective in the case of a difficult situation during the discussion:

c) "pedagogical advance" is used as the initial stage of the promotion method;

d) "pedagogical hyperbolization" – the teacher's suggested option of exaggerating something to refute or confirm the idea to the discussion participants;

e) "delegation of authority" is used in the case of designing a person-oriented situation that requires a change in the usual system of social roles;

g) "imaginary agreement with the opponent" is used if the teacher needs to acknowledge the true motives of the decision sought by the student.

Foreign students have confidence in the right actions and other rights. Here are some examples:

1. "Find the difference" –to find the differences in a set of illustrations with the same image.

2. The use of serialization – the creation of the ordered increasing or decreasing rows according to the chosen feature: size, color intensity, etc. A classic example of serialization is pyramids, different sized objects of the same type.

3. Carrying out self-training:

I am a student. I like reading. I always get it. I like to study. I am a creative personality.

4. Conducting the lesson with the reflection survey -

In class I: learned..., understood..., learned..., my biggest success is..., I was not able to..., and now I can..., I changed..., in the next class I want...

5. The proposal to complete the Free Letter Task – post-class thoughts.

6. Oral description of the hero of the work.

The positive impact has the annual descriptive assessment of foreign students after passing the preparatory department, the solemn summing up of achievements of the group for a semester or a year. The meaning of descriptive assessment lies in its subjectivation, in the formation of positive learning activities. The descriptive assessment letter serves as a quality testimonial and acts as an internal document containing an existential dialogue between the teacher and the student, focused on diagnosing and supporting both parties. I. Kant also emphasized that the assessment of human labor, materialized by the word, is the best stimulus for the evolution of society.

Purposefully creating a "success situation" helps foreign students feel at ease, allowing them to believe in themselves and their strength. And regular consultations, business communication with them create conditions for the development of their initiative, search, desire to do more than the teacher suggests. The task of teachers of language training of foreign students – to teach them to interact without conflict in any team, and for this purpose – to teach to create an atmosphere of benevolence, creativity, trust, and understanding. The educational system, aimed at solving the basic conceptual idea of the development of an educational institution like a school of life-creation – the idea of self-improvement, self-realization, and thus – involving students in active management activities, increases their level of responsibility for their actions. After all, responsibility is the essential basis of personality, which coincides with the concepts of personal and social duty, with the assignment and realization of an external necessity with the wishes and needs of the individual. Responsibility is based on a person's awareness and acceptance of the necessary dependence of behavior on social goals and values. According to scientists, responsibility should also be understood as an internal source of the ability of adequate self-determination of the subject in the system "person-world" and as a perspective of the development of the individual's need for self-actualization. Responsibility is manifested in the student's awareness of the need and importance of the compulsory performance of a cause that is of value to others, in directing his or her efforts to execute the case and intensifying it, in the emotional experience of success – failure in the process of activity, in the willingness to self-control and self-esteem, striving for a reflexive position in relation to their actions and actions. Responsibility means that a problem, case, assignment that student makes the subject of consciousness, that is, relates to him.

Thus, the creative educational environment created during the classroom activities in the educational process of foreign students, gives a great charge of positive emotions, helps to feel more confident when performing tasks independently, in pairs, in a group, and a team. Studying in the formative creative educational and educational environment leads to development. It is a prerequisite for personal formation, positive changes in the cognitive activity of students.

REFERENCES:

1. Азаров Ю. П. Радость учить и учиться: педагогика гармонического развития / Ю. П. Азаров. – М.: Политиздат, 1989. – 335 с.
2. Акупенкова І. А. Виховна робота з розвитку здібностей до спілкування / І.А. Акупенкова// Практична психологія і соціальна робота. – 1998. – № 6 – 7. – с. 88
3. Артемова Т. Проблемы обучения / Т. Артемова, А. Ковалева // Народное образование. – 1998. – № 9 – 10. с.5 – 8
4. Берулова М.Н. Гуманистическое образование в условиях информационной цивилизации / М.Н. Берулова // Педагогика. – 2008. – №7. – с. 3 – 7
5. Бим – Бад Б. М. Категория амбивалентности в теории воспитания человека / Б. М. Бим – Бад, Л. И. Егорова // Педагогика. – 2008. – № 7. – с. 8 – 17
6. Никитин Б. Резервы здоровья наших детей / Б.Никитин, Л. Никитина. – М., 1990 – 234 с.
7. Сергеев С. Ф. Обучающие свойства среды: смена парадигмы / С.Ф. Сергеев // Педагогические технологии. – 2008. – №2 – с. 25 – 33
8. Shleneva M. G. Methods to increase students' interest in ukrainian as foreign language // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXVI міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2018, 16-18 травня 2018р.: у 4 ч. Ч. IV. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХПІ». – С. 335.
9. Shleneva M. G. Ukrainian as a foreign language: practical types of class work // Проблеми і перспективи підготовки іноземних студентів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 11-12 жовтня 2018 р. – Х.: ХНАДУ. – С. 102-105.

Liana Budanova, Lyudmila Toryanik
National University of Pharmacy
(Kharkiv, Ukraine)

ENGLISH LANGUAGE COMPETENCE AS THE EFFECTIVE COMPONENT OF IMPROVING PROFESSION TRAINING OF FUTURE PHARMACISTS UNDER THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION

Abstract. *The article is dedication to one of the actual problems of English teaching process of future pharmacists. This article emphasizes the necessity of implementation of communication approach to formation of English communicative competence among students of pharmaceutical specialties. Nominated as a competence and taking into consideration the fact that the global labor market requires the competitiveness from graduates the English language competence has become an important part of professional competencies which successfully determine their future careers to European standards. The main feature of the English language competence is the relationship of theoretical skills, the ability to use the acquired knowledge and skills in the specific practical contexts, adapted to the real life situations.*

Key words: *communicative competence, implementation, profession training, language competence, learning process.*

Лиана Буданова, Людмила Торьяник
Национальный фармацевтический университет
(Харьков, Украина)

КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ В ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА КАК ЭФФЕКТИВНАЯ КОМПОНЕНТА УЛУЧШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ФАРМАЦЕВТОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация. *Статья посвящена одной из актуальных проблем преподавания английского языка будущих фармацевтов. В данной статье подчеркивается необходимость внедрения коммуникативного подхода к формированию коммуникативной компетенции английского языка у студентов фармацевтических специальностей. Номинация в качестве компетенции и принимая во внимание тот факт, что глобальный рынок труда требует от выпускников конкурентоспособности, знание английского языка стало важной частью профессиональных компетенций, которые успешно определяют их будущую карьеру в соответствии с европейскими стандартами. Главной особенностью компетенции по английскому языку является взаимосвязь теоретических навыков, умения использовать полученные знания и навыки в конкретных практических контекстах, адаптированных к реальным жизненным ситуациям.*

Ключевые слова: *коммуникативная компетентность, реализация, профессиональная подготовка, языковая компетентность, учебный процесс.*

Nowadays, Ukraine is at the stage of integration into the European space. That is why foreign language is considered as an indispensable component of professional training. We live in a global world where communication demands have dramatically changed over the past decades and where English has acquired a central position. English has become a great need to communicate globally and this has been reflected in many educational systems around the world, where English has acquired the position of the first foreign language.

Changes in the modern world as an objective tendency, and functioning in all spheres of our life, demonstrate new conditions and facts to scientists. Globalization also concerns education with modern approaches to it which are associated with the challenges of the global universities and the global market for educational services. The main factor of globalization that influence on education is the economic ideology, which indicates the great importance of the market. The implementation of the market into the field of education leads to the concepts such as challenge standards and competition. Increasing competition in the context of growing globalization brings to the system of education the most serious requirements, such as: ensuring continuous training, retraining and professional development of personnel, as well as the teaching staff skills for the perception of new knowledge.

The formation of the English language competence during the students' study at the university is very important for them to acquire knowledge and skills which should ensure future specialists to be successful in the real society. The questions of the formation of the English language competence under the influence of globalization are reflected in the scientific works of many researchers and practitioners. Some of them we are going to discuss in order to help teachers in solving the certain practical problems in the process of study students to gain knowledge required by the labor market.

The analysis of the educational and scientific literature, due to the problem of the study, showed that despite of the deterioration in connection with the restructuring of the education system the problems of improvement of the students' self-dependent work, the only definition of the students' self-assistant work has not been found yet: there are different approaches to the definition of the students' self-assistant work.

We emphasize the different levels of the student's self-assistant work: a low level when the independent action encourages students' and the teacher, helping them almost constantly monitoring and implementing; intermediate level, when such work also induces a teacher, but the student works independently; high level when the task organizes and supervises the student himself.

We believe that the structure of whole education process with students' self-assistant work, on one hand, serves as the class work, more specifically, as a self-study of educational literature that is performed outside the primary timetable. This work includes the following elements: reading materials on the subject and determining its location and connection in the system problems that are studied or researched, repetitions, serious reading with planning, the selection of the main points of each plan drawn up, recording selected material in their own interpretation of the use of conventional symbols, etc.

On the other hand, we also consider self-assistant work to be a systematic, planned, purposeful work of the students who made it during the scheduled

mandatory training sessions where they listen and make notes of the teachers' explanations independently.

We define the main features of teaching and learning activates as:

- External, which include planning the trainees, their work assignments without detailed instructions and direct assistance to teachers. The role of the latter is seen only through the prism of organizational and functionally related control actions.

- Internal expressed in identifying students' self-assistant and creative activity in order to reach to their teaching and learning activities, from playing tasks modeled to partially retrieval and even research activities. Moreover, the educational and cognitive activities undergo a qualitative change and progressive development.

- General: availability of teaching or learning problem, which appears in the form of training, practical or another problem that motivates students to the creative work required voltage spiritual and physical strength.

English language podcasts are an excellent way to learn English quickly.

You can listen to them anytime anywhere – at your desk or while you're on the move. What better way to pass the time during a long commute than by immersing yourself in an entertaining podcast?

With a little dedication, English language podcasts will help you quickly improve your listening skills and proficiency. One perk (benefit) is that podcasts often have transcripts (a written version of the audio).

Podcasts have been very positively valued in what respects the development of the student's communicative skills. They can be used to improve students' listening skills or to improve oral production and pronunciation skills.

Here are some easy ways to improve your English communication skills:

- Listen to English Speaking Shows. Find an interesting TV show, radio show, or even podcast that you can listen to both at home and on the go. Spend as much of your downtime as possible listening to spoken English. iTunes offers a great variety of hour long podcasts that you can directly download to your mp3 player. Listening to spoken English will help you improve your improve your vocabulary, learn better sentence structure and make learning the correct pronunciation of difficult words even easier.

- Start a Blog. Use your hobbies, field of study or career path to help you learn English. While you may have a solid foundation in reading, writing and speaking in English, there will be many words that are specific to your hobbies, studies or career that will not core up in everyday conversations or during your English classes. To master these interest specific words, try writing a regular blog about subjects related to your field of study, interests or career path. Even if you are just summarizing articles in English, you will quickly become familiar with the English translations of words that you are already familiar with in your native language.

- Use Ginger's English Personal Trainer. Ginger's English Personal Trainer keeps track of the mistakes that you make while writing both in MS Office and online in your browser and uses these errors to determine which your weakest areas of English are. Ginger will present you with personalized lessons based on your weak areas to help you fix your problematic areas of English.

Luke's English Podcast- Luke is a qualified English language teacher and stand-up comedian who provide an award-winning, engaging and entertaining podcast series His intention is to "make you laugh while you learn" and he provides a rich mix of subject.

For many of the podcasts Luke is the sole narrator, although real-life conversations sometimes occur. He has a warm, engaging voice that draws in the listener. His stories are fun and interesting. The English is spoken at normal speed and transcripts are available.

One of the most important ways of formation and development of foreign language is communicative competence with application of business games. The application of business games in English language classes in non-linguistic university has several advantages:

- provides a favorable psychological climate for communication;
- creates opportunities for motivated communication in a foreign language, allows you to achieve a higher level of communication than in traditional training, as it involves the implementation of specific activities (discussion of the project, participation in the conference, conversation with colleagues and patients, tosh, more allows you to include elements of future professional activity in the process of learning a foreign language)

- involves the active participation of the whole group as a whole and each of its members separately. In addition, in the business game, participants assert themselves not only as individuals but also, above all, as specialists in the field of their future professional activity;

- participation in business games activates mental activity, increases creative activity, as it allows students in practice to apply their knowledge of a foreign language.

- promotes the development of independent, productive thinking aimed at forming search creative activity;

- making contact when communicating to develop communication skills;

- allows you to properly perceive and evaluate the interlocutor as a person;

- performing various tasks leads to a concrete result, which gives the participants of the educational process a feeling of satisfaction from joint actions, the desire to set and solve new tasks close to reality.

Here are some of them:

- You work as a pharmacist and give a consultation on a new drug.

- Your boyfriend/girlfriend is going to work as a laboratory assistant. Try to get as much information as possible about this occupation.

- Discuss the rules "Laboratory Safety"

- You are not satisfied with the quality of the medicine. Make a complain.

- You have a cold / flu / headache / allergy and need an effective remedy.

Ask the chemist for a piece of advice

- You have intentions to discuss the main programs of the WHO with your colleagues pharmacist is ready to consult him and to help to choose the necessary medicine in a forthcoming conference.

- You are at the chemist's. A customer asks for a recommendation for his problem. A pharmacist is ready to consult him and to help to choose the necessary medicine.

The frequent use of various types of educational technologies, caused by the effectiveness, in solving practical problems give the better results than the traditional study in the formation of the English language competence in training university students under the influence of globalization. Such training allows students to be adapted to the professional activity in the future. It also helps them to determine causes of problems real to life and to overcome the internal and external factors of the English language competence in the global educational system.

REFERENCES

1. Marginson S. Dynamics of National and Global Competition in Higher Education. Higher Education. 2006. Vol.52. № 1. p. 4-39
2. Dudeney G., Hockly N. How to Teach English with Technology. – Pearson Longman, 2008. – 192 p.

Irgasheva Umida, Botirbekova Gulchehra, Rejapov Abdushukur
Almalyk branch of Tashkent State Technical University
(Almalyk, Uzbekistan)

THE VALUE OF WRITING IN TEACHING ENGLISH

Abstract: *The article discusses the importance of developing writing skills in English as a foreign language programs at the university level, traditional approaches to the teaching of written production and describes writing activities that depart somewhat from these approaches and to show how this type of activity can contribute to overall foreign or second language proficiency.*

Key words: *differentiate, establish, linguistic, analysis, dictatorial, annotation, memorization, recording, literary.*

*Иргашева У., Ботирбекова Г., Режепов А.
Алмалыкский филиал Ташкентского
государственного технического университета
(Алмалык, Узбекистан)*

ЦЕННОСТЬ ПИСЬМЕННЫХ НАВЫКОВ В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация: *В статье рассмотрены важности развития письменных навыков в обучении английского языка, как иностранного, в высших учебных заведениях, традиционных подходов в обучении письменных навыков и описаны письменные упражнения для совершенного усвоения иностранного языка.*

Ключевые слова: *различать, установить, языковой, анализ, властный, примечание, запоминание, запись, литературный.*

Many values have been attributed to written language. The study of the history of writing, and especially of classical Greek culture, has led authors like Olson to say that it is written language that has given rise to ordered and logical thought. It has also been said that it is thanks to writing that humanity has been able to develop democratic political systems. This same researcher however, mentions other authors who argue that Greek culture, the Homeric texts or the writings of Plato himself, are based on oral records. He even accepts that no direct causal links can be established between written culture and cultural development. In the same way, assertions about the influence of writing on cognitive development are also questionable. It might be said that thanks to writing obvious metalinguistic skills are developed. "The development of grammar, syllogistic reasoning, most linguistic analysis, are all unlikely without writing.

However, differentiating between simple and complex thought on the basis of the possession or otherwise of a written culture has no scientific foundation." It also seems obvious that writing as a system of annotation, memorization and recording is more efficient than the oral system and it is hard to imagine a state or political system of any scope without a written system of administration. But, as Gould says (1989), writing is no guarantee of democracy, since dictatorial or fascist systems have also developed with the help of writing. In the same way, we cannot

say that cultures without writing are less logical. In fact, according to Johns (1993), knowledge has developed more through oral dialectical discussion than through the analysis of written texts, though in such a range of forms that those of us who are of one language are illiterate before another. Only the market is perhaps more globalized than writing itself, but the market economy could hardly become widespread except through a system of letters and numbers. The debate over the death throes – the struggle and approaching death – of the voice in the face of writing had a lofty exponent as far back as Plato himself. Must we continue to mistrust writing? Is it still in most cases an instrument of domination? And even worse, the death of words? But would it not still be possible to play with letters, like voices seen and painted? Writing is a visible support for the voice and not necessarily its rival, although at present its dominant fixation is sought. Similarly, no one is in any doubt that the prestige of written language is associated with the social, religious and political history of most communities. As it is pointed out, it is the possessors of technology (scribes, priests, officials, jurists, etc.) who have overvalued the use of writing, taking advantage of the position of power this use gave them. It is therefore logical that the mastery of writing is also considered an important asset to social liberation. Although the values attributed to writing can be questioned, we nevertheless know that society – and this includes all the informants in our research – considers written language essential for a language to subsist and to acquire the prestige necessary to be passed on. It is therefore not the object of this review to dismiss or detract from writing. It is, however, important to stress that writing does not constitute a necessary condition for a language to be considered an invaluable asset of the cultural heritage of humanity.

However, because of the extreme differences to be found in the act of writing, we also need to look into the information that has been obtained on standardization and on written literary traditions. Of course, we need to go back over what is considered standard language and on the possible misinterpretations of the question on written language. Suffice it to say, for the time being, that only a third of all languages, those that claim to have a standard language and a standard literature, show a relatively normalized use of writing. Writing is a factor to which informants attach great importance. Generally it brings prestige to the language, especially when there is an ancient written tradition to fall back on, as shown by informants of Sindhi, Breton and Tibetan.

Graduate training in counseling may incorporate many pedagogical tools in the process of preparing a student for a career in counseling. Excellent examples of such training devices are the master's level practicum and doctoral level internships which provide the "hands on," supervised experience which enables the student to apply the theory and technique learned in the classroom. The hall mark of these training experiences is the supervision and feedback the student receives regarding his/her actual interaction with a client. It is the recognition of the specific counseling techniques employed successfully and highlighting of mistakes made or opportunities missed which allow students to increase their proficiency as counselors and enhance their standing as professionals. Yet short of the formal research paper or master's thesis/doctoral dissertation, little opportunity exists for students to receive the same quantity and quality of feedback on their use of the written word. To facilitate the development of writing skills as a component of a graduate education in counseling, there are a number of techniques which will

require the student to think and act as a counselor when writing as well as when speaking. These techniques, both formal and informal, present the student with the opportunity to recognize that writing is an important skill which will factor in to their academic success as well as their professional development.

REFERENCES:

1. Gould, E., DiYanni, R., & Smith, W. The Act of Writing. New York: McGraw Hill.1989.
2. Flowerdew, J. An educational, or process, approach to the teaching of professional genres. *ELT Journal*, 1993.
3. Johns, A. M. Written argumentation for real audiences: suggestions for teacher research and classroom practice. *TESOL quarterly*, 1993.
4. Lewin, L. Integrating reading and writing strategies using an alternating teacher-led/student-selected instructional pattern. *The Reading Teacher*, 1992.

Raimjanova Nilufar
The National Institute of Fine art and Design
(Tashkent, Uzbekistan)

THE IMPORTANCE OF MOTIVATION IN LEARNING PROCESS

Abstract: *In this article we know different types of motivations and their importance in learning process.*

Key words: *fostering motivation, positive motivation, negative motivation*

Раимджанова Нилуфар
Национальный институт изобразительного искусства и дизайна
(Ташкент, Узбекистан)

ВАЖНОСТЬ МОТИВАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Аннотация: *В данной статье мы знаем различные типы мотиваций и их значение в учебном процессе.*

Ключевые слова: *стимулирующая мотивация, позитивная мотивация, негативная мотивация*

The term "Motivation" is very close to the them who works with people and their main goal is to involve others. Research has shown that the interaction between her and student is more important than structural factors like educational materials or class size. This relationship between student and teacher begins when they start school and is just as important as the student advances and the academic challenges become more difficult.

While it's important to reinforce and reward effort, children need tangible things to reward a job well done. Children aren't always able to understand the long-term benefits of getting good grades and learning- they need instant feedback. Incentives motivate them to work hard and really try because they'll be thinking about their final goal. Teaching can be such a rewarding profession, but it does come with challenges. Sometimes students can seem disengaged and unmotivated. Don't worry! You can use several strategies to encourage them to study and really understand the course material. Start by making sure that students understand your expectations. Then, help them realize what they can gain by studying. You can also give them the tools they need to study more effectively. clear syllabus is essential in letting students know what they can expect from your class. By letting them know what they will be graded on, you can use the syllabus to motivate them to study. In the syllabus, you might write something like, "In order to succeed in this class, you need to study. Attending class alone will not be enough to score highly in this class."

- For example, if they see that the first exam is worth 20% of their final grade, they'll know that it's important to do well.^[1]

- Your syllabus should also include due dates for all assignments and tests. This will allow students the time they need to study in advance.

- Consider making a syllabus even if it is not common practice in your middle school or high school. It can really help students understand how to succeed in the class.

Learning is self-initiated, but it must be aided by motives so that the learner will persist in the learning activity. A definite motive is valuable in all work, as motives make for readiness. The greater the readiness, the greater will be the attention given to the work on hand and the sooner will the desired result be achieved.

It is important to attempt to get the learner into a state of readiness for it increases the alertness, vigor, and wholeheartedness of learning. In trying to achieve some end, the more acute the readiness, the more satisfying the reaction. The activities which are futile become annoying.

Conclusion

One sure means of putting the law of effect into operation is to assist the learner to achieve ends and purposes which he is zealous to attain. The real problem in motivating schoolwork is to discover values strong enough to stimulate the pupils to effective effort.

We would like to stress the fostering motivation helps students their afford more and will be successful

REFERENCES:

1. O'Malley, J. M., & Valdez Pierce, L. (1996). "Authentic assessment for English language learners: Practical approaches for teachers." New York: Addison Wesley.
2. Mohan, B. (1986). "Language and content." Reading, MA: Addison Wesley.
3. Nunan, D. (1989). "Designing tasks for the communicative classroom." Cambridge, UK: Cambridge University Press.
4. Oxford, R. (1990). "Language learning strategies. What every teacher should know." Boston, MA: Heinle & Heinle.

Айметова Хатира Дадабаевна
Ташкентский педиатрический медицинский институт
(Ташкент, Узбекистан)

ДВЕ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ КОМПЛЕКСНОМУ МАСТЕРСТВУ

Аннотация: Это обычная практика среди учителей, и мы назовем ее простой интеграцией. Информация, которую студенты получают от чтения, полезна в устной деятельности, в то время как писательская деятельность основана на информации из устной деятельности.

Ключевые слова: интегрированный навык, подчеркивает, содержание на основе, увеличение, когнитивный язык, адъюнк-модель.

Aymetova Khatira Dadabayevna
Tashkent Pediatric Medical Institute
(Tashkent, Uzbekistan)

TWO FORMS OF INTEGRATED-SKILL INSTRUCTION

Abstract: This is common practice among teachers, and we will call it simple integration. The information that the students get from the reading is useful in the oral activity, while the writing activity is based on information from the oral activity.

Key words: integrated-skill, emphasizes, content-based, increasing, cognitive language, adjunct model.

Two types of integrated-skill instruction are content-based language instruction and task-based instruction. The first of these emphasizes learning content through language, while the second stresses doing tasks that require communicative language use. Both of these benefit from a diverse range of materials, textbooks, and technologies for the ESL or EFL classroom. "Content-Based Instruction." In content-based instruction, students practice all the language skills in a highly integrated, communicative fashion while learning content such as science, mathematics, and social studies. Content-based language instruction is valuable at all levels of proficiency, but the nature of the content might differ by proficiency level. For beginners, the content often involves basic social and interpersonal communication skills, but past the beginning level, the content can become increasingly academic and complex. The Cognitive Academic Language

Learning Approach (CALLA), created by Chamot and O'Malley (1994) shows how language learning strategies can be integrated into the simultaneous learning of content and language. At least three general models of content-based language instruction exist: theme-based, adjunct, and sheltered (Scarcella & Oxford, 1992). The theme-based model integrates the language skills into the study of a theme (e.g., urban violence, cross-cultural differences in marriage practices, natural wonders of the world, or a broad topic such as change). The theme must be very interesting to students and must allow a wide variety of language skills to be practiced, always in the service of communicating about the theme. This is the most useful and widespread form of content-based instruction today, and it is found in

many innovative ESL and EFL textbooks. In the adjunct model, language and content courses are taught separately but are carefully coordinated. In the sheltered model, the subject matter is taught in simplified English tailored to students' English proficiency level. "Task-Based Instruction." In task-based instruction, students participate in communicative tasks in English. Tasks are defined as activities that can stand alone as fundamental units and that require comprehending, producing, manipulating, or interacting in authentic language while attention is principally paid to meaning rather than form (Nunan, 1989). The task-based model is beginning to influence the measurement of learning strategies, not just the teaching of ESL and EFL. In task-based instruction, basic pair work and group work are often used to increase student interaction and collaboration. For instance, students work together to write and edit a class newspaper, develop a television commercial, enact scenes from a play, or take part in other joint tasks. More structured cooperative learning formats can also be used in task-based instruction. Task-based instruction is relevant to all levels of language proficiency, but the nature of the task varies from one level to the other. Tasks become increasingly complex at higher proficiency levels. For instance, beginners might be asked to introduce each other and share one item of information about each other. More advanced students might do more intricate and demanding tasks, such as taking a public opinion poll at school, the university, or a shopping mall.

ADVANTAGES OF THE INTEGRATED-SKILL APPROACH

The integrated-skill approach, as contrasted with the purely segregated approach, exposes English language learners to authentic language and challenges them to interact naturally in the language. Learners rapidly gain a true picture of the richness and complexity of the English language as employed for communication. Moreover, this approach stresses that English is not just an object of academic interest nor merely a key to passing an examination; instead, English becomes a real means of interaction and sharing among people. This approach allows teachers to track students' progress in multiple skills at the same time. Integrating the language skills also promotes the learning of real content, not just the dissection of language forms. Finally, the integrated-skill approach, whether found in content based or task-based language instruction or some hybrid form, can be highly motivating to students of all ages and backgrounds.

INTEGRATING THE LANGUAGE SKILLS in order to integrate the language skills in ESL/EFL instruction, teachers should consider taking these steps:

* Learn more about the various ways to integrate language skills in the classroom (e.g., content-based, task-based, or a combination). * Reflect on their current approach and evaluate the extent to which the skills are integrated. * Choose instructional materials, textbooks, and technologies that promote the integration of listening, reading, speaking, and writing, as well as the associated skills of syntax, vocabulary, and so on.

* Even if a given course is labeled according to just one skill, remember that it is possible to integrate the other language skills through appropriate tasks.

* Teach language learning strategies and emphasize that a given strategy can often enhance performance in multiple skills.

CONCLUSION

With careful reflection and planning, any teacher can integrate the language skills and strengthen the tapestry of language teaching and learning. When the tapestry is woven well, learners can use English effectively for communication.

REFERENCES:

1. Chamot, A. U., & O'Malley, J.M. (1994). "The CALLA handbook: Implementing the cognitive-academic language learning approach." Reading: MA: Addison Wesley.
2. O'Malley, J.M., & Valdez Pierce, L. (1996). "Authentic assessment for English language learners: Practical approaches for teachers." New York: Addison Wesley.
3. Mohan, B. (1986). "Language and content." Reading, MA: Addison Wesley.
4. Nunan, D. (1989). "Designing tasks for the communicative classroom." Cambridge, UK: Cambridge University Press.
5. Oxford, R. (1990). "Language learning strategies. What every teacher should know." Boston, MA: Heinle & Heinle.
6. Oxford, R. (1996). "Language learning strategies around the world. Crosscultural perspectives." Manoa: University of Hawaii Press.
7. Perego, S. F., & Boyle, O.F. (2001). "Reading, writing, and learning in ESL." New York: Addison Wesley Longman.
8. Scarcella, R.

УДК 373

**Ауелбеков Ержан Бураханович, Айдарша Мереке Полатқызы
Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
(Түркістан, Қазақстан),
Бүркітбаев Талғат Сағындықович
М. Әуезов ат. Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті
(Шымкент, Қазақстан)**

ҰЛТТЫҚ СӘНДІК-ҚОЛДАНБАЛЫ ӨНЕРІНІҢ ТӘРБИЕЛІК ЖӘНЕ РУХАНИ-ТАНЫМДЫҚ МӘНІ

*Ауелбеков Ержан Бураханович,
Айдарша Мереке Полатқызы
Международный казахско-турецкий унив-т им. Х.А. Ясауи
(Туркестан, Казахстан),
Бүркітбаев Талғат Сағындықович
Южно-Казахстанский государственный унив-тет им. М. Ауэзова
(Шымкент, Казахстан)*

ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ И ДУХОВНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ НАЧИМОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОГО ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА

Аннотация. В статье разъясняется и анализируется роль художественного образования в формировании общественной культуры и воспитания подрастающего поколения на основе казахского декоративно-прикладного искусства. Рассматриваются мнения ученых об образовательном, художественном и познавательном значении применения народного прикладного искусства в художественном воспитании подрастающего поколения. Духовно-нравственное содержание казахского декоративно-прикладного искусства характеризуется его познавательной значимостью. Художественно-познавательные проявления декоративно-прикладного искусства в казахской культуре рассматриваются и анализируются с точки зрения их образовательной стороны. Даются характеристики духовно-познавательного содержания по видам казахского декоративного искусства. Выводятся этнопедагогические заключения о художественно-познавательном характере казахского декоративно-прикладного искусства.

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, культура, художественное воспитание, художественное мировоззрение, ремесло, орнаменты, духовное познание, этнопедагогика.

*Erzhan Auyelbekov, Mereke Aidarsha
International Kazakh-Turkish University H.A. Yasawi
(Turkestan, Kazakhstan),
Talgat Burkitbaev
South Kazakhstan State University named after M. Auezov
(Shymkent, Kazakhstan)*

EDUCATIONAL AND SPIRITUAL-COGNITIVE VALUE OF THE NATIONAL ARTS AND CRAFTS

Abstract. *The article explains and analyzes the role of art education in the formation of social culture of the younger generation on the basis of the Kazakh decorative and applied art. The authors consider the opinions of scientists on the educational, artistic and cognitive significance of the application of folk applied art in the education of the younger generation. The spiritual and moral content of the Kazakh decorative and applied art is characterized by its cognitive significance. Artistic and cognitive manifestations of decorative and applied art in the Kazakh culture are considered and analyzed from the point of view of their educational side. The characteristics of spiritual and cognitive content by types of Kazakh decorative art are given. Ethnopedagogical conclusions about the artistic and cognitive nature of the Kazakh decorative and applied art are deduced.*

Keywords: *decorative and applied art, artistic culture, artistic Outlook, craft, ornaments, spiritual knowledge, ethnopedagogy.*

Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағдыларға қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке, яғни ақпаратты өзі ізденіп табуға, талдау және ұтымды пайдалануға, жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі заманға лайықты өмір сүруге және жұмыс істеуге үйретуді қамтиды. Осыған сәйкес, жалпы орта білім берудің мазмұны да мектеп бітірушінің дербес және лайықты өмір сүруі, білім алуын едәуір жоғары деңгейде жалғастыруды немесе еңбек нарығында өзінің орнын табуына қарай құрылады деп көрсетілген [1, 12].

Жас ұрпақтың болашақ кәсібін таңдауы күрделі құбылыс болып табылады. Өз қабілеттерін айыра білу, сонымен қатар жаңа қоғамдағы құндылықты бағдарлардың қалыптасуы кәсіп таңдаудағы орны айқындалып, олардың өзін-өзі басқарудағы саналы әрекетіне айналса – кәсіптік бағдар беру нәтижелі болады деп есептеледі. Бүгінгі таңдағы кәсіби бағдарлауда олардың еңбек әрекетіндегі қызығушылықтары, бейімділіктері мен қабілеттерін қоғамның рухани өмірінен бөліп қарауға болмайды. Себебі, адамгершілік құндылықтар мамандық таңдаудағы әрбірінің ынталы әрекеттеріне айналуы қажет. Міне, сонда ғана әрбір болашақ кәсіптің иесінің қабілеттері өздерінің таңдаған мамандықтарына сай болады. Сол себепті, олар өздерінің жеке бас мүдделері үшін ғана емес, таңдаған кәсібінің қоғамдағы мәнін саналылықпен меңгергені де абзал. Кәсіптік бағдар беруде ең маңыздысы кәсіптік бағдар берудің рухани тәрбиелік мүмкіндігінің қоғамға қажетті мамандық пен кәсіптік әрекеттің мазмұнына дұрыс ықпал етуі болып табылады. Сондықтан қазіргі нарықтық заманда кәсіптік бағдар беруді кешенді түрде қарастыру өз жемісін де ертерек берері сөзсіз. Атап айтқанда, жас ұрпақтың кәсіптік бағдарын

қалыптастыруды олардың тұлғалық, психологиялық ерекшеліктерін, қоршаған ортаны шынайы тану, мамандыққа деген, әсіресе халықтық көркемөнерлік кәсіп салаларына, қатынасын анықтау қажет. Себебі, бүгінгі еңбек қатынасын жаңғыртушы да, оның мәні мен мазмұнын жаңартушы да келешек ұрпақ болғандықтан, өскелең жастардың тұлғасын, психологиясын зерттеу қажет. Жастарға кәсіптік бағдар беруге жаңаша тұрғыдан келудің қажеттілігі де осымен тікелей байланысты болып келеді. Әрбір адамның мінез-құлқының негізгі сипаттарының бірі – оның бейімділігі, бағдары. Бейімділіктің әлеуметтік психологиялық тұрғыдан дамуы адамның оқып, білім алуы мен тәрбиеленуі үшін маңызды.

Адамды іс-әрекетке итермелейтін, ішкі ойын іске асыратын, қозғалысқа келтіретін негізгі құбылыс қажеттілік болып табылады. Осыдан барып тұлғаны бағдарлау ұғымын түсіндіруге болады. Тұлғаның бағдары оның мінезіне, біліміне, біліктілігіне де байланысты. Бұл жағдайда жеке тұлғаның іс-әрекетін жүйелік-құрылымдық тұрғыдан тұтастай алып қараған дұрыс. Адамның бағыт-бағдары, іс-әрекеті өткенге, осы кезеңге, болашаққа да байланысты екендігі белгілі. Яғни, адамдар өткенге қарап өз қателіктерін түзетуге, ондай қателіктерді алдын алуға, өзінің іс-әрекетін, мінез-құлқын, кәсібін бағдарлауға әрекеттенеді, сондықтан бүгінгі таңда жас ұрпақты кәсіби бағдарлаудың мәні мен құрылымын, сол құрылымның адамның жасына қарай өзгеруі туралы зерттеулер әлі де қажет. Яғни, барлық азаматтар үшін кәсіпкерлікпен өзінің қабілетін еркін қолдануға мүмкіндік беретін әлеуметтік жағынан бағдарланған нарықтық экономиканы құру және дамыту, келешек ұрпаққа оның заңдары мен мәнін, мазмұнын түсіндіру, өмірде оны қолдана білуге үйрету қажеттілігі туындап отыр.

Жас ұрпақтың ұлттық сәндік қолөнер мамандықтарына кәсіптік тұрғыдан өзін-өзі анықтауын олардың іс-әрекеттерін басқаратын ішкі күш болып табылатын қызығушылықпен байланыстырамыз. Яғни, бүгінгі таңдағы жастардың сәндік қолөнер мамандығына кәсіптік бағыттылығын қалыптастыруда олардың өнертану, шығармашылық, еңбек әрекетіндегі қызығушылықтары, бейімділіктері мен қабілеттерін қоғамның рухани өмірінен бөліп қарауға болмайды. Себебі, рухани-адамгершілік құндылықтар мамандық таңдаудағы олардың ынталы әрекеттеріне айналғаны дұрыс. Сонда олардың кәсіптік бағыттылық қабілеттері өздерінің таңдаған мамандықтарына сәйкес болады [2,116]. Міне, осы тұрғыдан алып қарағанда, біз мектептегі жастардың ынта-ықыласын, беталасын, мақсат-мүддесін есепке алуымыз керек. Өздері таңдаған ұлттық сәндік қолөнер мамандығының қоғамдағы мәнін рухани саналылықпен түсінуін басты назарда ұстағанымыз жөн.

Жапон елінде, сондай-ақ Батыс Еуропаның біраз елдерінде эстетика саласынан тәрбие алмаған адам тіпті экономикалық тұрғыдан да тиімсіз деген озық пікірдің ұрпақты дұрыс тәрбиелеу қажеттілігінің басымдығы барысында қалыптасқандығын ұмытпаған дұрыс. Украина елінің көрнекті педагогы В.А. Сухомлинский өнерді үйрену, білуді рухани қажеттіліктерге жатқызып, оның маңыздылығын байланысты: «Балада еңбек етуге деген рухани қажеттілікті, оқу қажеттілігін, өнерден ләззат алу қажеттілігін тәрбиелеңдер, сонда сіз тамаша адам тәрбиелеп шығасыз. Тәрбие рухани қажеттіліктерді тудырады, ал оқыту соларды қанағаттандыруға мүмкіндік береді. Қажеттілік мәдениетін тәрбиелеу мақсатын қою - баланың өзінің рухани күштеріне

бағытталуы, оларды өмір сүруге шақыру, өзбеттілікке бастау..», - деп түсіндіре келе, «Баланың суреті, сурет салу үрдісі - оның рухани өмірінің бөлігі. Балалар қоршаған ортадан бір нәрсені қағаз бетіне түсіріп қана қоймайды, олар сол дүниеге сұлулық жасаушы ретінде кіріп, сонда өмір сүреді, сол сұлулықтан ләззат алады. Қиялдың, ертегілердің, шығармашылықтың арқасында ашылатын туған өлкенің сұлулығы - бұл Отанға деген сүйіспеншіліктің бастауы», - деп тағы да тұжырымдайды [3, 124]. Яғни, бейнелеу өнері туралы әңгімелеуде балалардың туған елі мен жеріне, табиғатына, Отанына деген ыстық сезімдер оянады.

Осыларға сәйкес, Ұлы Жібек Жолында Евразиялық мәдениет пен өнерге өзіндік үлес қосатын, байтақ Ұлы Даланы мекен ететін қазақ халқының қолөнерлік дәстүрінің тарихына көз жүгіртер болсақ, қазақтың сәндік қолөнері ұлттық мәдениетіміздің тарихынан айрықша орын алатынын байқауға болады. Өнер атаулының ішінде сәндік қолөнеріміздің түп тамыры мыңдаған жыл әріді жатқандығын қазба жұмыстары да дәлелдеп берді. Қазба жұмыстарының нәтижесінде бізге жеткен мұрағаттың бұйымдардағы қолтаңбалар ежелгі сәндік қолөнердің көркемдік деңгейінің жоғары болғандығын көрсетеді. Мәселен, қола дәуіріне жататын зергерлік бұйымдар пішінінің көркемділігімен, әсерлілігімен ерекшеленетіндігін бүкіл әлем біледі.

Қазақ ұлттық ою-өрнек өнері – сәндік-қолданбалы өнерінің үлкен бір арнасы, өнердің түпкі бастауы халықтың қол өнерінен өрбігендіктен, қазақ халқының ою-өрнектері ежелден-ақ қолөнерінің өркендеуімен сәйкес дамығандықтан, бұл өнер халықтың қолөнерінің негізгі саласы болып табылады. Қазақ халқының сәндік қолданбалы өнерінің тарихы Ө. Марғұлан, Ө. Жәнібеков, Г. Сарықұлова, Е. Вандаровская, Х. Арғынбаев, Т. Басенов, Қ. Болатбаев, С. Түрікпенова т.б. еңбектерінде, қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнерінің теориясы С. Қасиманов, Д. Шоқпарұлы, С. Төленбаев, Қ. Әмірғазин т.б. еңбектерінде, қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнерінің сыны Қ. Ыбраева, Қ. Ералин, К. Ли, Б. Көпбосынова т.б. еңбектерінде қарастырылған.

Қолөнерде ою-өрнектермен әшекейлеп бейнелеушілік халық дәстүрінің негізі болып саналады. Ою-өрнектер қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнерінің барлық түріне қатысады және әрбір түрінде әртүрлі өрнектеу әдістерімен ерекшеленеді. Қазақ халқының этнографиялық әдет-ғұрыптарының кейбір элементтерінде ою, сызу, бедерлеу, бейнелеу, өрнектерінің белгілі-бір орын алатындығы байқалады. Шеберлер іске беріліп, жұмыс әдісіне төселе келе өздерінің көрген ою-үлгілерін жатқа жасап, оюға өз бетімен жаңа түрлер енгізіп отырған. Қазақтың халық қолөнерінде жиі қолданылатын мүйіз тектес ою-өрнектер өзінің даму барысында әртүрлі көркемдік сипат алған. Қолданбалы өнер шығармаларын жасау барысында шебер түстердің үйлесімділігін ескере отырып, оларға белгілі-бір мән-мағына берген. Мысалы, академик Ө.Қ. Марғұлан мен С. Қасимановтың зеттеулері бойынша түстердің мынадай символдық мағыналары бар: ақ түс – бақыт, қуаныш, ақиқат. Қызыл – от пен күн көзінің символы. Сары – ақыл-парасаттың, қайғы-мұңның символы. Жасыл – жастық шақ пен көктем. Көк - көк аспан, көк аспанға табыну. Қара түспен жер ананы белгілейді [4, 148].

Қ. Болатбаев бояу түстерінің символдық мәндеріне байланысты ақ түс – бейкүнә, таза, шынайылық; қара қошқыл – жоғары қуаттылық, абырой, намыс;

қоңыр-қызыл – денсаулық; қып-қызыл - өткір тіл; раушан қызыл – жастық шақ, махаббат, нәзіктік; қоңыр – көндігудің, терең ойдың мәнін білдіретіндігін анықтайды [5, 84].

Символдардың көшпенділердің рухани өмірі кездейсоқтың, жүйесіз сапырылысқан ұғым емес екендігі анық байқалады. Керісінше «көшпелі» деп аталатын халықтың ғасырлар бойы жинақталып, сараланып, өмірлік тәжірибеден өткен біртұтас идеялық процестердің мәдени заңды құбылысы. Түр–түстердің өзара үйлесімділігі қолөнердегі алатын орны мен маңыздылығы ерекше болып табылады. Түр–түс табиғатын танып білу ұзақ дәуірдің, халық болып жаралғаннан бергі танымның өзін қоршаған орынды қолдана білуінің нәтижесі болып табылады. Адамдардың түр-түс табиғатын білуі - ертеден келе жатқан дәстүр түрі. Бұл дәстүр халықтың рухани, мәдени өмірімен, тілімен бірге дамып отырады. Текемет, сырмақ, түс киіз, кілем т.б. сәндік қолөнер бұйымдарында тек ою-өрнекке көңіл аударылмай, бояу түстеріне де ерекше ден қойылған, оның адамға әсері, ой тастауы сол бояу арқылы бағаланып, оны жасаған шебердің ішкі жан дүниесін түсінуге болады.

Абайдың қара сөздері - кейінгі ұрпаққа ұлттық-рухани тәрбиелеуге зор арна болып құйылатын педагогикалық тұжырымдар. Ол «жетінші сөзінде» баланы тәрбиелеу кезінде жан азығы болып табылатын білім, өнер, әсемдікке ерекше көңіл бөлу керектігін ескертіп, баланың дүниетанымдық іргетасын дұрыс қалауға жол сілтейді [6, 162].

Сонымен, жоғарыдағы саралау, талдаулардан қорыта келгенде, сәндік-қолданбалы өнердің қалыптасуы тікелей өмірдің дамуымен байланысты болды. Ата-бабаларымыз өнердің қай түрін болмасын қадірлеп пір тұтып, көздің қарашығындай аялап сақтаған. Сондықтан осы өнер арқылы ата-бабаларымыздың қай дәуірде болмасын, өмір сүрген ортасының тыныс-тіршілігінен мағлұмат беріп, жері мен табиғатының байлығын, дархан даладай көңіл-күйінің кендігін танытатын дүниетанымдық көзқарасы бүгінгі күнге қаз-қалпында бізге жетуін көре аламыз. Қолданбалы қолөнерде өзіне тән ерекшеліктері айналадағы ортамен, өмірмен, еңбекпен тығыз байланыста жүргізіліп, ұлттық сәндік қолөнер түрлері рухани жағынан тәрбие құралы болған деп айта аламыз және халықтық көркемдік дәстүрі негізінде жасалған, тұрмыста кең түрде пайдаланатын көркем бұйымдар жас ұрпақтың кең дүниетанымын қалыптастырудың көмекші құралы болып табылады деген тұжырымды шығаруға болады.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Қазақстан Республикасы Білім туралы Заңнама, заң актілерінің жиынтығы - Алматы: ЮРИСТ, 2008. –188 б.
2. Ералин Қ., Айменов Ж. Қазақтың сәндік-қолданбалы өнері. –Түркістан, 2005. 156 с.
3. Сухомлинский В.А. О воспитании. М., Просвещение. 1982. 4 издание. 160 с.
4. Қасиманов С. Қазақ халқының қолданбалы өнері. - Алматы: Қазақстан. 1986. – 240 б.
5. Болатбаев Қ. Халықтық педагогиканы бейнелеу өнері пәнінде қолдану. - Алматы, Абай атындағы АлМУ, 1996.- 150 б.
6. Құнанбаев А. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Т 1: Өлеңдер мен аудармалар. –Алматы: Жазушы. -2005. -296 б.

УДК 81'243:387.147

Ахметова Бақытжан Базылкаримовна,
Е.А. Бекетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті,
Хасенова Арайлым Абылайқызы
Гимназия № 93
(Қарағанды, Қазақстан)

МАМАНДЫҚ АРҚЫЛЫ ТІЛДІ ОҚЫТУ КӘСІБИ МАМАН ДАЯРЛАУДАҒЫ МАҢЫЗДЫ МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ БІРІ

Аннотация. Мақалада жоғары оқу орындарындағы тілдік емес мамандықтарының студенттерін шет тілін оқытумен байланысты мәселелер талқыланады. Студенттерге шет тілін оқытуда оқу-тәрбие үдерісін кәсіби бағдарлау негізінде ұйымдастыру студенттерге нақты кәсіптік, іскерлік, ғылыми салалардағы және жағдаяттарда шет тілінде қарым-қатынас жасау қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік береді, бұл қазіргі кезде кәсіби білім берудің басым міндеті болып табылады.

Кілт сөздер. кәсіби қажеттілік, кәсіби қызмет, кәсіби бағытталған оқыту, шет тілді қарым-қатынас, шет тілді коммуникативті құзыреттілік.

Ахметова Бакытжан Базылкаримовна
Карагандинский государственный университет имени Е.А. Букетова,
Хасенова Арайлым Абылайқызы
Гимназия №93
(Караганды, Казахстан)

ОБУЧЕНИЕ ЯЗЫКУ ЧЕРЕЗ СПЕЦИАЛЬНОСТЬ – ОДНА ИЗ ВАЖНЫХ ПРОБЛЕМ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТА

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы, связанные с иноязычной подготовкой студентов неязыковых специальностей вузов. Организация учебного процесса на основе профессионально-ориентированного подхода при обучении студентов иностранному языку позволит сформировать у студентов способность иноязычного общения в конкретных профессиональных, деловых, научных сферах и ситуациях, что является приоритетной задачей профессионального образования в настоящее время.

Ключевые слова: профессиональная потребность, профессионально-ориентированное обучение, иноязычное общение, профессиональная деятельность, иноязычная коммуникативная компетенция.

*Akhmetova Bakytzhan Bazylkarimovna
Karaganda State University after the academician E.A. Buketov,
Khasenovna Arailym Abylaikyzy
Gymnasium №93
(Karaganda, Kazakhstan)*

**LANGUAGE TRAINING THROUGH SPECIALTY - ONE OF THE IMPORTANT
PROBLEMS OF PROFESSIONAL TRAINING OF A SPECIALIST**

Abstract. *The article considers the problems associated with the foreign language training of students of non-linguistic specialties of universities. The organization of the educational process on the basis of a professionally oriented approach when teaching students a foreign language will allow students to form the ability of foreign language communication in specific professional, business, scientific fields and situations, which is a priority task of professional education at present.*

Key words: *professional needs, professionally oriented training, foreign language communication, professional activity, foreign language communicative competence.*

Қазіргі жағдайда тілдік емес жоғары оқу орындарының студенттеріне шет тілін оқытудың негізгі міндеті – шет тілді коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру, бұл өз кезегінде шеттілдік ортада еркін жүруге мүмкіндік береді және сол арқылы еңбек нарығында бәсекеге қабілетті маманның қалыптасуына ықпал етеді. Заманауи жағдайда шет тілінде сөйлеу болашақ маманның кәсіби қызметінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады [1].

Осыған байланысты университеттердің тілдік емес факультеттерінде «шет тілі» пәнінің рөлі айтарлықтай артып келеді. Жоғары кәсіптік білімнің мемлекеттік білім беру стандарты шет тілін оқытудағы кәсіби ерекшеліктерді, оның болашақ түлектердің кәсіби қызметі міндеттерін орындауға бағытталуын ескеруді талап етеді. Міндет тек шет тілінде сөйлеу дағдыларын игеру ғана емес, сонымен қатар таңдаған мамандығы бойынша арнайы білім алу. Осыған орай, шет тілдерін кәсіби бағытта оқыту қазіргі білім берудегі басымдық болып табылады. Бұл студенттердің болашақ мамандықтарының ерекшеліктерін ескере отырып, нақты кәсіптік, іскерлік, ғылыми салалар мен жағдаяттар бойынша шеттілдік тілдесу қабілетін қалыптастыруды қамтамасыз етеді.

Шет тілін кәсіби бағытталған оқыту теориясының дамуына үлкен үлес қосқан ғалымдар тілдік емес университетте шет тілін оқытуда оқу материалын кәсіби бағдарлау принципін негіздеді. Олар шет тілін үйренудің мақсаты емес, таңдаған мамандығы бойынша білім, эрудиция деңгейін көтеру мақсатына жетудің құралы болуы керек деп атап өтті. Олардың пікірі бойынша мамандықтардың ерекшеліктерін ескере отырып, келесі бағыттар бойынша жұмыс жүргізу керек: арнайы мәтіндермен жұмыс, ауызекі сөйлеуді дамытудың арнайы тақырыптарын зерттеу, тиісті мамандық бойынша лексикалық минимумды зерделеу, студенттердің грамматикалық және лексикалық материалдарын жандандыру үшін мұғалімдерге оқулықтар құрастыру [4].

Кәсіби бағытталған оқыту дегеніміз болашақ түлектердің болашақ мамандығының ерекшеліктеріне байланысты шет тілін үйренудегі

қажеттіліктерін ескеруге негізделген оқыту, бұл өз кезегінде оны зерттеуді қажет етеді. Бұл оның жалпы білім беру мақсатындағы тілді оқытудан айырмашылығы. Оқытудың бұл түрін қолданудың айқын артықшылығы - студенттердің шет тілін үйренуге деген ынтасын арттыру.

Шет тілін оқытудағы мотивациялық аспект, ең алдымен, шетел тілін білетін білікті маман болуға дайындалып жатқан студенттің кәсіби қажеттілігі болып табылады. Тілді оқыту практикасы пәнге деген қызығушылық практикалық мәнге ие болған кезде, студенттер алған білімдерін пайдалану келешегін нақты және анық көре бастағанда, оқу мақсаты болашақта құнды болып, жеке бәсекеге қабілеттілігін арттыратын және бизнестегі, ғылымдағы немесе кез келген басқа қызметтегі жетістік мүмкіндіктерін арттыратын пайдалы іскерліктер мен дағдылар болатын кезде көрсетеді. Сондықтан тілдік емес мамандыққа арналған шет тілінің негізгі ерекшеліктерінің бірі оқытудың мақсаты мен мазмұнында көрінетін, кәсіби бағдарланған сипат болуы керек.

Тілдік емес факультет мамандықтарында шет тілін оқытудың мақсаты болашақ кәсіби қызметте тілді практикалық қолдану үшін жеткілікті деңгейге жету болып табылады.

Шет тілін кәсіби-бағдарлы оқыту мазмұнын таңдауда жаңа көзқарасты талап етеді. Материал адам қызметінің осы немесе басқа саласындағы соңғы жетістіктеріне бағытталып, білім алушылардың кәсіби мүдделеріне тікелей әсер ететін салалардағы ғылыми жетістіктерді уақтылы көрсетуі қажет, оларға кәсіби өсуге мүмкіндік беруі керек. Н.Д. Гальскова атап өткендей, шет тілін оқыту мазмұны мыналарды қамту керек:

- студенттердің кәсіби бағытын ескеретін қарым-қатынас қызметі салалары, тақырыптар мен жағдаяттар, сөйлеу әрекеттері мен сөйлеу материалдары;

- тілдік материал (фонетикалық, лексикалық, грамматикалық, орфографиялық), оны жобалау ережелері және онымен жұмыс істеу дағдылары;

- қарым-қатынас құралы ретінде шет тілін практикалық меңгеру деңгейін сипаттайтын арнайы (сөйлеу) дағдылар жиынтығы, оның ішінде мәдениаралық жағдаяттарда;

- тілін оқып отырған елдің ұлттық-мәдени ерекшеліктері мен раелияларын білу жүйесі [2];

- оқытушының сабаққа дайындық кезінде де, оны өткізу кезінде де пән мұғалімі көмегін қолдану («командалық оқыту») [3].

Жоғарыда айтылғандардан көрініп отырғандай, шет тілі студенттерді оқытудың ажырамас бөлігі болып табылады. Тек кәсіби бағдарланған оқыту әр түрлі салалар мен жағдаяттарда шет тілінде кәсіби байланыс орнатуға мүмкіндік беретін қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Бибикова Э. В. Теоретико-методологические основы иноязычной коммуникативной компетентности будущих экологов.- Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3: Педагогика и психология. 2010. № 2. С. 17-20.
2. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранному языку: Пособие для учителя. М: АРКТИ-Глосса, 2000. 165 с.

3. Кучерявая Т. Л. Проблемы профессионально-ориентированного обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей [Текст] // Теория и практика образования в современном мире: материалы междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). — СПб.: Реноме, 2012. — С. 336-337.
4. Образцов П. И., Ахулкова А. И., Черниченко О. Ф. Проектирование и конструирование профессионально-ориентированной технологии обучения. Орел, 2005.

УДК 378.1

Баймулдина Назира Сахимжановна,
к.п.н., доцент кафедры информационных систем
Казахский Национальный Университет им. Аль-Фараби,
Асылбекова Шырын,
магистр естественных наук,
кафедра информационные технологии
Казахский Национальный Женский Педагогический Университет
Сабит Бота,
магистр педагогических и естественных наук
кафедра информационные технологии
Казахский Национальный Женский Педагогический Университет
(Алматы, Казахстан)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБЛАЧНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ВУЗА

Аннотация. Наиболее из перспективных направлений развития информационных технологий являются облачные технологии. В данной статье рассматриваются облачные технологии, которые предлагают учебным заведениям новые возможности для предоставления динамичных и актуальных, основанных на интернет-технологиях приложений для электронного образования. Используя облачные технологии в учебном процессе, можно редактировать документы в режиме реального времени, а так же возможность у преподавателя оставлять комментарии по документу и оперативно консультировать студента экономит огромное количество времени. Работу можно обсуждать в режиме видео или аудио связи с преподавателем непосредственно при корректировке. Все это в совокупности качественно улучшает и упрощает процесс обучения и делает внедрение.

Ключевые слова: облачные технологии, интернет-технологии, электронное образование, информационные технологии.

*Nazira Baimuldina,
Ph.D., Associate Professor of the Department Information Systems
Al-Farabi Kazakh National University,
Asylbekova Shyryn,
Master of Science, Department of Information Technology
Kazakh National Female Pedagogical University,
Sabit Bota,
Master of Pedagogical and Natural Sciences
Department of Information Technology
Kazakh National Women's Pedagogical University
(Almaty, Kazakhstan)*

USE OF CLOUD TECHNOLOGIES IN EDUCATIONAL PROCESS OF UNIVERSITY

Abstract. *The most promising areas of information technology development are cloud technologies. This article discusses cloud technologies that offer educational institutions new opportunities for providing dynamic and relevant e-education applications based on Internet technologies. Using cloud technologies in the educational process, you can edit documents in real time, as well as the ability for the teacher to leave comments on the document and promptly advise the student saves a huge amount of time. Work can be discussed in video or audio mode with the teacher directly during adjustment. All of this, together, qualitatively improves and simplifies the learning process and makes implementation*

Keywords: *cloud technologies, Internet technologies, electronic education, information technologies.*

В настоящее время перспективным направлением развития информационных технологий являются облачные технологии. Облачные технологии предлагают учебным заведениям новые возможности для предоставления динамичных и актуальных, основанных на интернет-технологиях приложений для электронного образования. Облачные вычисления обеспечивают высокий уровень обслуживания потребителей и соответствие электронного курса политике учебного заведения. Эта технология оказала влияние на архитектуру, предоставляемые сервисы и логистику внедрения дисциплин на обучения. Преимущество облачных технологий является возможности для учебных заведений и студентов, предоставлять и получать лучшие сервисы за меньшие деньги.

Для повышения эффективности учебного процесса облачные технологии позволяют снизить затраты на ее организацию. [1] Использование компьютера в качестве терминала снимает ограничения, связанные с недостаточной мощностью компьютера, по причине которых невозможно установить локально на этот компьютер программное обеспечение, необходимое в рамках реализации обучения в соответствии с программой той или иной учебной дисциплины [2]. Необходимо обеспечить устойчивый канал доступа, позволяющий бесперебойно работать с серверами, на которых запущены используемые в рамках учебного процесса виртуальные машины. Так как компьютеры учебных классов используются в качестве терминалов, то

это позволяет достаточно гибко менять при необходимости аудитории, в которых проводятся занятия.

Обычно для обучения программное обеспечение устанавливается на компьютеры учебного класса, процесс установки может занимать значительное время и быть достаточно трудоемким. Чем меньше прикладного ПО установлено на компьютере, тем меньше проблем с совместимостью одновременно используемого ПО. Работая с облаком, возможно и целесообразно во многих случаях, как по техническим возможностям, так и с учетом экономики, создавать для каждого студента индивидуальную виртуальную машину, генерируемую специально к конкретному занятию в рамках конкретной учебной дисциплины [2]. Решение обеспечивает унификацию учебных мест, исключается ситуация, когда студент не может эффективно работать наравне со всеми по той причине, что какой-то другой студент, работавший на этом компьютере ранее, что-то перенастроил или стер. Следует отметить не только возможность массовой генерации однотипных виртуальных машин на основе образов, хранящихся в библиотеках, но и то, что состояние виртуальных машин может быть сохранено, когда закончилось учебное занятие. Эта возможность достаточно удобна для преподавателей, так как лабораторные и практические работы можно планировать без жестких ограничений, связанных с использованием ПО на физическом компьютере, когда программа должна быть завершена к концу учебного занятия. Не все ПО поддерживает возможность приостановить свою работу с сохранением данных, но обеспечение такой поддержки со стороны прикладного ПО неактуально, если есть возможность сохранять состояние виртуальной машины (операционной системы, вместе с запущенными в ней приложениями). Решение приемлемо и для системных администраторов, т.к. сохраненные виртуальные машины занимают только дисковое пространство, но не используют процессорные ресурсы. Процесс заказа необходимого количества виртуальных машин (с учетом числа учащихся в конкретной группе) и используемой конфигурации (технические характеристики – объем оперативной памяти, тип и число процессоров и т.д., плюс операционная система и ПО, необходимое для изучающих данный учебный курс) может быть автоматизирован. Преподаватель получает возможность заказывать необходимые для занятия виртуальные машины с требуемой конфигурацией, используя веб интерфейс доступа к portalу самообслуживания (подключение по защищенному протоколу https), отправляя SMS сообщения с зарегистрированными телефонными номерами, возможно использование электронной почты (при условии дополнительной защиты отправляемых по электронной почте сообщений от несанкционированного доступа и модификации).

Рассмотрим облачные сервисы, которые предоставляют пользователям через сеть Интернет доступ к своим ресурсам посредством бесплатных или условно бесплатных облачных приложений, программные и аппаратные требования которых не предполагают наличия у клиентов высокопроизводительных компьютеров.

Существует три модели обслуживания облачных вычислений:

1. Программное обеспечение как услуга (SaaS, Software as a Service). Потребителю предоставляются программные средства — приложения провайдера, выполняемые на облачной инфраструктуре.

2. Платформа как услуга (PaaS, Platform as a Service). Потребителю предоставляются средства для развертывания на облачной инфраструктуре создаваемых потребителем или приобретаемых приложений, разрабатываемых с использованием поддерживаемых провайдером инструментов и языков программирования.

3. Инфраструктура как услуга (IaaS, Infrastructure as a Service) [1].

Потребителю предоставляются средства обработки данных, хранения, сетей и других базовых вычислительных ресурсов, на которых потребитель может развертывать и выполнять произвольное программное обеспечение, включая операционные системы и приложения.

Сегодня существует достаточное количество облачных решений (операционные системы, офисные приложения и др.), которые можно использовать в учебных целях не только как принципиально новое средство, но и в качестве альтернативы традиционному ПО.

Отличительные особенности «облачных» технологий:

- сервисная модель обслуживания (сетевые ресурсы представляются в виде пула настраиваемых сервисов, готовых к немедленному использованию на условиях онлайн-подписки без дополнительной установки и настройки со стороны пользователя);

- самообслуживание (потребители могут самостоятельно изменять номенклатуру и конфигурацию сервисов в режиме онлайн, используя http-клиента);

- высокая автоматизация процесса управления пулом сервисов, учетными записями пользователей и потреблением ресурсов;

- эластичность (динамическое перераспределения имеющихся ресурсов между потребителями);

- использование распространенных сетевых технологий («облако» доступно для любого клиентского оборудования с использованием стандартных технологий и протоколов).

Достоинства облачных сервисов:

- доступность (обязательное условие – наличие доступа в Интернет);

- низкая стоимость (облачные технологии не требуют затрат на приобретение и обслуживание специального ПО, доступ к приложениям можно получить через окно веб-браузера);

- гибкость — неограниченность вычислительных ресурсов (память, процессор, диски);

- надежность – надежность «облаков», особенно находящихся в специально оборудованных ЦОД, очень высокая);

- безопасность (безопасность достаточно высока при должном ее обеспечении, но при халатном отношении возможен противоположный эффект).

Недостатки облачных сервисов:

- постоянное соединение с сетью (доступ к услугам "облака" предполагает постоянное соединение с сетью Интернет);

- программное обеспечение и его кастомизация (пользователь программного обеспечения имеет ограничения в используемом программном обеспечении и иногда не имеет возможности настроить его под свои собственные цели);

- конфиденциальность (в настоящее время нет технологии, которая бы гарантировала 100% конфиденциальность хранимых данных);

- надежность (потерянная информация, хранившаяся “облаке” не подлежит восстановлению);

- безопасность (“облако” само по себе является достаточно надежной системой, но при проникновении на него злоумышленник получает доступ к огромному хранилищу данных);

- дороговизна оборудования (построение собственного облака требует значительных затрат, что не выгодно образовательным учреждениям).

Наиболее распространенной системой сервисов на основе технологии облачных вычислений, применяемой в образовательном процессе, является Google Apps. Это web-приложения, предоставляющие участникам образовательного процесса инструменты, использование которых призвано повысить эффективность общения и совместной работы. В пакет входят популярные веб-приложения Google, в том числе Gmail, Google Диск, Google Календарь и Google Документы. Использование электронной почты, чата и форума позволяет обмениваться информацией и документами, необходимыми для учебного процесса консультировать их по проектам и рефератам.

В результате анализа образовательных сервисов на облачных технологиях, можно сказать, что внедрение такого современного инновационного подхода в процесс обучения в высшей школе обеспечит [8]:

1. Сокращение затрат на поддержание инфраструктуры, посредством переноса основных производственных мощностей в «облако». «Отпадает необходимость выделять отдельные и специально оборудованные помещения под компьютерные классы» [8].

2. Формирование единой информационной базы данных и знаний.

3. Сокращение затрат на сопровождение программных продуктов и лицензии связанные с ними.

4. Использование мобильных средств для получения информации в целях обеспечения бесперебойного процесса обучения.

5. Снижение мощностных нагрузок информационной инфраструктуры.

6. Более эффективный интерактивный обучающий процесс.

7. Возможность быстро создавать, адаптировать и тиражировать образовательные сервисы в ходе учебного процесса.

8. Поддержание информации в актуальном состоянии (книги, лекции, лабораторные, расписание) с минимальными затратами на их изменение.

Учитывая специфику высших учебных учреждений к предоставлению информации (информация должна быть доступна и ограничена в рамках вуза) [4], мы предлагаем использовать в качестве модели обслуживания облачное программное обеспечение как услугу (SaaS) для переноса основных производственных мощностей (отказ от серверов), а в качестве модели развертывания - частное облако.

Обучение средствами облачных технологий формирует у студентов представление о мире и функционале современных информационных технологий. В образовательный процесс прекрасно вписываются различные облачные технологии. Это и простые online инструменты, при помощи которых дети могут совместно рисовать и делать записи, так и сложные технологии совместной работы над проектами. Таким образом их можно использовать на любом этапе обучения, будь то начальная школа или выпускные курсы институтов. Сюда, прежде всего, относятся технологии SaaS (аренда ИТ-приложений и облачные веб-сервисы), среди которых есть множество бесплатных [2].

Какие же есть очевидные плюсы при переходе образовательного процесса в «облако»:

1. Экономия средств на программное обеспечение. К примеру, используя технологии Office Web Apps, можно не приобретать офисные пакеты для работы с документами.

2. Снижается потребность в помещениях. Выполнение многих видов учебной работы может происходить в режиме online, контролироваться и оцениваться учителем в реальном времени.

3. Повышение безопасности. Безопасность целостности данных гарантируется представителем облачных услуг.

4. Экономия серверного дискового пространства. Все данные хранятся на облаке.

5. Появляется больший доступ для обучения людей с ограниченными возможностями.

Почти все облачные офисные пакеты имеют функцию совместного доступа, которая может упростить преподавателям процесс проверки домашних заданий и лабораторных работ, а школьникам и студентам сделать более увлекательным процесс работы над учебными проектами. Одними из самых простых средств, позволяющих существенно упростить работу с документами, являются сервисы Google Диск (от Google), OneDrive (от Microsoft). В целом они равносильны и имеют схожий функционал. Для хранения всех созданных или загруженных данных компании предоставляют около 5 Гб. Учитывая то, что офисные файлы имеют, как правило, небольшие размеры получается вполне достаточное дисковое пространство даже для большого проекта [3].

Таким образом, получается удобное файловое хранилище, все данные в котором могут быть доступны с любого устройства, имеющего выход в Интернет. Своими файлами можно делиться, предоставляя к ним различные уровни доступа — от только просмотра до полноценного редактирования. Актуальными в настоящее время также являются решения, которые позволяют преподавателям и smeltynd свободно общаться друг с другом с использованием различных коммуникационных сред, таких как текстовая, голосовая и видеосвязь (то, что называется мультимедиа). При этом подобные возможности общения должны быть доступны вне зависимости от местонахождения сотрудника (на рабочем месте, в командировке, дома), должны быть доступны с любого удобного для сотрудника устройства (ПК, ноутбук, планшет, смартфон) и должны быть максимально интегрированы с основными используемыми бизнес-приложениями.

Одним из ярких примеров такого решения является программа Microsoft Lync.

Она обеспечивает связь между абонентами независимо от того, где они находятся в данный момент. Основными функциями программы, ради которых стоит внедрять ее в учебный процесс, являются:

1. Обмен мгновенными сообщениями и сведениями о присутствии:

- сведения о присутствии контакта;
- каталог контактов;
- система обмена мгновенными сообщениями;
- групповые разговоры;
- веб-канал активности;
- поиск контакта по навыкам.

2. Единая система конференцсвязи:

- аудиоконференции;
- видеоконференции.

3. Совместное использование приложений и документов:

- полный доступ к рабочему столу;
- доступ к отдельному приложению.

Таким образом, мы получаем эффективную площадку для дистанционного обучения. Вообще можно достаточно долго говорить об облачных приложениях и тех возможностях, которые они дают в образовательном процессе, но подводя итог, хотелось бы выявить самые главные плюсы «облака». Совместное редактирование документов в режиме реального времени, а так же возможность у преподавателя оставлять комментарии по документу и оперативно консультировать студента экономит огромное количество времени. Работу можно обсуждать в режиме видео или аудио связи с преподавателем непосредственно при корректировке. А версия документа всегда нова и актуально. Все это в совокупности качественно улучшает и упрощает процесс обучения и делает внедрение

Список использованных источников

1. Ананченко И.В. ОБЛАЧНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ // Современные наукоемкие технологии. – 2015. – № 5. – С. 48-52; URL: <http://www.top-technologies.ru/ru/article/view?id=35037> (дата обращения: 17.03.2019).
2. Giorgio Bonuccelli Cloud Computing: Application Virtualisation and desktop delivery for the Education. Available at: <http://www.2x.com/cloud-computing-application-virtualisation-education/> (accessed 11 february 2015).
3. Макашова В.Н. Использование электронных образовательных ресурсов для активизации взаимодействия вузов и работодателей // Проблемы и перспективы развития образования в России. - 2011. № 11. - С. 386-390.
4. Макашова В.Н. Развитие творческих способностей студентов вуза в условиях открытого образования: Дис. ... канд. пед. наук. Магнитогорск. 2005. - 190 с.
5. Макашова В.Н., Чусавитина Г.Н. Модернизация ИТ-инфраструктуры образовательных учреждений в целях обеспечения информационной безопасности //Современные информационные технологии и ИТ-образование. - 2014. - Т. 1. - № 1 (9). - С. 632-638.

6. Облачные технологии как инструмент организации учебного процесса в российских вузах [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/oblachnye-tehnologii-kak-instrument-organizatsii-uchebnogo-protssessa-v-rossiyskih-uzah>.
7. Ошурков В.А., Макашова В.Н. Механизмы оптимизации управления программой ИТ-проектов // Перспективные инновации в науке, образовании, производстве и транспорте. - 2014. - №1. - С. 66-72.
8. Ошурков В.А., Макашова В.Н. Оптимизация управления программами ИТ-проектов с применением облачных технологий в ЗАО «КонсОМ СКС» город Магнитогорск // Материалы VI Международной студенческой электронной научной конференции «Студенческий научный форум» [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.scienceforum.ru/2015/890/8179> (дата обращения: 12.02.2015). Режим доступа: www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article_id=10005551 (дата обращения: 11.02.2015).
9. Разинкина Е.М., Уметбаев З.М., Макашова В.Н., Суколенов И.В. Порталы как средство сетевого сотрудничества: моногр. - Магнитогорск: Магнитогорский государственный университет, 2006. - 144 с.

УДК 378

Витвицкий Павел Александрович, Фишлер Алексей Александрович
Сургутский государственный университет
(Сургут, Россия)

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ ЗДОРОВЬЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Аннотация. В работе представлены результаты анализа данных исследователей о проблеме формирования культуры здоровья обучающихся. Несмотря на степень изученности проблемы, обнаруживается противоречие между хорошо разработанными теоретическими положениями и недостаточной разработанностью практических моделей ее реализации.

Ключевые слова: культура здоровья, здоровье, обучающиеся, образовательная организация.

Vitvitskui Pavel Aleksandrovich, Aleksey Fischler Aleksandrovich
Surgut State University
(Surgut, Russia)

THEORETICAL AND REGULATORY FREE OF THE CULTURE HEALTH

Annotation. The paper presents the results of the exercises on the prevention of health culture in an educational organization. The relevance to the correct and timely maintenance of preventive work on the actualization of health culture in students is indicated.

Keywords: culture of health, health, students, educational organization.

Культура здоровья является важнейшим компонентом общечеловеческой культуры, одним из способов создания гармонии жизни. Культура здоровья личности реализуется в здоровом образе жизни и дает такие результаты деятельности людей, как высокий уровень здоровья [1]. Культура здоровья являясь частью общей культуры личности, включает в себя систему знаний о здоровье, методах самодиагностики психофизического состояния, компонентах здорового образа жизни, осознание значимости здоровья и здоровой жизнедеятельности как одного из способов успешного личного развития.

Важными компонентами понятия «культура здоровья» является отношение личности к собственному здоровью, умение разрабатывать и применять индивидуальную стратегию здоровьесбережения. Способность проявлять данные компоненты культуры здоровья в поведении является предпосылкой к индивидуальной осознанности данного понятия.

Разработку модели формирования культуры здоровья обучающихся необходимо осуществлять с учетом современных ценностей в области образования, индивидуальных и возрастных особенностей обучающихся, влияния социальных особенностей и региональных факторов жизни. Такой

комплексный подход обуславливает необходимость разработки модели формирования культуры здоровья и ее нормативно-правового обоснования.

Формирование культуры здоровья обучающихся также требует постоянного совершенствования и теоретического обоснования.

Методологическими основами формирования культуры здоровья являются аксиологический, культурологический, системный, личностно-деятельностный подходы. Аксиологический (ценностный) подход изучаемый такими учеными, как О. С. Васильева, М. С. Каган, В. В. Николина, Н. Н. Никандров, В. А. Слостенин, Ф. Р. Филатов. Данный подход предполагает рассматривать человека как наивысшую ценность общества. На всех этапах развития социума были постоянными базовые человеческие ценности: здоровье, любовь, мир, красота, гуманизм. В настоящее время также требуется глубокое переосмысление этих ценностей. Здоровье, как наивысшая человеческая ценность, соотносится с основными ценностными ориентациями личности и занимает определенное положение в ценностной иерархии (А. Маслоу). В контексте аксиологического подхода формирование культуры здоровья обучающихся проявляется в осознании ими здоровья как особенной части жизненных ценностей, в необходимости вести здоровую жизнедеятельность, которая позволяет наиболее полно осуществить намеченные цели, реализовать свой физический и духовный потенциал [2].

Культурологический подход представляет культуру здоровья частью общей человеческой культуры. С позиции данного подхода, работа по сохранению и развитию здоровья, понимается как неотъемлемый компонент культуры и способ развития личности. В рамках данного подхода основные ценности образования рассматриваются не только теоретические и практические, но расширяют творческие основы педагогического процесса за счет своего содержания и системы построения учебных планов и программ на основе культурной и духовной деятельности обучающегося.

Системный подход рассматриваемый В. П. Беспалько, В. И. Загвязинский, В. В. Краевский, Н.В. Кузьмина, Г. П. Щедровицкий. Позволяет изучать культуру здоровья как интегральную системную характеристику, что обуславливает определение компонентов культуры здоровья обучающихся. С точки зрения системного подхода культура здоровья понимается как гармоничное развитие познавательной, оздоровительной и гигиенической деятельности личности с учетом возрастных и индивидуальных особенностей. Основными элементами культуры здоровья как системы являются практические и теоретические знания о своем здоровье и здоровье окружающих людей, умения и навыки реализации здоровой жизнедеятельности [2, 3].

Личностно-деятельностный подход представляли такие ученые, как Л. С. Выготский, М. С. Каган, А. Н. Леонтьев, А. В. Петровский. Он базируется на изучении ценностных основ и содержания образования, основанных на развитие и поддержание самовоспитания и самосовершенствования, необходимые для самореализации в социуме, а также успешной деятельности по поддержке и развитию здоровья. Личностно-деятельностный подход предполагает выбор педагогических технологий, методов, средств, которые ориентируют учение на личностные результаты в формирование культуры здоровья. Данный подход определяет перспективы преодоления научно-

знаниевого подхода на основе инновационной и развивающей направленности системы образования [2, 4].

Методологические подходы формирования культуры здоровья обучающихся доказывают неоднозначность данного процесса и трудность его реализации с точки зрения только одного подхода. Особое значение при реализации комплексного подхода имеют следующие принципы:

- научности, которая отражает закономерности педагогических процессов по формированию культуры здоровья обучающихся, основанных на доказанных данных исследователей, учениях отечественных и зарубежных авторов;

- гуманизации образования, выдвигающий на первое место значимость соблюдения прав учащихся в образовательном процессе; утверждения самостоятельности их деятельности, активности, осознанного принятия участия в получении и обработке новых знаний; учет индивидуальных потребностей, особенностей психофизического состояния и здоровья обучающихся в педагогической деятельности;

Принцип непрерывности заключается в системной деятельности и своевременной корректировке педагогических воздействий, направленных на формирование культуры здоровья обучающихся. Данный принцип учитывает то, что в образовательной системе постоянно изменяются потребности, интересы и ценностные установки обучающихся, меняются межличностные отношения в социальной среде в зависимости от возраста человека, и это необходимо учитывать при формировании культуры здоровья. Также данный принцип предполагает учет всех этапов ее воспитания, начиная с самого раннего возраста (когда в семье закладываются базовые элементы образа жизни и всех составляющих культуры здоровья) и заканчивая теми компонентами, которые актуальны для молодых людей, выпускников школ и вузов [5].

Принцип цикличности предусматривает формирование стереотипов у обучающихся на основе повторения педагогических действий, направленных на формирование ценностно-мотивационного, содержательного и деятельностного компонентов культуры здоровья.

Принцип субъект-субъектного взаимодействия предполагает сотрудничество образовательных организаций с лечебно-профилактическими учреждениями, учреждениями физической культуры и спорта, работу с родителями по формированию установок в области здорового образа жизни у их детей [6].

Рассматриваемые выше разнообразные методологические подходы доказывают многосторонность процесса формирования культуры здоровья и обуславливают необходимость комплексного использования всех указанных принципов.

Результатами анализа данных исследователей, можно сделать вывод, что методологические основы формирования культуры здоровья обучающихся создают предпосылки для корректировки педагогической системы. В это понятие входит повышение компетентности педагогов по данным вопросам, разработку методического сопровождения этого процесса, проведение диагностических мероприятий с обучающимися, организация

системной работы с родителями и определение эффективности данного направления образовательной деятельности [7].

Формирование и развитие культуры здоровья происходит непрерывно в течение всей жизни человека, но главным образом начинается в системе образования. В связи с этим необходимо создание инновационной программы по ее формированию. Особое значение приобретает готовность педагогов реализовывать новые введения по воспитанию культуры здоровья обучающихся. Успешность данного процесса находится в прямой зависимости от уровня образованности и компетентности педагога, его отношения к своему труду [2, 8].

Информационная база формирования культуры здоровья представлена ниже следующими нормативно-правовыми документами, регламентирующими деятельность образовательных учреждений по сохранению и укреплению здоровья обучающихся.

1. Нормативные правовые акты и нормативы (Конституция Российской Федерации от 25 декабря 1993 года, с изменениями от 30 декабря 2008 года, статья 41; Федеральный закон «Об образовании в Российской Федерации» № 273-ФЗ от 29.12.2012 г., статья 51; стратегия «Здоровье и развитие подростков в России», 2010 г.; Указ Президента Российской Федерации от 01.06.2012г. № 761 «Об утверждении положений Национальной стратегии действий в интересах детей на 2012-2017 годы»).

3. Статистические данные Министерства образования (Росстат: "Здравоохранение в России - 2018").

3. Санитарно-эпидемиологические правила и нормативы СанПиН 2.4.2.2821-10 «Санитарно-эпидемиологические требования к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях» (утв. Постановлением Главного государственного санитарного врача РФ от 29.12.2010г. № 189; ред. От 29.06.2011г.).

К международным нормативно-правовым документам, регламентирующим деятельность образовательных учреждений по сохранению и укреплению здоровья обучающихся (воспитанников) относят конвенцию ООН о правах ребенка 1989 г. (ратифицирована СССР 13.06.1990г.).

Правительством Российской Федерации создана Комиссия по координации работ, связанных с выполнением Конвенции и Всемирной декларации об обеспечении выживания, защиты и развития детей в Российской Федерации.

Подобные цели преследует и Европейская стратегия «Здоровье и развитие детей и подростков». Данный инструмент был разработан в Европейском региональном бюро ВОЗ в процессе широких консультаций. Предназначение Стратегии - помочь национальным и местным органам управления здравоохранения, правительствам стран, а также международным и местным неправительственным организациям (НПО) в процессе проводимой ими оценки или разработки своей политики и планов. Он состоит из восьми таблиц, в которых изложены действия (законодательство, нормативы, политика, мероприятия и т.д.), официально рекомендованные ВОЗ и другими международными организациями/структурами. Таблицы отражают семь приоритетных направлений, предусмотренных в Стратегии: здоровье матери и

новорожденного; питание; инфекционные болезни; физическая окружающая среда; здоровье подростков; травмы и насилие; психосоциальное развитие и психическое здоровье. Восьмая таблица - по хроническим заболеваниям и инвалидности - была добавлена в связи с растущим значением данной проблемы в Европейском регионе. Степень и уровень применимости и адекватности этих действий в той или иной стране зависят от эпидемиологической ситуации, местных организационных условий, а также от уровня развития и финансирования системы здравоохранения. Предполагается также, что эти таблицы будут периодически пересматриваться в свете вновь появляющихся научных данных и обмена практическим опытом, накапливаемым в странах.

Таким образом можно заключить, что в отечественной и зарубежной практике представлены многие теоретические и нормативно-правовые основы формирования культуры здоровья обучающихся, на которые необходимо опираться при разработке модели ее реализации.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Кудашев, Р. К. Формирование культуры здоровья студентов в здоровьесберегающей образовательной среде вуза / Р.К. Кудашев // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. - 2012. - Вып. 5. - С. 117-123.
2. Трещева, О. Л. Культура здоровья личности как системная категория / О. Л. Трещева // Научные труды. Т. 1. - Омск, 2004. - С. 15-21.
3. Багнетова Е. А. Влияние семьи на формирование здорового образа жизни старшеклассников г. Сургута / Е. А. Багнетова // Экология человека. – 2011. – №4. – С. 56-60.
4. Теоретико-прикладные аспекты проблемы формирования культуры безопасного и здорового образа жизни обучающихся / Э. М. Казин, Н. Э. Касаткина, А. С. Шинкаренко и др. // Здоровьесберегающее образование. -2013. - № 6 (34). - С. 32-43.
5. Багнетова Е.А. Особенности питания старшеклассников, проживающих в гипокомфортных условиях ХМАО-Югры / Е. А. Багнетова, В. И. Корчин, И.А. Кавеева // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. - №8-1. – С. 11-13.
6. Шинкаренко А.С. Формирование безопасного и здорового образа жизни школьников на современном этапе развития общества / А. С. Шишкаренко / Диссертация на соискание ученой степени к.п.н. – Кемерово. - 2015. – 205 с.
7. Багнетова Е. А., Корчин В. И., Кавеева И. А. Особенности образа жизни и отношения к здоровью подростков ХМАО-Югры // Фундаментальные исследования, 2011. - №8-3. – С. 500-503.
8. Характеристика культуры здоровья личности с позиции системного подхода / О.Л. Трещева, А.Г. Карпеев, О. В. Криживецкая, А. А. Терещенко // Омский научный вестник. - 2014. - № 1 (125). - С. 154-157.

УДК 37.6.36+159.9 (075)

Вікторова Леся Вікторівна, Лашул Валерій Анатолійович,
Роганов Максим Максимович
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(Київ, Україна)

ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ МОЛОДІ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТУ

У статті розкриваються духовні і моральні аспекти соціальної та психологічної реабілітації студентів з особливими освітніми потребами на основі принципу гуманності; визначено поняття «духовна реабілітація» як відновлення душі людини, її моральності, становлення її духовних потреб, це відновлення здатності людини до психічної самореалізації та вдосконалення, до цілеспрямованого пізнання та ствердження у її житті істини, загальнолюдських цінностей, краси та добра. Розкрито форми організації роботи, які сприятимуть психологічному розкріпаченню інвалідів, їх духовному відродженню та подальшу професійну адаптацію й інтеграцію у суспільство, зокрема дискусії, турніри, дебати, наукові конференції, обговорення творів роздумів, проблемні завдання, вживання в образи творів мистецтва, захист проектів майбутнього.

Ключові слова соціально-психологічна реабілітація, студенти з обмеженими фізичними можливостями, заклад вищої освіти, духовність, моральність, технологія, освітній процес

*Викторова Леся Викторовна, Лашул Валерий Анатольевич,
Роганов Максим Максимович
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины
(Киев, Украина)*

ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ АСПЕКТЫ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ МОЛОДЕЖИ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ФИЗИЧЕСКИМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ В УСЛОВИЯХ УНИВЕРСИТЕТА

В статье раскрываются духовные и нравственные аспекты социально- психологической реабилитации студентов с особыми образовательными потребностями на основе принципа гуманности; определено понятие «духовная реабилитация» как восстановление души человека, его нравственности, становления ее духовных потребностей, это восстановление способности человека к психической самореализации и совершенствованию, к целенаправленному познанию и утверждению в его жизни истины, общечеловеческих ценностей, красоты и добра. Раскрыты формы организации работы, способствующие психологическому раскрепощению инвалидов, их духовному возрождению и дальнейшей профессиональной адаптации и интеграции в общество, такие как: дискуссии, турниры, дебаты, научные конференции, обсуждения

произведени, размышлений, проблемные задания, погружение в образы произведений искусства, защита проектов будущего.

Ключевые слова *социально-психологическая реабилитация, студенты с ограниченными физическими возможностями, учреждение высшего образования, духовность, нравственность, технология, образовательный процесс*

*Lesia V. Viktorova, Lashul Valeriy Anatolievich, Roganov M. M.
National University of Life and Environmental Science of Ukraine
(Kyiv Ukraine)*

SPIRITUAL END-MORAL ASPECTS OF SOCIAL-PSYCHOLOGICAL REHABILITATION OF YOUTH WITH DISABILITIES IN UNIVERSITY

The article reveals his spiritual and moral aspects of the social and psychological rehabilitation of students with special educational needs based on the principle of humanity; the concept of "spiritual rehabilitation" is defined as the restoration of a person's soul, his morality, the formation of his spiritual needs, this is the restoration of a person's ability to psychic self-realization and perfection, purposeful knowledge and affirmation of truth, universal values, beauty and good in his life. Disclosed are forms of work organization that contribute to the psychological liberation of people with disabilities, their spiritual revival and further professional adaptation and integration into society, in particular discussions, tournaments, debates, scientific conferences, discussions of works, thoughts, problematic tasks, use of images of works of art, protection of future projects.

Keywords *socio end psychological rehabilitation, students with disabilities, institution of higher education, spirituality, morality, technology, educational process*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Проблема формування духовності студентів є актуальною, і належить до проблеми соціального характеру, оскільки пов'язана с таким поняттям, як формування особистості. В наш час дуже часто можна почути заклики про підняття національної свідомості людини, та виховання справжнього громадянина. А поштовхом і основою для цього є, в першу чергу, виховання духовної особистості. Адже духовність народу, духовний розвиток особистості усвідомлюються сьогодні як найбільш необхідні чинники у розбудові суверенної України. Злам двох тисячоліть характеризується загостренням істотних суперечностей: проявом бездуховності в суспільстві та прагненням до гармонізації картини буття з повноцінним відродженням у ній світу людини. Тому оновлення суспільства на засадах загальнолюдських цінностей, вільного вибору життєвого шляху вимагає принципово нових підходів до питань виховання підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, і на які спирається автор.

Українське суспільство, його національна освіта, як один із соціокультурних і духовних феноменів, дістали нового етапу свого розвитку, пов'язаного зі зміною менталітету суспільства й особистості, зміною ціннісних

орієнтацій, спрямованих на переосмислення сутності Людини, Душі, Духовності.

Актуальність проблеми духовності підтверджується багатьма доробками у різних галузях науки й практики. Так проблеми духовного розвитку особистості знайшли своє відображення в роботах у наукових положеннях філософів, які розглядають духовність як сферу осмислення дійсності (В. Барановський, Г. Горак, Л. Сохань, Л. Олексюк, П. Ершов, В. Сугатовський, В. Шердаков та ін.); психологів, які розкривають психологічні витoki духовних цінностей (І. Бех, М. Боришевський, Т. Бутковська, О. Зеліченко, В. Москалець, О. Киричук, Г. Костюк, Е. Помиткін, та ін.); педагогів, які досліджують сутність духовного розвитку, особливості організації духовного виховання особистості (С. Гончаренко, В. Доній, І. Зязюн, І. Зайченко, Б. Кобзар, І. Степаненко, С. Тищенко, Г. Шевченко та ін.) та взаємообумовленість духовного та національного (М. Стельмахович, Б. Ступарик, Д. Тхоржевський та ін.).

Особливої уваги у нашому суспільстві потребують громадяни з обмеженими фізичними можливостями.

На сучасному етапі розвитку суспільства проведення комплексу заходів для реабілітації громадян з обмеженими фізичними можливостями та їх інтеграції в суспільство є одним із пріоритетних напрямків соціальної політики держави. Актуальність проблеми визначається наявністю в соціальній структурі суспільства значної кількості осіб, що мають ознаки обмеження життєдіяльності.

Інваліди мають такі ж права, як і інші громадяни. Перша стаття Загальної Декларації Прав Людини говорить: «Усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю, і повинні діяти по відношенню один до одного в дусі братерства».

Для досягнення цієї мети, усі співтовариства повинні прагнути до того, щоб інваліди могли мати права людини в повному обсязі: цивільними, соціальними, економічними і культурними, як визнано Міжнародними Конвенціями, Договором Європейського Союзу і Національних конституцій [1].

В Україні та поза її межами широко відомі наукові дослідження провідних українських вчених у галузі загальної та спеціальної педагогіки та психології. Особливості психофізичного розвитку людей з особливими потребами, методи їх навчання, виховання реабілітації та соціалізації досліджуються фахівцями НПУ імені М. Драгоманова (А. Капська, О. Карпенко, І. Пінчук). Але проблема духовної реабілітації молоді з обмеженими фізичними можливостями ще потребує всебічного вивчення та розробки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою даної статті висвітлення духовно-моральних аспектів соціально-психологічної реабілітації студентів з обмеженими фізичними можливостями, що знайшло своє втілення у понятті «духовна реабілітація» у порівнянні з вже існуючими видами реабілітації, розкритті змісту і методів, які сприятимуть психологічному розкріпаченню інвалідів, їх духовному відродженню та подальшій професійній адаптації й інтеграції у суспільство.

Вклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

По оцінках експертів ООН, інваліди складають 10 % загальної чисельності населення. Згідно статистичним даної ООН за 2018 р., приведеним по кількості країн світу, спостерігається тенденція до збільшення суттєвої ваги кількості інвалідів у загальній чисельності народонаселення земної кулі. Це понад 50 мільйонів людей з інвалідністю і кількість її зростає. На Україні ж темпи збільшення числа інвалідів ще вище. 2 мільйони 660 тисяч наших співвітчизників мають фізичні вади, при чому більш 80 % з них склали інваліди I і II груп. Це, насамперед, обумовлено негативною еколого-економічною та соціально-політичною обстановкою в Україні і міграцією найбільш здорової й працездатної частини населення. При цьому показники реабілітації інвалідів залишаються на низькому рівні.

За оцінкою Міністерства праці і соціального розвитку в зв'язку з несприятливою соціально-економічною ситуацією в найближчі роки очікується подальше збільшення числа інвалідів. Це свідчить про масштабність проблеми інвалідності і визначає необхідність прийняття на державному рівні комплексу заходів щодо створення системи соціального захисту інвалідів, що забезпечує інтеграцію інвалідів у суспільство, однією з умов якої є отримання якісної освіти, зокрема у вищих навчальних закладах та *духовна реабілітація* цієї верстви населення.

Що ми розуміємо під поняттям «духовна реабілітація»? Це питання можна розглянути тільки при системному підході до самого терміну «реабілітація» як комплексу медичних, педагогічних, психологічних та профілактичних засобів, спрямованих на відновлення пошкоджених функцій організму. Конкретизуючи ці засоби, можна визначити, що соціальна реабілітація забезпечує реабілітацію людини з інвалідністю, як соціального суб'єкта; педагогічна реабілітація забезпечує реабілітацію людини з обмеженими фізичними можливостями, як суб'єкта педагогічної діяльності; психологічна реабілітація забезпечує реабілітацію людини з інвалідністю на рівні особистості; медична – на рівні біологічного організму людини. На думку сучасних вчених, які займаються проблемами освіти та професійної реабілітації людей з вадами здоров'я (А. Шевцов, О. Яременко, К. Бондарчук, Н. Комарова), всі наведені компоненти складають ідеальну модель реабілітаційного процесу. Але, на наш погляд, такий компонент як *духовна реабілітація* є найсуттєвішим в освітньо-виховному процесі, адже *духовна сторона* зв'язку між індивідом і навколишнім середовищем набуває останнім часом особливого значення і найбільш повно розкривається саме в емоційно-духовних контактах у всіх сферах життєдіяльності людини.

Духовна реабілітація це відновлення душі людини, її моральності, становлення її духовних потреб, це відновлення здатності людини до психічної самореалізації та вдосконалення, до цілеспрямованого пізнання та ствердження у її житті істини, загальнолюдських цінностей, краси та добра.

Душа, Духовність, Духовні потреби... Ці вічні категорії, які у сучасній науці визначаються по-різному. Сучасні вчені звертаються до узагальненого тлумачення духовності. Як зазначає Г. Шевченко, з погляду філософії *духовність* – це сфера осмислення дійсності, ставлення до світу природи інших людей; це системи цінностей і орієнтацій на них у процесі самореалізації

особистості. З погляду психології – багатомірна система утворень у свідомості індивіда, і якій віддзеркалюються його найбільш актуальні потреби, інтереси. З погляду педагогіки – творча спрямованість, наснага людини, здатність пізнати іншого й себе як цінність [12].

Духовність людини випливає з особливостей її духу й душі в їх взаємодії та єдності. Якщо Дух виступає як знаряддя пізнавально-творчої діяльності та світоглядної орієнтації, то душа відображає неповторну особистість людини, її внутрішнє «Я», дає їй змогу любити, відчувати. Душевність – це чуйне доброзичливе ставлення людини до оточуючих, активний вияв турботи, уваги, готовність допомогти, розділити жалість і горе, відповідальне ставлення до конкретної суспільно корисної справи [9].

Духовність визначається як спрямованість особистості до обраних цілей, ціннісна характеристика свідомості; духовність, покликана задовольняти потреби людини, яка прагне через розкриття своїх здібностей до самовдосконалення. Моральність являє собою сукупність загальних принципів поведіння людей по відношенню один до одного, до суспільства. У сполученні вони складають основу особистості, де духовність – вектор її руху (самовиховання, самоосвіти, саморозвитку), він є основою моральності. І на сьогодні дуже гостро відчувається потреба дослідити реальну картину духовного стану суспільства, настроїв орієнтації різноманітних верств і груп населення.

Духовна складова соціально-психологічної реабілітації спрямована на розвиток сутнісних сил молодого індивіда, на виховання в неї загальнолюдських цінностей, а це можна досягти створенням комфортного морально-психологічного клімату атмосфери взаємодовіри, взаємоповаги та взаємовідповідальності, соціокультурного середовища, яке стимулює до самопізнання і самовдосконалення; середовища, в якому враховуються індивідуальні особливості студентів; відбувається демократизація управління вищою школою; олюднення всього змісту освітньої діяльності, всіх видів і форм взаємостосунків між учасниками цього процесу.

У практиці соціально-психологічної реабілітації на основі морально-духовних цінностей своє ставлення до студента з інвалідністю намагаємося будувати, виходячи зі сприйняття його як вільної особистості. Це виявляється в тому, що на лекційних, практичних, семінарських заняттях відбувається діалог за схемою «викладач – студент», що не є чим іншим як доторкненням до душі вихованця, проникненням у його світ, змогою сприймати, розуміти, відчувати і відгукуватися на почуття іншої людини, спробою вдосконалити, скоригувати та змінити щось у ній на краще.

Разом з кваліфікованими спеціалістами студенти з обмеженими фізичними можливостями одержують кваліфіковану психологічну допомогу з метою усунення соціальної напруженості та позбавлення комплексів, викликаних придбанням інвалідності; одержують допомогу в поліпшенні стану всього організму шляхом складання індивідуальних комплексів спортивних і оздоровчих вправ: фізіотерапія, акватерапія.

Соціально-психологічна реабілітація полягає у розробці індивідуальних програм духовної реабілітації: музикотерапії, бібліотерапії, артотерапії, ароматерапії, логотерапії та створення моделей духовно-фізичного розвитку

особистості в соціокультурному просторі регіону сприяє моральному і соціальному розкряпанню інвалідів, їх інтеграції у суспільство.

Дуже важливо, що звичайні студенти та молодь з обмеженими фізичними можливостями зустрічаються під час проведення загальних виховних заходів в у ЗВО, і інвалідний візок не є бар'єром для їхнього спілкування, а навпаки має серйозний виховний момент: яким прикладом стійкості та мужності для на є боротьба за життя цих людей.

Соціально-психологічна реабілітація ґрунтується на таких аспектах: самопізнання, усвідомлення своїх почуттів, якостей; формування «духовного інтелекту», спільності як основи українського національного характеру, співвідношення себе з вимогами суспільства, професії, віри, сім'ї. На цій основі – здатність до духовного катарсису, очищення каяття. Наступним аспектом повинен бути повний розвиток творчих здібностей, самоактуалізація, що веде до особистісного зростання, формування власних суджень, високої відповідальності, відсутність конформізму (А. Маслоу).

Цьому сприяють інтерактивні засоби та технології у вихованні студентської молоді: дискусії, турніри, дебати, наукові конференції, обговорення творів роздумів, проблемні завдання, вживання в образи творів мистецтва, захист проєктів майбутнього. Все це доступно для студентів з обмеженими фізичними можливостями завдяки спеціально створеним Інтернет-проєктам, які розташовані на офіційному сайту ЗВО [3].

В інноваційній методиці соціально-психологічної реабілітації переважає добір засобів та прийомів, в яких можна виділити наступні риси: спрямованість на формування внутрішньої людини, ядра особистості; ґрунтованість на особистому духовному досвіді, зверненість до цілісної людини - її розуму, волі, почуттів, до її розуму, серця і душі; різноманітність шляхів і форм духовного життя. Куратори студентських груп вчать студентів будувати діалог із самим собою, іншими людьми, світом у цілому на основі загальнолюдських цінностей, наповняти свій внутрішній світ новим змістом, обирати високі, гуманні життєві цілі, відроджуючи традицію педагогічного діалогу, заснованого на глибинному, внутрішньому взаємсприйнятті особистості педагога й студента на основі загальних цінностей, ідеалів, змістів, авторитетів. Адже саме спрямованість педагога, який має виражену творчу індивідуальність, характеризує наявність цінностей, переконань та ідей, які укладають внутрішній стрижень особистості й діяльності педагога: гуманістична домінанта особистісних цілей, уявлення про ціль своєї діяльності як високу місію розвитку людини. Саме такий педагог здатний створити умови, що сприяють розкриттю талантів та реалізації здібностей своїх студентів, дати поштовх до їх, спільної творчої взаємодії, що має найголовніше значення для духовно-морального виховання, для духовної реабілітації всього суспільства.

У зв'язку з цим висуваються специфічні вимоги для професійної діяльності викладачів, які працюють з інвалідами. Необхідний рівень професійної підготовки викладачів вимагає оволодіння ними системою знань про зміст і методику реабілітаційно-виховної роботи педагога з даним контингентом студентської молоді; формування особистісних якостей викладача, необхідних для роботи з такими студентами. Для цього необхідне включення кураторів, викладачів, що працюють в інтегрованих академічних

групах в активну соціально-педагогічну діяльність, обумовлену особливостями мікросередовища і життєтворчості студентів-інвалідів [5].

Реабілітаційно-освітній процес в умовах ЗВО, орієнтований на індивідуальний розвиток кожного студента, може виконувати свої завдання, якщо: він виступає як органічна частина цілісної системи педагогічного впливу, який відповідає рівню контингенту вихованців і специфічних умов освітнього процесу; створено умови для всебічної самодіяльності та самореалізації студентів; педагогічних працівників закладу озброєно ефективною методикою виховного впливу. Обов'язковими умовами підвищення якості професійної підготовки викладачів в умовах роботи ЗВО є: ознайомлення з психолого-педагогічною літературою з проблем специфіки роботи зі студентами-інвалідами; формування навичок управління соціально-активною групою та реабілітаційно-виховним процесом; спеціальні заняття (дискусії, «мозкові атаки», групове та індивідуальне консультування, вільний обмін думками); виявлення труднощів, з якими стикаються вихователі в реабілітаційно-виховній роботі; оволодіння методикою роботи за інноваційними програмами; наявність емпатійних здібностей; формування навичок взаємодії з інвалідами, допомоги їм.

Висновки і перспективи подальших розробок у даному напрямку

Отже, соціально-психологічна реабілітація студентів з обмеженими фізичними можливостями є важливою складовою частиною комплексу заходів соціально-педагогічного супроводу цієї категорії молодих людей щодо створення найбільш сприятливих умов, що забезпечують їхню повноцінну участь в освітньому процесі ЗВО. Адже у кожного студента з інвалідністю є певні особливості та функціональні обмеження, що ускладнюють освітній процес в інтегрованому середовищі, а також їх реабілітацію та соціалізацію. Для забезпечення рівного доступу таких людей до освіти необхідно впроваджувати у освітній процес ЗВО спеціальні методи, педагогічні технології та інноваційні психологічні розробки, лікуючи спочатку душу людини, а потім піклуючись про його фізичний стан.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конвенція Асамблеї ООН про права інвалідів, 2006 р. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://grombezpeka.org.ua/laws/international-humanrights>.
2. Наказ МОН №912 від 01.10.10 року «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/.
3. Таланчук П. М. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому просторі: навч.-метод. посіб. / М. П. Таланчук, К. О. Кольченко, Г. Ф. Нікуліна. К.: Соцінформ, 2004. 128 с.
4. Миськів Л. І. Правові проблеми інклюзивної освіти України: монографія. Харків: Ніка Нова, 2014. 454 с.
5. Соціальна робота з людьми з особливими потребами: метод. рекомендації для тренера / авт.-упоряд. О. В. Безпалько [та ін.]; ред. І. Д. Звєрева. К.: Науковий світ, 2002. 55 с.

6. Спеціальна освіта і соціальна робота: теорія і практика підготовки фахівців: монографія. за заг. ред. Н. Г. Пахомової, В. А. Погребняка. Полтава: АСМІ, 2017. 247 с.
7. Шевцов А. Г. Сучасні проблеми освіти і професійної реабілітації людей з вадами здоров'я: монографія. К.: Соцінформ, 2004. 200 с.
8. Гусак Н. Є. Розвиток законодавства України про соціальну реабілітацію. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2014. № 1–2. С. 30–43.
9. Кравченко О. О. Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю: погляд у минуле та перспективи сьогодення. European humanities studies: State and Society. 2017. – № 2. – S. 130–142.
10. Давиденко Г. В. Включення людей з інвалідністю в суспільне життя та освітній процес: шляхи оптимізації Наукові записки: зб. наук. пр. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 135. С. 93–96. – (Серія: Педагогічні науки).
11. Крисюк Г. Я. Психологічні особливості соціалізації студентської молоді. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПНУ. К., 2009. Т. XI. Ч. 1. – 620 с.
12. Шевченко Г. П. Проблеми духовності людини XXI століття Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2012. Вип. 5. С. 241-250. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2012_5_29

УДК 378

Глянєнко Катєрина Андрїївна, Зюкіна Алла Павлівна,
Клименкова Світлана Валерїївна
Кам'янський медичний коледж
(Кам'янське, Україна)

ДІЛОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР – БАКАЛАВРІВ

Анотація. Розглянуто ділову гру як засіб формування професійної компетентності медичних сестер – бакалаврів на основі використання інтерактивних технологій. Вказано сучасні інтерактивні технології навчання, що найбільше використовуються у вузах і сприяють реалізації модернізації освіти та підготовці конкурентоспроможних майбутніх фахівців. Описано можливість формування і вдосконалення культури професійного спілкування методами інтерактивного навчання, зокрема ділової гри.

Ключові слова: активні методи навчання, ділова гра, імітація, моделювання, інтерактивне навчання, професійна підготовка.

Глянєнко Катєрина Андреевна, Зюкина Алла Павловна,
Клименкова Светлана Валерьевна
Каменской медицинский колледж
(Каменское, Украина)

ДЕЛОВАЯ ИГРА КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЕДИЦИНСКИХ СЕСТЕР - БАКАЛАВРОВ

Аннотация. Рассмотрено деловую игру как средство формирования профессиональной компетентности медицинских сестер - бакалавров на основе использования интерактивных технологий. Указано современные интерактивные технологии обучения. Описаны возможность формирования и совершенствования культуры профессионального общения методами интерактивного обучения, в частности деловой игры.

Ключевые слова: активные методы обучения, деловая игра, имитация, моделирование, интерактивное обучение, профессиональная подготовка.

Katerina Glianenko, Alla Ziukina, Svitlana Klimenkova
Kamensk Medical College
(Kamianske, Ukraine)

BUSINESS GAME AS A MEANS OF FORMING THE NURSES 'PROFESSIONAL COMPETENCE - BACHELORS

Abstract. The business game is considered as a means of forming the professional competence of nurses - bachelors based on the use of interactive technologies. The modern interactive learning technologies, which are mostly used

in higher education institutions and contribute to the modernization of education and training of competitive future specialists, are indicated. The possibility of forming and improving the culture of professional communication by methods of interactive learning, in particular business game, is described.

Keywords: *active teaching methods, business game, imitation, modeling, interactive training, vocational training*

На сучасному етапі розвитку системи освіти все більше увагу приділяється професійному розвитку й освіті дорослої людини. Світові тенденції гуманізації, інтеграції та глобалізації суспільства визначають нові пріоритети розвитку освітньої галузі. Завдання, які стоять сьогодні перед сучасною освітою визначають нову якість освіти, зорієнтовану на інтелектуальний і творчий розвиток, формування компетентної особистості, здатної до інноваційної діяльності, що визначається не тільки обсягом отриманих знань, а й здатністю до їх творчого використання, самостійної діяльності, навчання і самовдосконалення упродовж життя.

На гру як метод активного навчання звертали увагу в своїх роботах К. Д. Ушинський, П. Ф. Лесгафт, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський. Ефективність використання ігрових методів у навчальному процесі вищої школи доведено в дослідженнях А. О. Балаєва, В. П. Бедерханової, Л. Я. Васильєвої, Л. В. Волкової, Л. І. Девіної, І. В. Драгомирецького, В. Ф. Комарова, Ю. Е. Краснова, М. В. Кларіна, Н. В. Кардаш, С. Б. Славкової, Н. М. Страздас та ін.

Важливим чинником підвищення рівня засвоєння знань є ідея активного впровадження в навчальний процес інтерактивних технологій. Інтерактивне навчання ґрунтується на педагогічній взаємодії з високим рівнем інтенсивності спілкування учасників, їхньої комунікації, обміну діяльностями, зміною та різноманітністю їх видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності та взаємодії, що відбулася [2].

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих та виробничих ситуацій. При активному навчальному процесі всі учасники вступають у діалог, беруть активну участь у пізнавальному процесі, виконуючи при цьому творчі, пошукові, проблемні завдання в групі.

Ділова гра належить до активних методів навчання, що сприяють активізації розумової діяльності студентів, зближує навчальну та майбутню професійну діяльність, дозволяє підключити до активної співпраці одразу всіх членів групи, сприяє виробленню вмінь володіння проблемними ситуаціями [1].

Зазначимо, що діловою грою вважаємо комплексний засіб навчання з чітко визначеною метою, який характеризується відповідними правилами та має навчально-пізнавальну спрямованість на опанування професійної компетентності медичних сестер – бакалаврів. Педагогами було доведено, що ділові ігри сприяли опануванню ораторським мистецтвом, удосконаленню індивідуальних здібностей, розвитку логічного мислення молодих людей, фантазії, уваги тощо. Також, педагоги наголошували на тому, що гра сприяє залученню до активної пізнавальної діяльності як кожної особистості окремо, так і всіх разом, самовдосконаленню, самовираженню, саморозвитку, стимулює молодь до перемоги, створенню позитивної установки на навчання, створює комфортну та доброзичливу атмосферу в колективі. Великою

перевагою гри є те, що в ній немає сильних або слабких студентів – є тільки гравці, і це спонукає усіх до активної участі.

Ділова гра – це моделювання реальної діяльності у спеціально створеній проблемній ситуації. Вона є засобом і методом підготовки та адаптації до трудової діяльності і соціальних контактів, методом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних завдань, структуруванню системи ділових стосунків учасників. Її конструктивні елементи – проектування реальності, активність учасників, відповідний психологічний клімат, міжособистісне та міжгрупове спілкування, вирішення сформульованих на початку гри проблем.

Ігрова діяльність виконує такі функції: спонукальну (викликає інтерес у студентів); комунікабельну (засвоєння елементів культури спілкування майбутніх спеціалістів); самореалізацій (кожен учасник гри реалізує свої можливості); розвивальну (розвиток уваги, волі та інших психічних якостей); розважальну (отримання задоволення); діагностичну (виявлення відхилень у знаннях, уміннях та навичках, поведінці); корекційну (внесення позитивних змін у структуру особистості майбутніх фахівців).

Основою ділової гри є створення імітаційної та ігрової моделей. Імітаційна модель одержує своє втілення в таких компонентах: мета, предмет гри, графічна модель взаємодії учасників, система оцінювання. В ігровій моделі присутні такі компоненти: сценарій, правила, мета, ролі і функції гравців.

Виокремлюють:

1) ігри-вправи (до них належать кросворди, ребуси, вікторини тощо. Застосування цього методу сприяє активізації певних психічних процесів, закріпленню знань, перевірці їх якості, набуттю навичок. Їх проводять на заняттях; ігри-вправи можуть бути елементами домашніх завдань, позакласних занять. Використовують їх також у вільний від навчання час),

2) ігрові дискусії (вона передбачає колективне обговорення спірного питання, обмін думками, ідеями між кількома учасниками. Основним призначенням цього методу є виявлення відмінностей у тлумаченні проблеми і встановлення істини в процесі товариської суперечки. Цей метод навчання дає змогу, проаналізувавши суть явища чи процесу, з існуючих варіантів рішень вибрати оптимальний. Досягнення поставленої мети зумовлює розвиток),

3) ігрові ситуації (основою цього методу є проблемна ситуація. Він активізує пізнавальний інтерес у студентів, сприяє розвитку їх розумової діяльності. Зорієнтована ігрова ситуація на встановлення зв'язку теорії і практики з теми, що вивчалася або вивчається: вміння аналізувати, робити висновки, приймати рішення у нестандартних ситуаціях. Цей метод спонукає студентів до діяльності на основі певної ситуації, яка ґрунтується на необхідній сукупності знань, умінь і навичок, якими повинні оволодіти студенти. Ігрова ситуація сприяє посиленню емоційно-психологічного стану, збуджує внутрішні стимули до навчальної роботи, знімає напругу, втому),

4) рольові та ділові навчальні ігри (вона дає змогу відтворити будь-яку ситуацію в «ролях». Рольова гра спонукає студентів до психологічної переорієнтації. Вони усвідомлюють себе вже не просто як студентів, які відтворюють перед аудиторією зміст вивченого матеріалу, а як осіб, які мають певні права та обов'язки і несуть відповідальність за прийняте рішення. Такий

метод інтенсифікує розумову працю, сприяє швидкому і глибокому засвоєнню навчального матеріалу. У процесі рольової гри розкривається інтелект студента; під впливом зміни типу міжособистісних стосунків він долає психологічний бар'єр спілкування. Відносини «викладач – студент» замінюються стосунками «гравець – гравець», за яких учасники надають один одному допомогу, підтримку, створюючи атмосферу, яка сприяє засвоєнню нового матеріалу, оволодінню студентами певним видом діяльності),

5) комп'ютерні ділові ігри (це навчально-практичне заняття, яке передбачає моделювання діяльності фахівців і керівників виробництва щодо розв'язання складної проблеми, прийняття певного рішення, пов'язаного з управлінням виробничим процесом. Ділова навчальна гра поєднує в собі ознаки навчальної і майбутньої професійної діяльності і є діяльністю колективною. Вона дає змогу студентові збагнути і подолати суперечності між абстрактним характером предмета навчально-пізнавальної діяльності (знання, знакові системи) і реальним предметом майбутньої професійної діяльності, індивідуальним способом навчання студента і колективним характером професійної діяльності, опорою в навчанні переважно на інтелект студента і залученням у процес особистості спеціаліста).

Сутність ділової гри полягає у відтворенні предметного і соціального змісту професійної діяльності. Метою ділової гри є формування уяви майбутніх фахівців про професійну діяльність і її динаміку, а завданнями – підвищення інтересу до майбутньої професії, стимулювання до якісного оволодіння професійними знаннями і вміннями, розвиток професійної і соціальної компетентності тощо. Предметним змістом гри є імітація конкретних умов, а також діяльності й стосунків залучених до цього фахівців. Основний засіб включення партнерів до спільної діяльності й одночасно засобом створення й вирішення ігрових проблемних ситуацій – це двостороннє й багатостороннє спілкування, що забезпечує можливість вироблення індивідуальних і групових рішень, досягнення проміжних й кінцевих результатів гри.

У сучасному навчальному закладі застосовують різноманітні модифікації ділових ігор: імітаційні, операційні, рольові ігри, діловий театр, психо- і соціодрама [3].

Для досягнення поставлених навчальних цілей передбачають реалізацію в діловій грі п'яти психолого-педагогічних принципів: імітаційного моделювання ситуації, проблемності змісту, рольової взаємодії у сумісній діяльності, діалогічного спілкування, двоплановості ігрової навчальної діяльності.

У результаті участі у діловій грі студенти краще засвоюють предмет; усвідомлюють необхідність теоретичної підготовки для практичної роботи; знайомляться з проблемами, які можуть виникнути в реальній діяльності; навчаються техніки прийняття рішень; розвивають навички взаємодії з іншими; навчаються виконувати різні ролі.

Таким чином, завдяки ігровій діяльності краще розвиваються індивідуальні здібності студентів, оскільки вони не відчувають психологічного тиску відповідальності, як зазвичай буває під час навчальної діяльності. Ділова гра належить до активних методів навчання, що забезпечують активну творчу діяльність студента, створюють умови для підвищеної мотивації та емоційності, розвивають критичне мислення. Ділова гра як засіб навчання

відрізняється від пасивних методів, оскільки має можливість продемонструвати в короткі терміни динаміку ситуаційних змін і багатоваріантність розв'язання поставлених задач. Результати, одержані під час ділової гри, можуть бути узагальнені, проаналізовані та співставлені, що значно підвищує рівень підготовки. Застосування ділових ігор дає змогу максимально наблизити навчальний процес до практичної діяльності, приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої пропозиції, розвивати в учасників гри колективізм та відчуття команди, отримати результати за обмежений час тощо. Моделюючи або імітуючи умови і динаміку відносин, ділова гра служить засобом інтенсифікації навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вієвська М., Красовська Л. Імітаційно-ігровий підхід у викладанні психолого педагогічних дисциплін студентам педагогічних спеціальностей // Вища школа. – 2001. – № 2-3. – С. 47-59.
2. Белкін І. В. Педагогічні умови виконання ділових ігор у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / І. В. Белкін. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=24654>.
3. Катеруша О. П. Ділові ігри як засіб пізнавальної діяльності студентів / О. П. Катеруша // Вища школа. – 2009. – № 12. – С. 53-60.

УДК 811.111.111'373.613

Дюсенгалиева Айгуль Абунагимовна, Култанова Жанара Мерекеевна,
Буркитбаева Алтынай Газизовна
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
(Нур-Султан, Казахстан)

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПРИЧИН ЗАИМСТВОВАНИЙ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ И ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ

Аннотация: В статье рассматриваются причины английских заимствований в повседневном общении, которые формируют так называемый сленг. Авторы также указывают причины возникновения англицизмов, применяемом в русском языке, их классификацию и особенности. Опираясь на такие методы исследования как наблюдение и систематизация, статья определяет причины использования заимствований в повседневной речи и классифицирует заимствования по сферам их общения.

Ключевые слова: современный подросток, сфера общения, повседневная речь словарный запас, молодежный сленг, жаргонизмы, иноязычное происхождение, социальная группа.

*Dusengalieva Aigul Abunagimovna, Kultanova Zhanara Merekeeyvna,
Burkitbayeva Altynai Gazizovna
L.N. Gumilyov Euroasian National University
(Nur-Sultan, Kazakhstan)*

IDENTIFICATION OF BORROWING REASONS IN THE MODERN WORLD AND THEIR CLASSIFICATION

Annotation: The article deals with the causes of English borrowings in everyday communication which forms the so-called slang. The authors also indicate the reasons of the Anglicism occurrence used in Russian, their classification and their features. Based on such, research methods as observation and systematization, the article determines the reasons of borrowings using in everyday speech and classifies them according to their areas of communication.

Key words: modern teenager, communication sphere, everyday speech, vocabulary, youth slang, jargon, foreign language background, social group.

В последние десятилетия в речи современного человека появилось множество слов, употребляя которые многие даже не задумываются об их истинном происхождении. В устной и письменной речи увеличилось употребление иностранных слов, их большая часть заимствована из английского языка. Появление большого количества иноязычных слов английского происхождения, их быстрое закрепление в языке объясняется стремительными переменами в общественной и научной жизни. Расширение межгосударственных и международных отношений, развитие мирового рынка, экономики, информационных технологий, усиление информационных потоков, появление глобальной компьютерной системы Интернета, участие в

олимпиадах, международных фестивалях – все это не могло не привести к вхождению в наш язык новых слов. Возросла необходимость в интенсивном общении с людьми, которые пользуются другими языками. А это – важное условие не только для непосредственного заимствования лексики из этих языков, но и для приобщения носителей языка к интернациональным, чаще созданным на базе английского языка терминологическим системам. Столь же стремительно меняется язык, вернее, его лексика, а именно его словарный состав. В процессе исторического развития человеческие языки постоянно вступали и продолжают вступать в определенные контакты друг с другом. Языковым контактом называется взаимодействие двух или более языков, оказывающих какое-либо влияние на структуру и словарь одного или многих из них [1].

Термин *языковой контакт* был впервые предложен Андре Мартине и введен в широкое употребление Уриэлем Вайрайхом, а также рассматривался Э. Хауген [2].

Лингвисты отмечают, что интенсивность заимствования чужеродной лексики в новом тысячелетии достигла угрожающих темпов. Особую озабоченность вызывает тот факт, что в повседневной речи современной молодёжи всё чаще и чаще встречаются заимствования из английского сленга и их производные. Молодым людям легче выразить свои мысли и чувства при помощи средств иностранного языка.

С начала XX века отмечены три бурные волны в развитии молодежного сленга. Первая датируется 20-ми годами, когда революция и гражданская война, разрушив до основания структуру общества, породили армию беспризорных, и речь учащихся подростков и молодежи, которая не была отделена от беспризорных непроходимыми перегородками, окрасилась множеством «блатных» словечек. Вторая волна приходится на 50-е годы, когда на улицы и танцплощадки городов вышли «стиляги». Появление третьей волны связано не с эпохой бурных событий, а с периодом застоя, когда душная атмосфера общественной жизни 70-80-х гг. породила разные неформальные молодежные движения и «хиппующие» молодые люди создали свой «системный» сленг как языковой жест противостояния официальной идеологии [3].

Какова же роль английских заимствований в современном языке, а конкретнее – в повседневной речи и сленге нашей молодежи; является ли «англолизация» естественным языковым процессом или же этот процесс обусловлен социально-идеологическими причинами?

Большинство заимствований связано с развитием науки, техники, культуры, туризма, экономики и производственных отношений. Многие из этих слов прочно входят в жизнь, а затем утрачивают свою новизну и переходят в активный словарный запас. Одним из путей обогащения словарного состава является заимствование слов иноязычного происхождения. Так, в работе Л. П. Крысина [4] указывается, что Э. Рихтер основной причиной заимствования слов считает необходимость в наименовании вещей и понятий. Также перечисляются и другие причины: языковые, социальные, психические, эстетические и другие, потребность в новых языковых формах, потребность в расчленении понятий, в разнообразии средств и в их полноте, в краткости и

ясности, в удобстве и т.д. Сам процесс языкового заимствования рассматривался им в неразрывной связи с культурными и другими контактами.

Мы считаем, что в результате изменений, которые происходят в нашей жизни на протяжении уже многих лет, например в социокультурной и технической сфере, мы начали открывать для себя зарубежный мир. Этот мир оказывает особое влияние на жизнь наших подростков. Появление англоязычной лексики происходит за счет заимствования их из разных источников.

Существует несколько причин того, что иностранные слова входят в лексикон современного подростка:

1. Потребность в наименовании новых явлений, предметов, понятий. К примеру, компьютер, ноутбук, сканер, интернет.

2. Отсутствие соответствия: чипсы, видеоклип и т.д.

3. Необходимость выразить при помощи англицизма многозначные описательные обороты, например, слово пиллинг. Когда нет необходимости объяснять что это, а можно просто выразить одним словом.

4. Пополнение языка более выразительными средствами. К примеру, простое слово можно выразить ярко (контроль при входе в клуб или «фейс-контроль»).

Определённую роль пропаганды и укоренения иностранных слов в лексиконе подростков, впитывающих всё новое и интересное «как губка» играет постоянное их употребление в рекламе, объявлениях, этикетках. Появляются товары с английскими этикетками: “Milky Way” (Млечный путь), “Bounty” (щедрый подарок), “Nuts” (орехи), шампунь “Head and shoulders” (голова и плечи), моющее средство “Fairy” (волшебница), стиральный порошок “Tide” (прилив – отлив) [5].

Другие надписи являются чисто «орнаментальными»: в последние годы распространилась мода украшать предметы одежды различными надписями, которые представляют собой рекламу, различные призывы, а иногда географические названия или шуточные высказывания. Например, на футболках: “Kiss me”, “Milk is better than wine”, “Let’s go shopping” и т.д. [6].

К многочисленным надписям добавляются и заимствованные, уже обрусевшие в той или иной степени слова. Например, можно услышать такие фразы, как: «Это было шоу!», «замечательный клип», «купить бестселлер», «Это же хайп!»

В качестве вывода необходимо привести следующее противоречие: с одной стороны появление новых слов расширяет словарный запас, а другой стороны, в связи с употреблением огромного количества неоправданных заимствований происходит засорение речи, утрачивается его самобытность и неповторимая красота. К основным причинам увеличения доли сленга в речи современного подростка относятся социальные факторы, значимость «своего» (жаргонного) языка для общения со сверстниками, а также влияние СМИ.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов. Изд. 5-е, испр. и дополн. –Назрань: Пилигрим, 2010.

2. Хауген Э. Языковой контакт. Новое в лингвистике. –Вып. 6. –М., 1972. – С. 61-80.
3. Дьяков А. И. Причины интенсивного заимствования англицизмов в современном русском языке. //Язык и культура. – Новосибирск, 2003. – С. 35-43.
4. Крысин, Л. П. Иноязычные слова в современном русском языке. — М.: Просвещение (переизд), 2008.
5. Брейтер М. А. Англицизмы в русском языке: история и перспективы: Пособие для иностранных студентов-русистов. – Владивосток: Диалог, 2007. – 275 с.
6. Ваулина Е. Ю., Скляревская Г. Н. Давайте говорить правильно!: Новейшие и наиболее распространенные заимствования в современном русском языке.- М., 2005.

УДК 37.013.73

Зайцева Маргарита Алексеевна, Демченко Дина Исхаковна
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого
(Харьков, Украина)

ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПАРАДИГМЫ

Аннотация. *Надлежащее философское осмысление прошлого является необходимым условием его широкого общественного признания и практического осуществления. Такая историческая мотивированность и обоснованность проводимых радикальных реформ весьма значима в складывающейся обстановке идеологического и общемировоззренческого вакуума, переоценки прежних ценностей, поиска новых ориентиров для развития украинского общества и государства. В статье подчеркивается необходимость при обучении будущих юристов увязки юридического анализа с общей эволюцией философской мысли.*

Ключевые слова: *образовательный процесс, интегративная роль, философия права, принцип справедливости, развитие философской мысли, дискурс справедливости, социальная обязательность.*

PHILOSOPHICAL ASPECTS OF TEACHING FUTURE LAWYERS IN THE CONDITIONS OF THE MODERN EDUCATIONAL PARADIGM

Abstract. *A proper philosophical understanding of the past is a prerequisite for its widespread public recognition and practical implementation. Such historical motivation and validity of the ongoing radical reforms are very significant in the current situation of an ideological and worldview vacuum, reassessment of previous values, and the search for new guidelines for the development of Ukrainian society and the state. The article emphasizes the need for training future lawyers to link legal analysis with the general evolution of philosophical thought.*

Keywords: *educational process, integrative role, philosophy of law, principle of justice, development of philosophical thought, discourse of justice, social commitment.*

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

В умовах сьогодення освітній процес спрямований на вузьку спеціалізацію. Проте останнім часом помітна тенденція, коли студенти не можуть охопити будь-яке явище в цілому, хоча в сучасних умовах необхідно, щоб людина розуміла світ як ціле для сприйняття того нового, що може їй знадобитися в майбутній діяльності. Умови нашого життя, інформаційні технології, досягнення науки і техніки настільки стрімко змінюються, що передбачити професійні потреби майбутніх фахівців практично неможливо. З іншого боку, процес глобалізації, відкритість кордонів в сучасному світі характеризується прагненням до переоцінки всіх цінностей, руйнуванням традиційних рішень, визнанням відсутності єдиних зразків, взаємодією освітніх

систем. Таким чином, наразі особливо гостро усвідомлюється необхідність формування нового світогляду. Отже, освітній процес має бути побудований таким чином, щоб майбутній фахівець бачив логіку розвитку різних дисциплін й місце своїх знань в загальному потоці. Ураховуючи той факт, що для майбутніх юристів набуває важливості й розвиток суспільства, вони мають думати про майбутнє ще й в інтересах суспільства.

Особливу роль в становленні духовних орієнтирів грає філософія, яка виконує інтегративну роль по відношенню до всіх видів знання, які освоює студент, з якими він стикається в процесі навчання. Відзначимо, що представники філософської думки завжди розуміли філософію права як вчення про суспільний ідеал. Наприклад, С.Л. Франк писав, що «Філософія права за основним, традиційно-типовим її змістом є пізнання суспільного ідеалу, з'ясування того, яким повинен бути розумний, справедливий устрій суспільства» [1, с. 21]. Право, як сфера людської діяльності, тісно пов'язане з філософією, оскільки фундаментальні проблеми права, такі, як справедливість, свобода і рівність, вина і відповідальність, брехня, істина, добро і зло є одночасно і найважливішими філософськими проблемами, а їх рішення сягає своїм корінням в рішення основних філософських питань про сутність людини і сенс його життя, про онтологічну структуру світу і способи його пізнання. Право, таким чином, за самим своїм духом філософічно, воно являє собою філософію на практиці, що, відповідно, має на увазі вміння усвідомити високий гуманістичний сенс своєї діяльності, філософськи обґрунтувати свою теоретичну позицію і прийняте практичне рішення. Все це є ознакою високого професіоналізму і громадянської чесності юриста.

Філософія права сприяє формуванню домінуючих установок в світогляді юристів, відсутність яких призводить, як правило, до релятивізації або догматизації. Таким чином, необхідність вивчення студентами юридичних факультетів філософсько-правових знань визначається, перш за все, потребами їх майбутньої спеціальності, оскільки саме вивчення філософії права в значній мірі сприяє розвитку самостійно мислячих, політично незаангажованих громадян. Сам термін «філософія права» ввів в обіг німецький юрист Г. Гуго, який розумів її як юридичну науку, яка є «розумною основою наукового пізнання права» [2, с. 173].

На противагу Г. Гуго, Ф. Гегель вважав, що це філософська дисципліна, а не юридична, оскільки її завданням є вивчення ідеї права. Широке поширення цей термін отримав після виходу дослідження Ф. Гегеля "Природне право і наука про державу в нарисах. Основи філософії права" (1820). Завдання філософії права, на думку Ф. Гегеля, полягає в тому, щоб досягнути думки, що лежать в основі права. А це можливо лише за допомогою правильного мислення, філософського пізнання права. "У праві, - зауважує Гегель, - людина повинна розглядати розумність права, і цим займається наша наука на відміну від позитивної юриспруденції, яка часто має справу лише з суперечностями" [2, с. 158-160].

Академік В. С. Нерсесянц так визначав предмет філософії права: «Філософія права займається пошуками і встановленням істини про право як специфічній формі соціального буття людей» [3, с. 5]. У колі досліджуваних філософією права проблем виокремлюють наступні: зміст права, його сутність і поняття, його місце в світі, цінність і значимість, роль в житті людини,

суспільства і держави, в долях народів і людства. Основні категорії філософії права: правові ідеї, правові принципи, право і закон» [3].

Можна підтримати точку зору відомого англійського філософа права Г. Харріса, який вважає, що філософія права «...не є частиною підготовки юриста як юриста, її існування... пов'язане з більш важливим завданням – підготовки юриста як громадянина і громадянина як критика права» [4, с. 4].

Ця позиція досить чітко пояснює те основне місце і значення, яке займає філософія права в системі юридичних та інших гуманітарних наук і навчальних дисциплін, предметами вивчення яких є право і держава, а також ту увагу, яка приділяється в західних університетах викладанню цієї дисципліни вже протягом багатьох століть. Якщо філософія як наука наук прагне до розуміння і осмислення належних цінностей і смислів, даючи людині стимул для зміни буття, оскільки те, що повинно бути, сприймається ним як ідеальне по відношенню до того, що існує в реальності, то філософія права описує право таким, яким воно повинно бути. Тому юриспруденція, вивчаючи закономірності функціонування чинного права, описує право таким, яким воно є. На основі цієї ідеальної правової норми й відбувається оцінка філософією права існуючої правової реальності, в основу якої покладено принцип справедливості.

Ідея справедливості простежується по ходу всієї історії розвитку філософської думки. До дискурсу справедливості звертався, наприклад, Дж. Роулз в «Теорії справедливості» [5]. На думку німецького філософа права О. Хеффе, сучасний дискурс справедливості має місце бути, якщо людське буття носить правовий характер; право при цьому набуває якості справедливості, яка захищена громадським правопорядком [6, с. 11,12]. Потреба в універсальній справедливості визначена суто антропологічним контекстом, оскільки людство є суто моральним співнотою [6]. Дослідження цих моментів в їхньому взаємозв'язку і має конституювати сучасний "дискурс справедливості", предметом оцінювання якого виступає людська практика, соціально релевантні дії і суспільні відносини, що в кінцевому підсумку призводить до поняття "соціальної обов'язковості", зокрема моральної обов'язковості. Ю. Хабермас пропонує концептуальне рішення цієї проблеми за допомогою реалізації теорії деліберативної демократії. Згідно з його теорією, будь-яку соціальну інтеракцію, яка виключає застосування примусу, можна розглядати як обопільну координацію планів дій виконавців. Процедурна модель правосвідомості, яку відстоює Ю. Хабермас, протиставляючи її ліберальній і соціально-державній парадигм, ґрунтується на взаємозумовленості принципів дискурсу, демократії, моралі і права. На думку вченого, право компенсує недолік сили, якої не вистачає в моралі. Мораль, в свою чергу, спирається на совість, сором. Якщо немає совісті, сорому, то тоді право може змусити дотримуватися мінімальних етичних норм, навіть тих людей, які етично несамовиті. Право підтримує мораль примусовістю, а мораль підтримує право авторитетом.

Дискурс ідеї справедливості фундаментально досліджує П. Рікер в роботах, присвячених філософії права. "Першим питанням морального порядку, - зазначав П. Рікер, - є не питання: що я повинен робити, а саме: як я хотів би прожити своє життя?" - у формі особистісного інтересу, який

знаходиться в тісному взаємозв'язку з інтересами суспільства: "Саме коли ми стаємо громадянами, ми стаємо людьми" [7, с. 19].

Представник американської філософської школи Р. Нозик також звертається до поняття політичної справедливості, яку він трактує як право на рівний захист з боку держави, оскільки остання виступає гарантом особистісної свободи кожного члена суспільства. Вчений розглядає як виправдану легітимну державу, обмежену захистом індивідів і вирішенням спорів [8, с. 336-337]. Держава має не більше прав, ніж будь-який конкретний індивід. Р. Нозик зазначає, що право більшості вирішувати за інших є ілюзією. На думку вченого, як індивід не має права вирішувати за іншого індивіда, так і група індивідів не має на це прав. У індивіда залишається право не бути з більшістю. За кожним окремим індивідом зберігається це право в разі відмови від його передачі, і воно також повноцінно. Відповідно, вчиняти будь-які дії по відношенню до індивіда (навіть з метою його захисту) можна тільки з його згоди на такі дії. При цьому право на ознайомлення з процедурою вирішення спору є у кожного. Для того, щоб вважати вибір можливим, необхідно не тільки наявність альтернатив, але й знання про їх відмінності. Тому вибір пов'язується перш за все з наданням інформації. Як зазначає Р. Нозик, «... держава поводить з нами як з недоторканими індивідами, яких інші люди не можуть використовувати в якості інструменту, засобу або ресурсу; воно ставить до нас з повагою, яку ми заслуговуємо як власники індивідуальних прав. Поважаючи наші права і тим самим звертаючись до нас із повагою, воно дозволяє нам - окремо або разом з тими, кого ми оберемо, - обирати своє життя і реалізовувати свої цілі і уявлення про себе настільки, наскільки ми на це здатні, спираючись на добровільну співпрацю інших індивідів» [8, с. 406]. Справедливість таким чином постає не дещо абстрактне, засноване на хитких моральних принципах, а виступає правовою системою, тобто нормативно закріпленою справедливостію. В теорії Р. Нозика одним з основоположних понять є чесне ставлення не тільки до інших індивідів, до власної особистості, але й визнання власної відповідальності за свої вчинки. Чесність по відношенню до себе постає як одна з основних цінностей, необхідних для існування справедливого суспільства.

У філософії права значна роль також відводиться поняттю свободи. Згідно лібертарної концепції, запропонованої академіком В.С. Нерсесянц, право - це загальна і необхідна форма свободи людей, а свобода (її буття і реалізація) в соціальному житті можлива лише в формі права [3, с. 34]. Фундаментальне значення свободи для людського буття в цілому висловлює разом з тим місце і роль права в суспільному житті людей. Процес, який ми спостерігаємо в історії, тобто процес звільнення людей від різних форм особистої залежності, - є одночасно і правовим прогресом. У цьому сенсі можна сказати, що всесвітня історія є рухом до все більшої свободи все більшої кількості людей. З правової точки зору може виникнути небезпечний парадокс, коли відбувається змішування понять свободи і рівності. Цим подібним поняттям по суті надається (в силу помилок, соціальних інтересів і т. і.) довільне значення. Свобода не тільки не протилежна рівності (а саме - правової рівності), але, навпаки, вона виражена лише за допомогою рівності і втілена в цій рівності. Свобода і рівність невіддільні і взаємно припускають один одного. З одного боку, вихідної і визначальною фігурою свободи у її

людському вимірі є вільний індивід - необхідна основа правоздатності і правосуб'єктності взагалі; з іншого боку, цю свободу індивідів можна виразити лише через загальний принцип і норми рівності цих індивідів у певній сфері і формі їх взаємовідносин. Право не просто загальний масштаб і рівна міра, а загальний масштаб і рівна міра саме і перш за все свободи індивідів. Вільні індивіди є суттю і змістом права. Там, де заперечується вільна індивідуальність, особистість, правове значення фізичної особи, не може дотримуватися правового принципу формальної рівності, там не може бути і дійсно правових суб'єктів права, дійсно правових законів і правових відносин і в суспільстві в цілому, і в різних конкретних сферах суспільного і політичного життя.

Право як культурний феномен є частиною загальнолюдської культури. Правова культура охоплює всі правові форми суспільного життя людей. Культура полягає в здатності та вмінні жити за цією формою, якій протистоїть неоформлена фактичність, тобто опосередкованість правовою формою.

Для правової держави, звичайно, необхідно, але далеко не достатньо, щоб всі, в тому числі і сама держава, дотримувались законів. Необхідно, щоб ці закони були правовими, щоб закони відповідали вимогам права як загальної, необхідної форми і рівної міри (норми) свободи індивідів. Для цього необхідна така держава, яка базувалася на принципах права при формулюванні своїх законів, проведенні їх в життя, та й взагалі в процесі здійснення всіх інших своїх функцій. Але все це можливо лише в тому випадку, якщо організація всієї системи політичної влади здійснена на правових засадах і відповідає вимогам права. Таким чином, правова держава передбачає єдність панування права і правової форми організації політичної влади, в умовах якої визнаються і захищаються права і свободи людини і громадянина.

Відповідно до цього правову державу можна визначити як правову форму організації і діяльності публічно - політичної влади і її взаємовідносин з індивідами як суб'єктами права, носіями прав і свобод людини і громадянина.

До числа відмінних ознак правової держави належать: визнання і захист прав і свобод людини і громадянина, верховенство правового закону, організація і функціонування суверенної державної влади на основі принципу поділу влади. У змістовній площині даним ознакам відповідають три взаємопов'язаних компоненти правової держави. Ці компоненти (елементи теорії і практики) правової держави умовно можна назвати так: гуманітарно-правовий (права і свободи людини і громадянина), нормативно-правовий (правовий характер закону, конституційно-правова природа та основа джерел чинного позитивного права) і інституційно-правовий (система розподілу і взаємодії влади, включно із системою стримування і противаги).

Важкий шлях сучасної України до правової держави, до прав і свобод людини ускладнений цілою низкою успадкованих від минулого негативних факторів. До таких факторів можна віднести багатовікові традиції деспотизму і кріпосництва, всесилля влади і безправ'я населення, стійкий і широко поширений правовий нігілізм, відсутність більш-менш значимого досвіду свободи, права, самоврядування, демократії, конституціоналізму, політичної і правової культури, підлегле становище суспільства в його відносинах з нічим не обмеженою і безконтрольною владою і т. п. Все це істотно гальмує процес

лібералізації і демократизації громадської думки, засвоєння нових правових і політичних цінностей. У цих умовах істотно ускладнюється і вибір вірних стратегічних ліній взаємозв'язку історії і сучасності країни, правильних орієнтирів на майбутнє.

Тоталітарна система реального соціалізму виявилася несумісною зі свободою, правом, державністю. Так зване "відмирання" держави і права при "повному комунізмі", передбачене марксистсько-ленінською ідеологією, насправді постало як заперечення дійсних державно-правових норм і інститутів (включаючи і розподіл влади) вже при соціалізмі і їх підміна приказними актами і каральними установами пролетарсько-комуністичної диктатури. Реальна політична влада опинилася в руках у комуністичної партії, а різного роду квазідержавні формування (представницькі, виконавчі та судові) повністю залежали від партійних рішень і мали характер нічим не підкріплених гасел.

Ідеї і цінності правової державності стали одним з головних орієнтирів для всього процесу подолання сформованого в країні тоталітарного соціалізму і здійснення радикальних політичних і економічних перетворень.

Така орієнтація на формування і розвиток правової держави зумовлена об'єктивними потребами суспільного і політичного розвитку в Україні, цілями і завданнями затвердження принципів свободи і права у всіх сферах життя суспільства і держави. І тут нам представляється необхідним в процесі навчання майбутніх юристів звертатися до витоків української філософської думки.

У зв'язку з цим слід зазначити, що українські філософи залишили багату спадщину. Так, найяскравішою постаттю в українській політико-правовій думці і гуманізмі був Станіслав Оріховський-Роксолан (1513-1566), який брав активну участь в гуманістичному русі та розробці політико-правових вчень. У роботі "Про природне право" С. Оріховський розглядав питання про державу та її основи, закон і право, форми й методи управління державою, суверенітет державної влади й межі її панування над особою, індивідом. Його називають найвизначнішою постаттю східнослов'янського Відродження. Сучасники про Оріховського говорили, що його ім'я відоме в Італії, Іспанії, Франції, Німеччині. Там чути схвальні відгуки про його твори, які становлять гордість і захист Вітчизни.

Принципово важливою умовою існування і розвитку держави С. Оріховський вважав виховання у громадян любові до батьківщини, патріотизму, як найвищої добродесності. Важливу роль він відводив освіті народу. С. Оріховський писав, що ніхто не зробить нічого корисного навіть у найнезначнішому мистецтві, якщо не буде вчитися. Людина, яка буде управляти таким народом в особі короля, повинна бути на троні філософом: мудрою, справедливою, поважати закони, мужньою і ласкавою.

Політико-правову думку українського відродження розвивали визначні вітчизняні мислителі: Яков Козельський (1726–1728) – автор роботи "Філософічні пропозиції". Він був прихильником ідей соціального договору та природного права, палким проповідником демократії. Григорій Сковорода (1722–1794) – автор роботи "Сад божественних пісень" – відстоював велич людини, її прагнення до щастя, самопізнання, рівності, права на свободу. Семен Десницький (бл. 1740–1789) – перший на Наддніпрянщині вітчизняний

доктор і професор права – започаткував українську та російську юриспруденцію, був палким прихильником природних прав людини та ідеї договірної походження держави. Безпосередніми провісниками національних політико-правових ідей означеної доби можна вважати невідомих авторів "Історії русів" та видатного українського письменника Івана Котляревського (1769–1838).

Харківський професор І. Б. Шад у підручнику "Природне право" відстоював свободи совісті, думки, права на освіту, гасла політичної державності, аналізував співвідношення права і моралі, розглядав державу і систему держав як єдиний організм, заперечував деспотизм, розвивав геополітичні доктрини.

Львівський і петербурзький професор П. Лодій виступає проти агностицизму І. Канта, доводячи можливість досягнення істини, яку він розуміє як збіг думок людини з об'єктивним світом, що існує поза людиною. Взагалі людину він розглядає як єдність тіла й душі, а душу – як сукупність природних пізнавальних і вольових здібностей.

Принциповим послідовником французьких просвітителів-енциклопедистів був перший ректор Харківського університету Г. Рижський. Відомий український економіст В. Каразін неодноразово піддавався репресіям з боку царського уряду, особливо за політичні проекти перебудови державного управління Росії, перетворення імперії на конституційну монархію, заклики до скасування кріпацтва, ідею формування української територіальної економіки тощо.

Таким чином, у ході боротьби проти польського і російського колоніалізму українська політико-правова думка XVI-XVIII ст. збагатилася важливими ідеями державної незалежності й автономії, суверенітету і рівності, волі і демократії, правди і справедливості.

Одним із видатних представників політичної та правової думки України був І. Я. Франко (1856-1916) – поет, публіцист, філософ, учений-дослідник, громадсько-політичний діяч. З-під його пера вийшло близько 3 000 творів (літературних, наукових, публіцистичних), які охопили 50 років суспільно-політичного та правового життя України та українського народу. Іван Франко негативно ставився до ідеї диктатури пролетаріату, "державного соціалізму", жорсткої централізації усього суспільного життя. Майбутнє суспільство, на його думку, – справжнє народовладдя, а не формальна демократія. Державу і політику замінить діяльність самих громад [9].

Відносини між громадянами, об'єднаннями і народами визначатиме громадівсько-федеративний принцип, який своїм змістом передбачає федерацію при збереженні автономії особи, громади, народу. Для І. Франка майбутня Україна – це розвинута, висококультурна нація Європи. Він відстоював ідею об'єднання слов'янських націй у єдину федерацію і навіть оформлення всесвітньої федерації.

Таким чином, належне філософське осмислення минулого є необхідною умовою його широкого суспільного визнання і практичного здійснення. Така історична вмотивованість і обґрунтованість проведених радикальних реформ вельми значуща в умовах переоцінки колишніх цінностей, пошуку нових орієнтирів для розвитку українського суспільства і держави.

Все вищесказане підкреслює необхідність під час навчання майбутніх правників ув'язки юридичного аналізу із загальною еволюцією філософської думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Франк С. Л. Духовные основы общества. Введение в социальную философию // Франк С. Л. Духовные основы общества. М.: Республика, 1992. – С. 13-146.
2. Мухаев, Р. Т. История политических и правовых учений нового и новейшего времени: учебное пособие для академического бакалавриата / Р. Т. Мухаев. – Москва: Издательство Юрайт, 2018. – 398 с.
3. Нерсесянц В.С. Философия права: Учебник для вузов. — М.: Норма, 2005. – 656 с.
4. Harris G. Legal Philosophies. – London: Butterworth, 1980.
5. Ролз Дж. Теория справедливости / Науч. ред. и пер. с англ. В. В. Целищева – Новосибирск: Изд-во Новосибирского ун-та, 1995. – 536 с.
6. Хёффе О. Политика. Право. Справедливость. Основоположения критической философии права и государства /Перевод Вл.С.Малахова при участии Е. В.Малаховой. М.: Гнозис, 1994. – 319 с.
7. Рикёр Поль. Справедливое. – Москва: Гнозис, Логос, 2005. – 304 с.
8. Нозик Р. Анархия, государство и утопия / пер. с англ. Б. Пинскера – М.: ИРИСЭН, 2008. – 424 с.
9. Кульчицький О. Український персоналізм. Філософська і етнопсихологічна синтеза. – Мюнхен - Париж, 1985. – 192с.

УДК 338

**Зюкіна Алла Павлівна,
викладач основ психології та міжособового спілкування,
Рудзік Людмила Борисівна,
викладач педіатрії,
Попова Вікторія Анатоліївна,
викладач педіатрії
Кам'янського медичного коледжу
(Кам'янське, Україна)**

БЕЗКОНФЛІКТНЕ ВХОДЖЕННЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ У НОВЕ СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Анотація: У роботі розкрито деякі аспекти створення системи особистісно-розвивального творчого спілкування викладача і студента.

Ключові слова: професійний розвиток особистості, адаптаційний процес.

*Зюкина Алла Павловна,
преподаватель основ психологии и межличностного общения,
Рудзик Людмила Борисовна,
преподаватель педиатрии,
Попова Виктория Анатольевна,
преподаватель педиатрии
Каменского медицинского колледжа
(Каменское, Украина)*

БЕСКОНФЛИКТНОЕ ВСТУПЛЕНИЕ ПЕРВОКУРСНИКОВ МЕДИЦИНСКОГО КОЛЛЕДЖА В НОВУЮ СОЦИАЛЬНУЮ СРЕДУ

Аннотация: В работе раскрыты некоторые аспекты создания системы личностно-развивающего творческого общения преподавателя и студента.

Ключевые слова: профессиональное развитие личности, адаптационный процесс.

*Zyukina Alla Pavlovna,
teacher of the basics of psychology and interpersonal communication,
Rudyk Ludmila,
teacher of pediatrics,
Popova Victoria Anatoliivna,
teacher of pediatrics
Kamensk Medical College
(Kamianske, Ukraine)*

FREE CONFLICT OF ENTERING MEDICAL COLLEGE FACILITIES IN A NEW SOCIAL ENVIRONMENT

Abstract: Some aspects of creating a system of personal and creative

communication of the teacher and the student are revealed in the work.

Keywords: *professional personality development, adaptation process.*

Професійне ставлення майбутнього фахівця починається з професійних намірів, проявів самовизначення та вступу до відповідного навчального закладу. Тоді і проявляється перше загальне протиріччя, яке лежить в площині професійного розвитку особистості: потреба в професії і відсутність необхідних знань, умінь та навичок для її реалізації.[2] Звідси виходять наші перші завдання:

- адаптувати студентів до нових умов навчання;
- підтримати, ствердити правильність вибору;
- невизначені ціннісні орієнтири перевести в площину ціннісних орієнтирів професії медика;
- окреслити перспективу майбутньої професії, що буде засобом досягнення певного рівня та способу життя;

Для реалізації цих завдань нами використовується банк тестових завдань, спрямованих на прискорення перебігу адаптаційного процесу. Робота студентів за цими завданнями обумовлює входження в нову соціальну нішу, зменшує кризу зміни статусу, допомагає у формуванні студентських груп, полегшує сприймання нових вимог, норм поведінки. Подолані проблеми звільняють час для навчального процесу. Слід зауважити, що в Кам'янському медичному коледжі напрацьований досвід безконфліктного входження першокурсників у нове соціальне середовище, що сприяє формуванню позитивної професійної і навчальної мотивації.

На цій стадії надзвичайно важливо, як складуться стосунки студентів між собою та з викладачами. Значний вплив на них має характер вимог до студентів та особистість викладача.

В адаптаційний період необхідно якомога повніше використати спрямованість особистості; її активність; визначити рівень домагань; вміння спілкуватись.

За результатами тестувань, опитувань, спостережень можемо активізувати чи підтримувати діяльність - найважливішу загальну рису особистості студента, що реалізує його потреби при взаємодії з довколишнім середовищем.

Ми провели анкетування серед студентів медичного коледжу і отримали результати, які дають відповідь на питання: « хто вони - студенти Кам'янського медичного коледжу?»

Сучасний світ є прагматичним, жорстоким, конкурентним. Тому студент маючи певний рівень домагань, на який він вважає себе здатним, повинен усвідомити: вчитися треба впродовж життя, тоді його якість (життя) стане кращою; природно мати потребу у творчості, практично реалізувати власний професійний і особистісний потенціал, прагнути до самовдосконалення, одним словом - самореалізуватись..[3]

Виникає наступна проблема: відкриття індивідуальності студента через його захоплення, залучення до активної суспільної діяльності, спонукання до власної ніші в студентських групах. На допомогу приходять різні заходи: спортивні та культурні свята, виставки творчих робіт, заняття в гуртках,

дослідницька робота і звичайно - спілкування в тому форматі, що є «неформальним», тобто об'єднуючим різні факультети, групи, вікові категорії.

То ж на часі короткий аналіз роботи гуртка «Нервові та психічні хвороби». Теми його занять (вибірково) «Пізнавальна сфера діяльності», «Попередження професійних деформацій медпрацівників», «Цінність духовного спадку сім'ї» та ін. Форми проведення: тренінги, евристичні ситуаційні завдання, завдання-експромти, презентації уподобань; хвилини глибинної щирості та духовної довіри серед учасників. Цьому передують опрацювання літератури, напружена буденна робота в лікарняних установах з дослідженнями. Вся ця робота зосереджена в малих групах.

Як результати: студенти відчувають себе особистостями, здатними на вчинок; кожне заняття багатомірне, тому всі мусять зробити свій вибір; вибір мотивують, переконують у його правильності; переплітаються процеси аналізу та синтезу ситуацій.

Гурткова робота є логічним продовженням самостійної роботи студентів. Спостереження. Дослідження дають змогу самим ставити запитання, та шукати відповіді на них. Пошукова робота є творчою, а вписання висновків, складання резюме ставить таких студентів на вищу інтелектуальну сходинку. Поєднання вербального та невербального компонентів спілкування у діалогах, дискусіях формує такі необхідні медичним працівникам професійні комунікативні навички: вміння слухати - чути - розуміти; рефлексію; формує установки - стан психологічної готовності до певної діяльності.

З офіційної точки зору ці заходи мають звичайний виховний вплив: формують, впливають, коректують, допомагають тощо. Проте найважливіше - вони приносять студентам радість спілкування, задоволення від самостійного наповнення життя, зближують покоління, налаштовують на порозуміння.

На нашу думку, роки навчання, місце навчання повинні бути островом стабільності, доброзичливості, поваги та взаєморозуміння. Складнощі, непорозуміння і навіть конфлікти повинні мати цивілізовані «обличчя» та розв'язуватись спільними зусиллями. В найскладніших ситуаціях у студентських колективах повинен бути відсутнім фактор приниження. Тільки особистість, а не її одяг, статки, машина, віросповідання, є визначальною у співпраці зі студентами. Дуже важливо спиратись на духовний потенціал сім'ї, якщо він має своє місце.

Саме це спонукало нас провести досить незвичайне за формою і назвою заняття гуртка «Цінності духовного складу сім'ї», що було дуже складним і ризикованим одночасно. Його учасники - студенти 1-го та випускних курсів, представники чотирьох спеціальностей, гуртківці і просто слухачі були запрошені на розмову. Сюжет простий «На гостині в родині Мельниченка Бориса Павловича». А в цій простоті проблема людства - яким цінностям людина надає перевагу: індивідуальним; соціальним; громадським; духовним.

Нечутно працює відеокамера, розмову неквапно веде донька Мельниченка Б.П., викладач Кам'янського медичного коледжу Людмила Борисівна. Вражає все: бібліотека, мистецький хист лікаря, домашня картинна галерея, висока поезія і скромність облаштування житла. Та найбільше вражає коло спілкування сім'ї... Далі запрошувати вже нікого не треба: історія власного імені; подяка матері, історія ікони родоводу, планування сім'ї, відповідальність

за близьких нам людей, чи вміємо ми любити і що таке любов як багатовимірне почуття?

На нашу думку, такі заняття дають змогу відчути себе особистостями в колі однодумців; вони підносять над буденністю і напружують водночас складністю відчуттів (тому, як правило, підсумкові) думку, навіть найрозумнішу, можна змінити; помилялись можуть всі; заборонених тем немає; статус викладача зростає попри всю демократичність поведінки; студенти презентують сім'ї, своїх батьків і вже зараз по свідомо обирають взірець, за яким творитимуть, власне родинне гніздо.

Нас, викладачів, вражає надзвичайна щирість, духовність та бажання поєднання виїде означених цінностей у своєму житті студентами - гуртківцями.

Таким чином, стверджуємося на думці, що педагог формує світогляд майбутнього фахівця, моделює ситуації успіху та невдач, спонукає до певних висновків і робить перебіг адаптації безболісним. Процес формування та виховання сучасного фахівця є актуальною проблемою сьогодення. Маючи певні успіхи, усвідомлюємо, що є значний відсоток студентів соціально дезадаптованих, не впевнених у майбутньому. Чи готові вони будуть психологічно витримати, сприйняти негатив соціуму та протистояти його? Куди повернуть їх життєві шляхи, як складеться доля?

Домінуючим у нашій роботі є орієнтація на особистість кожного студента, його інтереси та проблеми. Виховуючи студента з позиції співробітництва, викладач загартовує його, дає змогу не зламатись в скрутні часи, як можна найдовше «відстрочити» емоційне вигорання та спустошення, тому що закладає міцні підвалини фахових знань, психічної саморегуляції, адекватного сприйняття реалій сьогодення, віри у власні сили.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабич Г. Виховна робота по адаптації студентів-першокурсників//Виховна робота в технікумах, коледжах. – 2006. – Випуск 4. – С. 129-138.
2. Омелько М. Адаптація студентської молоді – важливий фактор формування свідомого ставлення до навчання, праці, громадських доручень // Виховна робота в технікумах, коледжах. – 2006. – Випуск 4. – С. 112-120.
3. Цепеліна Т. Психолого-педагогічні аспекти професійної адаптації студентів // Освіта. Технікуми, коледжі. - № 2 (15) – 2006. – С. 55

УДК 81'1

Ибраимова Женисгуль, Нурланова Улдана
Карагандинский университет им. Е.А. Букетова
(Караганда, Казахстан)

ПРОЦЕСС РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ

Аннотация. В этой статье рассматривается понятие социальная компетентность и ее роль в становлении личности. Авторы в статье обращаются к трудам ученых, которые отмечают, что социальная компетентность является необходимым условием социализации и адаптации личности. Социальная компетентность в современном обществе означает способность человека выстраивать стратегии взаимодействия с другими людьми в окружающей его изменяющейся социальной реальности.

Ключевые слова: социальная компетентность, когнитивный компонент, поведенческий компонент, эмоциональный интеллект.

Ibraimova Zhenisgul, Nurlanova Uldana
Karaganda University named after E.A. Buketova
(Karaganda, Kazakhstan)

THE PROCESS OF DEVELOPING SOCIAL COMPETENCE IN STUDENTS

Annotation. This article discusses the concept of social competence and its role in the formation of personality. The authors in the article turn to the works of scientists who note that social competence is a prerequisite for socialization and adaptation of the individual. Social competence in modern society means a person's ability to build strategies for interacting with other people in the changing social reality surrounding him.

Key words: social competence, cognitive component, behavioral component, emotional intelligence.

Социальная компетентность представляет собой интегративную характеристику индивида, которая обуславливает успешность его взаимодействия с социумом. Социальная компетентность как целостное образование включает в себя не только социальные знания в целом, включая представления о механизмах и сценариях межличностных интеракций, адекватные представления о социальных объектах и ситуациях, но и умения прогнозировать их развитие. Социальная компетентность невозможна без навыков самоконтроля, способности влияния на других людей; предполагает присутствие таких личностных качеств, которые способны определять характер выстраиваемых взаимоотношений. Таким образом структуру социальной компетентности составляют когнитивный, эмоциональный, поведенческий и ценностно-смысловой компоненты.

Когнитивный компонент социальной компетентности включает в себя знания индивидом общества, принятых в нем этических и моральных норм, правил поведения, а также интуитивное понимание социально-

психологических механизмов его функционирования, и может быть изучен через оценку развития коммуникативной толерантности индивида (А. Г. Асмолов, С. Л. Братченко, Г. С. Кожухарь, Г. У. Солдатова и др.).

В эмоциональный компонент входят навыки эмоциональной сензитивности, самомотивации и эмпатии, а также умения распознавать чувства окружающих, управлять своим эмоциональным состоянием и влиять на эмоции других людей (Д. Гоулман, Дж. Майер П. Сэловой, И. Н. Андреева, Л. А. Петровская и др.). Он может быть изучен с помощью оценки развития эмоционального интеллекта личности. Поведенческий компонент содержит в себе навыки межличностного взаимодействия (К. Арджирис, А. А. Деркач, Е. С. Кузьмин, В. Н. Куницына и др.). Для его изучения необходимо выявить перцептивно-интерактивный потенциал индивида. Ценностно-смысловой компонент включает личностные особенности индивида, его ценности, стремления и представления о себе в структуре общественных отношений (Д. А. Леонтьев, М. Геттингер, Н. В. Калинина, и др.). Его изучение осуществимо с помощью выявления установок, убеждений и личностных качеств индивида, диагностики его мотивационной сферы.

Социологические исследования направлены на изучение проявления социальности, социального опыта индивида в социуме, определение факторов социальной компетентности в социуме, разработку механизмов ее формирования и развития, выработку критериев ее оценки и определение уровня сформированности.

Клаус Кобьелл обосновывает, что социальная компетентность обозначает главные качества, с помощью которых человек успешно реализует себя в жизни. Она помогает человеку общаться с другими людьми, вступать с ними в контакт, находить свое место в любой ситуации и достигать поставленные цели.

В производственных профессиональных кругах вошли в употребление такие понятия, как «социальная компетентность» или «эмоциональный интеллект». В социологическом словаре приводится следующее определение: «Социальная компетентность (социальный – межличностный;) подразумевает способность к межличностным отношениям. Человек является социально-компетентным, если его индивидуальные способности и навыки отвечают требованиям межличностной ситуации. По степени сложности К. Кобьелл различает следующие типы социальной компетентности: выражение: способность изъясняться, выражать свое мнение; восприятие: способность слушать, воспринимать события и динамику процесса в группе; открытость: готовность воспринимать стимулы, способность выслушивать критику и спорить с другими; сотрудничество: способность осознавать и воспринимать возможности собственных действий и ответственность, умение понимать и приспособливаться к действиям других; формирование: способность адаптироваться, налаживать контакты, находить свое место в группе; идентификация: способность поставить себя на место другого и разрешать конфликты в соответствии с ситуацией, поддерживать баланс «близость и дистанция», осознавать собственные возможности и границы [1, 105–107].

Р. Вундерер, П. Дик в статье «Ключевая роль социальной компетентности в концепции сопредпринимательства» указывают на огромную роль социальной компетентности в этом контексте как системного компонента

концепции в целом. Культура на базе социальной компетенции создает, в частности, идеальные предпосылки для снятия остроты в области горизонтальной кооперации, обычно весьма чреватой конфликтами между разными организационными подразделениями. На уровне индивидуального стимулирования необходима дифференцированная оценка социальной компетенции каждого сотрудника в плане его квалификации и мотивации с последующими мерами по усилению или воздействию на те или иные его качества. В данном аспекте приемлемы инструктаж, наставничество, курсы, направленные на повышение ораторского искусства, умение разрешать конфликты и т.д. При организационном развитии необходима целенаправленная ориентация на стимулирование социальной компетенции на уровне индивида (с помощью обучения и инструктажа в области коммуникации), на уровне команды (путем обучения в области становления команд, «кружков качества»), на уровне организации и отдельных организационных подразделений (посредством частично автономной групповой работы). При целенаправленной ориентации, систематическом согласовании отдельных элементов и их надлежащей реализации организационное развитие дает хорошие шансы на глубокие изменения в социальной компетенции на предприятии [2, 105–110].

Дефиниция «социальная компетентность» анализируется в исследованиях И. А. Зимней, И. Г. Захаровой, И. В. Бурмыкиной, В. И. Байденко, Б. Н. Боденко и др. Так, Ю. Г. Татур относит к категории социальной компетенции готовность к критической самооценке, постоянному повышению квалификации [3, 21].

По мнению Г. П. Мосягиной, социальная компетенция определяется качеством личности, сформированным в процессе ее социализации, представляет определенный уровень интегрированных знаний, опыта деятельности человека, обеспечивающих эффективное выполнение заданных социальных ролей, и определяет направленность личности и ее готовность к эффективному взаимодействию со средой. Это социально обусловленное обобщенное качественное новообразование личности, способствующее успешному выполнению ею социальных ролей, характерных для эффективной жизнедеятельности в условиях данного общества, социума [4, 13–14].

И. Г. Захарова рассматривает социальную компетентность как свойство личности, возникающее в результате профессиональной подготовки выпускника, при котором уровень его подготовленности к жизни и деятельности в обществе, знания, умения, навыки освоения социальных норм и ценностных ориентиров позволяют прогнозировать и продуктивно взаимодействовать с профессиональной и социальной средой, обеспечивать комфортную и эффективную организацию производственного процесса и решение профессиональных задач, быть ответственным за свое и социальное благополучие.

Структура социальной компетенции включает мотивационно-деятельностный (готовность к формированию социальной компетенции в деятельности и поведении, социальные умения и навыки), когнитивный (социальные знания средств, способов, программ выполнения действий, решения социальных и профессиональных задач, осуществления правил и норм поведения), поведенческий (социально-целесообразное поведение,

опыт реализации знаний, умений, проявления компетенции в разнообразных стандартных и нестандартных ситуациях), ценностно-смысловой (социальное ценностно-смысловое отношение к содержанию компетенции), эмоционально-волевой (эмоционально-волевая регуляция как способность адекватно реагировать в ситуациях социального и профессионального взаимодействия, социальное отношение) компоненты [5, 15].

Социальная компетентность будущего специалиста является вершиной социализации, позволяет прогнозировать более гибкое социальное поведение индивида, комфортность его пребывания в обществе, эффективность исполнения им определенных социальных ролей, успешное функционирование в социуме [5, 17].

Разделяя данную точку зрения, считаем, что социальная компетентность является необходимым условием социализации и адаптации личности. Кроме того, социальная компетентность, состоящая их множества социальных компетенций, не имеет конечного уровня, ее можно оценить как слабо/сильно выраженную, имеющую тенденцию к динамике.

Поддерживая точку зрения И.А. Зимней, которая считает, что в основе компетентного подхода лежат все компетентности человека, формирование которых есть цель и результат образования, акцентируем внимание на том аспекте, что все компетентности социальные в широком смысле этого слова, ибо они вырабатываются, формируются в социуме; они социальные по своему содержанию, они и проявляются в этом социуме. Ключевые- это те обобщенно представленные основные компетентности, которые обеспечивают нормальную жизнедеятельность человека в социуме; профессиональные и учебные компетентности формируются для и проявляются в этих видах деятельности человека; социальные (в узком смысле) компетентности характеризуют взаимодействие человека с социумом, другими людьми [3, 7–8].

На основании выше рассмотренных точек зрения, считаем целесообразным определить социальную компетентность как интегрированную категорию, качественное новообразование, свойство личности, включающую в себя совокупность социальных знаний, умений, навыков, способов деятельности, а также социально-значимых качеств и характеристик личности, необходимых для качественной продуктивной профессионально-общественной и личностной жизнедеятельности.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Кобьелл К. Как стать лучше? Tune: новый путь привлечения и удержания клиента / К. Кобьелл, Р. Бергер. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005.– 185 с.
2. Вундерер В., Дик П. Ключевая роль социальной компетенции в концепции сопредпринимательства [Текст] /В. Вундерер, П. Дик. - М., 2003 //Проблемы теории и практики управления. 2003. №5. - С. 15-24
3. Зимняя И. А. Компетентность человека – новое качество результата образования / И. А. Зимняя: материалы XIII Всероссийского совещания.– Кн.2.– М.: Изд-во: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004.– С. 8–9
4. Захарова И. Г. Формирование социальной компетенции у студентов вуза// Фундаментальные исследования. – 2007. – № 11. – С. 129-130

УДК 37.013

Исаакян Егине Цолаковна
Ширакский государственный университет
(Гюмри, Армения)

РОЛЬ КРЕОЛИЗОВАННЫХ ТЕКСТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ

Аннотация: *Статья аргументирует, что употребление креолизированных текстов в процессе обучения письменной речи, повысит креативность учащихся, способствует развитию их воображения и навыков письменной речи. Сила изображения не в самом изображении, а в способности побудить изображения в сознании учащихся и вызвать желание общаться. При выборе изображения учитель должен быть селективным, так как изображение должно вызывать дискуссию. Изображения должны интриговать, заставить учащихся смеяться и удивляться.*

В статье также предлагаются задания с изображениями для развития навыков письменной речи.

Ключевые слова: *письменная речь, креолизированный текст, изображение*

Isahakyan Heghine
Shirak State University
(Gyumri, Armenia)

THE ROLE OF CREOLIZED TEXTS IN TEACHING WRITING

Abstract. *The article argues that the implementation of creolized texts while teaching writing will foster learners' imagination, creativity and enhance their writing skills. In fact, the power of an image often does not lie in the image itself, but in its ability to trigger images and stories in the minds of students and create a need and desire to communicate. So, choosing an image the teacher should be selective, as images should provoke a discussion. They should intrigue, move and make students laugh and get surprised.*

The article also suggests different activities with images for the development of learners' writing skills.

Keywords: *writing skills, creolized texts, images*

The development of modern technologies has a great impact on the education as well. The impact of technology influences the way students learn and teachers teach. Under the current conditions methodological innovations are essential for educating a modern generation. One of these innovations is using creolized text in writing process. The use of images in the classroom is a pedagogical strategy aimed at engaging students who have grown up in a media-rich environment. Digital technology has made images more readily available and easier to incorporate into teaching and learning materials.

The vast majority of language teachers use images in their classroom. The new generation of students that we teach nowadays seems to be totally different from the ones that we used to teach in the past. The development of technology,

mobile phones in particular, has made students perceive reality in an absolutely different way. Currently images dominate the world of information. This new generation of students thinks in pictures and communicates through images. Teachers have to learn this new language of communication and become aware of the fact that images in course books are not enough to make lessons attractive. It indicates that one has to become a teacher with a vision and choose such activities that intensify and facilitate the process of learning. It seems that the first and foremost aspect is the choice of creolized texts. When choosing images to be used in class the teacher should be selective, as images should provoke a discussion. They should intrigue, move and make students laugh and get surprised. Only when interest is sparked, one can start working with students. G. Kress claims that the power of an image is not in the image itself, but in its ability to trigger images and stories in the minds of learners and to arouse a need and desire to communicate [1].

Z. Fang [2] identifies six roles that images can play: establishing settings, defining or developing characters, developing a plot, providing a different viewpoint, contributing to overall text coherence and reinforcing the text. Different types of images can play different roles when used along with a text. R. Carney and J. Levin [3] in a review of "Image Use Studies" identify five types of images *decorative, representational, organizational and informational*.

Decorative images do not give any actual information. *Representational* images represent the whole or a part of the text content, while *organizational* images provide directions for drawing or written work. Finally, *informational* images provide information that is essential for the text content. All the types except decorative images can help with text learning. They provide guidelines gleaned from research for using images, both general and specific depending on the variables involved. For low proficiency readers, images can help build up listening comprehension and general language skills but should be avoiding when teaching very early reading skills. For other learners, images are good for complex topics or with low-schema learners as long as the content of the images overlap with the content in the text.

However, there are some caveats: related text and images need to be placed nearby each other in time and space and some task or activity is needed to direct students to notice image features. Different images can be used for different purposes (making text more concrete, comprehensible, coherent or decodable, etc.) and care needs to be taken in selecting the best image based on the type of image, type of text, types of learners, and performance outcomes. Aside from just presenting images along with a text, there is an important role for images prior to exposure to the target text and images of a book or unit [4, p. 9-19].

There is a sufficient ground to assume that Creolized texts are significant components of communication in a foreign language, and as a means of fostering students' communicative competence and creativity. Through images teachers can develop students' four skills, draw their attention, and make lessons interesting. Besides, using visual tools provides the teachers with the opportunity to express their creativity in preparing new teaching materials, or finding new implementations for utilization.

Of the four skills, writing is found to be holding a special position, which also remains the commonest way of examining student performance in English. Among

new ways of teaching a foreign language is using non-verbal component of creolized text, i.e. teaching through images. P. David believes that more than ever before, written prose is likely to be accompanied with images [5], suggesting that the effectiveness of images in communicating or at least getting attention is widely accepted. To help pupils solve their problem in writing, the teacher uses images when teaching writing. The images make them easier to get the ideas. They don't need to imagine too long and looking at the image, students can develop their ideas in less time. It will increase their motivation in teaching and learning process [6].

The positive improvement of students' attitude towards writing during the teaching-learning process indicates that the students are more motivated and confident to write individually after seeing an image and listening to the researcher's explanation. Some students actively discuss the images in their own group, most students could start their task better without wasting time and got involved in their group actively, and some students focus on their tasks and sometimes ask questions to their teacher.

Using creolized texts teachers can develop students' writing ability and creative thinking. Here are some activities concerning creolized texts with the help of which students can summarize their knowledge, write compositions, essays using their imagination.

Activity 1. "Compare and contrast"

Level: Intermediate

Purpose: Develop writing skills

Skill area: Vocabulary, grammar

Procedure:

1. Divide pupils into groups.
2. Pupils should study the two images.
3. Pupils should identify the similarities and differences between two different images.
4. Give helpful questions to write a short description.

Questions:

- a) give a brief description of the two photos (action, location),
- b) say what the images have in common,
- c) say what in what way the images are different,
- d) say which of the activities presented in the images you'd prefer,
- e) explain why.

f) "Both images have _____."

g) "One difference is _____."

h) "In the first image there is _____, but in the second picture there is _____." [7]

Activity 2. "Use your imagination"

Level: Intermediate

Purpose: Develop descriptive writing skills and creative thinking

Skill area: Vocabulary, grammar.

Procedure:

1. Divide the class into groups.
2. Ask pupils to look at the image.
3. Think of three interesting questions about the image below.
4. The questions should either:

- a) Require pupils to interpret or explain the image in some way
 - b) Require pupils to imagine something about the image
 - c) Encourage the pupils to think of interesting and original question
5. When most pairs have finished the first group should be asked to read

the questions.

6. The second group should answer.
7. Both groups should discuss and describe the image. [8]

Activity 3. "Getting students to guess"

Level: Intermediate

Purpose: Develop descriptive writing and speaking skills and creative thinking

Skill area: Vocabulary, grammar.

Procedure:

1. Divide the class into two groups.
2. Ask the two groups of pupils to guess the message of the image.
3. Groups should interpret and find the real meaning of the image.
4. Each of the groups should present one interpretation in a written form.
5. After finishing the presentation, groups should discuss two interpretations

of the image. [9]

So, through images teachers can develop all four skills. However, for most of the pupils writing skill is more challenging than the other ones. The demand of writing is to use creative thinking, vocabulary or express their own ideas which is difficult for pupils. Hence, the implementation of creolized texts into the writing process makes it more efficient and pleasant.

REFERENCES:

1. Kress G., Leeuwen T., Reading Images: The Grammar of Visual Design, New York, 1990, 291 p.
2. Fang Z., Illustrations, Text, and the Child Reader, What Are Pictures in Children's Storybooks for//The journal of Reading Horizons, 1996, Vol37. No2. pp. 130-42.
3. Carney R. N., Levin J. R., Pictorial Illustrations Still Improve Students' Learning From Text // The journal of Educational Psychology Review, Vol. 14 Issue1, 2002, pp.5 – 26.
4. Silva M., Groeger J., Bradshaw M., Attention-memory Interactions in Scene Perceptions// The journal of Spatial Visions, Vol 19, No.1, 2006, pp. 9-19.
5. David P., New Concreteness and Visual-Verbal Association: Do News Pictures Narrow the Recall Gap Between Concrete and Abstract News//Human Communication Research journal, Vol. 25, 1996, pp. 180-201.
6. Ekarista F., Improving Students Ability in Recount Text Using Picture Series // The Journal of Social Sciences, 2018, pp. 343-351.
7. <http://elt-connect.com/using-pictures-in-class>
8. Doff A., Teach English, Trainer' Handbook, Great Britain, Cambridge University Press, 1988, 286p.
9. <https://www.nytimes.com/2017/06/01/learning/lesson-plans/a-year-of-picture-prompts-over-160-images-to-inspire-writing.html>

УДК 378.011.3-051:91]:37.015.3:502/504

Іванова Валентина Михайлівна, Тамбовцев Геннадій Вілійович
Мелітопольський державний педагогічний університет
ім. Б. Хмельницького
(Мелітополь, Україна)

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ГЕОГРАФІЇ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН
ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНОГО ЦИКЛУ**

*Иванова Валентина Михайловна, Тамбовцев Геннадий Вильевич
Мелитопольский государственный педагогический университет
им. Б. Хмельницкого
(Мелитополь, Украина)*

**ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ
УЧИТЕЛЕЙ ГЕОГРАФИИ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ДИСЦИПЛИН
ФИЗИКО-ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ЦИКЛА**

Аннотация. В настоящее время экологическое направление в системе профессионального образования студентов педвузов становится заметным фактором, появляется необходимость интеграции экологического и естественнонаучного педагогического образования, происходит радикальная смена ценностных систем, культурных норм и идеалов. Современная задача педагогических вузов сформировать личность учителя с высокой экологической культурой, которая стремилась бы к оптимальному взаимодействию с природной средой, личность, отличающуюся наличием убеждений, потребностью в деятельности по улучшению окружающей среды. Одним из факторов при этом становится необходимость ответственности будущего учителя географии в решении проблем формирования экологической культуры у подрастающего поколения. Поэтому актуальной на социально-педагогическом уровне становится проблема формирования экологической культуры у студентов педвузов – будущих учителей географии.

Ключевые слова: экологическая культура, студент, педагогический вуз, физическая география, окружающая среда.

*Ivanova Valentina, Tambovtsev Gennady
Melitopol State Pedagogical University named after B. Khmelnytsky
(Melitopol, Ukraine)*

**THE FORMATION OF THE ECOLOGICAL CULTURE OF FUTURE GEOGRAPHY
TEACHERS IN THE PROCESS OF STUDYING PHYSICAL GEOGRAPHY**

Annotation. Currently, the environmental direction in the system of vocational education of pedagogical students is becoming a significant factor, there is a need to integrate environmental and natural science teacher education, there is a radical change in value systems, cultural norms and ideals. The modern task of

pedagogical universities is to form the personality of a teacher with a high ecological culture, which would strive for optimal interaction with the natural environment, a personality that is distinguished by the presence of beliefs, the need for activities to improve the environment. One of the facts thus becomes the need for the responsibility of the future geography teacher in solving the problems of formation ecological culture of the younger generation. Therefore, the urgent problem at the socio-pedagogical level is the formation of an ecological culture among pedagogical students - future geography teachers.

Key words: *ecological culture, student, teacher training university, physical geography, environment.*

Перед сучасним суспільством стоїть завдання формування екологічної культури всього населення. Формування екологічної культури особистості – найважливіше завдання суспільства і неодмінна умова поступового просування вперед. У 80-і роки ХХ століття настав новий етап в постановці завдань підготовки молоді до охорони навколишнього природного середовища. Виходячи їх потреб нового часу і аналізу передового досвіду педагогічних ЗВО, можна зробити висновок, що в процесі формування екологічної культури студентам необхідно давати досить повне уявлення про природу і господарство даної місцевості, про програму формування екологічної культури всього населення [1, с. 143].

У зв'язку з певними зрушеннями в області екологічної освіти в Україні намітилися певні зрушення в галузі екологічної освіти і виховання. Все більше вчителів залучаються до даної діяльності. У зв'язку з цим, на перший план висувається питання про підготовку студентів педагогічних закладів вищої освіти (ЗВО) до майбутньої педагогічної діяльності в області формування екологічної культури. Успішно здійснювати цю задачу допомагає цикл фізико-географічних дисциплін і відповідно виробничі та навчальні (польові) практики з відповідних дисциплін, які вивчається в педагогічних ЗВО [2, с. 108; 3, с. 20].

Під формуванням екологічної культури студентів педагогічних ЗВО розуміється узагальнююче-інтегруючий етап процесу становлення базових якостей екокультурної особистості майбутнього вчителя, здатного через природничий зміст і інтеграцію психолого-педагогічних і методичних знань трансформувати екологічні цінності і реалізувати стратегії і технології еколого-педагогічної діяльності [4, с. 147].

У випускника педагогічного ЗВО вчителя географії повинні бути сформовані еколого-педагогічні знання, які визначають екологічну спрямованість особистості педагога, світогляд – розуміння цілісності природи і її універсальної цінності, взаємозв'язку природи і суспільства, ролі особистості як соціального суб'єкта в охороні природи, ідеали, які проявляються у ставленні до природи як до моральної потреби [5, с. 138].

Однією з педагогічних умов формування екологічної культури студентів-географів є зміст природничо-наукових дисциплін. У формуванні екологічної культури майбутніх вчителів провідна роль належить дисциплінам фізико-географічного циклу [6, с. 96]. До таких дисциплін належать: «Геологія з навчальною практикою», «Загальне землезнавство з навчальною практикою і курсовою роботою», «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства з навчальною практикою», «Фізична географія материків та океанів».

Виховання екологічної культури у людини є формування свідомого сприйняття навколишнього середовища, переконаності в необхідності дбайливого ставлення до природи, розумного використання її багатств, розуміння важливості примноження природних ресурсів. Вивчення об'єктів навколишнього середовища забезпечує формування системи поглядів, переконань, усвідомлення необхідності збереження природи і її багатств [7, с. 190].

Аналіз наукової та методичної літератури [4, 5, 8, 12] показав, що існують невідповідності і протиріччя у питаннях формування екологічної культури студентів педагогічних ЗВО:

– на соціально-педагогічному рівні між зростаючою потребою суспільства в екологічно культурній особистості і недостатньою готовністю системи вищої педагогічної освіти до реалізації цього завдання;

– на науково-теоретичному рівні між теоретичним обґрунтуванням необхідності підвищення рівня екологічної культури у студентів педагогічних ЗВО і нерозробленістю теоретико-методологічних основ її формування в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін;

– на науково-методичному рівні між застосуванням інтегрованого підходу до вивчення природничо-наукових дисциплін в умовах педагогічних ЗВО і недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення, що дозволяє цілеспрямовано здійснювати цей процес.

В дисциплінах фізико-географічного циклу вивчається вплив антропогенного впливу на гідросферу, літосферу, атмосферу, що призводить до екологічних порушень в регіоні, країні і на континентах, розглядаються причини зміни рослинного і тваринного світу на Землі, пояснюється вплив екологічного забруднення на навколишнє середовище і на здоров'я людей і рослинності в тому чи іншому регіоні. Досягнення географії повинні використовуватися при вирішенні глобальних проблем сучасності взаємини суспільства з навколишнім середовищем, раціонального природокористування та охорони природи, продовольчого забезпечення [8, с. 223].

Вивчати об'єкти навколишнього середовища з точки зору курсів фізичної географії дозволить передбачити результати впливу різних факторів на об'єкти навколишнього середовища, передбачити наслідки діяльності сільськогосподарських і промислових комплексів на природу регіону, здоров'я людини. Вивчення об'єктів навколишнього середовища дає можливість розширювати і поглиблювати природничо-екологічні знання, змушує працювати з інформаційними джерелами теоретичного і методичного характеру [9, с. 13; 10, с. 50; 11, с. 59].

Досліджуючи проблему формування екологічної культури у студентів педагогічних ЗВО в процесі вивчення фізико-географічних дисциплін, ми прийшли до висновку про необхідність виявлення взаємозв'язку змісту дисципліни «Екологія» і предметів природничого циклу географії. Зміст фізико-географічних дисциплін тісно пов'язаний з системою знань про природу і екологію, тому може відігравати значну роль у формуванні екологічної культури студентів і їх професійної компетентності. Значна роль у формуванні екологічної культури майбутніх вчителів географії належить міжпредметним зв'язкам географії з хімією, біологією, фізикою та ін. [14, с. 198].

Будь-який об'єкт довкілля або речовина в курсах хімії та географії ґрунтів з основами ґрунтознавства може розглядатися одночасно з точки зору ряду природничо-наукових дисциплін фізики, хімії, фізичної географії, біології. Наприклад, вивчення ґрунту проводити за такою схемою з фізичної точки зору розглядається агрегатний стан, механічний склад ґрунтоутворюючих порід, тепловий та водний режим, стан ґрунтового повітря, вплив гіпергенезу і катагенезу на утворення ґрунту, з хімічної точки зору – хімічний склад плейстоценових відкладів, рідкісні і розсіяні елементи в ґрунтах, органічне і неорганічна речовина ґрунту, склад газової і рідкої фаз ґрунту, дисперсні системи і будова ґрунтових колоїдів, з точки зору фізичної географії – значення рельєфу в утворенні ґрунтів, географічні закономірності розподілу гумусових речовин в ґрунтах, вплив клімату, антропогенний вплив на ґрунти, з біологічної точки зору – роль вищих рослин і мікроорганізмів в утворенні ґрунту, мікроелементи в рослинних і тваринних організмах ґрунту, участь тварин у ґрунтоутворенні, органічна частина ґрунту [13, с. 136].

В результаті такого вивчення студент самостійно може пояснити причини змін в ґрунті, визначити роль антропогенного впливу на нього і запропонувати заходи щодо поліпшення стану ґрунтового покриву. Такі ж дослідження можна вести по кожному об'єкту навколишнього середовища – водойма, атмосферний стан будь-якого району міста, стічні води підприємств міста і т.ін.

Одним з аспектів реалізації міжпредметних зв'язків є внесення екологічного змісту природничо-наукових дисциплін в структуру окремих навчальних дисциплін і поетапна інтеграція екологічних знань. На основі вивчення загальних законів природи, особливостей окремих форм руху матерії та їх взаємозв'язку у студентів-географів формуються сучасні уявлення про природничу картину світу, з'являються навички наукового передбачення змін в природі, пов'язаних з господарською діяльністю людини. Цілеспрямоване використання міжпредметних зв'язків екологічного змісту позначається на результативності навчального процесу. Знання студентів стають узагальненими, комплексними, посилюється еколого-природнича спрямованість пізнавальних інтересів. Студенти виявляють інтерес до об'єктів навколишнього середовища, вміють викласти свої знання з дисциплін природничо-наукового циклу, що сприяє формуванню у них екологічної культури [15, с. 17].

У той же час, виходячи з особистого досвіду науково-педагогічної діяльності у педагогічному ЗВО, ми побачили, що еколого-спрямована науково-дослідницька діяльність студента також є важливою педагогічною умовою формування екологічної культури студентів педагогічних ЗВО. Науково-дослідною роботою студенти займаються при виконанні лабораторних робіт, проходженні навчальних і педагогічних виробничих практик, написанні рефератів, підготовці курсових і випускних кваліфікаційних робіт. Про результати науково-дослідної роботи студенти доповідають на відкритих заходах міських і всеукраїнських студентських науково-практичних конференціях, на факультетських і курсових «круглих столах», на наукових семінарах під час занять. Наукова екологічна діяльність сприяє не тільки творчому зростанню студента, але і його духовному розвитку. Акцентування в

дослідницькій роботі її екологічного спрямування допомагає зростанню індивідуального потенціалу, самоствердження особистості студента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Прохорова Л. А. Екологічна освіта та виховання молоді як основа екологічної культури суспільства / Л. А. Прохорова, Т. В. Зав'ялова, О. В. Непша // Дискурс в умовах мінливості соціокультурного простору. – Мелітополь: Видавництво МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2018. – С. 143-146.
2. Непша О. В. Роль комплексної польової практики з фізичної географії у формуванні в студентів навичок і вмінь екологічної освіти у їх подальшій професійній діяльності / О. В. Непша // Екологія: наука, освіта, природоохоронна діяльність: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Науковий світ, 2007. – С. 108
3. Іванова В. М. Навчальна практика з геології як умова формування екологічної компетентності майбутніх вчителів географії / В. М. Іванова, О. М. Шелудько // Наукове сьогодні: теоретико-прикладні дослідження та перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 травня 2019 року. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2019. – С. 20-22.
4. Прохорова Л. Формування екологічного світогляду молоді в системі загальноосвітньої школа-заклад вищої освіти / Л. Прохорова, О. Непша, Т. Зав'ялова // Екологія – філософія існування людства: зб. наук. праць. – Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2019. – С. 147-151.
5. Розсоха А. П. Формування екологічної культури у майбутніх учителів географії / А. П. Розсоха // Молодий вчений. – 2016. – № 9.1. – С. 138-142.
6. Прохорова Л. А. Готовність майбутніх вчителів географії до екологічного виховання учнівської молоді у сучасній загальноосвітній школі / Л. А. Прохорова, Т. В. Зав'ялова, О. В. Непша // Екологія – філософія існування людства: зб. наук. Праць. – Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2018. – С. 96-100.
7. Гришко С. В. Проблеми формування екологічної культури студентської молоді в сучасному суспільстві / С. В. Гришко, О. В. Непша // Екологія: зб. наук. пр. VII-го Всеукр. з'їзду екологів з міжнародною участю, (25-27 вересня, 2019). – Вінниця: ВНТУ, 2019. – С.190.
8. Іванова В. Шляхи формування екологічного світогляду та екологічної культури майбутніх вчителів географії / В.Іванова, Я. Сугоняк // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Інтердисциплінарні виміри. – Конін – Ужгород – Херсон – Кривий Ріг: Посвіт, 2019. – С. 223-224.
9. Зав'ялова Т. В. Екологічне виховання при вивченні дисципліни «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства» / Т. В. Зав'ялова, О. В. Непша // Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. Матеріалів VI Міжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 25 жовтня 2016 р. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 6. – С. 13-15.
10. Стецишин М. М. Екологічна освіта студентів при вивченні курсу «Фізична географія материків і океанів» / М. М. Стецишин, О. В. Непша // Сучасні проблеми розвитку географічної науки і освіти в Україні. Матеріали III

Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 17-18 травня 2012 р. – К.: Обрії, 2012. – С. 50-51.

11. Донченко Л. М. Формування екологічних знань і вмінь майбутніх вчителів географії під час вивчення курсу «Загальне землезнавство» / Л. М. Донченко, Т. В. Зав'ялова, О. В. Непша, Т. О. Сапун // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. – 2019. – Вип. 63. – Т. 2. – С. 59-64.
12. Иванова В. М. Значение изучения студентами-географами курса «Общее землеведение» в экологическом воспитании школьников / В. М. Иванова // Нові виміри сучасного світу: матеріали I Міжнар. інтернет-конференції. Т. 1. – Мелітополь. 2006. – С. 23-24.
13. Прохорова Л. А. Екологічна освіта в міжпредметних зв'язках географії і біології / Л. А. Прохорова, Т. В. Зав'ялова, О. В. Непша // Екологічна стратегія майбутнього: досвід і новації: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Умань: Видавець «Сочинський М.М.», 2017. – С. 136–138.
14. Гришко С. Внутрішньопредметні та міжпредметні зв'язки в шкільній географії / С. Гришко, Т. Сапун // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Інтердисциплінарні виміри. – Конін-Ужгород-Херсон-Кривий Ріг: Посвіт, 2019. – С. 198–199.
15. Иванова В. М. Види міжпредметних зв'язків в шкільному курсі географії / В. М. Иванова, О. В. Непша // Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи. – Переяслав-Хмельницький, 2018. – Вип. 18. – С. 17-20.

УДК 378.147

Іванова Валентина Михайлівна, Шелудько Ольга Миколаївна,
Непша Ярослав Юрійович
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
(Мелітополь, Україна)

РОБОТА ЗІ СТАТИСТИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ В ШКОЛІ

Иванова Валентина Михайловна, Шелудько Ольга Николаевна,
Непша Ярослав Юрьевич
Мелитопольский государственный педагогический университет
им. Б. Хмельницкого
(Мелитополь, Украина)

РАБОТА СО СТАТИСТИЧЕСКИМ МАТЕРИАЛОМ ВО ВРЕМЯ ИЗУЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ГЕОГРАФИИ В ШКОЛЕ

Аннотация. Работа со статистическими материалами - обязательный элемент процесса обучения географии. Статистические данные используются в различных целях, в том числе как самостоятельный источник географических знаний. Точный фактический материал имеет самостоятельное значение и предназначен для запоминания, например: размеры территории страны, численность населения, высоту вершин больших горных систем, знание климатических показателей, характерных для различных типов климата и т. д. Кроме того, цифровые данные используются для проверки географических фактов и явлений, определенных положений - тогда они имеют вспомогательное значение, и в этом случае запоминание чисел от школьников не требуется. Например: учитель, объясняя название широт, «ревущие сороковые», может привести как доказательство цифры, демонстрирующие частоту появления в этих районах ураганов и сравнить их с показателями, характерными для других регионов. Статистические данные особенно широко используются при экономических расчетах, как доказательство преимуществ экономических решений.

Ключевые слова: статистический материал, учитель, ученики, цифры, таблицы, диаграммы.

Ivanova Valentina, Sheludko Olga, Nepsha Yaroslav
Melitopol State Pedagogical University named after B. Khmelnytsky
(Melitopol, Ukraine)

WORKING WITH STATISTICAL MATERIAL WHILE STUDYING SOCIO-ECONOMIC GEOGRAPHY AT SCHOOL

Annotation. Working with statistics is a must-have element in the geography learning process. Statistics are used for various purposes, including as a

standalone source of geographical knowledge. Accurate factual material is of individual importance and is intended to be remembered, for example: the size of the territory of the country, the population, the height of the peaks of large mountain systems, the knowledge of climatic indices characteristic of different types of climate, etc. In addition, digital data is used to verify geographic facts and phenomena, specific provisions - then they are of secondary importance, in which case remembering numbers from schoolchildren is not required. For example, a teacher, explaining the name of latitudes, «stormy forties», can cite as evidence the frequency of occurrence of hurricane in these areas and compare them with indicators characteristic of other regions. Statistics are especially widely used in economic calculations to prove the benefits of economic decisions.

Keywords: *statistical material, teacher, pupils, figures, tables, charts.*

Формування умінь та навичок учнів під час вивчення шкільного курсу географії є спеціально організованим процесом [1, с. 123]. Власне предметні уміння засвоюються учнями у процесі оволодіння змістом географії. Найважливішими з них є:

- орієнтування на місцевості [2];
- читання топографічних карт [3, с. 78];
- спостереження в природі [4, с. 22];
- ведення щоденників спостережень і обробка зібраних матеріалів [4, с. 22];
- робота із статистично-географічним матеріалом [2];
- робота з різними приладами і інструментами під час проведення географічних дослідів чи практичних робіт [5;6,с.214];
- креслення картодіаграм, графіків, складання схем, таблиць і їх аналіз [2, 5];
- встановлення взаємозв'язків і взаємозалежностей між об'єктами і явищами природи [7, с. 44; 8, с. 122];
- опис чи характеристика природних і економічних об'єктів за типовим планом та ін. [9, с. 208; 10, с. 72; 11, с. 6].

Вирішуючи різні дидактичні цілі, вчитель використовує цифровий матеріал для створення проблемних ситуацій, організації частково-пошукової та дослідницької діяльності учнів [12, с. 342]. У даній ситуації реалізується головний сенс використання статистики – аналітична робота, узагальнення і формулювання висновків. Наприклад: учитель пропонує учням на основі статистичних даних виявити спеціалізацію районів, пояснити її зміни за певний часовий період і намітити перспективні напрямки в розвитку господарства. Робота з цифрами здійснюється у взаємозв'язку з іншими джерелами інформації, в даному випадку її доцільно вести з опорою на картографічні матеріали та теоретичні положення підручника [3, с. 78].

Організація роботи в такій формі розвиває пізнавальну активність учнів, навички самостійної роботи, вміння давати оцінку географічним фактам і процесам, виявляти тенденції і прогнозувати їх зміни. На основі статистичної інформації школярі знайомляться з прийомами наукової роботи – аналізом і узагальненням, методом статистичної обробки інформації [12, с. 343].

Статистичний метод – це сукупність прийомів зі збору, обробці, аналізу та інтерпретації кількісних даних, що характеризують різні природні і соціально-економічні явища.

Робота з цифровим матеріалом займає значне місце у вивченні географії. Особливо важливі цифрові показники при вивченні тем соціально-економічної географії. Кожен об'єкт характеризується не тільки якістю, а й кількістю. Кількісні показники надають об'єкту, явищу визначеність. Без цифр такі поняття, як найглибше озеро, велике місто, довга річка і подібне звучать невиразно. Величина об'єкта дає можливість оцінити його значимість, важливість, порівняти з іншими об'єктами. Цифра робить виклад багатьох положень доказовим і аргументованим. Без цифр об'єкти і явища втрачуть свою визначеність і науковість.

Завдання вчителя по роботі з цифровим матеріалом – навчити розуміти мову цифр, оперувати цифрами, наводити цифри для доказу, аргументації, використовувати їх в якості ілюстрації певних положень. Не всі цифри підлягають запам'ятовуванню, а лише основні, головні цифрові показники. Але з будь-яким показником повинна проводитися певна робота. Потрібно навчити школяра розуміти цифрові показники, пояснити, яким чином вони виходять, навчити вибирати потрібні показники, зіставити цифри, робити висновки, узагальнення, формувати теоретичні знання в результаті аналізу цифр. При роботі з цифровими показниками звертається увага на одиниці виміру.

Цифрові показники в шкільній географії виражаються в абсолютних показниках (т, км, кВт/год) і у відносних величинах (відсотках, частках). Останні найбільш наочно характеризують об'єкти, явища і краще запам'ятовуються, ніж абсолютні величини. Легше запам'ятати співвідношення суші і Світового океану у відсотках (71%: 29%), ніж в абсолютних одиницях (361 млн км²: 149 млн км²). Відносні цифрові показники менш схильні до змін.

У змісті шкільної географії є такі групи цифрових показників: поодинокі цифри (не згруповані показники) – переважно в абсолютних величинах; групові цифри – статистичні таблиці; цифрові показники – виражені графічно, наочно – графіки, діаграми, картограми, картодіаграми [14, с. 43].

Кожна група цифрових показників має свої особливості роботи з ними, свою методику вивчення.

З не згрупованими цифровими показниками існують різні прийоми роботи.

Прийом цифрових орієнтирів. Для цього вчитель підбирає в процесі вивчення найбільш важливі, часто їх вживаючи, найбільш типові цифрові показники. Відбір таких показників визначається значимістю об'єкта, характером самої цифри, зручністю для запам'ятовування. До них відносяться: довжина екватора, площа Світового океану і суші, довжина найдовшої річки, глибина найглибшого озера, чисельність населення Землі, площа найбільшої країни, цифрові показники по своїй країні, деякі статистичні показники (виробництво електроенергії, чавуну, сталі та ін.). Ці цифри – масштабні орієнтири для інших цифр. Їх потрібно реально уявити, для цього учні повинні знати одиниці вимірювань. По відношенню до цифрових орієнтирів визначається важливість інших об'єктів, співвідношення нових цифр з раніше відомими. Саме цифрові орієнтири підлягають запам'ятовуванню. Особливо

важливим є знання місцевих цифрових показників, що дає можливість більш наочно уявити в результаті порівняння віддалені об'єкти [13, с. 198].

Приємом кількісних ступенів. Цифрові показники діляться на 4 великі групи: малі, середні, великі і дуже великі. Таким чином можна провести типологію країн за площею, населенням, господарського освоєння, річок – по довжині, озер – по площі і глибині і так далі, що дає змогу впорядкувати об'єкти, що вивчаються та явища.

Порівняння чисел – один з головних прийомів роботи з цифровим матеріалом. Лише шляхом порівняння цифр встановлюється величина, порядок об'єктів. Особливо корисно порівнювати цифри, одна з яких відома, інша – нова. При порівнянні виявляються такі сторони і особливості об'єктів і явищ, які зазвичай залишаються поза полем зору.

Округлення цифр дає можливість легше оперувати цифрами, швидше запам'ятовувати їх. Однак округлення позбавляє цифру оригінальності, неповторності. Тому найбільш важливі цифрові показники запам'ятовуються без округлення.

Конкретизація цифр. Школярам молодшого і середнього віку дуже важко уявити собі тисячі, мільйони лінійних і квадратних кілометрів, мільярди людей і т. ін. Дуже великі цифрові показники, а потрібно, щоб діти усвідомили величини. Для цього треба перевести цифри на життєву мову, порівняти їх з побутовими явищами.

Графіки наочно відображають динаміку, зміна об'єктів у часі, показують залежність однієї кількісної величини від іншої. Не завжди це можна спостерігати в дійсності. Діаграми виражають співвідношення частин в цілому, дають уявлення про будову об'єкта. Учителю пояснює призначення графіків, діаграм, порядок їх читання. Будувати графіки та діаграми вчать на уроках математики. Нескладні графіки та діаграми виконуються і з географії. Але головне завдання в навчанні географії – навчити аналізувати графіки та діаграми, брати з них необхідну наукову інформацію, робити висновки, обґрунтовувати їх [2].

Порядок читання графічно виражених цифрових показників наступний: назва графіка, діаграми, що зображено (якщо графік – зображено по вертикалі і горизонталі, якщо діаграма – співвідношення яких об'єктів показано), одиниці виміру, зчитування цифрових показників, їх порівняння і висновків, обґрунтування висновку. За читання графіків і діаграм учитель розробляє систему питань і завдань, організовує евристичну бесіду, в результаті якої учні отримують нові знання. Більш легкий шлях, але менш ефективний – використання графіків і діаграм при поясненні вчителя в якості ілюстрації до розповіді.

Учням при ознайомленні з першим графіком (діаграмою) дається план читання. Учителю ілюструє зразок аналізу за цим планом. Потім робота з аналізу графіків, діаграм ведеться фронтально з усім класом під керівництвом вчителя. Після того, як учні навчилися аналізувати графіки, діаграми, можна давати самостійно проводити аналогічну роботу.

Таблиці містять багато цифрових показників по однорідній групі об'єктів. Вони зручні для огляду, узагальнюють значно більше відомостей. Аналізувати таблиці складніше, ніж графіки, діаграми. Для їх аналізу потрібно відводити більше часу. Таблиці також мають свій порядок аналізу:

- читання назви таблиці (чому присвячена, що зображено);
- найменування граф і рядків, одиниці виміру (в одних таблицях цифрові показники наведені в рядках, в інших – в графах);
- зчитування цифрових показників на рядках(графах);
- порівняння лічених цифрових показників по рядках (графах);
- висновок, обґрунтування виведення.

Порядок читання записується школярами в робочі зошити. Спочатку учні навчаються читання таблиці, потім роблять цю роботу самостійно.

Потрібно навчити учнів на підставі тексту, підручника, карт, інших джерел складати таблиці. У таблицях систематизується досліджуваний матеріал [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Прохорова Л. А. Формування геолого-геоморфологічних навичок та вмінь учнів на уроках географії в освітніх установах / Л. А. Прохорова, О. В. Непша, Т. В. Завялова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2019. – №62. – Т. 1. – С. 123–127.
2. Лаврук М. М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник / М.М. Лаврук. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 136 с.
3. Левада О. Формування картографічних компетентностей в шкільному курсі географії / О. Левада, В. Іванова, О. Непша // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: «Педагогіка». – Вип. 2. Т. 21. – Мелітополь: Вид-во «Мелітополь», 2018. – С. 78–86.
4. Непша О. В. Організація спостережень в природі в шкільному курсі географії / О. В. Непша, С. С. Онищенко, Д. М. Передерій // Актуальные научные исследования в современном мире // Журнал. – Переяслав-Хмельницький, 2019. – Вып. 10(54), ч. 2. –С. 22-26.
5. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах (особливості навчання) / Т. Г. Назаренко. – Х.: ВГ «Основа», 2016. – 112 с.
6. Прохорова Л. А. Основні принципи побудови шкільного курсу географії в Україні / Л. А. Прохорова, С. В. Гришко, О. В. Непша // Особистісно-професійний розвиток учителя Нової української школи: світові освітні практики, український контекст: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з Міжнар. участю, 6-8 черв. 2019 р. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. – С.214-219.
7. Тамбовцев Г. В. Шкільні краєзнавчо-географічні екскурсії по вивченню геологічних об'єктів / Г. В. Тамбовцев, В. М. Іванова, О. В. Непша // Актуальные научные исследования в современном мире. № 27. 1 (45). – Переяслав-Хмельницький, 2019. – С. 44–49.
8. Непша О. В. Шкільна геологічна екскурсія як засіб екологічного та національно-патріотичного виховання / О. В. Непша // Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали XI Міжнародної Інтернет-конференції. – Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2019. – С. 122–123.

9. Тамбовцев Г. Роль і значення екскурсій у природу в екологічному вихованні школярів / Г. Тамбовцев, В. Іванова, Т. Сапун // Формування стратегій міжкультурної комунікації особистості учня в онтогенезі: від методики до методології: тези Міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 вересня 2018 р.). – Мелітополь: ФОР Одного Т. В, 2018. – С. 208–210.
10. Мацюра О. В., Солоненко А. М. Екологічна стежка як активний засіб формування принципів екологічного гуманізму / О.В. Мацюра, А.М. Солоненко // Постметодика. – 2005. – № 4–5. – С. 72–75.
11. Непша О. В. Особливості організації та проведення географічних екскурсій /О. В. Непша, Д. В. Яровой // Актуальные научные исследования в современном мире: сб. научных трудов. – Переяслав- Хмельницький, 2017. Вып. 7(27). – С. 6–10.
12. Василюк Л. А. Дослідницька робота в процесі вивчення географії (з досвіду роботи в Любимівській ЗОШ Каховського району Херсонської області) / Л. А. Василюк, О. В. Непша // Сучасна наука: тенденції та перспективи: матеріали регіональної internet-конф. молодих учених (15-19 травня 2017 р.). – Мелітополь, 2017. – С. 342-344.
13. Гришко С. Внутрішньопредметні та міжпредметні зв'язки в шкільній географії / С. Гришко, Т. Сапун // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Інтердисциплінарні виміри. – Конін-Ужгород-Херсон-Кривий Ріг: Посвіт, 2019. – С. 198–199.
14. Прохорова Л. А. Міжпредметні зв'язки геологічних знань з предметами природничо-математичного циклу в загальноосвітніх навчальних закладах / Л. А. Прохорова, О. В. Непша, Т. В. Зав'ялова // Інноваційна педагогіка. – 2019. – Вип. 10. – Т. 3. – С. 43-46.

УДК 378

Клебановская Алина Олеговна
«Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
(Харьков, Украина)

ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация: В статье анализируется проблема формирования эколого-валеологической компетентности детей старшего дошкольного возраста. Рассматриваются различные подходы к информации об экологической и валеологической способности. В работе определены экологическую компетентность как комплексное качество, что связано не только с подготовленностью, но и способностью к практическому решению экологических задач, но и наличием ряда личностных качеств в сочетании с необходимым запасом знаний и умений эффективно действовать в проблемных ситуациях.

Ключевые слова: экологическая компетентность, валеологическая компетентность, старшие дошкольники.

Abstract: The article analyzes the problem of ecological-valeological competence formation in older preschool children. Different approaches to defining the concept of ecological and valeological competence are considered. The paper defines ecological competence as a complex quality, which is connected not only with the readiness and ability to practically solve environmental problems, but also with the presence of a number of personal qualities in combination with the necessary stock of knowledge and ability to effectively deal with problem situations.

Keywords: ecological certainty, valeological reliability, seniors to schoolchildren.

Аннотація: У статті аналізується проблема формування еколого-валеологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Розглядаються різні підходи до визначення поняття екологічної та валеологічної компетентності. У роботі визначено екологічну компетентність як комплексну якість, що пов'язана не лише з підготовленістю і здатністю до практичного вирішення екологічних завдань, а й наявністю у нього ряду особистісних якостей у поєднанні з необхідним запасом знань і умінь ефективно діяти у проблемних ситуаціях.

Ключові слова: екологічна компетентність, валеологічна компетентність, старші дошкільники.

Актуальність статті. У сучасних умовах суспільства, де притаманним є техногенне навантаження на природу, стає актуальним питання розвитку еколого-валеологічної компетентності дітей. Дослідженням екологічної компетентності у різних аспектах займалися такі вчені, як: О. Гуренькова, О. Колонькова, В. Маршицька, О. Пруцакова, Н. Пустовіл, Л. Руденко, Л. Титаренко, С. Шмалей та інші.

Поняття «компетенція» та «компетентність» були предметом наукових досліджень І. Бех, Н. Бібік, В. Байденко, О. Овчарук, К. Баханов, Г. Беліцька, Л. Берестова, С. Бондар, М. Головань, І. С. Трубачова, Р. Уайт та інші. [1].

Ознайомлення з працями фахівців у галузі валеології (Т. Бойченко, Г. Давидюк, Н. Колотій, І. Поташнюк, Н. П'ясецька та ін.) доводить факт того, що валеологічне виховання зорієнтоване на формування здатності особистості самовиявлятися, реалізовуватися за законами свого виду, зберігати генофонд і вміти використовувати усі свої здібності для сприйняття і перетворення навколишньої дійсності. [12].

Багато авторів сходяться на думці, що починати формування екологовалеологічних уявлень необхідно вже на етапі дошкільного дитинства (Л.В. Моїсеєва, Т.М. Носова, З.І. Тюмасева і ін.), коли закладаються основи ставлення до себе і навколишнього соціального і природного середовища [7]. Виходячи з вище зазначеного метою статті є дослідження поняття екологовалеологічна компетентність дітей, враховуючи точки зору науковців. Основними результатами еколого-валеологічної освіти дитини дошкільного віку є сформованість гармонійних відносин з навколишнім середовищем і активне ставлення до здоров'я.[9].

Базовий компонент дошкільної освіти визначає мету сучасної дошкільної освіти, яка полягає у створенні сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, розвитку ціннісного ставлення до людей, самої себе, природи, культури, світу [2].

Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» наголошує на необхідність виховання у дитини дбайливого ставлення до довкілля та самого себе в ньому, навчання аналізу мотивів його поведінки, відчуттів. Важливо знати не лише те, чому дитина поводить себе добре чи погано, а й те, що спричиняє таку поведінку, яким цінностям дитина надає перевагу, від яких відмовляється і чому. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку. [11].

Зміст Базової програми «Дитина» багатоплановий і відповідно конкретизований, в ньому визначена система доступних дітям певного віку цілісних уявлень про природне оточення, пізнавальні дії (практичні, сенсорні, дослідницькі) та види діяльності, якими вони оволодівають. Методичні завдання з цього питання наступні: навчити дітей на емоційно-сенсорній основі спостерігати природу, сприймати та оцінювати естетичну своєрідність її об'єктів та явищ у різноманітних чуттєвих характеристиках; цікавитись довкіллям; турбуватись про нього; розповідати, запитувати, передавати враження в розповідях, музично-рухових імпровізаціях, малюнках; сформувати здатність співпереживати природі, виховувати потребу її оберігати, захищати від шкідливого втручання. Результатом такої роботи має стати сформоване ціннісне ставлення дітей до природи, в якому відображуються інтелектуальні, емоційні, творчі та інші можливості та потреби дитини. Робота по формуванню природничої компетентності дошкільника повина бути побудована за сезонним принципом, а теми розташовані концентрично. Це дасть змогу на щоразу складнішому матеріалі розширювати, збагачувати, систематизувати уявлення дітей про природу, забезпечить їхню цілісність, дозволить

створювати основу для накопичення певних фактів, вправляти в певних уміннях, навичках, розвивати здібності. [4].

Звертаючись до Концепції екологічної освіти, ми можемо відзначити, що до завдань дошкільного виховання належить формування екологічної компетентності, морально-ціннісних орієнтацій особистості, що вважається передумовою розуміння сутності природи, осмислення власної поведінки в межах гуманістичних цінних орієнтирів щодо природи [5].

Еколого-валеологічне виховання – це цілеспрямований процес залучення дітей до природних цінностей людства, формування у них відповідних моральних якостей, навичок і звичок.

Найбільш сприятливий період для роз'яснення завдань еколого-валеологічного виховання – це дитинство. Маленька дитина з відкритою душею й серцем пізнає світ, своє існування в ньому. Яким буде її ставлення до цього світу, чи навчиться вона бути господарем, який любить і розуміє природу – залежить від її виховання в сім'ї і дитячому садку.

Завдання еколого-валеологічного виховання:

- виховання любові, чуйності, доброзичливого ставлення до об'єктів природи;

- виховання потреби у спілкуванні з природою, уміння спостерігати й відчувати її красу та гармонію своєї душі під час перебування в природі;

- розвиток інтересу, прагнення до пізнання природи, її вплив на наш організм;

- виховання культури поведінки, відповідальності за свої вчинки у природі;

- формування здатності та вмінь піклуватися про природні об'єкти та своє здоров'я;

- еколого-валеологічно спрямована діяльність. [3].

Демократизація та гуманізація сучасного суспільства та виховного процесу в дошкільних закладах зумовлюють актуальність проблеми залучення до арсеналу педагогічних засобів впливу на підростаючу особистість еколого-валеологічної компетентності як природної основи позитивних емоцій та гармонії співжиття людини і природи.

Найбільш сприятливий період для розв'язання завдань еколого-валеологічного виховання - це дитинство. [6].

Формування природничо-екологічної компетенції не може відбуватися окремо від загального розвитку дитини. Застосування педагогічних технологій як освітнього феномену з екологічного виховання дітей дошкільного віку дозволить отримати сформовану природничо-екологічну компетенцію дошкільників. Інтеграція екологічного й художньо-естетичного розвитку дитини забезпечується технологією використання казки у формуванні основ екологічної культури дошкільників (Г. Беленька, Т. Науменко), автори якої пропонують розглядати авторську казку з науковою основою як ефективний засіб засвоєння дітьми екологічних уявлень та стимулювання до екологічної доцільної поведінки і діяльності. Тобто, використання авторської природознавчої казки сприяє формуванню природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку. «Природничо-екологічна компетенція - це складник життєвої компетентності дитини, що становить конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із

правилами природокористування та їх дотримання (тобто відповідна діяльність і поведінка у природі) і включає три компоненти: інтелектуальний (когнітивний), емоційно-ціннісний та діяльнісно-практичний» [5].

Успіх виховання здорової дитини забезпечується через:

- багатоступеню, постійну, безперервну оздоровчу - профілактичну роботу та готовність педагогів до здійснення валеологічної освіти дітей;
- створення стійкої мотивації до здорового способу життя і самоконтрольної активності у створенні власного здоров'я;
- особистісно-орієнтованою взаємодією дорослого і дитини;
- визначення мети по кожному блоку занять спільно з дошкільнятами (починаючи з молодшого дошкільного віку групи);
- створення та накопичення у дитячому колективі традицій і звичаїв здорового способу життя;
- формування асоціативних зв'язків з поняттями і символами культури здорового способу життя;
- формування у дошкільників елементарних анатомічних і гігієнічних знань, виявлення через практику значущості режиму дня та оптимальної рухової активності.
- профілактика шкідливих звичок;
- готовності педагога до здійснення валеологічної освіти дітей;
- особистісно-орієнтованою взаємодією дорослого і дитини;
- активною участю батьків у освітньому процесі;
- просвітницька робота з батьками щодо формування здорового способу життя.

Слід зазначити, що в першу чергу кожен учасник педагогічного процесу повинен бути особистим прикладом для дітей, підтримувати єдину лінію поведінки і виконувати основні вимоги, які пред'являються до дітей і решті учасників педагогічного процесу. Педагоги, як носії валеологічної культури, мають бути обізнанні з сучасними проблемами у збереженні здоров'я та ерудованими у галузі валеології, мати розвинену мотиваційну сферу здоров'язбереження, сповідувати валеолого-гуманістичну модель виховання, володіти методикою валеологічного виховання дошкільників. [4].

Спираючись на вищезазначене, ми можемо прийти до висновку, що формування еколого-валеологічної компетентності у дошкільників є важливим процесом. Провідну роль у набутті досвіду про навколишній світ для дитини займає доросла людина. Дуже важливо, щоб батьки та вихователі вміли методично-грамотно підійти до питання формування еколого-валеологічної компетентності. Доросла людина повинна бути прикладом, вміти зацікавити дитину та сприяти її розвитку, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» /Науковий керівник та заг. ред. О. Л.Кононко. 3- ґе вид., випр. Київ: Світич, 2009. – 430 с.
2. http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/22_6.pdf
3. Медведева С. А. Здоровьесберегающие мероприятия в образовательном пространстве дошкольного учреждения как средство оптимизации

- развития детей 5-6 лет: автореф. дисс.канд. пед. наук. Екатеринбург: 2006. - 23 с.
4. Тороні Х. В., Іванова В. В. Компетентнісний підхід в дошкільній освіті. Проблеми і перспективи.
http://dspace.msu.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/3367/Ivanova%20V.V._%20Ecological-valeologica_%20education.pdf?sequence=1&isAllowed=y
 5. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція) // Дошкільне виховання. 2012. №7. С.4-19.
 6. Формування природничої компетентності дошкільника. Навчально-виховний комплекс №24 Дошкільний навчальний заклад — загальноосвітній навчальний заклад I ступеня" URL: <https://www.nvk24.com.ua/formuvannya-prirodnichoi-kompetentnosti-doshkilnika/> (дата звернення 09.11.2019).
http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/22_6.pdf
 7. Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років: відповідно до баз. компонента дошк. освіти / наук. керівн. В. Огнев'юк; наук. ред. Г. Бєленька, М. Машовець; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2016.- 303 с.
 8. Еколого-валеологічне виховання дошкільників. Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу № 20 "Берізка" Білоцерківської міської ради Київської області. URL: http://bilatserkva-dnz20.edukit.kiev.ua/nashi_tradicii/ekologo-valeologichne_vihovannya_doshkilnikiv/ (дата звернення 09.11.2019).
 9. Валеологічне виховання дітей дошкільного віку як фактор формування здорового способу життя. (доповідь). ДНЗ №43 м. Рівно «Росинка». URL: <http://rosynka-rivne.pp.ua/metodichna-stor-nka/valeolog-chne-vihovannja-d-tei-doshk-lno.html> (дата звернення 09.11.2019).
 10. Концепція екологічного виховання в Україні. Інформаційний збірник МОН України. 2002. №7. С. 10–11.

УДК 378.22.811.11

Култанова Жанара Мерекеевна, Буркитбаева Алтынай Газизовна,
Дюсенгалиева Айгуль Абунагимовна
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
(Нур-Султан, Казахстан)

О СПОСОБАХ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ

Аннотация: В статье рассматривается важность и необходимость формирования социокультурной компетенции студентов неязыковых вузов в эпоху глобализации. Авторы статьи также предлагают некоторые практические приемы развития данной компетенции при обучении иностранному языку в условиях современной методики преподавания иностранных языков.

Ключевые слова: педагогические принципы, современная концепция образования, изучаемые лингвокультурные общности, иноязычная коммуникативная компетенция, родные и иноязычные социокультурные поля, формирование социокультурной компетенции.

Kultanova Zhanara MEREKEEYVNA,
Burkitbayeva Altynai Gazizovna,
Dusengalieva Aigul Abunagimovna
L.N. Gumilyov Euroasian National University
(Nur-Sultan, Kazakhstan)

ABOUT TECHNIQUES TO INCREASE THE LEVEL OF SOCIOCULTURAL COMPETENCE STUDENTS OF NON-LINGUISTIC UNIVERSITIES

Annotation: The article deals with the importance of students' sociocultural development in the era of globalization. The authors of the article suggest some practical methods for developing of this competence in foreign language teaching in the context of modern FLT techniques.

Key words: pedagogical principles, modern education concept, co-studies linguistic and cultural communities, foreign language communicative competence, native and foreign language sociocultural branches, development of sociocultural competence.

В настоящее время в связи с расширением межкультурных контактов и развитием международных связей возрастает роль иностранного языка. Из учебного предмета он превратился в средство достижения профессиональной компетентности и развития личности. Современная высшая школа должна обеспечить личности возможность активного вхождения в социокультурное пространство на правах компетентного и творческого представителя. Особая роль в реализации идеи социокультурной адаптации принадлежит иностранным языкам, с помощью которых и осуществляется непосредственный и опосредованный диалог культур, иностранной и родной, ставший одним из основных положений современной концепции образования.

Качество и эффективность образовательного процесса достигают должного уровня тогда, когда построение обучения и реализация соответствующих задач и целей базируются на педагогических принципах. Опираясь на ключевые принципы обучения при организации процесса преподавания иностранного языка, каждый педагог должен знать, что эти требования являются своеобразными ориентирами в рамках его профессиональной деятельности: они способствуют определению содержания образовательного процесса, его ключевых методов и форм, а также обуславливают соответствующее поведение преподавателя в период проведения занятий. Также основными и завоевавшими прочное место в обучении иностранным языкам считаются: *научность, систематичность, последовательность в обучении; сознательность и активность обучаемых; наглядность обучения; практическая направленность обучения; учет индивидуальных особенностей обучаемых.*

Целью обучения иностранным языкам является формирование и развитие социокультурной компетенции в условиях межкультурной коммуникации, что предполагает наличие способностей речевого взаимодействия с представителями другой культуры.

По определению И. Л. Бим, «социокультурная компетенция – это способность и готовность осуществлять иноязычное межличностное и межкультурное общение с носителями языка» [1]. В. В. Сафонова рассматривает социокультурную компетенцию как «способность сравнивать соизучаемые лингвокультурные общности, интерпретировать межкультурные различия и адекватно действовать в ситуациях межкультурного взаимодействия» [2].

Говоря о социокультурной компетенции, необходимо отметить, что это тот фактор, который во многом определяет и обуславливает использование языка в конкретных ситуациях и, таким образом, влияет на иноязычную коммуникативную компетенцию. Социокультурная компетенция является комплексным понятием и включает в себя набор компонентов, относящихся к различным категориям.

В нашей статье мы опираемся на трактовку П.В. Сысоева, который рассматривает содержание социокультурной компетенции в виде четырех составляющих:

а) социокультурных знаний (сведения о стране изучаемого языка, духовных ценностей культурных традиций, в том числе представителей этнических групп, особенностей национальной ментальности поведения);

б) опыта общения (выбор приемлемого стиля общения, верная трактовка явлений иноязычной среды);

в) личностного отношения к фактам культуры (в том числе способность преодолевать и разрешать социокультурные конфликты при общении);

г) владение способами применения языка (правильное употребление национально-маркированных языковых единиц в речи в различных сферах межкультурного общения, восприимчивость к сходству и различиям между родными и иноязычными социокультурными полями) [3].

Социокультурная компетенция в составе других актуальных компетенций включает такие характеристики, как:

- а) готовность к проявлению компетенции (т.е. мотивационный аспект);
- б) владение знанием содержания компетенции (т.е. когнитивный аспект);
- в) опыт проявления компетенции в разнообразных стандартных и нестандартных ситуациях (т.е. поведенческий аспект);
- г) отношение к содержанию компетенции и объекту ее приложения (ценностно-смысловой аспект);
- д) эмоционально-волевая регуляция процесса и результата проявления компетенции [4].

Важность формирования и развития социокультурной компетенции студентов при изучении иностранного языка обусловлена тем, что она подразумевает знание национально-культурных особенностей коммуникативного поведения носителей языка и способность обучающихся оперировать необходимыми знаниями, а также адаптировать свое поведение к поведению, адекватному или близкому к носителям языка. В данном случае, имеется в виду способность понимать подтекст высказывания и его различную окраску, умение правильно интерпретировать культурные, исторические эпизоды и реалии при чтении газет, журналов и другой литературы.

Считается, что формирование социокультурной компетенции студентов неязыковых вузов играет важную роль в воспитании чувств толерантности и отношении к традициям и обычаям другой культуры. Кроме того, сравнивая языковые способности культуры, проявляя при этом чувство гордости патриотизма.

На занятиях по иностранному языку в вузах важно формировать знания об истории, культуре, традициях, обычаях и стереотипах стран изучаемого языка. Преподавание иностранного языка в средних школах предполагает развитие данной компетенции, однако даже после окончания школ многие студенты первых курсов не совсем осведомлены о стереотипах, культурных особенностях стран изучаемого языка. Поэтому перед преподавателями иностранных языков в неязыковом вузе стоит серьезная задача повысить уровень социокультурной компетенции студентов в условиях формирования межкультурной коммуникации, ибо развитие языковой и речевой компетенции подразумевает готовность и способность принимать и оперировать системой социокультурных знаний и умений при осуществлении общения в условиях диалога культур, т.е. на межкультурном уровне.

Существует ряд практических приемов формирования социокультурной компетенции при обучении иностранных языков в неязыковом вузе:

- проектные работы социокультурной направленности;
- аутентичные тексты лингвострановедческой направленности;
- газетные статьи, которые обладают национально-культурной спецификой, источником современной лексики, фразеологизмов, клише, идиом;
- использование песенного материала, содержащего современную лексику;
- новостные обозрения, в том случае, когда студенты в начале каждого урока рассказывают о национально-культурных особенностях страны изучаемого языка;
- написание эссе по заданной теме, связанной с культурными особенностями страны изучаемого языка.

Достоинством вышеперечисленных приемов, на наш взгляд, является то, что студенты сами учатся добывать необходимую информацию по социокультурной направленности, углубляя свои знания к чужой культуре, ее традициям, обычаям и нормам поведения.

Таким образом, формирование социокультурной компетенции при обучении иностранному языку в неязыковых вузах подразумевает обогащение лингвистических, эстетических и этических знаний студентов о стране изучаемого языка. Развитие социокультурной компетенции непосредственно оказывает влияние на личность студента – не только на расширение его кругозора, повышение культурного уровня, совершенствование умений речевого общения, но и на воспитание чувства уважения к отношению представителям другой культуры.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Бим И. Л. Всегда ли инновации в области терминологии – следствие развития научного знания?// Иностранные языки в школе. – 2004. – № 3. – С. 30–33.
2. Сафонова В. В. Английский язык. Школа с углубленным изучением иностранных языков. Программы общеобразовательных учреждений/В.В.Сафонова. – М.: Просвещение, 2007. – С. 233–236.
3. Сысоев П. В. Язык и культура: в поисках нового направления в преподавании культуры страны изучаемого языка / П.В. Сысоев. – Тамбов: ТГУ им. Державина, 2001.– №4.– С. 17-23.
4. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)/Азимов Э.Г.– Москва, 2009.

УДК 811.161.1(075.8)

Маденян Лариса Арамаисовна
Ширакский государственный университет имени М. Налбандяна
(Гюмри, Армения)

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ФОНОСЕМАНТИЧЕСКИХ И ПУНКТУАЦИОННЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ ОРГАНИЗАЦИИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА КАК ОБЪЕКТА ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО АНАЛИЗА

Аннотация. *Статья посвящена лингвометодическим проблемам учебного художественного текста с различных сторон его формальной организации. Различные точки зрения исследования текста выдвигают новые виды и методы его анализа, позволяющие полнее взглянуть как на содержание, так и на грамматическую организацию текста. В качестве одного из механизмов соединения в тексте основных единиц и категорий мы рассматриваем связь фонетического и синтаксического оформления. Звук, интонация, поэтически и синтаксически оформленные, являются проводниками, смысла произведения и замысла автора.*

Ключевые слова: *лингводидактика, лингвистический анализ, прагматическая направленность текста, синтаксическая фоносемантика, оформление текста.*

LINGUODIDACTIC INTERPRETATION OF PHONOSEMANTIC AND PUNCTUATION PECULIARITIES OF THE LITERARY TEXT ORGANIZATION AS AN OBJECT OF LINGUISTIC ANALYSIS

Abstract: *The article is devoted to the linguadidactic problems of educational literary text from different sides of its formal organization. A different point of text research view brings up new types and methods of its analysis, which allows to see both the content, and the grammatical organization of the text. As one of the connection mechanisms of the basic units and categories in the text, we consider the relationship of phonetic and syntactic design. Sound, intonation, poetical and syntactic designed, are the conductors of the meaning, intent of the author.*

Key words: *linguadidactic, linguistic analysis, pragmatically orientated text, syntactic phono semantics, text design.*

Текст, по определению М. М. Бахтина, - это «первичная данность вообще всего гуманитарно-филологического мышления. Текст является непосредственной действительностью мысли и переживания». [1, с. 306] Проблеме изучения текста в настоящее время уделяется большое внимание и со стороны лингвистических дисциплин, и со стороны методик (языка и литературы), и со стороны культурологии. Научиться интерпретировать текст можно, поняв механизм соединения в нём основных единиц и категорий, а это требует от читателя истолкования, поскольку подлинно художественный текст всегда характеризуется многомерностью смыслов и наличием, порой, скрытой информации, которую читатель должен сам выявить, слушая или читая текст.

«Интерпретация, - замечает П. Рикёр, - это работа мышления, которая состоит в расшифровке смысла, стоящего за очевидным смыслом, в раскрытии уровней значения слов и выражений, звуков и пауз, заключенных в буквенном значении». [5, с. 214] Семантика «текстослов» может значительно отличаться от семантики изолированного словарного слова, и только в тексте, осмысливаясь, слово актуализирует своё значение. Даже у самого нейтрального слова, включённого в высказывание (текст), возможны семантические приращения, так как в тексте возникает качественно новое целое, не равное сумме значений отдельных единиц (лексических, фонетических, морфологических и синтаксических). Фоносемантическая и пунктуационная грамотность студента национального вуза позволяет ему разобраться в основных смысловых отрезках речи, «почувствовать» обособленный причастный оборот или ряд однородных членов с обобщающим словом, разобраться в первостепенной и второстепенной информации в случае с вводными конструкциями, но зачастую учащиеся не задумываются над смысловой стороной русской пунктуации, они не в состоянии правильно «озвучить», «прочувствовать» интонацию автора, не «видят» эмоционально подчеркнутые слова в определенном контексте и могут сделать неверный смысловый вывод только потому, что интонационно и пунктуационно не заметили смысловой доминанты высказывания.

Информация, которая содержится в художественном произведении, призвана не только сообщить некоторую сумму сведений, но и главное – произвести эстетический эффект, вызвать эмоциональное сопереживание. О чём бы ни писал художник слова, он прежде всего преследует эстетические цели, сообщает эстетическую информацию. Язык художественного текста выполняет коммуникативную функцию, которая осложнена функцией эстетической, используя при этом собственные средства и приёмы оформления содержания. Особое значение приобретает звукоимоголизм – такое отношение между звуком и значением, когда связь между ними носит мотивированный характер и является поводом к возникновению в тексте эмоционального приращения. Звуковая организация текста, получившая название фоника, изучает эстетическую роль фонетических средств языка в тексте. Появилось такое новое направление в изучении языка, как фоносемантика, изучающая звукоизобразительность художественного текста. Важно уметь не только «считывать» информацию текста, но и чувствовать стиль писателя, «слышать» его интонации, а для этого – уметь различать значение художественных приёмов, воздействующих на человеческое подсознание. Эстетичность смысловыражения в поэтическом тексте обусловлена поэтической функцией языка и поэтическим состоянием единиц поэтического языка в тексте вообще. Звучание произведения определяется стихотворным размером, ритмом, метром, рифмой, расположением пауз, мелодичным рисунком и составом гласных и согласных, типами звуковых повторов. «Звуки ярче воздействуют на нашу эмоциональность. Мысли, образы, понятия, чувства проникают звуком. Звуки вступают между собой в сложную перекличку, таинственно создают для нас сложные сети мысленных и чувственных ассоциаций». [4, с. 48-49] Звуки усиливают нейтральность текста. Слова связываются не только по горизонтали, линейно – морфологической и синтаксической связью, но и по вертикали, то есть

создаются смысловые, образные, звуковые переключки слов, объединяющиеся в одно целое – поэтическую эмоциональность. Звук, поэтически и синтаксически оформленный, является проводником, смысла, замысла автора. Пунктуационное членение текста также облегчает его чтение и понимание. В лингвистике текста пунктуационное членение играет важную роль, и принято говорить о проблемах коммуникативного функционирования пунктуационных норм современного русского языка, которые у учебных целях должны рассматриваться с двух позиций: с точки зрения читателя, и с точки зрения интерпретатора (преподавателя, когда речь идет о тексте как дидактической единице). Рассматривая текст как объект изучения в рамках практических занятий по коррекции грамматических умений и навыков учащихся вузов и учитывая коммуникативно - прагматический подход к изучению трудностей пунктуации, вопрос о необходимости изучения функционально-стилистических и семантических особенностей русских знаков препинания в учебном тексте встает особенно остро и делает проблему актуальной и достойной изучения.

Практическая ценность результатов исследования подобной проблемы становится базой не только верного чтения и понимания текста, но и его адекватного лингвистического анализа и корректной интерпретации.

Объектом нашего исследования мы выбрали рассмотрение поэтического смысла слова с точки зрения его звучания (благозвучия) и рассмотрение таких фоносемантических особенностей построения текста на лексическом и синтаксическом уровнях. Большое значение здесь отводится проблеме интонирования текста, следовательно - пунктуации. С методической точки зрения назрела необходимость говорить о проблеме функционального подхода к постановке пунктуационных знаков, т.е. с позиции читателя, с позиции его восприятия информации, с позиции тех семантических контекстных приращений, которые читатель усматривает в тексте сквозь призму содержания. Проблема звукового и пунктуационного оформления текста актуальна и становится сейчас не только объектом исследования лингвистов, оно стало и объектом методики преподавания русского языка. Лингвометодический анализ учебных текстов старшей школы и текстов для анализа в вузе позволяет нам говорить о существующей проблеме несоответствия получаемых ими теоретических знаний о постановке знаков препинания и фактом их ненормативного употребления в текстах. Знаки препинания, с одной стороны, помогают разобраться в логическом построении слов, цепочек однородных понятий, с другой стороны, наличие в предложении большого количества знаков препинания, их повторение, нагромождение, создает у учащегося эффект заблудившегося ребенка, когда легче знак просто игнорировать, чем попытаться его объяснить.

Большое количество фактического материала пунктуационных несоответствий определяет назревшую необходимость исследования проблемы и поиска методических путей ее решения, ибо подобные несоответствия (особенно для национальной аудитории) могут стать причиной не только недоверия полученной теоретической базе в школе, но могут стать причиной порой неадекватно искаженного, неточного эмоционального понимания текста, его неправильной интерпретации. Уже со школьной скамьи мы приучаем детей, что овладение нормами русской пунктуации – это важное

средство овладения коммуникативной деятельностью. Но при этом уже в старших классах нужно говорить о нарушении норм и приводить примеры подобных текстов с нарушениями, вводить информацию о нормативных и ненормативных знаках препинания. Если учащийся видит логическую связь между частями предложения, может разбираться в обязательных и факультативных отношениях, знает о способах их обособления и выделения, он не станет сомневаться в постановке знака и даже сможет дать необходимое пояснение, касающееся постановки определенного разделительного или выделительного пунктуационного знака. Когда говорят о коммуникативной пунктуации, имеют в виду, прежде всего, ее роль в адекватном восприятии смысла текста. Анализ сочинений студентов, направленный на выявление основных пунктуационных ошибок, позволяющий говорить о некоем противоречии, которое возникает, когда учащийся не знает, какой именно знак препинания следует ставить, но он чувствует необходимость постановки знака, и чувствует это именно на эмоционально-семантическом уровне, и ставит тот знак, который, по его мнению, здесь более уместен. Получается парадокс: при незнании теории и правил постановки знаков препинания знаки учащимися все же ставятся. В этом случае мы говорим о плохом усвоении грамматического материала. Когда же автор произведения ставит «не тот» знак и «не там», мы говорим об «авторской пунктуации», которую нарушать нельзя, которая является частью авторского стиля, отражением его эмоционального видения действительности.

В художественном тексте писатель, используя «фонетические значения звуков», особенности авторской пунктуации, благодаря четкой его (текста) организации создает систему образов, которые воздействуют на волю и эмоции читающего. Основной принцип усиления фонетической выразительности текста состоит в подборе слов определенной звуковой окраски, в словообразной переключке звуков. Звуковые сближения слов усиливают их образную значимость, что возможно только в художественном (или поэтическом) тексте, где каждое слово выполняет и эстетическую функцию, авторская пунктуация лишь усиливает это воздействие на читателя.

Общеизвестным является тот факт, что каждый автор «испытывает симпатию» к какому-то определенному знаку, который чаще других появляется в его текстах: М. Лермонтов и И. Тургенев «любили» точку с запятой (*Летел, летел — все прямо, прямо; и потонул за лесом (И. С. Тургенев)*). У М. Лермонтова этот знак имеет подчас «странные» значения: он разрывает тесно связанные по смыслу и по употреблению сказуемые и однородные члены в предложении *Едет витязь степью, лесом и горами; и видит крест на Холме; и несколько пещер, и слышит звон; подъезжает и видит <...> (М. Лермонтов)*; любил тире Н. М. Карамзин, он же ввел в практику пунктуации многоточие; Ф. М. Достоевский не обходился без многочисленных точек с запятой и тире, стиль М. Цветаевой ассоциируется с избыточным тире (*Други его – не тревожьте его! Слуги его – не тревожьте его! ... И стоит Степан - ровно грозный дуб, / побелел Степан - аж до самых губ (М. Цветаева)*). Я - иду, а ты - стоишь, Катя с няней - плачут, Клавиша - есть, а ноты - нет (М. Цветаева). Средством актуализации высказывания здесь выступает интонационное и выделительное тире. У тире в вышеуказанных примерах появляется еще значение разграничителя: оно

здесь более весомо, чем запятая. Восклицательные знаки М. Цветаевой поражают своим многообразием смыслов: *Карусель! - Волшебница! Карусель! - Блаженство! - Первое небо из тех семи! / Перегруженное звездами, заряженное звонами, первое бедное простонародное детское небо земли! / Семь вершков от земли только – но уже нога не стоит! / Уж возврата нет! / Вот это чувство безвозвратности, обреченности на полет, вступление в круг./ Планетарность Карусели! (Дневниковая проза) Други! Братственный сонм! / Вы, чьим взмахом сметен/ След обиды земной,/Лес! — Элизиум мой! (Из цикла «Деревь») В последнем примере при помощи восклицательных знаков объединяются вокатив и предикат, а тире служит указателем на наличие предикативных отношений между словами *лес* и *элизиум*. Прием использования вокативов с его специфической пунктуацией является одним из показателей идиостиля М. Цветаевой и Н. Тэффи: *Москва! — Какой огромный/Странноприимный дом! <...>(М. Цветаева. Стихи о Москве) Из строгого, стройного храма/ Ты вышла на визг площадей...— Свобода! — Прекрасная Дама/ Маркизов и русских князей./ Сворачивается странная спевка, —/ Обедня еще впереди! — Свобода! — Гуляющая девка/ На шалой солдатской груди! (1917). — Отчего я смотрю на вас? Я вам скажу... Слушайте меня, смотрите на меня!... Я хочу – вы слышите?! – я хочу, чтобы вы дали мне сейчас же – вы слышите? – сейчас же! двадцать пять рублей! Я этого хочу! Слышите? Хочу. Чтобы именно вы, именно мне, именно дали, именно двадцать пять рублей. Я хочу! Я тевварь!... Теперь идите... идите!... не оборачиваясь, уходите скорей, скорей... Ха-ха-ха! (Н. Тэффи, «Демоническая женщина»)**

В методике на данный момент существуют труды по изучению авторской пунктуации, «пунктуационного омографизма» [3, с. 116-127], где утверждается, что авторская пунктуация влияет на понимание текста и его восприятие. Не столь важно, учащийся правильно поставил знак или нет, сколько воздействует ли поставленный знак препинания на коммуникативный процесс именно так, как мы этого хотели, или смысл может быть изменен, извращен, не понят, понят не верно, понят совсем не так. В основу употребления знаков препинания должна быть положена звуко - смысловая сторона речи. Если принять за основу утверждение Н.С. Валгиной о том, что знаки препинания, в современном их применении, являются совокупностью обозначений, внутренне связанных устойчивыми, осмысленными отношениями, закономерно проявляющимися на письме [2], то можно говорить о необходимости обращения к авторской пунктуации на уроках русского языка в школе и в вузе. Любой поставленный в тексте пунктуационный знак автором обдуман и необходим. И студенты должны постараться понять его постановку, объяснить, «разъясв» предложение именно на те самые смыслы, которые автор вложил в свой текст.

Особую смысловую нагрузку при авторской пунктуации несет интонация. Именно интонационные изменения, эмоциональные и смысловые акценты, которым автор уделяет особенное значение, становятся причиной появления индивидуализированных знаков препинания, условия постановки которых идут вразрез с нормами современной пунктуации. Мы провели несколько типов анализа языка художественных произведений: фоносемантический анализ некоторых фонетических единиц (фонем,

отдельных звуков, звуковых повторов) в зависимости от их употребления и пунктуационной оформленности в предложении, то есть анализ на лексическом уровне; морфологический анализ – то есть употребление фонетических единиц в морфологическом и словообразовательном значении; контекстологический анализ – то есть функционирование определенного фонетического явления в конкретном тексте и придание ему экспрессивности и эмоциональности через фонетическую форму; синтаксический анализ – то есть возникновение в словосочетании и предложении так называемого «эстетического» приращения в зависимости от места фонетической структуры или повтора в предложении. Вовлечение фонетики в решение художественно-эстетических задач увеличивает ее стилистическое значение. Поэтический текст, специфически пунктуационно оформленный, обладает прагматической направленностью, то есть способностью вызывать у адресата те или иные эмоции, а так как эмоции связаны с интеллектуальными или культурно-эстетическими чувствами человека, то, выявив способы передачи эмоций тексте посредством фонетических приемов, мы пришли к выводу о прагматическом потенциале звукоизобразительных средств в тексте. Синтаксически обусловленная связность слов и предложений и семантически обусловленное единство языковых элементов необходимы, но не достаточны для определения текстовой целостности. Нерегламентированные пунктуационные знаки и зрительно, и интонационно лишь усиливают эмоциональность текста, могут вносить значение дополнительного противопоставления или стремительности происходящего действия, помогают автору расчлнить предложение на меньшие, но значимые отрезки.

Все языковые единицы, все слова, звуки, реплики, паузы, знаки, включённые в текст, становятся включёнными в коммуникативную ситуацию. Именно они являются результатом осмысленного, целенаправленного выбора автора, создавшего текстовое целое. Создавая текст как целостную смысловую и речевую структуру, каждый речевой субъест «преднаходит» нужные ему элементы в языке, вливающимся в текст не как целостная структура, а отдельными строевыми элементами, отбираемыми сообразно потребностям. Входя в структурно-смысловое текстовое целое, единицы языка – слова, звуки, предложения – превращаются в «текстослова» и «текстопредложения», в синтаксисе и семантике которых появляется новое – интертекстовое приращение. Семантика таких слов может значительно отличаться от семантики изолированного словарного слова, и только в тексте, осмысливаясь, слово актуализирует своё значение. Даже у самого нейтрального слова, включённого в высказывание (текст), возможны семантические приращения, так как в тексте возникает качественно новое целое, не равное сумме значений отдельных единиц (лексических фонетических, грамматических). Выделяют фонетические (звуковые), лексические и синтаксические изобразительные средства, которые помогают автору в создании художественного образа высказывания. При изучении звуковой стороны нехудожественной речи задача фонетики и коммуникативного синтаксиса - указать способы наиболее целесообразной звуковой организации языкового материала, способствующей точному выражению мысли. Правильное использование фонетических и синтаксических средств языка в произведениях разных стилей обеспечивает верное и быстрое восприятие

информации, исключая разночтения, нежелательные ассоциации, которые могли бы оказаться помехами для понимания высказывания. В то же время фоника и интонация учат выявлять и устранять стилистические недочеты в звуковой организации речи, которые мешают восприятию текста.

Для нашего исследования мы выбрали такие типы текстов, где присутствует «динамическое описание», чтобы выделить основные приёмы звукописи, которые используются для придания текстам эмоционального приращения, ибо звукопись придаёт речи наглядность и образность, способствует более яркой и образной передаче чувств и настроений автора и лирического героя. Использование поэтом языковых единиц особым способом фонетически оформленных «приобретает в определённом контексте особый эмоциональный фон. Звуки могут становиться выразителями как «светлого, ясного и лёгкого», так и «тяжёлого, угнетающего». [6, с. 61-62]

Звукопись может рисовать различные по характеру действия (энергичные, порывистые и спокойные), отражать настроения и чувства героя. Например, в стихотворении А. С. Пушкина «Обвал» звукопись помогает представить переправу через Терек по снежному обвалу, перегородившему реку: *И путь по нём широкий шел:/И конь скакал, и влекся вол,/И своего верблюда вел степной купец...* В словосочетании *конь скакал* повторение мгновенных глухих согласных *к* и звукосочетаний **ко - ка - ка**, словно имитирующих стук конских копыт. В словосочетании *влекся вол* преобладают уже другие по качеству звуки: длительные согласные **в, л**, гласный **о**. Их повторение помогает представить замедленное движение вола. Следующая часть фразы - *и своего верблюда вел степной купец* - длиннее каждого из предыдущих простых предложений вдвое. В этих словах однообразно повторяются длительный согласный **в** и звукосочетания **во - ве - во**. Такая фонетическая организация речи усиливает выразительность.

Связь звукописи с содержанием, единство слова и образа придают речи яркую экспрессию. Звукопись и пунктуация вместе могут выполнять серьёзную смысловую функцию: подчеркивать логически важные слова, художественные образы, мотивы, темы. Они усиливают логические акценты в речи: фонетически подчеркнутые слова при помощи авторской пунктуации получают в тексте особый вес: *Вся жизнь, ненужно изжитая, пытала, унижала, жгала; а там, как призрак возраста, день обозначил купола (Бл.); Здравствуй! Не стрела, не камень я! - Живейшая из жен: жизнь. Обеими руками в твоей невеспашийся сон...* (Цв.)

Звукопись подкрепляет грамматические связи слов в тексте. Особенно настойчиво добиваются поэты звукового подобия определений и поясняемых ими слов. Звукопись может играть композиционную роль: сообщать сходное звучание смысловым отрезкам фразы и отличать фонетически каждый новый образ. Возникновение звукообраза объясняют психологически: в процессе творчества поэта переполняют те или иные созвучия, связанные с главными образами. Это побуждает его подбирать слова усиливающие основной звуковой комплекс. Звукообразы придают художественную завершенность и особую целостность форме произведения и нередко являются отличительной чертой того или иного автора: *И путь по нем широкий шел: И конь скакал, и влекся вол, И своего верблюда вел степной купец...* (А. С. Пушкин)

Выделение в отдельные отрасли анализа текста таких направлений как этимологическая фоносемантика, типологическая фоносемантика, лексико-семантическая фоносемантика, синтаксическая фоносемантика – явление не случайное, но продиктовано необходимостью глубинного осознания явлений языка на уровне текста. Звуковая инструментовка способна вызывать у читателя либо положительные, либо отрицательные эмоции, совмещение же различных приёмов может указывать на эмоциональный контраст и привлекать внимание читателя к той или иной проблеме.

Любой учебный текст обладает прагматической направленностью, то есть способностью вызывать у адресата те или иные эмоции, а так как эмоции связаны с интеллектуальными или культурно-эстетическими чувствами человека, то, выявив способы передачи эмоций тексте посредством фонетических приёмов, мы пришли к выводу о прагматическом потенциале звукообразительных и синтаксических средств в тексте. Так как в русском языке ведущим является конструктивно-синтаксический принцип постановки пунктуационных знаков при интонировании, а самим знакам препинания свойственна полифункциональность, мы разработали и используем некоторые методы работы с текстом, где есть трудные случаи пунктуации. В задачи лингвистического анализа текста мы вводим задания: обнаружить количественные расхождения в употреблении точки с запятой (предложения с однопорядковыми смысловыми структурами); обнаружить расхождения в употреблении восклицательного знака (предложения с модальным значением или предложения коммуникативной значимости: обращения и вокативы); обнаружить расхождения в употреблении вопросительного знака (модальная функция); обнаружить расхождения в употреблении одиночного тире; обнаружить расхождения в употреблении парного тире; обнаружить расхождения в употреблении кавычек и двоеточия, многоточия. Разнообразие средств актуализации поэтических средств через механизм звуко-смысловых ассоциаций говорит о том, что все факторы построения текста средствами звукописи и коммуникативного синтаксиса функционируют полно и гармонично, ведь применение всех способов звукописи и авторской пунктуации – залог богатой эмоциональной насыщенности текста.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Бахтин М. М. Язык в художественной литературе// Собр. соч.-М., Просвещение, 1997.-т.5. 402 с.
2. Валгина Н. С. Орфография и пунктуация.- М.: Высшая школа, 1993. – 336 с. <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook051/01>
3. Колесников Н. П. Пунктуационный омографизм / Синтаксическая омонимия в простом предложении. Ростов-на-Дону, Изд-во РГУ, 1981.145 с.
4. Лузина Л. Г.Функционально-стилистические особенности звучащего текста.- М.,Наука,1980. 280 с.
5. Рикёр П. Конфликт интерпретации текста. М., 1995, АН. 214 с.
6. Селях А. Фоностилистическая дифференциация разговорной речи.- Минск,1977.160 с.
7. Скафтымов А. П. О соотношении теоритического и исторического в ИРЛЯ.- М., Мысль,1980.186 с.

УДК 37.378

Майгельдиева Шарбан Мусабековна, Шалабаева Жанар Суиндыковна
Кызылординский государственный университет им.Коркыт Ата
(Кызылорда, Казахстан)

ПРИНЦИПЫ ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье авторы констатируют, что создание новой модели системы образования является одним из важных векторов государственной политики Республики Казахстан. Сегодня образовательные учреждения работают в режиме инновационной деятельности, идет процесс обновления содержания образования. В связи с этим авторы раскрывают главные принципы организации обучения будущих педагогов в условиях обновленной программы содержания среднего образования. Предлагают пути решения, способствующие качественной подготовке будущих педагогов.

Ключевые слова: принципы, обучение, организация, обновление, содержание образования, профессиональная компетентность, качество образования, наращивание потенциала

Sharban Maigeldieva, Janar Shalabaeva
Korkyt Ata Kyzylorda State University
(Kyzylorda, Kazakhstan)

PRINCIPLES OF EDUCATION FUTURE TEACHERS IN THE CONDITIONS OF UPDATING THE CONTENT OF SECONDARY EDUCATION

Abstract. In the article, the authors state that the creation of a new model of the education system is one of the important vectors of state policy of the Republic of Kazakhstan. Today, educational institutions operate in the mode of innovation, the process of updating the content of education is ongoing. In this regard, the authors reveal the main principles of the organization of training for future teachers in the context of an updated curriculum for secondary education. They offer solutions that contribute to the quality preparation of future teachers.

Keywords: principles, training, organization, renewal, educational content, professional competence, quality of education, capacity building

В современных условиях повысился спрос на социальную, творческую личность, способную самостоятельно принимать решения и лично отвечать за их реализацию. Соответственно, объективно возросло значение процесса формирования профессиональной компетентности каждой личности, так как высокий уровень профессиональной компетентности повышает конкурентоспособность будущего специалиста. Сегодня, когда сделан переход на реализацию модели обновления содержания среднего образования, предъявляются новые требования в подготовке педагогических кадров, а именно: к изменению целей и способов педагогической деятельности; к

работе в рамках инновационного подхода в обучении; к изменению программного и методического обеспечения образовательного процесса; к новым способам и формам оценивания учебных достижений обучающихся.

Первый Президент страны Н. А. Назарбаев в своем Послании «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» обращает наше внимание на необходимость создания собственной передовой системы образования и что «Ключевым приоритетом образовательных программ должно стать развитие способности к постоянной адаптации к изменениям и усвоению новых знаний» [1].

Поэтому, сегодня, во-первых, наши образовательные программы в соответствии с Госстандартом среднего образования должны быть ориентированы на результаты, которые обеспечивают «личное саморазвитие, самостоятельность в приобретении знаний, формируют коммуникативные навыки, навыки критического мышления, исследовательские навыки, умения управлять информацией и технологиями, медиаграмотность, мультикультурная грамотность, гуманизм, предприимчивость и креативность». Будущий педагог должен усвоить, что обновленная программа по школьным предметам направлена на приобретение учащимися широкого круга компетенций, которые помогут в дальнейшем им реализовать свои жизненные цели, построить карьеру и эффективно реагировать на новые вызовы.

Исходя из этого, учебный процесс по образовательным программам для педагогических специальностей должен быть организован через:

- учет концептуальных основ и принципов построения содержания образования;
- обновление содержания образования в соответствии с современными запросами социально-экономического развития общества;
- обеспечение вариативности и личностной ориентации образования;
- целостность и преемственность содержания образования, обеспечение междисциплинарной интеграции;
- направленность на конечный результат через выстраивание системы учебных достижений обучающихся;
- требования к условиям организации и реализации образовательного процесса.

Во-вторых, качественное изменение образования невозможно без формирования нового взгляда преподавателя на свое место и роль в учебном процессе, нового отношения к субъекту обучения - студенту, магистранту, докторанту. Поэтому важно, чтобы преподаватель сам понимал суть новых изменений, смысл нового качества образования и новых образовательных результатов. В новых условиях преподаватель должен выполнять роль фасилитатора, организатора образовательного процесса, способствующего к самостоятельному приобретению знаний обучающимися. Преподаватель вуза, решающий задачу профессиональной подготовки будущих педагогов, должен в первую очередь знать содержание изменений, происходящих в образовательной системе республики. Так, в **дошкольном образовании** к 1 сентября 2019 года необходимо будет внедрить **единые стандарты программ** для раннего развития детей, развивающие социальные навыки и навыки самообучения. В **среднем образовании** начался **переход на обновленное содержание**, который будет завершен в **2021 году** [1].

В-третьих, преподавателю вуза нужно знать и понимать, что обновленная программа по школьным предметам направлена на приобретение учащимися широкого круга компетенций, называемых часто навыками XXI века [2]. Если мы на своих занятиях будем у студентов называть эти навыки, то это означает, что, овладев «навыками XXI века», наши студенты смогут самостоятельно, вне привычных институций, заниматься собственным образованием и развитием. Поэтому мы должны по-новому взглянуть на свою профессиональную деятельность, проанализировать эффективность работы и определить пути повышения эффективности и результативности педагогической деятельности. Так как в условиях обновления содержания общего среднего образования очень востребован учитель-исследователь, владеющей методологической культурой, умеющий прогнозировать результат, проектировать свою деятельность по достижению этого результата.

Лекционно-практические занятия надо проводить в форме тренингов, коучингов, в форме интерактивного занятия, построенного по 3-х фазовой модели обучения, направленные на повышение мотивации аудитории в необходимости внедрения новых технологий в образовательный процесс, применения новых информационно-коммуникационных, цифровых технологий в учебном процессе, внедрения системы критериального оценивания; на занятиях надо применять стратегии активного обучения, формы работы с элементами полиязычия, методы организации коллаборативного обучения, педагогической рефлексии и эффективные формы обратной связи. Владение выше названными методическими знаниями и исследовательскими навыками сегодня есть первоочередная задача каждого преподавателя.

Исходя из этого, в университетах необходимо усилить методическую работу по модернизации содержания средств и методов обучения с целью интенсификации образовательного процесса, создания условий для реализации психолого-педагогической среды, информационной среды и лингвопрофессиональной среды как движущей силы развития и саморазвития личности и студента, и преподавателя.

Безусловно, колоссальные изменения, происходящие в мире, как *массовое и персональное образование по принципу индивидуальных траекторий, образование на протяжении всей жизни, распространение онлайн-образования, идея STEAM, то есть интеграция наук вокруг технологий, инженерии, художественного мышления, коллективного творчества и предпринимательства*, диктуют **новые требования** к образованию. А все это, конечно, потребует от каждого из нас постоянного наращивания потенциала (термин в педагогике). Наращивание потенциала - важное условие развития образования. Что нужно для реализации процесса наращивания потенциала? На наш взгляд, очень актуальны мнения зарубежных ученых (как Harris, Hallinger & Heck, Shirley, Fullan), которые выделяют следующие принципы и условия:

1. Это создание благоприятной среды с соответствующей политикой и нормативно-правовой базой; обеспечение людей возможностью работать вместе по-новому;

2. Это институциональное развитие, включая участие сообщества; Сюда входят повышение командной эффективности и развитие организационной способности для устойчивого развития;

3. Это развитие человеческих ресурсов и укрепление систем управления. То есть развитие и укрепление способностей сотрудников организации для достижения поставленных целей.

Наращивание потенциала – это долгосрочный процесс. Поэтому необходимо систематическое наращивание потенциала, которое заключается не просто в обеспечении преподавателей и обучающихся знаниями, навыками и вдохновением, но и в изменении культуры внутри вуза.

Таким образом, в заключении отметим, что в образовательном пространстве республики наметилась тенденция к инновационной и экспериментальной деятельности на всех уровнях, начиная со школьной структуры [3]. Современная система образования нацелена на формирование у обучающихся, как учащихся школ, так и студентов вузов, самостоятельного умения учиться, обрабатывать информацию, осознанно добывать знания. От нас, преподавателей вузов, требуется обновление нашего отношения к образованию в целом, к своей профессиональной деятельности, к постоянному наращиванию своего научно-педагогического потенциала в целях эффективной организации профессиональной подготовки будущих педагогов, воспитания высокообразованной, интеллектуальной молодежи на принципах общечеловеческих ценностей.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции». Астана, 2018
2. Соуза Э. Г. Университет ООН: глобальная миссия // Перспективы: вопросы образования. Париж: ЮНЕСКО, 1990. N3. С. 10
3. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы. Астана, 2010
4. Майгельдиева Ш. М. Духовное обновление – основа современного образования //Сборник трудов Международной научно-практической конференции, посвященной 80-летию Кызылординского государственного университета им.Коркыт Ата на тему «Актуальные проблемы и перспективы подготовки конкурентоспособных специалистов». Кызылорда, 16 ноября 2017г. С. 37-41

УДК 37.032

Меньшикова Татьяна Ивановна,
Черешенко Александра Николаевна
Таганрогский институт имени А.П. Чехова
(Таганрог, Россия)

ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ИГРА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. В статье рассматривается проблема использования познавательных игр для развития навыков взаимодействия у младших школьников. На основе анализа психолого-педагогической литературы обосновываются условия организации познавательных игр, приводятся примеры игр, которые могут быть использованы для развития навыков взаимодействия у младших школьников.

Ключевые слова: навыки взаимодействия, младший школьный возраст, познавательная игра

*Menshikova Tatyana I., Chereshenko Aleksandra N.,
Rostov State University of Economics
(Taganrog, Russia)*

COGNITIVE PLAY AS A MEANS OF DEVELOPING INTERACTION SKILLS IN YOUNGER SCHOOLCHILDREN

Abstract. The article deals with the problem of using cognitive games to develop interaction skills in younger schoolchildren. Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the conditions of organization of cognitive games are justified, Examples of the game are given, which can be used to develop interaction skills in younger schoolchildren.

Keywords: Interaction skills, junior school age, cognitive play

В настоящее время многие представители органов власти, педагоги-практики выражают озабоченность появлением целого ряда факторов, оказывающих негативное влияние на развитие ребенка. В современных исследованиях так же серьезное внимание уделяется «социальным рискам», таким как развитие информационных сетей, «эмоционально-отвергающий тип взаимодействия ребенка с воспитателем и сверстниками», конфликтные взаимоотношения в семьях, многочисленные ошибки родителей в воспитании детей и др. [1; 2; 3].

Решение этих и других актуальных проблем связано с формированием у детей навыков взаимодействия со сверстниками. При этом следует учитывать, что типы и формы взаимодействия в различные возрастные периоды по-разному влияют на развитие личности [4].

Младший школьный возраст, по мнению психологов, является одним из важнейших периодов в процессе социализации. Основной деятельностью ребенка в этом возрасте является учение, он осваивает новую для себя роль ученика, взаимоотношения с учителем становятся важнее, чем с родителями.

Вместе с тем, следует обращать внимание и на проблемы взаимодействия детей со сверстниками. Учитывая, что учебная деятельность не всегда обеспечивает возможность межличностного взаимодействия детей, мы полагаем, что частичным решением этой проблемы может послужить проведение познавательных игр. Игры данного рода могут обеспечить одно из условий образовательного процесса, а именно его развивающий характер, и, кроме того, знания и навыки, приобретенные в игровой деятельности, усваиваются легче и дольше сохраняются.

К настоящему времени игра получила серьезное психолого-педагогическое обоснование как важный вид деятельности ребенка, способствующий развитию его личностных качеств и выполняющая важную функцию постепенного перехода ребенка от игры к учебной деятельности (А. Н. Леонтьев, В. А. Сухомлинский, Д. Б. Эльконин и др.).

В психологии при изучении игры, так же, как и при анализе других видов деятельности и сознания в целом, долгое время господствовал функционально-аналитический подход. Н. К. Крупская во многих статьях говорила о значении игры для познания мира, для нравственного воспитания детей: «...Самодеятельная подражательная игра, которая помогает осваивать полученные впечатления, имеет громадное значение, гораздо большее, чем что-либо другое» [5, с. 239]. А. М. Горький считал, что игра – это путь детей к познанию мира, в котором они живут и который призваны изменить.

Данную мысль подтверждает В. А. Сухомлинский подчеркивающий, что «игра – это огромное светлое окно, через которое в духовный мир ребенка вливается живительный поток представлений, понятий об окружающем мире. Игра – это искра, зажигающая огонёк пытливости и любознательности» [6, с. 76].

Познавательные игры направлены на решение конкретных задач в обучении детей, но в то же время в них проявляется воспитательное и развивающее влияние игровой деятельности. Использование игр как средства воспитания и организации развивающей деятельности продиктовано, тем, что это, на наш взгляд, наиболее адекватный путь включения детей в познавательную деятельность. Важно и то, что в игре не взрослый учит ребенка совместным действиям, а его сверстники показывают пример адекватного взаимодействия [7].

Как отмечают психологи, использование познавательных игр помогает активизировать деятельность ребенка, развивает познавательную активность, наблюдательность, внимание, память, мышление, поддерживает интерес к изучаемому, развивает творческое воображение, образное мышление [8]. Развитие в игре происходит легко и непосредственно, дети играючи выполняют ряд несложных заданий, совершенствуют свою память, внимание. Такие игры могут помочь в профилактике неуспеваемости, а для тех детей, которые учатся успешно, это возможность дальнейшего развития познавательных процессов и улучшения качества знаний за счет их применения в практической (игровой) деятельности.

Для того, чтобы познавательные игры способствовали формированию у детей навыков взаимодействия, при их проведении важно создать необходимые условия:

- создать обстановку, отличающуюся от привычной учебной (например, не обязательно усаживать их за парты);
- привлечь учеников в качестве помощников и организаторов игровой деятельности;
- учитывать интересы и пожелания учеников, это поможет сделать познавательные игры более занимательными;
- использовать разнообразные формы проведения игры: путешествие, экскурсия, конкурс и др.

Приведем некоторые примеры познавательных игр, которые можно использовать в организации групповой деятельности младших школьников.

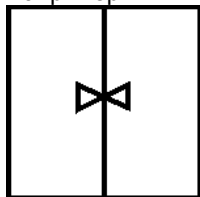
Игра «Законы природы на собственном опыте». В данной игре дети в занимательной и понятной для себя форме получают ответы на одни вопросы и задумываются над другими. Данная игра предполагает проведение элементарных опытов, которые не требуют специального оснащения: материал для них всегда под рукой, они объясняют, почему летом листья зеленые, а осенью – желтые, что такое хлорофилл, как пьют растения, откуда дует ветер, что такое вулкан. И если данное исследование будет сопровождать своим объяснением педагог, дополняя его фактами и интересными примерами, то даже неуспевающим ученикам станет все ясно и интересно, и возможно у них «проснется» интерес познавать другие явления. Если дети будут проводить опыты в малых группах, у них будут развиваться навыки сотрудничества, такие как навык точно выражать свои мысли, навык согласовывать свои действия с действиями других и т.д.

Универсальной игрой, сочетающей познавательную и двигательную активность, является «Интеллектуальный футбол». Участники делятся на две команды - все как в настоящем футболе. Есть и защитники, и нападающие, и вратарь. Каждая команда должна придумать для другой по 5 - 7 вопросов на разные темы: кино, живопись, спорт, политика и т.д.

Команда задает вопрос и кидает мяч нападающим противника. Если они не справились с вопросом – передают мяч защитникам, а затем вратарю. Если ответ и в этом случае не найден – засчитывается гол. Эта игра при правильной организации воспитывает коллективизм, миролюбие, чувство справедливости и др.

Еще одним интересным примером познавательных игр являются головоломки – «друдлы», они представляют собой рисунок, на основании которого невозможно точно сказать, что это такое. Единственно правильного ответа нет, «друдл» может быть всем, что ему приписывается, и не обязательно ответ должен быть реалистичным. Ему достаточно быть забавным, интересным и немного похожим не то, что изображено на рисунке. Головоломки такого рода направлены на развитие творческого мышления учащихся. Автор данных головоломок Роджер Прайс утверждает, что минимум по данным рисункам можно дать 3-5 различных вариантов толкования, а вообще возможно по 20-30 различных толкований.

Например:

Возможные варианты толкований:

1. Бабочка, взбирающаяся по веревке вверх.
2. Треугольник, целующий свое отражение в зеркале.
3. Флюгер на крыше дома (или какой-либо рисунок на крыше).
4. Песочные часы, стоящие на столе.
5. Два громкоговорителя на столбе.
6. Шкаф с ручками.
7. 2 поля и мотыги, воткнутые в землю (вид сверху).
8. Книга с закладкой (вид с торца книги).
9. «Новый русский» в костюме с бабочкой.
10. Коробка для шахмат.

Эту игру можно проводить как соревнование команд. В этом случае у детей формируется умение ориентироваться в новых условиях; развивается умение слушать других; повышается активность, инициативность. Все это необходимо каждому человеку для работы в команде.

В заключение следует заметить, что важным результатом использования познавательных игр является актуализация и развитие у детей мотивов учения, стимулирующих деятельность, процессуально не всегда приятную. Чтобы выиграть в интеллектуальной игре, надо иметь достаточный объем знаний, а это требует специальной подготовки, которая более эффективно осуществляться в игре с другими людьми. Таким образом, в самом развитии игровой мотивации постепенно происходит смещение акцента с процесса игры на результат игры, которого зачастую можно добиться только после специального обучения. Здесь же можно говорить и о развитии мотива достижения. Т.о., именно в игровой мотивации зарождается учебная мотивация, стимулирующая деятельность не ради процесса, а ради результата в виде конкретных знаний, умений, навыков, позволяющих удовлетворять в том числе и социальные потребности ребенка.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Молодцова Т. Д., Шалова С. Ю. Роль социальных и психологических рисков в появлении школьной дезадаптации // Азимут научных исследований: педагогика и психология. 2016. Т. 5. № 1 (14). С. 82-86.
2. Расчетина С. А. Современный ребенок в системе рыночных, информационных, сетевых отношений // Вестник Герценовского университета. 2010. № 12. С. 55.
3. Симаева И. Н. Адаптация к условиям учебной деятельности // Развитие личности. 2003. № 4. С. 167–175.

4. Седова Н. В. Общение учителя и учащихся в учебной деятельности и подготовка к нему: Дис. ... канд. пед. наук. Л., 1984.
5. Крупская Н. К. Избранные педагогические произведения. – М., 1955
6. Сухомлинский А. В. О воспитании. – М., 1985.
7. Шалова С. Ю. Сюжетно-ролевая игра как средство развития у дошкольников навыков взаимодействия со сверстниками // Детский сад: теория и практика. 2014. № 5 (41). С. 74-85.
8. Эльконин Д. Б. Психология игры. М.: Педагогика, 1978.

УДК 378

Миршавка Любов Іванівна, Якубович Наталія Олександрівна,
Маглиш Людмила Борисівна
Кам'янський медичний коледж
(Кам'янське, Україна)

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У роботі розкрито методику формування професійних умінь у майбутніх медичних сестер засобами інтерактивних технологій.

Ключові слова: професійний розвиток особистості, формування професійних умінь, показник медсестринського професіоналізму.

Миршавка Любов Івановна, Якубович Наталья Александровна,
Новичок Людмила Борисовна,
Каменской медицинский колледж
(Каменское, Украина)

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УМЕНИЙ В БУДУЩИХ МЕДИЦИНСКИХ СЕСТЕР СРЕДСТВАМИ ИНТЕРАКТИВНОГО ТЕХНОЛОГИИ

Аннотация: В работе раскрыта методика формирования профессиональных умений у будущих медицинских сестер средствами интерактивных технологий.

Ключевые слова: профессиональное развитие личности, формирование профессиональных умений, показатель медсестринского професіоналізма.

Myrshavka Lyubov Ivanivna, Natalia Yakubovich, Maglish Lyudmila,
Kamensk Medical College
(Kamianske, Ukraine)

METHOD OF FORMATION OF PROFESSIONAL ABILITIES IN FUTURE NURSES BY INTERACTIVE TECHNOLOGIES

Abstract: The method of forming professional skills in future nurses by means of interactive technologies is disclosed in the work.

Keywords: professional development of personality, formation of professional skills, indicator of nursing professionalism.

Сьогодні суспільство сповнене безпрецедентних проблем і суперечностей. Їх вирішення багато в чому залежить від інноваційного підходу, креативного мислення, зрештою, від успішного формування та розвитку сучасної людини. За цих вимог особливо важливі завдання постають в галузі освіти, яка й покликана сформувати нову людину, яка мусить мислити і жити у цивілізаційних вимірах, тобто бути критичною особою.

Останніми роками акцент у визначенні цілей професійної підготовки майбутніх фахівців змістився із засвоєння студентами знань і вмінь на формування професійної компетентності [2; 3]. Професійну компетенцію трактують у двох аспектах: наявність у фахівця професіоналізму, який охоплює високий рівень знань, умінь, навичок, творчий потенціал особистості; наявність особистісних компетенцій, перш за все, мотиваційної готовності й здатності працювати в умовах вимог сучасного ринку праці.

Однією з важливих проблем, що стоять перед вищою школою, є підвищення якості підготовки фахівців. У зв'язку з цим в основі освітніх програм медичного профілю лежить мета – формування компетенції майбутнього медика (когнітивна, операційна, аксіологічна, правова компетенція, а також компетенція самовдосконалення).

Одним з найбільш перспективних напрямків розвитку творчих здібностей особистості є проблемне та пошукове навчання.

Аналіз існуючої системи навчання теоретичних дисциплін виявив недостатній рівень застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі. Поглиблене вивчення результатів підготовки майбутніх фахівців показав, що це негативно відбивається на рівні сформованості їхніх професійних умінь. Тому виникають суперечності між вимогами сучасного ринку праці та рівнем підготовки майбутніх медичних сестер. Необхідним є використання інтерактивних технологій в процесі формування практичних умінь та перевірка їх на симуляційних фантомах. [2, 3].

Розвиток медицини зумовлює необхідність озброєння спеціалістів комплексом нових професійних умінь для реалізації їх у професійній діяльності.

Показник медсестринського професіоналізму – є гармонійне поєднання високого рівня фахової компетентності, культури спілкування, практичних навичок. Нині пацієнти очікують від медсестри не тільки надання кваліфікованої медичної допомоги, а й виявлення нею співчуття, доброзичливості, психологічної підтримки тощо. Тому важливим завданням викладачів медичних коледжів є виховання в студентів гуманізму. Саме формування в майбутніх медсестер співчуття, безкорисливості, любові до людей, милосердя забезпечує збереження здоров'я та життя людини [3].

Підвищення ефективності навчання студентів прямо залежить від умілого підбору і використання найбільш адекватних тематиці і ситуації методів навчання. Сучасні умови навчання студентів вирізняються необхідністю впровадження інновацій і нововведень. Ці методи навчання дозволяють розвинути у студентів клінічне та критичне мислення, формувати досвід творчої діяльності, вдосконалюють компетенції, стимулюють розвиток не тільки студента, але й викладача. Відзначено, що при застосуванні активних методик навчання студенти утримують в пам'яті 80% того, що говорили самі, 90% того, що робили самі [2].

Фахові уміння майбутніх медиків – це високий рівень професійних знань, практичні навички, клінічне мислення, виконання призначень лікаря. Це забезпечується на практичних заняттях.

У програму практики ввійшло обов'язкове засвоєння клінічних маніпуляцій, перелік яких є в навчальній робочій програмі. Студент медичного коледжу має можливість спостерігати за виконанням маніпуляцій і може під

керівництвом викладача виконати їх самостійно. Дуже важливим під час практики є клінічний розбір хворих, який сприяє розвитку клінічного мислення майбутніх медичних сестер: вони вчаться висловлювати свої думки, аналізувати, логічно мислити, більше спілкуватися, тобто формувати себе як фахівця. Окремі години виділені на співбесіду з питань медичної етики та деонтології, ілюстровані конкретними клінічними прикладами. Таким чином, у сучасних умовах виробнича практика залишається одним з основних розділів підготовки майбутніх медичних сестер.

Роль викладача в навчальному процесі також змінюється. Рівнозначності набуває самостійна робота студентів поряд з іншими видами навчального процесу. Самостійний пошук інформації чи проведення певних етапів практичної діяльності забезпечує безперервний професійний розвиток, самовдосконалення та конкурентоспроможність молодих спеціалістів.

Серед активних технологій навчання при проведенні семінарських і практичних занять виділяють технологію аналізу ситуацій. Аналіз конкретних ситуацій – один із найбільш ефективних і поширених методів організації активної пізнавальної діяльності студентів. Метод аналізу конкретних ситуацій розвиває здатність до аналізу життєвих і професійних завдань. Стикаючись з конкретною ситуацією, студент повинен визначити: чи є в ній проблема, в чому вона полягає, визначити своє ставлення до ситуації, запропонувати варіанти вирішення проблеми. Робота в групі з аналізу ситуації дозволяє студентам не тільки краще засвоїти матеріал, а й розглядати різноманітні можливості та підходи до вирішення тієї чи іншої практичної задачі або проблеми.

У процесі вивчення циклу професійних медсестринських дисциплін широко використовуються інноваційні технології навчання, що дозволяє перетворити студентів із пасивних спостерігачів на активних учасників заняття. Для прикладу можна взяти одну тему з дисципліни «Медсестринство в педіатрії», де застосовуються інтерактивні технології з метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів Широко застосовується в межах малих груп метод «Прес», «Сторітелінг». Створюється ситуація, і щоб її вирішити, студенти мають за певний час подати свої ідеї, обговорити їх і прийняти правильне рішення.

Таким чином, застосування інтерактивних технологій сприяє якісному покращенню формування професійних умінь, розвитку клінічного мислення, що прискорює успішну адаптацію випускників у практичній медицині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Губенко І. Я. Розвиток наукових досліджень в медсестринстві як основа вдосконалення сестринської допомоги / І. Я. Губенко, Л. П. Бразалій, О. І. Шевченко // Головна медична сестра. - 2009. - №8. - С. 59-61.
2. Закусилова Т. О. Технологія формування клінічного мислення студентів медичного коледжу спеціальності «Сестринська справа». - 2015. - №10 (25). - С. 141-144.
3. Закусилова Т. О. Теоретичні засади формування у майбутніх медичних сестер професійної культури як складника професіоналізму. Педагогіка і психологія професійної освіти. - Львів, 2016 - №3- С. 63-69.
4. Інноваційні технології навчання від А до Я - К: Шкільний світ, 2011. - С. 20-32.

5. Котепчук В. А. Формування науково-педагогічної еліти з медсестринства в медичних навчальних закладах / В. А. Котепчук // Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи. - Житомир: Полісся, 2011. - 392 с.
6. Наказ МОЗ України № 40 від 07.07 2011р. «Про введення в дію складових галузевих стандартів вищої освіти зі спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста галузей знань «Медицина» та «Фармація» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id= 12802>.
7. Перфильева Г. М. Научные исследования в сестринском деле: история вопроса / Г. М. Перфильева, Н. Н. Каминина, Н В Туркина // Головна медична сестра. - 2009. - №8 - С. 62 - 64.
8. Пометун О. Інтерактивні методики та система навчання / О. Пометун. - К.: Шкільний світ, 2007. -С.34-43
9. Постанова Кабінету Міністрів України №507 «Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.osvita.ua/leogislation>

УДК 37.012

Мусинов Александр Андреевич, Фарамураз Ерасыл Саятұлы,
Шевчук Евгения Петровна, Смолина Галина Спиридоновна,
Бектасова Гульсым Сафуановна
Восточно-Казахстанский государственный университет
имени Сарсена Аманжолова
Кузнецова Анастасия Юрьевна
КГУ «Основная средняя школа имени Максима Горького»
(Усть-Каменогорск)

ДОСТОИНСТВА И НЕДОСТАТКИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация: В статье говорится об особенностях современного образования, в частности рассматриваются достоинства и недостатки дистанционного образования. Приводятся образовательные технологии, применяемые для такого вида обучения. Рассказано о роли обучающегося и обучающего в процессе дистанционного обучения.

Ключевые слова: Дистанционное обучение, образование, тьютор, учебный процесс, дистанционные образовательные технологии, идентификация пользователя, успеваемость.

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF REMOTE LEARNING

Abstract: The article describes the features of modern education, in particular, the advantages and disadvantages of distance education are considered. Educational technologies used for this type of training are presented. It is told about the role of the learner and teacher in the process of distance learning.

Key words: Distance learning, education, tutor, educational process, distance educational technologies, user identification, academic performance.

Еще пару десятков лет назад люди, жаждущие получить новые знания, были вынуждены посещать учебные заведения (Университеты, колледжи, семинары, дополнительные курсы и т.д.), а также библиотеки. Эта форма образования называется «очной». Но мир не стоит на одном месте, с развитием общества пришла другая форма образования – «заочная». В ней были как и плюсы так и минусы. Но в 2018 году в Казахстане отменили заочную форму обучения. Альтернативой этой форме образования на данный момент времени является дистанционное обучение, которое в Казахстане внедряется с 2005 года.

Теперь получить высшее образование можно не выходя из дома - для этого потребуется лишь компьютер (ноутбук или же телефон) и доступ в интернет! Дистанционно в Казахстане можно получить высшее педагогическое, экономическое, юридическое и т.п. образование. Так что же такое дистанционное обучение, для каких категорий общества оно предназначено и какие же плюсы и минусы представляет данная форма обучения?

Дистанционное обучение (как гласит один из ведущих университетов страны КАУ им. С. Сейфуллина) - это обучение, осуществляемое с

применением информационно-коммуникационных технологий и телекоммуникационных средств при опосредствованном (на расстоянии) или не полностью опосредствованном взаимодействии обучающегося и педагогического работника.

Дистанционные образовательные технологии основываются на проведении дистанционных учебных занятий в режиме «Online», «Offline». Учебные занятия в режиме «Online» предусматривают процесс обучения в режиме реального времени (видеоконференция, Skype, Discord, WhatsApp и т.д.), посредством обмена сообщениями по сети Internet, переговоры посредством телефонного аппарата. Учебный процесс в режиме «Offline» предусматривает учебное взаимодействие, при котором общение между преподавателем и обучающимся асинхронно (электронная почта, работа обучающегося с учебником по заданиям, данным преподавателем, с последующей сдачей итогового контроля).

Текущий контроль успеваемости и промежуточная аттестация обучающихся осуществляется в соответствии с рабочим учебным планом, академическим календарем и учебным программами.

Дистанционные образовательные технологии применяются для следующих категорий обучающихся:

- для обучающихся по сокращенным образовательным программам на базе среднетехнического, профессионального и высшего образования;
- для лиц с ОФВ (ограниченными физическими возможностями), в том числе детьми-инвалидами, инвалидами I и II групп, инвалидами с детства;
- для выехавших за пределы государства по программам обмена обучающихся на уровне высшего и послевузовского образования, за исключением стипендиатов «Болашак»;
- для призванных на срочную военную службу на уровне высшего образования;
- для находящихся в длительнойграничной командировке (более 4-х месяцев) на уровне высшего образования.

Также дистанционные образовательные технологии могут применяться в случае получения дополнительного образования, переподготовки и повышения квалификации профессорско-преподавательского состава, в том числе на иностранном языке, при реализации совместных образовательных программ или программ двойного диплома с зарубежными вузами-партнерами.

Учебный процесс при дистанционном обучении строится следующим образом: регистрация на сайте учебного заведения, получение личного кабинета с онлайн-уроками и всеми необходимыми материалами, изучение лекционных материалов, просмотр видео, выполнение заданий, промежуточная аттестация (обычно – 2 сессии в течение года), практика, итоговая аттестация (выполнение дипломной работы или госэкзамен), получение диплома.

Но, как и любой другой тип преподавания, дистанционный имеет как отрицательные, так и положительные стороны.

Достоинства дистанционного обучения заключаются в следующем:

- обучение проходит в удобное для студента время;
- обучение не привязано к местоположению студента;

- студент самостоятельно выбирается темп обучения;
- при дистанционном обучении повышается информационная компетенция и компьютерная грамотность обучающегося;
- осуществляется двусторонняя связь с преподавателем;
- развивается самоорганизация, дисциплина студента;
- экономия материальных затрат на проживание, дорогу, обучение;
- экономия времени студента;
- необходимый материал для обучения можно найти в Интернете или на сайте (портале) обучающей организации;
- дистанционное обучение дает возможность обучения людям с ограниченными возможностями.

Рассмотрим эти моменты подробнее. Дистанционное обучение дает возможность обучения в любое (удобное) время. Студент, обучающийся дистанционно, может сам решать, когда и сколько времени ему потребуется для изучения данного материала. Он строит для себя индивидуальный график обучения, что дает свободу действия. На очном отделении студент должен посещать занятия на постоянной основе, ходить по заданному графику. Но при дистанционном обучении он сам выбирает когда и где ему учиться, причем обучаться в своем темпе. Учащимся дистанционно не нужно беспокоиться о том, что они отстанут от своих однокурсников. Всегда можно вернуться к изучению более сложных вопросов, пересмотреть лекции несколько раз, а уже известные темы пропустить. Главное, успешно проходить промежуточные и итоговые аттестации. Кроме того, обучающийся может находиться в любом месте. Студенты могут учиться, не выходя из дома или офиса, находясь в любой точке мира. Чтобы приступить к обучению, необходимы лишь компьютер (ноутбук, телефон или планшет) и доступ в интернет, а в современном обществе почти все имеют данные возможности. Отсутствие необходимости ежедневно посещать учебное заведение - хороший плюс для людей с ОВ (ограниченными возможностями), а также для людей, проживающих в труднодоступных местах и родителям с маленькими детьми. Дистанционно можно учиться без отрыва от основной деятельности. Для этого не нужно брать отпуск на основной работе, уезжать в командировки. Можно и работать, и получать образование. В этом случае учеба не мешает работе и не прерывает трудовой стаж, а изученные вопросы можно сразу применять в трудовой деятельности. Если сравнивать обучение очное и дистанционное, то второе окажется дешевле. Студенту не приходится оплачивать дорогу, проживание, а в случае с зарубежными вузами не нужно тратиться на визу и загранпаспорт.

Как показывают исследования американских ученых, результаты дистанционного обучения не уступают или даже превосходят результаты традиционных форм обучения. Большую часть учебного материала, данного преподавателем или же найденного самостоятельно, студент дистанционного обучения изучает самостоятельно. Это улучшает запоминание и понимание пройденных тем. А возможность применить приобретенные знания на практике, на работе помогает закрепить их и даже дополнить их.

При дистанционном обучении мобильная связь с преподавателями, репетиторами осуществляется разными способами: как «Online», так и «Offline» (выше подробно описанные). Иногда проконсультироваться с

преподавателями, репетиторами, тьюторами при помощи электронной почты эффективнее и быстрее, чем назначить личную встречу при очном обучении.

Обучающимся дистанционно не знакома такая проблема, как нехватка учебников, задачников, методичек. Доступ ко всей необходимой литературе предоставляется студенту после регистрации на сайте университета, либо он получает учебный материал по почте или другим способом связи.

Обучение студентов при дистанционном обучении происходит в спокойной обстановке. Промежуточная аттестация студентов проходит в форме «Online» тестов. Поэтому у обучающихся меньше поводов для волнений перед встречей с преподавателями на промежуточных оценках и экзаменах. Исключается возможность субъективного оценивания.

Учитель, репетитор, преподаватель, занимающиеся педагогической деятельностью дистанционно, могут уделять внимание большему количеству учащихся и работать, находясь, например, в декретном отпуске.

При очной форме обучения преподавателю довольно трудно уделять большое количество внимания всем учащимся, подстроиться под темп работы каждого. Использование дистанционного обучения подходит для организации индивидуального подхода. Кроме того, что учащийся сам выбирает темп обучения, он может оперативно получать ответ у преподавателя.

Но, как и во всех формах обучения, у дистанционного обучения есть и свои минусы. К недостаткам дистанционного обучения можно отнести отсутствие или малый объем практических, лабораторных занятий, нацеленных на реализацию теоретических основ в практику. Обучение специальностям, которым нужно большое количество практических занятий, дистанционно затруднено. Даже самые современные тренажеры, курсы не заменят будущим медикам или учителям «живой» практики. Некоторые дисциплины просто невозможно изучать дистанционно.

Дистанционное обучение ориентировано на всю категорию обучающихся, не существует дифференциации по степени обученности.

Для дистанционного обучения у человека должна быть сильная мотивация. Практически весь учебный материал студент дистанционного обучения осваивает самостоятельно. Это требует развитой силы воли, ответственности и самоконтроля. Необходимо рационально использовать свое время.

Поддерживать нужный темп обучения без контроля со стороны (преподавателя) удается далеко не всем. Дистанционное образование не подходит для развития коммуникабельности. При дистанционном обучении личный контакт учащихся друг с другом и с преподавателем минимален, а то и вовсе отсутствует. Поэтому такая форма образования не подходит для развития коммуникабельности, уверенности и навыков работе в команде. Отсутствие прямого контакта с преподавателями, может привести к тому, что часть сложного для восприятия материала будет не понята, а отсутствие «живого» контроля со стороны преподавателя может привести к неточности в оценке знаний и умений студента из-за некорректных ответов на вопросы (обучающийся не смог хорошо сформулировать свою мысль). Отсутствие написания лекций, во время которых развиваются навыки чтения, письма, памяти, так же сказываются на успеваемости студента.

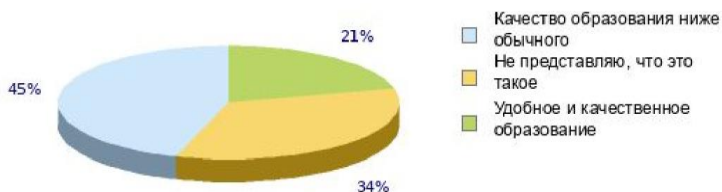
Существует и проблема идентификации пользователя. Пока самый эффективный способ проследить за тем, честно или самостоятельно ли студент сдавал экзамены или зачет, - это видеонаблюдение, что не всегда возможно осуществить. Поэтому на итоговую аттестацию студентам приходится лично присутствовать в вузе или его филиале.

В Казахстане особенная потребность в дистанционном обучении возникает в отдаленных районах. Однако не во всех отдаленных районах есть доступ в интернет, а необходим постоянный доступ к нему. А также недостаточная компьютерная грамотность (не все желающие учиться владеют компьютером в совершенстве) мешает дистанционному обучению.

Кроме того, у студента, обучающегося дистанционно, отсутствует студенческая жизнь: общение с товарищами по учебе на занятиях, в библиотеке, спортзале, в общежитии. Они лишены возможности участвовать в различных творческих и научных конкурсах, смотрах и соревнованиях.

Ниже приведена диаграмма с опросом о дистанционном обучении, был задан один вопрос - Как вы относитесь к дистанционному обучению? Данные опроса были взяты с сайта <https://moeobrazovanie.ru>.

Как вы относитесь к дистанционному обучению?

В заключении хочется сказать будущим студентам: дистанционное обучение заставит вас сражаться с самим собой, а в частности с ленью. И если вы не сможете побороть лень или даже не готовы этого сделать, то лучше и не пытаться получить дистанционное образование. Однако если вы уверены в своих силах и твердо намерены учиться, дистанционное образование предложит вам разнообразные возможности для профессионального и личного совершенствования.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. <https://moeobrazovanie.ru>.
2. <http://kazatu.kz>.
3. <https://www.vkgu.kz>.

УДК 37.013.46

Осипов Виктор Федотович
Северо-Восточный федеральный университет им. М.К. Аммосова
(Якутск, Федерация)

ТЕХНОЛОГИЯ ПРОГРАММИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация. Проблема повышения эффективности обучения и воспитания, развития у учащихся самостоятельности, прочного закрепления знаний всегда будет актуальна в педагогической деятельности. В решении поставленной задачи немалая роль принадлежит программированному обучению, которое опирается на идею системной организации учебного процесса и управления познавательной деятельностью учащихся в ходе усвоения ими знаний и приобретения нужных навыков. С программированным обучением многие специалисты связывают возможность принципиального решения насущной потребности современности – существенного усовершенствования традиционной системы обучения. В этом и заключается актуальность исследования программированного обучения.

Ключевые слова. Образование, программированное обучение, технология, принципы программированного обучения.

*Osipov Victor Fedotovitch
North-Eastern Federal University. M. K. Ammosova
(Yakutsk, Russia)*

PROGRAMMED TRAINING TECHNOLOGY

Abstraction. The problem of increasing the effectiveness of teaching and upbringing, developing students' independence, and solidifying knowledge will always be relevant in teaching. In solving this problem, a significant role belongs to programmed training, which is based on the idea of a systematic organization of the educational process and the management of cognitive activity of students in the course of mastering knowledge and acquiring the necessary skills. Many experts associate with the programmed training the possibility of a fundamental solution to the urgent need of our time - a significant improvement in the traditional training system. This is the relevance of the study of programmed learning.

Keywords. Education, programmed instruction, technology, principles of programmed instruction

Сегодня, в условиях внедрения методических инноваций, в школах активно используются различные педагогические технологии.

Под технологией программированного обучения понимается система учебной работы с преимущественно опосредствованным программным управлением познавательной деятельностью учащихся. [1, с. 8] В других трактовках под программированным обучением понимается управляемое усвоение программированного учебного материала с помощью обучающего устройства; программированный учебный материал представляет собой

серию сравнительно небольших порций учебной информации, подаваемых в определённой логической последовательности; [3, с. 96] программированное обучение – технология пошагового (порционного) изучения материала с контролем каждой порции. [4, с. 306]

В нашей стране одно из первых определений программированного обучения принадлежит Т. И. Ростунову, который считает программированное обучение методом обучения, использующим обучающие машины: «Программированным обучением, называется индивидуализированное обучение с непрерывным контролем». Таково же мнение А. Т. Голоднюка и М. Б. Морозова: «Термин «программированное обучение» означает метод обучения с использованием специальных обучающих программ». Иные авторы отмечают, что программированное обучение не определяет содержания методов обучения, а его организацию, форму. Так, Л. Н. Санжаров пишет: «Программированное обучение – это совокупность приёмов, которые усиливают роль самостоятельной работы ученика, студента, учитывают его индивидуальные особенности и предполагают своеобразную организацию учебного процесса». Таким образом, программированное обучение – это обучение по оптимальным программам с оптимальным управлением процессом обучения. [2, с. 11]

Исходя из всего вышеперечисленного понятие «программированное обучение» предстает перед нами как обучение по заранее разработанной программе, в которой предусмотрены действия, как учащихся, так и педагога. В программированном обучении основой выступает самостоятельное приобретение знаний и навыков учащимися за счет пошагового усвоения материала. При правильном решении учащийся получает подтверждение о правильности решения и указание о переходе к следующему учебному заданию, а при неправильном решении — разъяснение допущенной ошибки и указание на необходимость повторного выполнения учебного задания.

В программированном обучении преподавание осуществляется как четко управляемый процесс: изучаемый материал заранее разбивается на мелкие и легко усваиваемые порции, которые последовательно предъявляются обучающимся для усвоения. После изучения каждой порции материала идет проверка его усвоения. Если данная порция усвоена, то происходит переход к следующей порции материала.

Чтобы как можно глубже проникнуться в суть программированного обучения, мы рассмотрели принципы программированного обучения, который был составлен В. П. Беспалько:

1. Первым принципом программированного обучения является определенная иерархия управляющих устройств. В этой иерархии выступает в первую очередь педагог, управляющий системой в наиболее ответственных ситуациях: создание предварительной общей ориентировки в предмете, отношение к нему, индивидуальная помощь и коррекция в сложных нестандартных ситуациях обучения.

2. Сущность второго принципа - принципа обратной связи вытекает теории построения преобразований информации (управляющих систем) и требует циклической организации системы управления учебным процессом по каждой операции учебной деятельности. При этом имеется в виду не только передача информации о необходимом образе действия от управляющего

объекта к управляемому (прямая связь), но и передача информации о состоянии управляемого объекта управляющему (обратная связь). Обратная связь необходима не только педагогу, но и учащемуся; одному - для внимания учебного материала, другому - для коррекции. Обратная связь, которая служит для самостоятельной коррекции учащимися результатов и характера его умственной деятельности, называется внутренней. Если же это воздействие осуществляется посредством тех же управляющих устройств, которые ведут процесс обучения или педагогом, то такая обратная связь называется внешней. Таким образом, при внутренней обратной связи учащиеся сами анализируют итоги своей учебной работы, а при внешней это делают педагоги или управляющие устройства.

3. Третий принцип программированного обучения состоит в осуществлении процесса при раскрытии и подаче учебного материала. Выполнение этого требования позволяет достичь общепонятности обучающей программы. Шаговая учебная процедура - это технологический прием, означающий, что учебный материал в программе состоит из отдельных, самостоятельных, но взаимосвязанных, оптимальных по величине порций информации и учебных. Совокупность информации для прямой и обратной связи и правил выполнения познавательных действий образует шаг обучающей программы.

4. Четвертый принцип программированного обучения исходит из того, что работа учащихся по программе является строго индивидуальной, возникает естественное требование вести направленный информационный процесс и предоставлять каждому учащемуся возможность продвигаться в учении со скоростью, которая для его познавательных сил наиболее благоприятна, а в соответствии с этим возможность приспособлять и подачу управляющей информации. Следование принципу индивидуального темпа и управления в обучении создает для успешного изучения материала всеми учащимися, хотя и за разное время.

5. Пятый принцип требует использования специальных технических средств для подачи программированных учебных материалов при изучении ряда дисциплин, связанных с развитием определенных черт личности и качеств учащихся, например, хорошей реакции, ориентировки. Эти средства можно назвать обучающими, так как ими моделируется с любой полнотой деятельность педагога в процессе обучения. [3, с. 96]

Программированное обучение делится на 2 типа:

- а) линейные, разработанные Б.Ф. Скиннером,
- б) разветвленные программы Н. Кроудера.

1. Линейная система программированного обучения. Суть линейного программированного обучения состоит в следующем: для выработки правильной реакции используются такие принципы, как принцип разделения процесса на мелкие шаги и принцип системы подсказок. При разделении процесса запрограммированное сложное распадается на простое, для того чтобы обучающийся выполнил всё правильно и безошибочно. При включении в обучающую программу системы подсказок требуемая реакция вначале дается в готовом виде, затем с пропуском каких-то отдельных элементов, а в конце обучения требуется самостоятельное выполнение реакции.

Для закрепления данной реакции нужно применить принцип немедленного подкрепления (с помощью словесного поощрения, подачи образца, позволяющего убедиться в правильности ответа, и др.) каждого правильного шага, а также принцип многократного повторения реакций.

Линейная программа рассчитана на то, чтобы обучающиеся выполняли правильно пропорции заданий, что приведет к наиболее быстрому и лучшему усвоению учебного материала.

2. Разветвленная программа программированного обучения

В этих программах предусматриваются дополнительные программы (вспомогательные ветви), на одну из которых направляется ученик в случае затруднений. Разветвленные программы обеспечивают индивидуализацию (адаптацию) обучения не только по темпу продвижения, но и по уровню трудности. Кроме того, эти программы открывают большие возможности для формирования рациональных видов познавательной деятельности, чем линейные, ограничивающие познавательная деятельность в основном восприятием и памятью.

Контрольные задания в шагах этой системы состоят из задачи или вопроса и набора нескольких ответов, в числе которых обычно один правильный, а остальные неверные, содержащие типичные ошибки. Обучаемый должен выбрать из этого набора один ответ. Если он выбрал правильный ответ, то получает подкрепление в виде подтверждения правильности ответа и указание о переходе к следующему шагу программы. Если же он выбрал ошибочный ответ, ему разъясняется сущность допущенной ошибки, и он получает указание вернуться к какому-то из предыдущих шагов программы или же перейти к некоторой подпрограмме.

Разветвленная программа составляется с учетом возможных ошибочных ответов учащихся и с этой точки зрения она ближе к реальному процессу обучения. В ней важно то, что различными учащимся она ведет к усвоению нового материала различными путями с учетом их возможностей и потребностей в дополнительных разъяснениях и указаниях. Один ученик продвигается прямо от одной порции нового материала к следующей, другой же пользуется дополнительными объяснениями, разъяснениями его ошибочных ответов, отражающих непонимание учебного материала. В результате и получается, что разные учащиеся продвигаются в усвоении изучаемого материала с различными индивидуальными скоростями.

Сравнив две системы программирования учебного материала, можно отметить, что при линейном программировании ученик самостоятельно формулирует ответы на контрольные вопросы, при разветвленном он лишь выбирает один из нескольких готовых, уже сформулированных кем-то, ответов. В первом случае применяется система "конструктивных ответов", во втором - так называемая система "множественного выбора". В этом отношении, очевидно, выявляется некоторое преимущество линейной программы, так как на возникающие в любой области деятельности вопросы обычно нигде заранее не заготовлены ответы. Ученики, решающие эти вопросы, должны уметь самостоятельно формулировать ответы, а не только выбирать их из уже сформулированных.

Таким образом, суть программированного обучения заключается в том, что преподаватель не ведет все обучение. Весь материал делится на

небольшие, завершённые по смыслу отрезки, обеспечивается их проработка по заранее составленным рациональным алгоритмам, формирующим обобщённые подходы и стратегии деятельности, осуществляются пошаговый контроль, своевременная коррекция, исправление ошибок, если они допущены.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Беспалько В. П. Программированное обучение: дидактические основы. М.: 1970. С. 8
2. Галенко И. Г. Программированное обучение. Львов: 1976. С. 11
3. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. М.: 1988. С. 96
4. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий. Том I. М.: Народное образование, 2006. 306 с.

УДК 372.2.015.31:[17.022.1+7:796.412(045)]

Пивоваренко Марина Сергіївна
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
(Харків, Україна)

ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОЇ ГІМНАСТИКИ

Анотація: Проблема виховання дітей дошкільного віку завжди залишається нагальною. У цей віковий період дитина засвоює основи особистісної культури, відповідно до загальнолюдських моральних, духовних та естетичних цінностей. Тому, основна мета процесу виховання полягає у цілеспрямованій допомозі кожному вихованцеві стати гармонійно розвинутою особистістю. У статті розкрито та теоретично обґрунтовано принципи виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку. Зважаючи на психологічні особливості періоду дошкільного віку, пропонуємо такі принципи: фасцинації, синкретичності, творчої спрямованості, природовідповідності та інтегративності.

Ключові слова: принципи, моральне виховання, естетичне виховання, музично-ритмічна гімнастика, ритмічна гімнастика, морально-естетичні якості.

Pyvovarenko Maryna S.
«Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy»
(Kharkiv, Ukraine)

PRINCIPLES OF EDUCATION OF MORAL AND AESTHETIC QUALITY PRESCHOOL CHILDREN MEANS OF MUSICAL-RHYTHMIC GYMNASTICS

Abstract. The problem of pre-school education is always an urgent issue. During this age, the child learns the basics of personal culture, in accordance with universal moral, spiritual and aesthetic values. Therefore, the main purpose of the upbringing process is to help each pupil become a harmoniously developed personality. In the article the principles of education of moral and aesthetic qualities in older preschool children are revealed and theoretically substantiated. Considering the psychological features of the pre-school age, we propose the following principles: fascination, syncretism, creative orientation, nature conformity and integrativeness.

Keywords: principles, moral education, aesthetic education, musical-rhythmic gymnastics, rhythmic gymnastics, moral and aesthetic quality.

Пивоваренко Марина Сергеевна
«Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
(Харьков, Украина)

ПРИНЦИПЫ ВОСПИТАНИЯ МОРАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА СРЕДСТВАМИ МУЗЫКАЛЬНО-РИТМИЧЕСКОЙ ГИМНАСТИКИ

Аннотация: Проблема воспитания детей дошкольного возраста всегда остается актуальной. В этот возрастной период ребенок усваивает основы личностной культуры, в соответствии с общечеловеческими моральными, духовными и эстетическими ценностями. Поэтому, основная цель воспитания заключается в целенаправленной помощи каждому воспитаннику стать гармонично развитой личностью. В статье раскрыто и теоретически обосновано принципы воспитания морально-эстетических качеств у детей старшего дошкольного возраста. Учитывая психологические особенности периода дошкольного возраста, предлагаем такие принципы: фасцинации, синкретичности, творческой направленности, естественности и интегративности.

Ключевые слова: принципы, моральное воспитание, эстетическое воспитание, музыкально-ритмическая гимнастика, ритмическая гимнастика, морально-эстетические качества.

Проблема виховання дітей дошкільного віку завжди залишається нагальною. У цей віковий період дитина засвоює основи особистісної культури, відповідно до загальнолюдських моральних, духовних та естетичних цінностей. Тому, основна мета процесу виховання полягає у цілеспрямованій допомозі кожному вихованцеві стати гармонійно розвинутою особистістю.

Нині музично-ритмічна гімнастика – одна з найпопулярніших форм занять масовою фізичною культурою з естетичним аспектом. Позитивний вплив занять на основі музично-ритмічної гімнастики на організм підтверджується рядом вітчизняних і зарубіжних дослідників [1; 2; 3].

Про важливе місце музично-ритмічних рухів, танців і хороводів в системі виховання йдеться у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні (2012) [4] та програмі виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» (2016) [5].

Музика ставить художню рефлексію навколишньої діяльності і потребує від людини-слухача, не тільки відчуття краси художніх образів, а й осмислення своїх переживань, уміння вести з мистецькими творами діалогове спілкування на заняттях з музично-ритмічної гімнастики, у якому виявляється рефлексивна активність дітей.

Відомий філософ античності Арістотель, розкриваючи суть використання музики, дійшов висновку, що музика в суспільстві виконує певні завдання: вона здатна керувати розумом і поведінкою людей, регулювати розумову та фізичну діяльність людей, давати естетичну насолоду, виліковувати від хвороб, формувати у слухачів смаки, інтереси, норми та ідеали [6, с. 165-167].

Для нашого дослідження залишається пріоритетним аналіз синтезу моральних та естетичних якостей у загальному процесі виховання й зокрема під час занять музично-ритмічною гімнастикою. Постійний пошук ефективних способів виховання дітей дошкільного віку актуалізує проблему формування системи принципів.

Провівши аналіз освітнього процесу закладів дошкільної освіти, доходимо висновку, що педагогам не завжди вистачає знань і умінь щодо використання умов оточуючого середовища під час реалізації завдань морального та естетичного виховання. Розглядаючи дію виховної системи дошкільного закладу, необхідно враховувати всі її складові, зокрема принципи, яких необхідно дотримуватися.

Тому, метою статті є розкрити та теоретично обґрунтувати принципи виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Зауважимо, що принципи, на яких ґрунтується поєднання моральних та естетичних складових є ідейною основою системи виховання в цілому. Тож, важливості набуває формування системи принципів відповідно до зазначеної вікової категорії.

Зважаючи на психологічні особливості періоду дошкільного віку, пропонуємо такі принципи: фасцинації, синкретичності, творчої спрямованості, природовідповідності та інтегративності.

У світлі сучасного науково-технічного прогресу актуальності набуває проблема зацікавленості дитини засобами, методами та формами організації освітнього процесу. Принцип фасцинації (англ. fascination – чарівність, зачарованість) [7, с. 111] передбачає створення ситуації зацікавлення до рухів комплексу музично-ритмічної гімнастики, що забезпечує легкість та результативність процесу виховання морально-естетичних якостей. Дитину необхідно зацікавити музичним твором, рухом, інвентарем, увічливим ставленням педагога. Роль педагога полягає у допомозі дитині, а не виконанні завдання замість неї. Із кожним подальшим заняттям на основі музично-ритмічної гімнастики дошкільники мають звертати увагу на деталі, а не загал. Це сприятиме вихованню естетичного сприймання, культури та краси рухів, естетичного смаку. А також, під час таких занять реалізуються можливості вияву товариських, дружніх взаємин, що забезпечує виховання таких моральних якостей, як повага один до одного, колективізм, взаємопідтримку, здатність до емпатії.

У цілісному виховному процесі варто звертатися до наявного досвіду дитини дошкільника та умов, що є для неї природними. Принцип синкретичності (грец. synkretismos – сполучення, поєднання, об'єднання) [7, с. 90] відображає наявність загальних витоків єдності під час вибору засобів та методів впливу на дитину. У практичному здійсненні морально-естетичного виховання вдається ефективно керувати процесом рухової, музичної та творчої діяльності дитини-дошкільника. Ґрунтуючись на цьому, варто цілеспрямовано розвивати вміння, навички та здібності дитини, залучаючи не загальновідомі методи та загальноуживані засоби, а й ті, які пропонуються середовищем, що оточує дитину. Тобто, в освітньому процесі необхідно створити умови, у яких моральні та естетичні якості буде розкрито повною мірою. Таким чином, під час занять на основі музично-ритмічної гімнастики можна розглядати певні штучно створені педагогічні ситуації. Змінюючи

характер музики і виконуваних рухів, відбувається одночасно моральне і естетичне виховання. Моральна складова забезпечується обговоренням дій персонажів, запропонованих сюжетом гімнастики, а естетична – наданням характеристики музиці і рухам.

Для дітей старшого дошкільного віку характерними є належний рівень розвитку уяви й фантазії, що створює передумови для формування креативності. Принцип творчої спрямованості – забезпечує самостійне створення дитиною нового руху під заданий музичний твір, за допомогою використання її рухового досвіду та наявності мотивації до творчої діяльності. Завдання педагога на заняттях такого типу полягає у створенні умов для самостійної реалізації творчого потенціалу дитини. Керівництво педагогом має здійснюватися без зайвої ситуації напруги для дитини. За допомогою цього принципу, можна визначити рівень діяльнісного розвитку дитини у процесі морально-естетичного виховання.

Ефективність виховання залежить від урахування особливостей розвитку дитини старшого дошкільного віку. Принцип природовідповідності спрямований на врахування багатогранної природи дитини, особливостей її анатомо-фізіологічного й психічного розвитку з урахуванням віку й статі [8, с. 124]. Усі засоби і методи виховного впливу обрані задля реалізації поставленої мети, мають відповідати віковим та індивідуальним особливостям особистості вихованця.

Принцип інтегративності (єдності виховних впливів закладу дошкільної освіти, родини, громадськості) передбачає координацію, взаємодоповнення та узгодження діяльності закладів освіти, сім'ї, оточення для посилення педагогічного впливу [8, с. 124]. Реалізація цього принципу забезпечується плідною співпрацею закладу дошкільної освіти та сім'ї в різних формах її організації. Адже для досягнення загальної мети необхідно застосувати увесь комплекс засобів, методів та форм роботи як із дітьми, так і з їхніми батьками.

Система цих принципів передбачає організацію освітнього та виховного процесів у атмосфері зацікавленості, єдності, співтворчості, доступності, систематичності та комплексності.

Вагомого значення в реалізації, зазначених вище принципів, набуває використання музично-ритмічної гімнастики, як засобу виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку. Це забезпечує реалізацію завдань виховання визначених освітніми програмами, зокрема формування духовних начал, моральних цінностей і естетичних якостей. Таким чином, освітній процес можна інтерпретувати як творчий.

Отже, дотримання цільових установ у діяльності дітей старшого дошкільного віку потребує від особистості вихователя обміркованих дій та зусиль у здійсненні професійної діяльності. Грунтуючи свою роботу на системі зазначених принципів заклад дошкільної освіти забезпечить повноцінність процесу виховання морально-естетичних якостей у дітей засобами музично-ритмічної гімнастики.

Таким чином, проблема визначення принципів виховання морально-естетичних якостей дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики, незважаючи на те, що має практичну значущість, нині залишається недостатньо дослідженою як у теоретичному так і в

експериментальному плані, і потребує детального наукового обґрунтування, яке може бути перспективною подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Денисенко Н. Оздоровчі технології – в освітній процес. Дошкільне виховання. 2009. № 11. С. 7–11
2. Курганский А. В. О возникновении и координации ритмических движений. Теория и практика физической культуры. 1996. № 11. С. 44–49.
3. Матов В. В., Ланцберг Л. А., Иванова О. И. Ритмическая гимнастика. Теория и практика физической культуры. 1985. № 1. С. 29–31.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш. Вихователь-методист дошкільного закладу, 2012. С. 4-29.
5. Дитина: Програма виховання і навчання дітей віком від двох до семи років / наук. кер. проекту О. В. Огнев'юк; наук.кер. програмою: Г. В. Беленька, А. М. Машовець. Київ: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 304 с.
6. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: «Академвидав», 2006. 456 с. (Альма-матер).
7. Сходинки до педагогічної майстерності: словник з курсу «Основи педагогічної майстерності» / уклад.: Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович. Старобільськ, 2015. 136 с.
8. Косенко Ю. М. Педагогіка: загальні основи, теорія виховання, теорія навчання. Навч.-метод. посібн. для викладачів і студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге вид., доп. Маріуполь: ТОВ «Друкарня «Новий світ», 2014. 264 с.

УДК 378

Рахманбердыева К. С.
Ташкентский государственный институт востоковедения
(Ташкент, Узбекистан)

УСЛОВИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Аннотация: в статье раскрываются условия совершенствования подготовки будущих учителей, а именно: роль педагогической практики; общепедагогические условия для преподавателей предметников; дидактические условия для преподавателей дисциплин педагогического цикла.

Ключевые слова: педагогические условия; педагогические технологии; творческий поиск; система подготовки учителя-бакалавра; педагогические взгляды; профессионально направленный тон; обучающая, развивающая, воспитывающая, диагностическая функции; эффективные методы и формы обучения; единство урочной и внеаудиторной работы; непрерывная педагогическая практика; дифференцированный подход к; профессионаграмма.

Rakhmanberdyeva K. S.
Tashkent State Institute of Oriental Studies
(Tashkent, Uzbekistan)

TERMS OF IMPROVEMENT OF TRAINING OF FUTURE TEACHERS

Annotation: the article reveals the conditions for improving the training of future teachers, namely: the role of teaching practice; general educational conditions for subject teachers; didactic conditions for teachers of the disciplines of the pedagogical cycle.

Key words: pedagogical conditions; pedagogical technologies; creative search; bachelor teacher training system; pedagogical views; professionally directed tone; teaching, developing, educating, diagnostic functions; effective methods and forms of training; unity of lesson and extracurricular work; continuous teaching practice; differentiated approach to; professionogram.

Изменение социально-экономической модели общества в Республике Узбекистан, вызывает адекватное реформирование всех звеньев образования. Реформирование педагогического образования предусматривает ряд необходимых мер, а именно:

- глубокий анализ сложившейся системы подготовки учителей-бакалавров в педагогических учебных заведениях;
- отказ от всего того, что себя не оправдало, оказалось устаревшим, потерявшим своё значение, не отвечающим современным требованиям;
- творческий поиск новых, более эффективных путей, форм, методов и средств формирования профессиональных и нравственных качеств педагога.

Ознакомление с педагогическими взглядами ученых-энциклопедистов, ученых-педагогов, просветителей, общественных деятелей последующих

поколений на роль учителя в жизни общества, на требования к нему, изучение опыта формирования личности учителя в педагогических учебных заведениях дало возможность выявить некоторые педагогические условия, необходимые для совершенствования его подготовки. Назовем главные из них:

1. Построение всей системы подготовки учителя-бакалавра в педагогических учебных заведениях в соответствии с особенностями родного края, его истории, культуры, народных традиций, духовного настроения выдающихся ученых и просветителей предшествующих поколений, заповедей узбекской народной педагогики, обычаев и языка.

2. Более широкое использование всего ценного, что накоплено в подготовке преподавателя, в опыте работы отечественных и зарубежных педагогических учебных заведений, освещенных в педагогической литературе и периодической печати.

3. Создание в педагогических вузах профессионально направленного тона, стиля жизни, традиций, призванных обеспечить совершенствование подготовки педагога.

4. Объединение преподавателей в единый, целеустремленный коллектив единомышленников, творческая деятельность которых направлена на поиск и внедрение новых для современных учебных заведений педагогических технологий.

5. Значительное совершенствование двух сторон учебного процесса: преподавания (обучения), организуемого преподавателями, и учения самих студентов.

6. Использование эффективных методов и форм обучения (лабораторные и практические занятия, спецкурсы, спецсеминары, факультативы).

7. Внедрение современных форм и методов внеурочной работы.

8. Обеспечение единства урочной и внеаудиторной работы, направленной на формирование профессиональных и нравственных качеств учителя.

9. Значительное совершенствование системы проведения непрерывной педагогической практики, которая должна выполнять обучающую, развивающую, воспитывающую, диагностическую функции.

Педагогическая практика должна обеспечить:

- развитие у студентов интереса к избранной профессии учителя;
- убежденность в особой роли учителя в жизни общества, в воспитании подрастающего поколения;
- знание документации профессионального колледжа;
- знание учащихся, умение учитывать их возрастные и индивидуальные возможности, осуществлять дифференцированный подход к ним;
- умение давать объективную оценку готовности каждого студента к педагогической деятельности.

10. Понимание того, что в общей системе формирования у студентов готовности к педагогической деятельности особое место должна занимать их дидактическая подготовка.

11. Выделение из общей системы формирования у студентов профессиональных, духовных и нравственных качеств личности учителя особой подсистемы их дидактической подготовки.

12. Наличие концепции подсистемы дидактической подготовки студентов, способной обеспечить ее интенсификацию.

13. Наличие научно-педагогических рекомендаций, раскрывающих сущность интенсификации дидактической подготовки, обосновывающих её необходимость, пути, формы и средства достижения.

14. Наличие научно обоснованных критериев готовности выпускников педагогических вузов к обучению, развитию, воспитанию учащихся (готовности психологической, теоретической, практической).

15. Умение использовать возможности творческого сотрудничества педагогического вуза, профессионального колледжа, общественности.

16. Наличие соответствующей требованиям времени материальной базы, новейших дидактических средств обучения (оборудование, компьютерная техника, дидактическая литература).

17. Непрерывный творческий поиск современных педагогических технологий и внедрение их в дидактическую подготовку студента.

Обеспечение названных педагогических условий может способствовать совершенствованию комплексной подготовки учителя-бакалавра для современных школ, лицеев, профессиональных колледжей.

Общепедагогические условия для преподавателей-предметников:

– стремление каждого члена педагогического коллектива независимо от должности, ученого звания, стажа работы, специфики учебного предмета, который он преподаёт, вносить свой вклад в совершенствование подготовки учителя;

– понимание особой роли своего педагогического заведения (университета, института, лицея, колледжа), знание его истории, перспектив дальнейшего развития, того, где и как работают его выпускники;

– знание требований к преподавателю, его профессиограммы, включающей, прежде всего, глубокое знание предмета, психолого-педагогическую эрудицию, педагогическую технику, общую культуру, интеллигентность, высокие нравственные качества личности, умение сочетать высокий профессионализм с активной деятельностью в различных сферах общественной и духовной жизни;

– понимание своей роли в подготовке высококвалифицированных преподавателей для академических лицеев и профессиональных колледжей республики и ответственности за ее выполнение;

– понимание необходимости постоянной целенаправленной работы над расширением знаний по своему учебному предмету, современных достижений в области соответствующих наук, совершенствования педагогического мастерства;

– знание возможностей своего учебного предмета в развитии у студентов интереса к педагогической профессии, в обогащении их духовного мира, воспитании высоких нравственных качеств личности, формировании профессиональных знаний, умений и навыков;

– умение устанавливать связь между учебно-познавательной, учебно-практической и самостоятельной деятельностью студентов;

– умение проектировать желаемые результаты, четко планировать разные направления деятельности: 1) учебной; 2) внеаудиторной; 3) научно-исследовательской, поисковой; 4) общественно-полезной;

– знание принципов научной организации педагогического труда, умение опираться на них в процессе работы;

– знание наиболее эффективных путей, форм и методов организации учебного процесса, умение их творчески использовать;

– умение постоянно анализировать результаты своей работы, объективно оценивать их, отказываться от устаревшего, утратившего свое значение, которое стало шаблонным, трафаретным и уже не отвечающим ни требованиям времени, ни особенностям региона, ни интересам, потребностям студентов;

– знание компьютерной техники и умение ее использовать в преподавании.

Дидактические условия для преподавателей дисциплин педагогического цикла:

– понимание особого места дидактической подготовки студентов в общей системе формирования их профессиональных компетенций, убежденность в необходимости ее интенсификации;

– понимание сущности интенсификации, способов ее достижения;

– умение не ограничиваться организацией учебного процесса на уроке, оптимально использовать разнообразные формы и методы внеаудиторной работы со студентами;

– понимание и широкое использование возможностей межпредметных связей, материала учебных программ по разным предметам и форм организации преподавания;

– умение вызывать у студентов особый интерес к самостоятельной работе по накоплению своих знаний, приобретению практических умений и навыков, оказывать им постоянную методическую помощь;

– умение вызывать у студентов интерес к поисковой, творческой научно-исследовательской и учебно-исследовательской работе;

– умение поддерживать постоянную связь с лицами, профессиональными колледжами, изучать и делать достоянием студентов опыт работы передовых преподавателей;

– умение находить возможности для всестороннего изучения студентов, проектирования их профессиональных качеств, более тесного общения с ними, служить для них примером педагогического мастерства и гражданственности;

– умение создавать на занятиях доброжелательную морально-психологическую атмосферу, обеспечивающую работоспособное настроение, мобилизующее студентов на активное восприятие, осмысление, запоминание учебного материала;

– умение диагностировать состояние преподавания молодых учителей, выпускников педагогических вузов, выявлять их затруднения, оказывать необходимую научно-методическую помощь (путем педагогических консультаций в специальные методические дни «В помощь молодому учителю», путем рассылки методических материалов).

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Юзликаев Ф. Р. Интенсификация дидактической подготовки учителя-бакалавра: монография. – Черняховск: изд-во Смартбукс», 2018. - 200 с.
2. Юзликаев Ф. Р. Создание оценочных инструментов для проведения внутрирегионального анализа оценок качества педагогического образования: метод. рекомендации. – Черняховск: ГБОУ ВО КО «Педагогический институт: изд.-во «Смартбукс», 2018.-163 с.
3. Кудрявцева Е.Н. Современные подходы к проблеме формирования и использования моделей компетенций// Управленческое консультирование.- 2012.-№ 1. – с. 166-167.
4. Качество профессиональной подготовки специалистов в колледже: теория и опыт реализации: коллективная монография / Под общ. ред. М. А. Емельяновой. – М.: ВЛАДОС, 2012. - 200 с.

Садовенко Світлана Геннадіївна
Запорізький національний університет
(Запоріжжя, Україна)

УМОВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Анотація. У статті досліджуються проблеми підготовки психолого-педагогічної компетентності викладача. Розглядаються поняття «умови», «організаційні умови», «педагогічні умови», «організаційно-педагогічні умови». Зазначено, що ключовою організаційно-педагогічною умовою підготовки та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу є створення ефективної та цілісної системи науково-методичної роботи. В статті робиться висновок, що для забезпечення розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів доцільним є розробка та впровадження спецкурсу, в тому числі в дистанційній формі.

Ключові слова: організаційно-педагогічні умови, науково-методична робота, спеціальні дисципліни, технічний коледж, педагогічна діяльність.

Sadovenko Svitlana Hennadiyivna
Zaporizhzhya National University
(Zaporizhzhia, Ukraine)

CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF THE PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL COMPETENCE OF THE TEACHER OF THE TECHNICAL COLLEGE

Abstract. The problems of preparation of the teacher's psychological and pedagogical competence are examined in the article. The terms «conditions», «organizational conditions», «pedagogical conditions», «organizational and pedagogical conditions» are considered. It is stated that the key organizational and pedagogical condition for the preparation and development of the psychological and pedagogical competence of teachers of special subjects of the technical college is the creation of an effective and holistic system of scientific and methodological work. The article concludes that in order to ensure the development of psychological and pedagogical competence of teachers of special disciplines of technical colleges, it is advisable to develop and implement a special course, including in the distance learning.

Keywords: organizational and pedagogical conditions, scientific and methodological work, special disciplines, technical college, pedagogical activity.

Садовенко Светлана Геннадиевна
Запорожский Национальный университет
(Запорожье, Украина)

УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ТЕХНИЧЕСКОГО КОЛЛЕДЖА

Аннотация. В статье исследуются проблемы подготовки психолого-педагогической компетентности преподавателя. Рассматриваются понятия «условия», «организационные условия», «педагогические условия», «организационно-педагогические условия». Отмечено, что ключевым организационно-педагогическим условием подготовки и развития психолого-педагогической компетентности преподавателей специальных дисциплин технического колледжа является создание эффективной и целостной системы научно-методической работы. В статье делается вывод, что для обеспечения развития психолого-педагогической компетентности преподавателей специальных дисциплин технических колледжей целесообразным является разработка и внедрение спецкурса, в том числе в дистанционной форме.

Ключевые слова: организационно-педагогические условия, научно-методическая работа, специальные дисциплины, технический колледж, педагогическая деятельность.

Проблема розвитку психолого-педагогічної компетентності викладача технічного коледжу стає надзвичайно актуальною в умовах комплексного реформування всього освітнього простору України. Безперечно, що без професійного самовдосконалення, зростання, розвитку викладача будь-які зрушення в освіті, реформи та інновації будуть просто неможливі. Тому розглянемо яким чином поняття професійного розвитку, умов формування психолого-педагогічної компетентності викладача представлено в роботах вітчизняних науковців.

Увага з боку багатьох сучасних дослідників обумовлена важливістю цієї проблеми. Ми бачимо розгляд питання професійного зростання викладача, організаційно-педагогічних умов розвитку його компетентностей в роботах Підласого І. П., Назоли О. В., Зубко А. М., Нісімчука А. С., Чижевського Б. Г., Прокопенко І. А. Тлумачення означених понять надається і в сучасних енциклопедіях та словниках. Проте питанням формування організаційно-педагогічних умов підготовки та розвитку психолого-педагогічної компетентності саме викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу не приділено достатньої уваги. Тому важливим є визначення принципів аспектів формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу, виявлення тих організаційно-педагогічних умов, що сприятимуть професійному зростанню викладача, його педагогічному вдосконаленню, без яких розкриття творчого потенціалу педагога буде неможливим. Визначимось, як трактуються поняття «умови», «організаційні умови», «педагогічні умови», «організаційні-педагогічні умови» в довідковій та науковій літературі.

Академічний тлумачний словник української мови [1] визначає декілька значень слова «умова/и», серед яких:

- необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь;
- обставини, особливості реальної дійсності, при яких відбувається або здійснюється що-небудь;
- сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь.

У Великому тлумачному словнику (ВТС) до поняття умови додається наступне: правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь [2]. В педагогічній літературі виокремлюються наступні специфічні аспекти визначення поняття «умови»: сукупність зовнішніх та внутрішніх обставин освітнього процесу, від реалізації яких залежить досягнення поставлених дидактичних цілей [3, с. 167].

Поняття «організаційно-педагогічні умови» дуже рідко розглядається в єдності цих двох складових: організаційні та педагогічні. Частіше можна зустріти визначення щодо організації, організаційних умов освітнього процесу та власне умов педагогічних. У Словнику психолого-педагогічних термінів і понять [4] вказуються наступні синонімічні значення стосовно терміну «організація»: облаштування, об'єднання, угруповання, приведення в систему, формування певної структури й її адміністрування; а дієслово «організовувати» розуміється як: приступати або підступати до здійснення чогось, розпочинати щось, братися за щось, уживати якихось заходів, щось упорядковувати.

Більш ґрунтовне тлумачення організації як педагогічної категорії ми зустрічаємо в дослідженнях І. П. Підласого. На думку науковця, організація – «...це впорядкування дидактичного процесу за певними критеріями, надання йому необхідної форми для найкращої реалізації поставленої мети» [5, с. 25]. В такому контексті форма визначається дослідником як спосіб існування процесу освіти, тобто оболонка, яка забезпечує його внутрішню сутність, єдність логіки та змісту, що пов'язана з порядком його здійснення. Таким чином, організація є одним з ключових компонентів системи педагогічного процесу, тому, погоджуючись з І. П. Підласим, визначаємо цей компонент організаційно-управлінським, який разом із цільовим, змістовим та результативним компонентами утворює означену систему [5, с. 162–164].

Педагогічні умови характеризуються в довідковій та науковій літературі з врахуванням різних аспектів діяльності викладача та не мають однозначного трактування. Деякі науковці констатують термінологічну неоднозначність і невизначеність цього поняття і, таким чином, існування суперечності між необхідністю наукового осмислення поняття «педагогічні умови» як ключового терміна і ступенем розробленості цього родового поняття в теорії педагогіки, що потребує пошуку, передусім, загальних науково-методологічних підходів.

О. В. Назола, наприклад, в своїх дослідженнях визначає педагогічні умови як «...сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, які позитивно впливають на ефективність і результативність навчально-виховного процесу» [6]. Слід зазначити, що результативність та ефективність навчально-виховного процесу є важливою не тільки для студентів, школярів та вихованців, але й для педагогічних працівників, які теж навчаються бути

викладачами, в яких необхідно виховувати прагнення до самовдосконалення та професійного зростання.

Досить цікавою для нашого дослідження є точка зору на тлумачення цього поняття Прокопенко І. А. Науковець говорить про педагогічні умови як про «взаємопов'язаний і взаємодіючий комплекс заходів навчально-виховного процесу, який забезпечує розвиток особистісних мотивів навчання...» [7].

Як ми вже зазначали, визначенню поняття «організаційно-педагогічні умови» присвячено дослідження, які трактують його з різних позицій та сфер застосування. Так А. М. Зубко [8], класифікуючи організаційно-педагогічні умови вдосконалення навчального процесу, говорить про умови, які забезпечують процес навчання, в тому числі рівень професійності тих, хто навчає та ступінь готовності до навчання тих, хто навчається. Також дослідник вказує організаційно-педагогічні умови як такі, що забезпечують удосконалення навчального процесу: матеріально-технічне та навчально-методичне. Ця точка зору для нас є дуже важливою, оскільки вказує саме на навчально-методичну складову цього широкого для визначення поняття. В дослідженнях інших сучасних науковців ми бачимо розуміння організаційно-педагогічних умов як взаємопов'язаних обставин і способів організації педагогічного процесу, які утворюють певну систему та визначають ефективність функціонування цього процесу [9]. А у Б.Г. Чижевського організаційно-педагогічні умови визначаються як функціональна залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різноманітних проявах [10]. На рис.1 ми представили наші дослідження у вигляді схеми, що дозволяє порівняти визначення та розуміння означених понять різними науковцями та в довідковій та науковій літературі.

Отже, впроваджувати організаційно-педагогічні умови підготовки та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів доцільно системою. Тому ключовою організаційно-педагогічною умовою підготовки викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів ми вважаємо створення в закладі освіти такої системи науково-методичної роботи, що дозволяє розвивати психолого-педагогічну компетентність викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів більш ефективно, тому що тільки після набуття необхідних, базових знань та вмій з основ педагогіки, вікової психології, методики викладання молодими за досвідом викладачами можна переходити до подальшого розвитку їх психолого-педагогічних компетентностей.

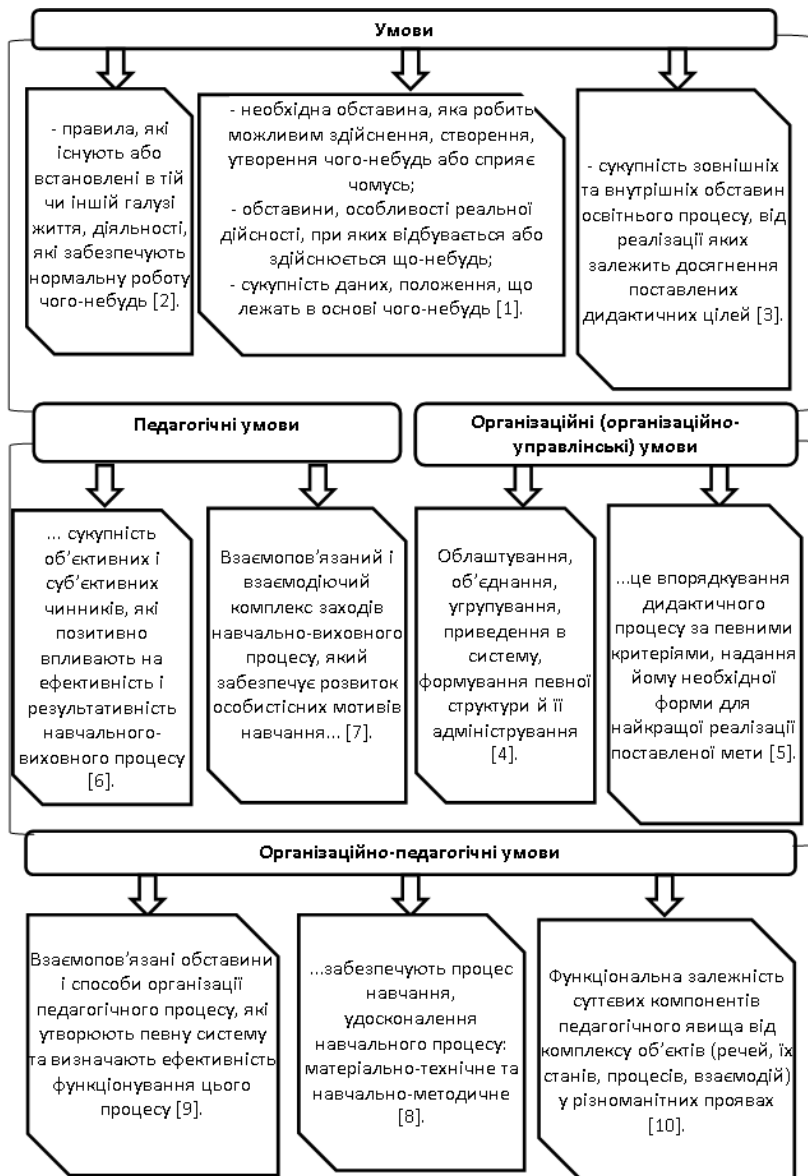

Рис.1. Визначення понять «умови», «організаційні», «педагогічні», «організаційно-педагогічні умови»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) <http://sum.in.ua/>
2. Великий тлумачний словник (ВТС) сучасної української мови. URL: <http://slovopedia.org.ua/93/53411/1005486.html>
3. Нісімчук А. С. Педагогіка: підручник. Київ: Атіка, 2007. Ст.167.
4. Словник психолого-педагогічних термінів і понять / упоряд.: Ю.В. Буган, В.І. Урупський. Тернопіль: Астон, 2001. 176 с.
5. Підласий І. П. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів: навч. посібник. Київ: Україна, 1998. 343 с.
6. Назола О. В. Педагогічні умови підвищення якості навчання іноземних мов курсантів вищих військових навчальних закладів: автореф. дис.... канд. пед. наук:13.00.04/ Нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницьк, 2005. 20 с.
7. Прокопенко І. А. Формування професійно-менеджерської культури майбутнього вчителя: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2008. 226 с.
8. Зубко А. М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2002. 22 с.
9. Войцехівський О. Л. Організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної діяльності за напрямком «Охорона та захист державного кордону». УДК 378:355. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/Vnadps_2011_4_10.pdf
10. Чижевський Б. Г. Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні. Київ: Інститут педагогіки АПН України. 1996. 249 с.
URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1205134

УДК 378

Сафарова Асем, Мусабекова Гульнар Тажибаевна
(Жетысай, Казахстан)

ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ДИАЛОГУ НА УРОКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Резюме. В статье речь идет об эффективных, интерактивных методах обучения диалогической речи на уроках английского языка.

Ключевые слова: эффективные, интерактивные методы, диалогическая речь, урок английского языка.

Safarova Asem, Gulnar Musabekova
(Zhetysai, Kazakhstan)

EFFECTIVE METHODS OF TEACHING DIALOGUE IN ENGLISH LESSONS

Summary. The article deals with effective, interactive methods of teaching Dialogic speech in English lessons.

Key words: effective, interactive methods, Dialogic speech, the lesson of the English language.

На современном этапе развития отечественной методической мысли урок иностранного языка рассматривается как «сложный акт общения, главной целью и содержанием которого является практика в решении задач взаимодействия между субъектами педагогического процесса, а основным способом достижения цели и овладения содержанием служат мотивированные коммуникативные задачи разной степени сложности» [1].

Принято считать, что общение в процессе обучения иностранному языку может быть «односторонним» и «многосторонним». В первом случае имеется в виду организация учебного процесса с преобладанием фронтальных форм работы, когда учитель спрашивает / побуждает ученика к речевой деятельности – ученик отвечает. Что касается «многостороннего» общения, для него типичными формами работы являются групповые и коллективные, в которых каждый ученик имеет возможность проявить себя как самостоятельный и полноправный участник определенной деятельности [2].

Именно при организации «многостороннего» общения на уроке иностранного языка происходит взаимодействие всех участников образовательного процесса, создаются возможности для раскрытия личностного потенциала каждого ученика. В практической методике сегодня накоплен значительный опыт организации речевого взаимодействия на уроке иностранного языка. Как показывает опыт многочисленных учителей практиков иностранного языка, организовать речевое взаимодействие на уроке не всегда удается, используя традиционные методы и формы работы. Основные методические инновации сегодня связаны с применением эффективных интерактивных методов и приемов обучения иностранному языку.

Интерактивные методы – это методы, позволяющие учиться взаимодействовать между собой; а интерактивное обучение – обучение,

построенное на взаимодействии всех обучающихся, включая педагога. Однако в последнем случае меняется характер взаимодействия: активность педагога уступает место активности обучаемых. Интерактивными технологиями являются такие, в которых ученик выступает в постоянно субъектно-объективных отношениях относительно обучающей системы, периодически становясь ее автономным активным элементом [3].

Как отмечают многие авторы, суть интерактивного обучения состоит в особой организации учебного процесса, когда все учащиеся оказываются вовлеченными в процесс познания. Совместная деятельность учащихся в процессе освоения учебного материала означает, что каждый вносит свой особый индивидуальный вклад, происходит обмен знаниями, идеями, способами деятельности. Причем, происходит это в атмосфере доброжелательности и взаимной поддержки, что позволяет не только получать новые знания, но и переводит познавательную деятельность на более высокие формы кооперации и сотрудничества.

Целью применения интерактивных методов и приемов в обучении иностранным языкам является социальное взаимодействие учащихся, межличностная коммуникация, важнейшей особенностью которой признается способность человека «принимать роль другого», представлять, как его воспринимает партнер по общению, интерпретировать ситуацию и конструировать собственные действия [4].

Интерактивные технологии предполагают:

- диалоговое общение;
 - приобретение самостоятельно добытого пережитого знания и умения;
 - развитие критического мышления;
 - развитие умения решать проблемы;
 - комплексное взаимодействие знаний, умений и навыков на уровне мышления, воспроизведения, восприятия;
 - формирование личностных качеств учащихся;
- Интерактивное обучение одновременно решает несколько задач:
- развивает коммуникативные умения и навыки;
 - помогает установлению эмоциональных контактов между участниками процесса обучения;
 - решает информационную задачу, поскольку обеспечивает учащихся необходимой информацией, без которой невозможно реализовывать совместную деятельность;
 - развивает общие учебные умения и навыки;
 - обеспечивает воспитательную задачу, поскольку приучает работать в команде.

Итак, позвольте предложить вашему вниманию несколько технологий интерактивного обучения, достаточно широко применяемые мною на уроках.

• Мозговой штурм. Метод «мозгового штурма» (мозговая атака, «брейнсторминг»/brain storming) является оперативным методом решения проблемы на основе стимулирования творческой активности. Участникам обсуждения предлагают высказать как можно большее количество возможных

вариантов решения, из общего числа высказанных идей отбирают наиболее удачные, которые могут быть использованы на практике.

Вариантами использования данного метода на уроке иностранного языка могут быть следующие:

1. Начинать урок с мозгового штурма в качестве речевой зарядки – Warming Up («разогрев»), задавая учащимся вопросы: What are your associations with ...? What do you associate with ...? What immediately comes into your mind when you hear ...?

2. Предложить ученикам расслабиться, настроиться на тему размышления, взять ручки и записать те мысли, которые приходят им в голову по той / иной теме / проблеме.

3 Мозговой штурм как интерактивный прием организации группового обсуждения на предметном этапе.

- Карусель. «Карусель» – интерактивный метод работы, в процессе которой образуется два кольца: внутреннее и внешнее. Внутреннее кольцо образуют сидящие неподвижно ученики, а во внешнем кольце ученики через каждые 30 секунд меняются. Таким образом, они успевают проговорить за несколько минут несколько тем. Прекрасно отрабатываются диалоги этикетного характера, тема знакомство, национальности, разговор в общественном месте и т.д. Детям такой вид работы, обычно, очень нравится. Ребята увлеченно беседуют, занятие проходит динамично и результативно.

- Аквариум. Прием «Аквариум» представляет собой «спектакль», где зрители выступают в роли наблюдателей, экспертов, критиков и аналитиков. Несколько учеников разыгрывают ситуацию в кругу, а остальные наблюдают и анализируют ее.

Роли может предлагать как сам учитель, естественно втайне от зрителей, либо сами ученики могут выбрать ту субкультуру, взгляды которой они разделяют и хотят представить / обсудить.

- Броуновское движение. Прием «Броуновское движение» предполагает движение учеников по классу с целью сбора информации по предложенной теме. Каждый участник получает лист с перечнем вопросов - заданий: "Interview your classmates what subculture they belong to or share ideas with" или "Who can help teenagers cope with their problems?" Учитель помогает формулировать вопросы и ответы и следит, чтобы взаимодействие велось на английском языке.

- Ролевая игра. Ролевая игра – это речевая, игровая и учебная деятельности одновременно. С точки зрения учащихся, ролевая игра – это игровая деятельность, в процессе которой они выступают в разных ролях. Учебный характер игры ими часто не осознается. Для учителя же цель игры – формирование и развитие речевых навыков и умений учащихся. Ролевая игра управляема, ее учебный характер четко осознается учителем.

Поскольку ролевая игра строится на межличностных отношениях, она вызывает потребность в общении, стимулирует интерес к участию в нем на иностранном языке, т.е. выполняет мотивационно-побудительную функцию.

Ролевою игрою в значительной степени определяет выбор языковых средств, способствует развитию речевых навыков и умений, позволяет моделировать общение учащихся в различных речевых ситуациях. Другими

словами, она представляет собой упражнение для овладения навыками и умениями в условиях межличностного общения. В этом плане ролевая игра обеспечивает обучающую функцию. Ролевая игра формирует у школьников способность сыграть роль другого.

Существует огромное количество форм ролевых игр на уроках английского языка: презентации, клубы по интересам, интервью, заочные путешествия, круглые столы, пресс-конференции, экскурсии, сказки, репортажи и т.д.

Как показывают результаты обучения, применение ролевой игры на уроках иностранного языка способствует положительным изменениям в речи учащихся как в качественном отношении (разнообразие диалогических единств, инициативность речевых партнеров, эмоциональность высказывания), так и в количественном (правильность речи, объем высказывания, темп речи).

Фрагмент урока с применением интерактивных технологий «Мозговой штурм», «Карусель» и «Аквариум» в системе.

Тема: Life and living

Цель: формирование речевой коммуникативной компетенции (диалогическая речь).

Задачи:

- Закрепление лексики по теме «Life and living»,
- Развитие навыков беседы этикетного характера,
- Развитие умения работы в паре, команде.

Оснащение: распечатки с установками к коммуникативному заданию по технологии «Карусель», расстановка парт в классе таким образом, чтобы было место для формирования круга, например буквой П.

Ход урока:

1. Организационный момент
2. Основная часть
1. Мозговой штурм (5 мин.)

Задачи:

• активизировать знания лексического материала по пройденной теме «Life and living». Учитель проводит «мозговой штурм» в виде диалога-расспроса с несколькими учениками:

Приблизительные вопросы учителя для мозгового штурма:

1 ученик:

- *Do you live in the town or in the village?*
- *Do you live in a flat or a house?*
- *Is your flat/house comfortable?*

2 ученик:

- *Is there any shop near your home?*
- *Is this shop expensive?*
- *Is this shop big or small?*

3 ученик:

- *Do you live in a flat or a house?*
- *Are your neighbors noisy?*

- *Are your neighbors rude or helpful?*

4 ученик:

- *Do you have a pet?*
- *What does he/she eat?*
- *What can he/she do?*
- *What does he/she like to do?*

5 ученик:

- *Do you help your parents at home?*
- *What duties do you have?*
- *Do you clean your room/wash dishes/water flowers/walk your pet, etc?*

1. Карусель (7 минут)

2. : *Now we will play a game. Make 2 circles: one big and one small inside the big one. (Ученики делают два круга: один большой и внутри его маленький) I'll give you sheets with your personal task. Your task is to speak to your partner, discuss your problem (ask for help or offer your help). You will speak for 30 seconds and then pass to the next partner. The small circles moves and the big one doesn't.*

Учитель раздает распечатки с установками для каждого ученика.

Spotlight 9, Module 2 "Life and living", 2b подраздел "Neighbors", ex. 7 p. 33.

Так как учеников в группе больше, чем количество установок в упражнении, учитель может добавить другие, например,

- *Your car is broken and you can't drive your child to school next three days. Ask your neighbor to help you.*
- *You are cooking the special dinner for a party. Ask your next door neighbor some recipes.*
- *Offer your elderly lady neighbor to help her to plant flowers in her garden.*
- *You need someone to water your flowers while you are away.*

Учитель заготавливает 1 установку на 2 учеников (задания в кругу не повторяются).

Ученики в течение 30 секунд ведут беседу с партнером и затем по команде учителя меняются. Переходят только дети внутреннего круга, внешний круг неподвижен. Упражнение выполняется до тех пор, пока ученики не сделают целый круг и не пообщаются со всеми участниками противоположного круга.

Учитель следит за тем, чтобы беседа происходила на английском языке.

1. Аквариум (10 мин)

После мини-бесед по технологии «Карусель» ученикам дается следующее задание: драматизация диалога по парам или тройкам в роли соседей. На подготовку дается 5 минут. Ученики представляют диалоги на основе своих заданий к «Карусели». Учитель делит учеников на группы или пары самостоятельно, чтобы не отнимать времени от урока.

• : *Now you will work in small groups. Each group will prepare a dialogue. Take roles of neighbors and discuss issues from your previous task. Then demonstrate your dialogues to your classmates.*

Таким образом, мы видим, что интерактивные технологии обучения иностранному языку можно применять в комплексе. Это позволит заинтересовать учащихся, мотивировать их на общение на английском языке и, соответственно, сделает процесс изучения языка эффективнее.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий. Учебное пособие. – М.: ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Ариян М. А. Личностно-ориентированный подход и обучение иностранному языку в классах с неоднородным составом обучающихся // Иностранные языки в школе. – 2017. – № 1. – С. 3-11.
3. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам.– М.: АРКТИ, 2003. – 192 с.
4. Мильруд Р. П. Современный методический стандарт обучения иностранным языкам в школе // Иностранные языки в школе. – 2016. – № 1. – С. 5-12.

УДК 378

Сейтмуратова Айман Андреевна
Кушокинская средняя общеобразовательная школа
(Караганда, Казахстан)

ФОРМАТИВНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ НА УРОКАХ ВСЕМИРНОЙ ИСТОРИИ В 5 КЛАССЕ

Аннотация: В данной статье рассматриваются особенности использования формативного оценивания на уроках всемирной истории. Особое внимание уделяется разработке критериев оценивания, заданий и дескрипторов. В публикации раскрывается влияние обратной связи на реализацию целей обучения.

Ключевые слова: формативное оценивание, цели обучения, критерии оценивания, задания, дескрипторы, обновленное содержание образования, обратная связь.

Seitmuratova Ayman Andreevna
Kushokinskaya secondary school
(Karaganda, Kazakhstan)

FORMATIVE EVALUATION AT THE WORLD HISTORY LESSONS IN CLASS 5

Resume: This article discusses the features of using formative assessment in the lessons of world history. Particular attention is paid to the development of assessment criteria, tasks and descriptors. The publication reveals the impact of feedback on the implementation of learning objectives.

Keywords: formative assessment, learning objectives, assessment criteria, tasks, descriptors, updated educational content, feedback.

В процессе поэтапного перехода организаций образования Республики Казахстан к обновленному содержанию образования внедряется критериальная система оценивания учебных достижений обучающихся. Критериальное оценивание – это процесс соотнесения реально достигнутых обучающимися результатов обучения с ожидаемыми результатами обучения на основе четко выработанных критериев [1, с. 4]. Критериальное оценивание структурно подразделяется на формативное оценивание и суммативное оценивание. Формативное оценивание осуществляется на каждом уроке посредством обратной связи учителя с обучающимся. Суммативное оценивание осуществляется в конце разделов и четверти с выставлением баллов, которые в результате расчетов по формуле переводятся в четвертные и годовые оценки.

В данной статье мы рассматриваем процесс критериального оценивания на уроках всемирной истории в 5 классе. В процессе планирования уроков учитель использует цели обучения, определенные в учебной программе. Согласно учебной программе, цели обучения должны быть достигнуты всеми обучающимися вне зависимости от уровня успеваемости. На основании целей обучения разрабатываются критерии

оценивания, определяются уровни мыслительных навыков и планируются учебные задания, которые позволят определить достижения целей обучения. На каждое действие в рамках задания прописываются дескрипторы, на основании которых учитель формативно оценивает достижения обучающимся целей обучения.

Цель обучения – утверждения, формулирующие ожидаемые результаты по достижению знаний, понимания и навыков в течение курса обучения по предмету в соответствии с учебной программой [2, с. 7].

Таблица 1 - Цель обучения.

Цель обучения:	5.3.2.2 Объяснять, каким образом завоевательные войны и возникновение империй изменяли границы государств.
----------------	--

Критерий оценивания – признак, на основании которого производится оценка учебных достижений обучающихся [1, с. 6].

Таблица 2 - Критерий оценивания.

Критерий оценивания:	Обучающийся: - Определяет влияние завоевательных войн на изменение границ государств.
----------------------	--

Уровни мыслительных навыков – иерархическая система целей обучения, каждый уровень которой направлен на формирование определенных навыков мышления [2, с. 7].

Таблица 3 - Уровень мыслительных навыков.

Уровень мыслительных навыков:	Знание – определять, описывать, называть, маркировать, узнавать, воспроизводить, следовать. Понимание – обобщать, преобразовывать, защищать, перефразировать, интерпретировать, давать примеры.
-------------------------------	--

Учебное задание - прием обучения, состоящий в требовании преподавателя выполнить какие-либо учебные действия с целью усвоения субъектом учения определенного содержания учебной дисциплины [3, с. 84]

Таблица 4 - Учебное задание.

Учебное задание:	<p>Переведите условную информацию карты в словесную. Объясните, каким образом завоевательные войны изменяли границы государств.</p>
------------------	---

Дескриптор – характеристика, описывающая действия при выполнении заданий [1, с. 6].

Таблица 5 - Дескриптор

Дескриптор:	Обучающийся - переводит основную информацию карты в словесную; - объясняет влияние завоевательных войн на изменение границ государств.
-------------	--

Учебные задания, формативно оцениваемые и направленные на реализацию цели обучения, преимущественно предоставляются обучающимся на стадии осмысления в форме индивидуальной работы. Обязательными условиями является знакомство обучающихся с целями обучения и критериями оценивания. Дескрипторы обучающимся предоставлять не обязательно, но при предоставлении обратной связи необходимо ее структурировать с учетом дескрипторов.

Обратная связь учителя с обучающимся является ключевой характеристикой формативного оценивания. Обратная связь бывает двух видов: устная и письменная. Инструментами обратной связи могут быть письменные комментарии; «измерение температуры»; «сигнальные карты»; опросы – молнии; дневники самооценки.

Обратная связь предполагает предоставление информации об успешности выполнения работы и рекомендации по ее улучшению. При проверке промежуточных работ ошибки исправлять не рекомендуется, целесообразнее предоставить учащимся комментарии, рекомендации и время на исправление своих ошибок.

Письменная обратная связь с использованием условных обозначений помогает учителям и подталкивает обучающихся к самообучению. При этом учитель должен избегать использования негативных комментариев, включающих критику, потому что данная форма комментариев затрагивает личность обучающегося. Следует избегать фраз «неверно», «неправильно», «кто ответит» без пояснения, что именно неправильно и что делать дальше, чтобы исправить работу.

Формативное оценивание на уроках всемирной истории, выступая по своему содержанию как «оценивание для обучения», является важным фактором в развитии саморегуляции, мотивации и успешности обучающихся, что отвечает современным требованиям, предъявляемым к образованию.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ: Учебно-методическое пособие / О. И. Можаяева, А. С. Шилибекова, Д. Б. Зиеденова. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016.
2. Руководство по критериальному оцениванию для региональных и школьных координаторов: Учебно-методическое пособие / А. С. Шилибекова, О. И. Можаяева, Д. Б. Зиеденова. Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015.
3. Национальная педагогическая энциклопедия / <http://didacts.ru>

Смаилова Жанар Шабазовна
учитель математики гимназии № 8,
Смаилова Анар Шабазовна
Ст. преподаватель Карагандинского государственного
университета им.Е.А. Букетова
(Караганда, Казахстан)

НА ОСНОВЕ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ ЗАНЯТИЙ

Аннотация. В настоящее время обновляется содержание образования, изменилась парадигма обучения. В статье раскрывается эффективность применения новых методов и средств обучения, важность обновленного образования в формировании функциональной грамотности учащихся, особенности и задачи исследовательского урока.

Ключевые слова: обновленное образование, изучение урока, метод, критическое мышление, ИКТ

Смаилова Жанар Шабазқызы
№8 гимназияның математика пәні мұғалімі,
Смаилова Анар Шабазқызы
Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ
(Қарағанды, Қазақстан)

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ НЕГІЗІНДЕ ЗЕРТТЕУ САБАҒЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Аннотация. Қазіргі кезде білім берудің мазмұны жаңарып, оқытудың парадигмасы өзгерді. Мақалада оқытудың жаңа әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігі, оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда жаңартылған білім берудің маңыздылығы, зерттеу сабағының ерекшеліктері мен міндеттері тұжырымды баяндалған.

Кілт сөздер: жаңартылған білім, сабақты зерттеу, әдіс-тәсіл, сыни ойлау, АКТ

Zhanar Sh. Smailova
Mathematic teacher of №8 gymnasium
Anar Sh. Smailova
Ye.A. Buketov Karaganda State University
(Karaganda, Kazakhstan)

ORGANIZATION OF THE RESEARCH LESSON BASED ON UPDATED KNOWLEDGE CONTENT

Abstract. At the moment content of knowledge is updated, paradigm of teaching is changed. In this article outlines about new methods and efficient use of different devices, importance of new teaching in formation of functional literacy of the student, features and tasks of research lesson.

Keywords: *updated education, lesson learning, method, critical thinking, ICT*

Сабақты зерттеу – кәсіби білім алу үдерісі. Мұғалімдер оқыту мен оқу үдерісінің белгілі бір қырларын жетілдіруге бағытталған арнайы педагогикалық әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың оқуына және прогресіне назар аударады. Сабақты зерттеу білім және тәжірибе алмаса отырып, кәсіби қоғамдастық құруға септігін тигізетін мұғалімдердің бірлескен жұмысын зерделеуді көздейді (Курамото, 2014) Сабақты зерттеу тәсілі оқыту мен оқуды жетілдіру саласында ғана емес, сонымен қатар педагогикалық білімді жетілдіру, оқу бағдарламасы мен оқытуды құрылымдау, мектепті басқару және т.б. салаларда да жүргізілуі мүмкін (Курамото, 2014). Сонымен қатар сабақты зерттеу жеке шара ретінде емес, күнделікті жұмыстармен, мәселен, жаңа оқу бағдарламасын енгізу, белгілі бір саладағы оқыту тәжірибесін жетілдіру, ұзақ мерзімді жоспарлаумен бірге ықпалдастырылып жүргізілгенде анағұрлым тиімді болмақ (Lewis, Hurd, 2011).

Мен "Мұғалім тәжірибесіндегі зерттеу" курсы аяқтап қазірде мектеп тренерімін. Зерттеу тақырыбым "Топтық жұмыс арқылы оқушылардың өздігінен реттелуін қалыптастыру". Осы тақырыпты алудағы себептердің бірі, әріптестерімнің сабақтарын зерделеу, зерттеу нәтижесінен әріптестерімнің балалармен күнделікті сабақта топпен жұмыстың жүргізілу әлсіздігін және оқыту мен оқудағы топтық жұмысқа өз деңгейінде мән бермейтіндігін анықтадым. Осы істі жандандыру нәтижесін шығару керек деген ой түйдім.

Осы тақырыпты жүзеге асырудағы мақсатқа жетер жолдағы қадамдарымды былайша топтастырдым:

1) оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдерді топтық жұмыста ұйымдастыру және кері байланыс алу арқылы оқушылардың сыни ойлауына мүмкіндіктер туғызу негізінде ең басты мәселе оқушылардың көп біліп, алған білімдерін орынды жерде қолдануын қамтамасыз етемін;

2) сапалы оқыту үшін АКТ-ны қолданып, стратегиялар арқылы қалай оқу керектігін үйретуде мұғалімдерге кәсіби қолдау көрсету арқылы әріптестерімнің де өзгеруіне жол ашып, олардың табысты оқытатын құзырлы мұғалім болуларына ықпал етемін;

3) топтық жұмыс негізінде балалардың өзіндік реттелуіне оңтайлы ортаны кәсіби қоғамдастық шеңберінде құру арқылы қиындатылған түрлі бағыттағы жағдаяттық тапсырмалар жасау арқылы жекелеген қажеттіліктерді (инклюзивті оқыту) қанағаттандырамын.

4) мектеп мәдениетін дамыту және мұғалімдер қоғамдастығындағы "көпіршелер" арқылы барлық әріптестеріме қолдау көрсетемін деген тұжырымға келдім.

Бұл міндеттерді шешудің жұмыс әдістеріне тоқталсам; оқыту үшін бағалау, диалогтік оқыту, тәжірибе туралы рефлексия, коучинг пен тәлімгерлік, "Сабақты зерттеу", іс-әрекетті зерттеу, мектеп көшбасшылығы, яғни кәсіби қауымдастық жұмысына атсалысу. Ал жұмыс құралдары: АКТ-ны қолдану, өзін-өзі және өзара бағалау, орта мерзімді жоспарлау және бағалау, коучинг пен тәлімгерлік жоспары, зерттеу жұмысы, жалпы жұмыс жоспары.

Жалпы өздігінен реттелетін оқудың үш элементі аса маңызды болып табылады (Perry et al, 2002)

- тапсырмамен жұмыс барысында өздігінен бағытталушылығы;
- оқушының проблемалар мен мақсаттарды өздігінен айқындауы;
- проблеманы шешу мен мақсатқа жету үшін әдіс-тәсілдерді өздігінен таңдауы.

Таңдалып алынған тапсырмалар өзін-өзі реттеу тәсілдерін жүзеге асыруға ықпал етуі қажет. Өздігінен реттелу тапсырмаға қызығушылықтың неғұрлым жоғары деңгейіне өтуге ықпал етеді. Менің тақырыбым "Топтық жұмыс арқылы оқушылардың өздігінен реттелуін қалыптастыру" болғандықтан мәнмәтінге сәйкес "Оқыту мен оқудағы жаңа әдіс-тәсілдер арқылы оқушының өздігінен реттелуін қалыптастыра аламыз ба?", "Мұғалім көшбасшылығы мен рефлексиясы негізінде оқыту мен оқуды жақсарту", "Сабақты зерттеу" тақырыптарына коучингтер өткізіп, сабақта жиі кездесетін проблеманы шешу мұғалімдер арасында 6 сынып бойынша фокустік топ құрдық. Зерттеу сабағы қарапайым идея болып табылады. Егер сіз оқытуды жақсартқыңыз келсе, онда басқа мұғалімдермен бірге жұмыс істеу-жоспарлау, бақылау және сабақ бойынша ой жүгіртудің қаншалықты маңызды екені анық емес пе? (Lewis, 2002)

Топтың негізгі зерттеу тақырыбын: «6"б" сынып оқушыларының қабілеттерін ескере отырып, терең білім алуына жағдай жасау» деп таңдап алдық. Бұл тақырыпты таңдау себебіміз біздің алдымыздағы әр оқушының қабілеті, дарындылығы әр түрлі екені белгілі және олардың терең білім алуына жағдай жасағымыз келді. Сонымен қатар сабақ барысында үлгерімі төмен оқушылар көп жағдайда тапсырмаларды орындап үлгере алмай қалады немесе қате орындайды, міне, біз осы мәселені шешу үшін зерттеу жұмыстарын жүргіздік:

- әрбір оқушы пәнді түсінуді қалай құрылымдау қажеттігін ойластыра білетінін сезінетін, осы көзқарастар тұрғысынан білімі мен тәжірибиесін қалыптастыратын, сондай ақ оқушының білім беру бағдарламасы деңгейлері бойынша ілгері жылжуын өрістету мақсатында мазмұнға сәйкес кері байланыс орнату;

- оқытудың мақсаты мен сабақтың нәтижелі де табысты өту өлшемдерін, өзі мен оқушыларының бұл өлшемдерге қандай дәрежеде сәйкес келетіндігін білетін, оқушылардың игерген білімі мен оқушылар мойындаған «Біз қайда бара жатырмыз?», «Қандай іс әрекет жасау керек?», «Одан әрі не істеу керек?» деген сияқты табыстылық өлшемдері арасындағы алшақтықты жою үшін не істеу керек екенін білу.

Зерттеу барысында мен үш сабақ өткіздім және оны келесі сабақтардан байқауға болады. Бірінші сабақта «Сен маған, мен саған» әдісін қолдандым және осындай диалогты оқытуда сұрақ қоюға үлкен мән беріледі. Сұрақ қою маңызды дағдылардың бірі болып табылады, себебі сұрақ дұрыс қойылған жағдайда оқытудың тиімді құралына айналады және де оқушылардың оқуына қолдау көрсетіп, оны жақсарту және кеңейте алады (МАН III, 38 бет) «Джиксо» әдісінде, «Фрейер» әдісінде, сабақта саралау тапсырмаларын орындағанда яғни «оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес оқыту және оқу», рефлексия алу мақсатында «ҚҚҚ» кестесін қолдандым және «оқу үшін бағалау және оқуды бағалауға» сәйкес келетіндігін байқаймыз.

Екінші сабақтың басында миға шабуыл кезінде «Үштік» әдісін қолдандым, ал сабақта топтық жұмыс барысында «Әткеншек әдісі», сабақты

қорытындылау мақсатында «Тұжырымды ой» әдісін қолдандым, сабақтағы деңгейлік тапсырмалар яғни саралау тапсырмалары «талантты және дарынды балаларды оқытуға» сәйкес келіп тұрғандығын байқаймыз, сабақты қорытындылау кезінде «Нысана» кестесін қолдандым, бұл кесте оқушылардың бүгінгі сабақта не қызықты? не үйрендім? не білдім? менің ойымша деген сұрақтарға жауап беру арқылы сабаққа рефлексия береді, ол маған келесі сабақты жоспарлау мақсатында және оқушылардың оқу мақсатына қаншалықты қол жеткізгендігін анықтау үшін қажет болды. Үшінші сабақ қортынды сабақ болғандықтан сабақтың басында оқушылардың теориялық білімдерін еске түсіру мақсатында «Сен маған, мен саған» әдісін қолдандым, екінші «сын тұрғысынан ойлауға үйтету» мақсатына негіздеп, зерттеу тапсырма құрастырдым, бұл тапсырманы оқушылар күнделікті өмірдегі құбылыстармен байланыстыра отырып орындауы қажет, бұл жерде, айта кету керек, оқушылардың мәліметтерінде кейбір жерлерде кемшіліктер болды. Бірақ мен олардың ойларын толық аяқтап болғанша, оларға кедергі жасамауға тырыстым. Себебі оқушыларды тоқтатып, олардың ойына қарсы пікір айтып, көп ескертулер жасау диалогтың дұрыс жүруіне кедергісін тигізеді. Ал қателіктерді сұрақтар қою арқылы түзетуге талпындым және қойылған сұрақтар мейлінше ашық, проблемалық болуына көп назар аудардым. Себебі ойлантатын сұрақтар оқушыларды сыни ойлауға, яғни қарастырып отырған құбылысты талдай білу, салыстыруға, болжау жасауға бағытталған. Тапсырманы орындағаннан соң оқушылар өзін-өзі және өзгені тапсырмаға сәйкес құрылған дескриптор арқылы бағалады. Қорытындылай келе, сабақты зерттеу тобының зерттеу нәтижесі бойынша әріптестеріммен бірге әр тапсырмаға сай дескрипторлар мен бағалау критерийлері құрастырылды, сол дескрипторлар бойынша бақылауға жауапты мұғалімдер А В С деңгейіндегі оқушыларды сабақ барысында бақылап, олардың жұмысты орындау ретін қадағалап, тіркеп отырды. Осы бақылаулар келесідей қорытындылар жасауға себеп болды Сұрақ-жауап түрінде өткізілетін сабақ кезеңдері барлық деңгей оқушыларының белсенді қатысуын көрсетті, Синтез, талдауды қажет ететін сұрақтар А деңгейі оқушыларында үлкен қызығушылық тудырмады. Есептерді жеке орындау А тобы оқушылары үшін қиындық тудырды, бұл олардың жеке жұмыс жасауға сенімсіздігінің салдары деп есептейміз. Топтық жұмыс барысында А тобы оқушылары белсенділігі артты. Тәжірибелік жұмыс барысында А тобы оқушылары белсенділігі төмен болды, бұл олардың ғылыми зерттеу дағдыларының төмендігінен орын алуы мүмкін. Сол себепті келешек сабақтарға оқушыларда зерттеушілік қасиеттерді дамытуға бағытталған тапсырмаларды енгізу маңызды. Талдауды қажет ететін сұрақтар С деңгейі оқушыларында өте жақсы қызығушылық тудырды, сол себепті саралау кезінде оларға жоғары ойлау дағдыларын қажет ететін тапсырмаларды қарастыру керек. Осы сабақты зерттеуді жүзеге асыру арқылы мұғалімдер өздерінің педагогикалық тәжірибесін жетілдіре алады деп ойлаймын.

Зерттеу сабағында мұғалім іс-әрекеті бойынша оқушылар қандай прогреске қол жеткізді. Топтық жұмыс қалай көмектесті немесе кедергі келтірді (екеуіде болуы ықтимал). Әр оқушының нәтижесін жақсарту үшін келесі жолы топтық жұмыстың қандай аспектілері түзетілуі керек, келесі жолы біз не істеуге тырысуымыз керек. Оқушылардың ой ұшқырлығы пайда болды, бір-біріне

деген сенімі артты, оқушы өзінің топта орындалып жатқан жұмыстың маңызды екенін, өз үлесін қосып жатқанын сезінді, басқа топтардың жұмыстарын тыңдап, олардың мүмкіншіліктерін салыстырып анализ жасай алды, бақылаудың нәтижесінде өте тұйық және көшбасшы оқушылар анықталды. Оқушылардың көбі жаңа келгендіктен топта жұмыс істеу дағдылары жетіспеді, берілген уақытты тиімді пайдалана алмады, бағалау тәсілдерін қолданғанда оқушылар өзін-өзі объективті бағалай алмады.

Әр оқушының нәтижесін жақсарту үшін келесі жолы топтық жұмыстың қандай аспектілері түзетілуі керек. Сабақтың уақытын мөлшерлеу және уақытты бөлудің орындылығы. Өзін-өзі бағалау, бірін-бірі бағалау әдісін үнемі қолдану. Мұғалімнің әдістемелік шеберлігі, кері байланыс түрлері. Оқушылардың бағалау түрлерін жетілдіру, әр оқушының нәтижесін жақсарту үшін деңгейлік дифференциялау тапсырмаларын қарастыру, топтық жұмыстың критерийлерін үнемі сақтап отыру, оқушылардың бойында жұмыс істеу дағдыларын жетілдіру, қалыптастыру әдіс-тәсілдерін қолдану.

Жаңадан пайда болады: "Бірігіп жұмыс істеуге оңай". Ортақ сұраныс, кері байланыс. Қиыншылықтарды бірге шешу. Рефлексивті практика. Мұғалімдер өзара педагогикалық тәжірибелерімен алмасады. Барлық іс-әрекет тек оқушыға бағытталады. Нақты жүйе пайда болады. Сонымен зерттеу нәтижелерін бірлесе талқылау барысында әріптестері ұсынған сындарлы кері байланыстың арқасында мұғалімдер өздерінің рефлексиялау және талдау дағдыларын жетілдіреді. Сабақты зерттеу тәсілдері мұғалімдердің өзара ынтымақтастығын күшейтетінін атап өту маңызды. Үдеріс барысында бірлесіп жұмыс істеу мәдениеті қалыптасып, ол өз кезегінде мұғалімдердің кәсіби дамуға ұмтылысын күшейтеді.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Қазақстан Республикасының білім туралы заңы. Оны жүзеге асыру
2. Іс-әрекеттегі зерттеу. Әдістемелік құрал/Аушева И.У., Ғабдоллақызы Б. редакциясымен – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2012.
3. Іс-әрекеттегі зерттеу барысында деректермен жұмысты қалай ұйымдастыруға болады. Әдістемелік құрал/ Абдраманова Қ.С., Жансүгірова Ж.Д. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2015.
4. Педагогикалық ізденіс. Алматы: Рауан 2018
5. Мейірханова Н.А. Жаңа технология элементтерін оқыту үрдісінде пайдалану – мұғалімнің пәндік құзыреттілігінің басты шарты.

УДК 37.013.43

Таганова Ару Мерекеевна, Досмырза Роза Жангазиевна
Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті
(Ақтөбе, Қазақстан)

БОЛАШАҚ МҒАЛІМДЕРДІҢ КӘСІБИ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа. Болашақ мұғалімнің кәсіби мәдениетін қалыптастыру жолдары қарастырылады.

Тірек сөздер: Ұлттық болмыс, жаңа формация, кәсіби мәдениет, кәсіби шеберлік, кәсіби-дидактикалық құзыреттілік, кәсіби бағдар, өзін-өзі тәрбиелеу, толеранттылық.

Таганова Ару Мерекеевна, Досмырза Роза Жангазиевна
Актюбинский региональный
государственный университет имени К. Жубанова
(Ақтөбе, Казахстан)

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Резюме. Рассматриваются пути формирования общей и профессиональной педагогической культуры будущих учителей начальных классов.

Ключевые слова: национальная бытие, новая формация, профессиональная культура, профессиональное мастерство, профессионально-дидактическая компетентность, професиограмма, самовоспитание, толерантность.

Taganova Aru Merekeevna, Dosmyrza Roza Zhangazievna
Aktobe regional state University after Zhubanov
(Aktobe, Kazakhstan)

WAYS OF FORMATION OF PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE TEACHERS

Summary. The ways of formation of General and professional pedagogical culture of future primary school teachers are considered.

Keywords: national being, new formation, professional culture, professional skills, professional and didactic competence, profesiogram, self-education, tolerance.

Жаңарған Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуындағы басты мақсаттардың бірі бәсекеге қабілетті елу елдің қатарына ену бағыттары адамды жоғары маңызды құндылық деп танып, болашақ мамандарды кәсіби даярлау сапасын жетілдіруді басты бағдар тұтады. Мамандықтардың ішінде жан-жақты білімділікті, икемділікті, шеберлікті, ерекше шәкіртжандылықты,

мейірімділікті қажет ететін мамандық – ұстаздық мамандық. Олай дейтінімізбіріншіден, мұғалім еңбегі адамзат қоғамы тарихында жинақталған ғылым негіздерінен білім беруге тиіс болса, екіншіден, үнемі шәкірттерімен қарым-қатынаста болып, білсем, үйренсем деген бала арманы мен оның сырлы тағдырына басшылық етуді мойнына алған маман.

Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы» Заңында[1] және «Қазақстан Республикасы жаңа формация педагогының үздіксіз педагогикалық білім беру тұжырымдамасында»: «Жаңа формация мұғалімі – ол рухани адамгершілігі жоғары, азаматтық жауапкершілігі мол, белсенді, жасампаз, рефлексияға қабілеті басым, экологиялық білімді, шығармашыл тұлға, өзін-өзі дамытуға, көрсетуге ұмтылысы, әдіснамалық қалыптасуының жоғары деңгейін сипаттайтын әлеуметтік, тұлғалық, коммуникативтік, ақпараттық және біліктіліктің басқа түрлерін меңгерген құзырлығы жоғары маман» болуы тиіс делінген [2].

Тұғырлы білімдері мен кәсіби біліктерін оңтайлы сабақтастыра отырып, кәсіби міндеттерін шығармашылықпен шеше білетін жаңа тұрпатты маман даярлау үдерісін болашақ мұғалімдерді кәсіби мәдениетсіз елестету мүмкін емес. Сондықтан болашақ мұғалімдердің кәсіби даярлау үдерісін жаңаша сипатта қарастырып, олардың кәсіби мәдениетін дамыту негізінде меңгерген білімдері мен білік, дағдыларын өзгермелі өмір жағдайында, болашақ кәсіби іс-әрекетінде шығармашылықпен қолдана білуге үйрету басты мақсат.

Бүгінгі таңда ұлттық болмысымызға, өркениетті ел болуымызға кереғар, келеңсіз құбылыстардың жастар арасында кең етек алуы жас ұрпаққа қажетті заман талабына сай, тәлім-тәрбие жүйесін жаңартуға мұғалімдердің алдына аса маңызды міндеттер қояды. Бұл міндетке халқымыздың ғасырлар бойы ұрпақ өсірудегі ұлттық тәрбиелік дәстүрлер тәжірибесі негізінде жетуге болады.

Кәсіби мәдениет – болашақ маманның танымдық-интеллектуалдық әлемін дамытып қана қоймай, кәсіби маңызды сапаларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Шығармашылық кәсіпке жеке тұлғаның дамуына, оның рухани тұрғыда жетілуі, білімдік және психологиялық мәні терең құндылық бағдар ретінде танудың маңызы зор.

Сондықтан қазіргі заманғы студенттердің кәсіби мәдениетін жоғары, ізденімпаз, дербес, шығармашыл болып қалыптасуын әдіснамалық тұрғыда қазіргі қоғам талаптарына сәйкес жаңаша негіздеуді қажет етеді. Бір қуанарлығы қазіргі жастар өте алғыр, олардың қай-қайсысының бойынан дарындылықты байқауға болады, тек тұтанып тұрған мезгілінде үрлеп, дұрыс бағыт-бағдар беру талабын қанағаттандырып отыруда мұғалімнің асқан шеберлігі қажет. Ол оның педагогикалық мамандығын арттыру жөніндегі мәдени және саяси ой-өрісін кеңейтудің табанды да күнделікті жұмысының нәтижесі.

Кәсіптік шеберлік өз пәнін терең білуді, тәрбие мен оқытудың жаңа заңдылықтарын білуді жүргізу шеберлігін көздейді. Кәсіби шеберліктің маңызды көрсеткіші - оқу-тәрбие жұмыстарын жүргізу шеберлігі мен дағдысының болуы. Ол оқушылардың мінез-құлқын бақылау, зерттеу, олардың адамгершілік қасиеттерін қалыптасуына көмектеседі. Ол үшін педагог жұмысқа әрдайым дайындықпен, кездескен қиыншылықтарды жеңуі, шешім қабылдауы, оқушылардың ыңғайын табуы, ортақ тіл табысып араласуы керек.

Мұғалімнің шеберлігі дер кезінде оқушылырға ықпал ету, дұрыс жолын көрсетіп, иландыра білу, жаңаша іздестіру жолдарын жүргізу, ғылыми негізін меңгеру әрекеттерінен көрінеді, кәсіби шеберлігін кеңестерде, жиналыстарда, ғылыми-практикалық конференцияларда көрсетуі керек. Мұғалімнің мәдениеті адамның кісілік келбетіне, соған лайықты бола білуіне, адамның табиғатпен, әлеммен үйлесімділігіне, оқу-тәрбие үдерісінің халықтық дәстүрмен сабақтасып жатуына, рухани мәдениет негізінде болашақ ұрпақтың рухани-адамгершілік тәрбиесін жаңа сатыға көтеруге негізделген. Тұлғаның бойындағы жалпы адамзаттық құндылықтардың қалыптасуы да осы бағытта жүзеге асады.

Білім беруде кәсіби құзырлы маман иесіне өз мамандығы бойынша пәнін жетік білетін, оқушының шығармашылығына, дарындылығына жағдай жасай алатын, тұлғалық-ізгілік бағыттылығы жоғары, педагогикалық шеберлік пен өзінің іс-қимылын жүйелілікпен атқаруға қабілетті, оқытудың жаңа технологияларын толық меңгерген, отандық, шетелдік тәжірибелерді шығармашылықпен қолдана білетін кәсіби маманды атаймыз.

XXI ғасыр - білімділер ғасыры. Бізге ой-өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты, парасатты ұрпақ керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн. Мұғалім өз ісіне шебер екендігін танытуы үшін көптеген қасиеттерді іс-әрекетінен байқатуы керек. Оның алғашқысы – бағыттылық, ол мұғалімнің моральдік тұрақтылығынан, азаматтық жауапкершілігінен, өз мамандығына әділ болуынан көрінеді.

Бұл туралы К. Д. Ушинский: «Тәрбиедегі әрекеттің бәрі мұғалімнің жеке басына негізделуі керек, өйткені тәрбиелік күш тек қана адамның жеке басының үлгісінен нәр алады...», - деп өте орынды айтқан [3, 47].

Мұғалім қызметінің кәсіби сапалылығы жетекші орын алады, оған балажандылық, сезімталдық, көрегенділік, педагогтік әдептілік, білімін көтеру секілді қасиеттер жатады. Мұғалімінің кәсіби-дидактикалық құзыреттілігін қалыптастыру бірнеше кезеңнен тұратын үдеріс. Ол білім алушының педагогикалық оқу орнына түспестен бұрын басталғанмен, оны бітіргенімен бір мезгілде аяқталмайды, педагогикалық мамандыққа қажетті сапалық сипаты кәсіби тұлға ретінде қалыптасуының әр кезеңінде түрліше дамып отырады, айталық, педагогикалық мамандыққа түскенге дейін, кәсіби-педагогикалық дайындық кезінде және маман ретінде өз бетінше жұмыс жасауы кезінде қалыптасып, үнемі жетілуді қажет ететін маңызды шара. Сондықтан адамды кәсіби педагог тұлғасына дейін дамытатын өзара сабақтастық болуы шарт. Кәсіби педагогикалық мақсат пен міндеттердің мазмұны мен нормативтік көлемі педагогикалық оқу орнындағы дайындыққа қойылатын талаптар мен оқу орнынан кейінгі қызмет деңгейіне байланысты анықталады.

Педагогтың дайындығы білім, білік, дағдыдан, арнайы қабілет пен жеке бас сапасын, айталық, интеллектіні, мінез-құлық, темперамент, психиканы дамытудан, жалпы білімділік пен икемділік бейімделу мүмкіндіктері, қарым-қатынас сапалары, оқушының болашақ педагогикалық мамандыққа оқуға, педагогтік кәсіби қызметке деген көзқарасынан, қызығушылығы мен ынтасынан тұрады.

Педагог тұлғасының маман ретінде қалыптасуын, шеберлігінің жетілуін, педагогикалық қарым-қатынас пен балалармен жұмыс істеу даярлығының негізгі психологиялық-педагогикалық аспектілерін қарастырған

О. А. Абдуллина, Ю. К. Бабанский, Ф. Н. Гоноволн, И. Я. Лернер, А. К. Маркова еңбектерінде көрсетілген.

Қазіргі кезде еліміздің әлеуметтік-экономикалық жағдайына байланысты мұғалімнің жеке тұлғасына, оның кәсіби қасиеттеріне қойылатын талаптар арта түсуде. Мұғалімдерді кәсіби даярлау мәселесіне орай Қазақстанның ғалым-зерттеушілерінің еңбектері де біршама.

Педагогтың жеке тұлғасы, кәсіби толысуы, оңтайлы педагогикалық шешімдерді жүзеге асыра алуы Р. Г. Лембергтің зерттеулерінен табамыз.

Біртұтас педагогикалық процесс пен мұғалімнің кәсіби даярлығын Л. Е. Абенованың, А. Н. Сүлейменованың, А. П. Сейтешевтің, Н. Д. Хмельдің еңбектерінен көре аламыз.

Н. Д. Хмель педагогикалық процесті жүзеге асыру үшін мұғалімнің теориялық даярлығының маңыздылығын дәлелдей келе, мұғалімнің бойында педагогикалық процестің тұтастығын қамтамасыз ете алатын, кез келген жағдайда іс-әрекет жасауға мүмкіндік беретін арнайы кәсіби қасиеттер болуы керектігін баса айтты [4].

Кәсіби қызметке педагогтарды даярлау проблемасын шешуде Б. Т. Лихачев мына жүйелерді ұсынады:

- оқу материалының жалпы білімдік сипаты;
- мазмұнның азаматтық және ізгілік бағыты;
- білім беру мазмұнының ізгілік-этикалық бағыттылығы;
- қоғамның жаңаруы кезінде оқу материалының практикамен байланыстылығы;
- оқытылатын материалдардың дамытушылық сипаты;
- білім беру мазмұнындағы эстетикалық аспектілер [5].

Зерттеушінің ой-тұжырымдамаларын толық қолдай отырып, болашақ кәсіби даярлығын қалыптастырудың маңыздылығын нақтылай түсеміз.

Педагогтардың кәсібилік мінез-құлқы мен тұлғалық сипатын жетілдіру мәселесі де көптеген ғалымдардың зерттеу көзі болған. Бұл бағыттағы ғылыми еңбектердің арасында Н. В. Кузьминаның зерттеулері ерекше орын алады. Ғалым мұғалімнің кәсібіне жарамдылығын білімдер, іскерлік пен дағдылар қосындысына немесе белгілі бір мінездеме ерекшеліктерінің тізбесіне жатқыза салуға болмайтын тұтас арнайы қабілеттер кешені ретінде түсіндіреді. Педагогикалық қабілеттілік құрылымына Н. В. Кузьмина педагогикалық аңғарымпаздықты, педагогикалық қиялдауды, педагогикалық әдептілікті, жалпыға бірдей назар бөлуді және ұйымдастырушылық қабілеттілікті жатқызады [6].

Жалпы мәдениет тұлғаның әмбебаптығына және жан жақтылығына тірелмеуі, теңеспеуі қажет. Нағыз мәдениетті адамды сипаттау үшін "руханилық" және "интеллектілік" ұғымдары қолданыла алады.

Руханилық - тұлғаның сапасы мен өзіндік сапасының сапалық сипаттамасы, күрделі білім оның біртұтастығы мен ішкі гармониясын көрсететін өз шеңберінен шыға білу қабілеті және қоршаған әлем мен өзінің қарым-қатынасын гармониялау. Ол білімділікпен, мәдени қажеттіліктермен қызығушылығының кеңдігі тереңдігі мен ғана емес, сонымен қатар рухтың үнемі тоқтамай еңбек етуін, жұмыс жасауын, дүниені тану және өзін ойлау, жетілдіруге ұмтылу, өзінің сапасын кеңейтумен анықталады.

Қарым-қатынас мәдениетінің негізгі талаптарын білу педагогтың өзіне де, өзі оқытып, тәрбиелеп жатқан балаларға да қажетті. Мұғалім сенімділік, сыйластық және сүйіспеншілік тәрізді сезімдерді тудыра білуі керек, оларсыз ұстазда шынайы бедел болмайды.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 27 шілде 2007 жыл №319-III ҚРЗ.
2. Қазақстан Республикасы жаңа формация педагогының үздіксіз педагогикалық білім беру тұжырымдамасы. - Алматы, 2005.
3. Ушинский К. Д. Адам - тәрбиенің пәні. – А., 1997 ж.
4. Хмель Н. Д. Жалпы білім беретін мектептегі педагогикалық процесс - А.: Ғылым, 2002. - 170 с.
5. Лихачев Б. П. Педагогика: Учеб.пособие. - М., 1992.
6. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – М.: Высшая школа, 1990.- С. 55-61.

УДК 37

**Финогеева Елена Владимировна, Белоусова Ирина Дмитриевна
ФГБОУ ВО «Магнитогорский государственный технический университет
им. Г.И. Носова» (Магнитогорск, Россия)**

ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДЕТСКОМ ВОЗРАСТЕ

Аннотация. В статье раскрываются вопросы использования компьютерных технологий в детском возрасте. Выделяются положительное воздействие, связанное с развитием познавательного интереса у детей на основе обучающих программ, а также негативное влияние, приводящее к компьютерной зависимости.

Ключевые слова: интернет, компьютерные игры, социальные сети, компьютерная зависимость, безопасная работа детей в интернете.

*Belousova Irina D., Finogeeva Elene V.
Nosov Magnitogorsk State Technical University
(Magnitogorsk, Russia)*

PROBLEMS OF USE OF COMPUTER TECHNOLOGIES IN CHILDREN

Abstract. The article reveals the use of computer technology in children's retribution. There are positive effects associated with the development of cognitive interest in children based on educational programs, as well as negative effects leading to computer addiction.

Keywords: Internet, computer games, social networks, computer addiction, safe work of children on the Internet.

В настоящее время компьютеры широко используются абсолютно во всех областях человеческой деятельности, а так же ими пользуются люди всех возрастов. На сегодняшний день компьютерные классы появляются в университетах, в школах, в дошкольных образовательных учреждениях и даже в детских садах. Именно поэтому современные дети мыслят иначе, чем их родители и учителя. Это происходит потому, что они начинают рано использовать широкий спектр компьютерного мира, что приводит к абсолютно разным последствиям. [1]

В любой революции есть положительные и отрицательные стороны, компьютеризация общества не стала исключением. Если говорить о позитивной стороне, то компьютеры намного облегчили жизнь человечеству. Поиск информации стал намного проще – людям не нужно перебирать тонны макулатуры, чтобы выжать наиболее нужную информацию, ведь стоит забыть пару слов в поисковой строке интернета и сотни вариаций к вашим услугам. Однако даже в таком банальном пункте можно найти и минусы. Несомненно, взрослые умеют правильно распоряжаться временем, проведенным в интернете. Но что же касается детей? Здесь все намного серьезнее.

Не всегда реклама на различных сайтах соответствует тематической направленности площадки, и там может появиться запрещенная вирусная

реклама, которая перенаправляет неопытного пользователя на сайты, которые могут нанести вред как безопасности компьютера, так и психике ребенка. [2]

Совсем недавно в «Пусть говорят» вышел выпуск про «группы смерти», которые существуют уже с 2013 года и из-за которых большое количество несовершеннолетних поддалось давлению определенных людей и совершило суицид. Тогда где же были родители, спросите вы? Одни и вправду не интересовались жизнью своих детей и просто не предавали значения каким-то странным проявлениям с их стороны, но большинство были близки со своим чадом, но все равно родителями не удалось их спасти. Это все произошло из-за того, что молодому разуму тщательно промыли мозги, вследствие чего они сами не понимали, на что идут. [3]

Нельзя не затронуть игры, которые могут быть как установлены на компьютере, так и находиться на онлайн сервисах. У большинства детей слово компьютер ассоциируется именно с ними. Какую роль игры для них играют? Честно говоря, на игры за компьютером стоит выделять как можно меньше времени ребенку, и на это есть ряд причин. Во-первых, портится зрение. Самая банальная, но от этого не менее серьезная причина, относящаяся не только к играм. На экране компьютера мы видим изображение, состоящее из точек-пикселей, которые постоянно мерцают, и чем больше мы сидим за ним, тем больше у нас напрягается зрение, от чего, к сожалению, оно постепенно портится, что крайне нежелательно. Во-вторых, большинство игр неблагоприятно влияют на психику ребенка и его нервную систему. К счастью, сейчас есть множество игр вне интернета, которые пойдут на пользу. Не зря наши предки, детство которых проходило до компьютеризации общества, говорят, что у них было настоящее детство, когда они играли во дворе и общались в реальной жизни, а не в социальных сетях. [4]

Из положительных сторон можно выделить то, что интернет помогает ребенку развиваться в разнообразных сферах. На просторах интернета можно найти как платные, так и бесплатные видео-уроки любой области. Сейчас огромное количество учителей и преподавателей, которые могут объяснить непонятную ребенку тему любой дисциплины пошагово из любой точки мира. Опять же, необходимо искать только на проверенных сайтах, особенно если данные услуги платные, ведь интернет – идеальная площадка для мошенников, которые могут обмануть и бесследно исчезнуть после оплаты. Большинство детей в силу своего возраста наивны, и их легко обмануть, поэтому я считаю, что контроль родителей при взаимодействии компьютера и ребенка обязателен, особенно если это касается оплачиваемых услуг в интернете. [5]

Также, говоря о влиянии компьютера на жизнь детей, стоит сказать и о том, что вместе с компьютером появились и социальные сети, на существование которых также можно посмотреть с разных сторон. С одной стороны, это, безусловно, облегчило общение, как с друзьями, так и с дальними родственниками. Раньше люди писали письма, что, бесспорно не говорит ни о чем плохом, однако сейчас все намного проще, как ни посмотри. Пару щелчков и вы уже общаетесь в режиме онлайн с абсолютно разными людьми, даже с других стран. Не нужно ждать, пока дойдет послание, оно

отправляется в считанные секунды. Вы обмениваетесь информацией и даже набираетесь опыта. В любой момент можно связаться с кем угодно и тут же получить ответ. [6] Однако не все так идеально, как кажется на первый взгляд. Существует такое понятие, как зависимость от социальных сетей, и это довольно неприятное психологическое заболевание. Если человек с детства злоупотребляет общением в социальных сетях, он невольно к нему привыкает, и ему становится проще всё обсудить в интернете, нежели в реальной жизни. Человек считает это нормальным, однако общение в интернете трудно назвать социализацией, которая так необходима ребенку для полноценного становления личности. Многие родители не относятся к этому серьезно до тех пор, пока не начинают замечать, что ребенку уже совсем не интересно гулять с друзьями, просто потому что они могут «списаться» в интернете. Поэтому во всем нужно иметь предел и выделять только определенное время для общения в социальных сетях, чтобы дети не привыкали с раннего возраста все время общаться в виртуальном мире. [7]

Довольно рано начинается общение с компьютером современных детей и для того, чтобы дети с ним дружили, нужно внимание и контроль, а так же помощь родителей. Следует помнить о том, что все должно быть в меру. Не стоит забывать о блокировке некоторых сайтов, дабы избежать неприятностей со своим ребенком.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Здоровье ребенка и компьютер [Электронный ресурс]. – 2014.- URL: <https://nsportal.ru/detskiy-sad/raznoe/2014/11/17/statya-zdorove-detey-i-kompyuter>
2. Жукова Р. Дети и компьютер: вред и польза умной машины [Электронный ресурс]. – 2016.- URL: <https://cyberleninka.ru>
3. Жукембаева А.М. Влияние компьютера на здоровье детей и подростков [Электронный ресурс]. – 2016.- URL: <https://cyberleninka.ru>
4. Белоусова И.Д. Профилактика интернет-зависимости школьников как педагогическая проблема // Информационная безопасность и вопросы профилактики киберэкстремизма среди молодежи. Материалы внутривузовской конференции. Под редакцией Г.Н. Чусавитиной, Е.В. Черновой, О.Л. Колобовой. 2015. С. 55-62.
5. Гусева Е.Н. Информатика: учеб. пособие / Е.Н. Гусева, И.Ю. Ефимова, Р.И. Коробков, К.В. Коробкова, Е.Н. Мовчан, Л.А. Савельева. – Магнитогорск: МаГУ, 2008. – 216 с.
6. Если ребенок интересуется только компьютером [Электронный ресурс]. – 2009.- URL: http://www.k2x2.info/domovodstvo/rebenok_bez_problem_reshebnik_dlja_roditelei/p17.php
7. Лактионова Ю.С. Структурные элементы дидактической системы развивающего обучения информатике // Сборник научных трудов по материалам международной научно-практической конференции. 2009. Т. 18. № 4. С. 33-35.

УДК 355.233.231.1(573)

Хмельницкая Олеся Михайловна, Ивлева Евгения Николаевна,
Сейдинова Мадина Абдрашитовна
Карагандинский Государственный Технический Университет
(Караганды, Казахстан)

ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИИ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация: *Контроль государства над образованием очень важен, потому что это напрямую влияет на будущее развитие страны и её безопасность. В этой связи в вопросах реформирования образовательного процесса особое внимание занимают проблемы управления образованием и его финансирование.*

Ключевые слова: *образование, наука, высшие учебные заведения*

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION IN KAZAKHSTAN

Resume: *State control over education is very important because it directly affects the future development of the country and its security. In this regard, in the reform of the educational process, special attention is paid to the problems of education management and its financing.*

Keywords: *education, science, higher education institutions*

Образование и наука являются основными факторами экономики. Во Всемирной декларации о высшем образовании для XXI века подчеркивается, что без соответствующего высшего образования и современных научно-исследовательских учреждений, с квалифицированными и образованными людьми, ни одна страна не в состоянии обеспечить реального устойчивого экономического развития. Образование и наука как социальные отрасли базируются на развитии научнотехнического потенциала, которое должно рассматриваться не в качестве сопровождающего фактора, а как один из секторов экономики, обладающий теми же особенностями, правилами и регулируемые методами. Надо признать, что Казахстан шагнул на ступень индустриально-инновационного развития. По мнению казахстанских ученых, данный этап характеризуется перепрограммированием научной системы в соответствии с современными экономическими требованиями, следовательно, развитие науки, регулируемой соответствующими нормативными показателями, структурной, организационной, кадровой, инфраструктурной и финансовой обеспеченностью, должна привести к коренным изменениям. Проанализируем возможности развития отечественной науки. В настоящее время в Казахстане функционирует 455 государственных, общественных и частных научноисследовательских институтов, проектно-конструктивных организаций, высших учебных заведений и предприятий, выполняющих научно-технические функции, выпускающих интеллектуальную продукцию. Более 80% этого комплекса составляют научно-технические институты, а 20% - проектно - и опытно-конструкторские, а также сервисные организации [1]. Рассматривая науку в качестве одного из основных факторов

реформирования экономики, следует обратить внимание на уровень оценки объема финансирования научно-технического потенциала по сравнению с другими государствами, так как в общем объеме ВВП доля наукоемкой продукции и затраты на развитие науки являются ключевыми показателями. Так, в конце последнего десятилетия во многих странах с развитой экономикой доля внутренних затрат на исследования и подготовку высококвалифицированных специалистов для экономики страны в общем объеме ВВП примерно составила 3% (в Швеции - 3,8%, в Финляндии - 3,5%, в Японии - 3,04%, в Швейцарии - 2,73%, в США - 2,84%, в Германии - 2,44%). На мировом рынке наукоемких продукции передовых стран затраты на развитие науки в общем объеме ВВП, с учетом таких приоритетов, как льготное налогообложение, низкие таможенные пошлины, бюджетное поддержание, стимулирование инвестиций, лизинг научного оборудования, строго контролируются. Как показывает опыт развитых стран, на долю новых или усовершенствованных технологий, продукции, оборудования, у которых есть новые знания или решения, приходится от 70 до 85% роста ВВП. Доля же наукоемких продукции России на мировом рынке составляет 0,3-0,5%, стран Евросоюза - 35%, США - 25%, Японии - 11%, Сингапура - 7%, Южной Кореи - 4%, Китая - 2%. Макроэкономический анализ, проведенный по вопросам научно-технического развития, показывает, что в Казахстане в последние годы доля в ВВП научно-технической продукции, отвечающей современным мировым требованиям, не превышает 1,1%. Степень активности предприятия по производству научной продукции не превышает 2,3%. Это показывает, что научно-техническая функция для экономического развития страны пока еще не является основой. В том же порядке можно отследить показатели низкой степени активности государственных предприятий, составляющей 0,6%; тогда как более высокая активность характерна для частных предприятий (3,7%), а для предприятий с совместным участием зарубежных стран этот показатель составляет 5%. Таким образом, получается, что наука осталась вне процесса реформирования экономики страны [1]. Что касается научно-технического потенциала Казахстана, то здесь следует отметить, что он формируется из фундаментальных секторов науки, научно-технических институтов по отраслевым направлениям, которые должны в совокупности работать с проектно-конструкторскими лабораториями предприятий и учреждений, включая иные научноисследовательские подразделения, которые заняты производственной деятельностью. Научнотехнический потенциал определяется совокупным объемом научных знаний, степенью подготовки их практического применения, качественным и количественным показателями научных сотрудников и инженерно-технических кадров. В Казахстане важной частью современной научнотехнической сферы является формирование сети национальных и межотраслевых научных центров. Наряду с прикладными исследованиями, они должны расширять исследования фундаментального характера. Известно, что индустриальная программа должна воздействовать на рост научнотехнического и производственного потенциала постиндустриального развития. В современной мировой экономике интеллектуальному потенциалу уделяется больше внимания, чем материальным ценностям. Способность нации поддерживать систему современного и эффективного образования, увеличивать потенциал рабочей

силы через обучение и подготовку для обеспечения высокой конкурентоспособности нации является чрезвычайно важным фактором в мировой практике менеджмента. В мире создано новое технологическое производство, которое в том числе глубоко и комплексно основано на переработке природных ресурсов. В результате достижения высокого уровня знаний в области управления производством природного сырья и эффективного применения научно-технической продукции для Казахстана увеличивается возможность достижения руководящих ролей на рынках информационных коммуникаций в регионах Средней Азии. Учитывая специфику развития экономики Казахстана, следует обратить внимание квалифицированных специалистов на перспективные научно-технические направления, среди которых необходимым является:

- освоение и глубокая переработка минерального сырья с помощью физических, химических и информационных технологий, возможность производства чистых металлов, которые нужны для применения в чрезвычайных случаях;
- развитие информационных технологий;
- использование космического мониторинга и геоинформационных технологий;
- создание новых высокомолекулярных веществ, производство чистых материалов и сплавов определенной структуризации, продукции нанотехнологий с определенными функциональными свойствами;
- развитие научно-технологической биологии, разработка продукции в отраслях биотехнологии и геной инженерии [1].

Суммируя выводы, можно с уверенностью сказать, что в Казахстан располагает реальными условиями для создания наукоемкого и высокотехнологичного производства и что республика способна предложить на мировой рынок свою программную продукцию. В сфере внедрения научных проектов очень важным является вопрос о том, насколько эффективно применяются средства на науку в структурах экспорта страны, выделенные в основном из республиканского бюджета. Не смотря на то, что за последние 12 лет государство ежегодно выделяет развитие науки миллиарды тенге, тем не менее, остается актуальной проблема возврата этих средств и отдачи реального сектора экономики Казахстана. Следовательно, чтобы двигаться вперед, необходимо анализировать предложения и достижения от внедрения научных исследований. Поэтому в сфере внедрения НИР необходимо проводить открытую экспертизу проектов, выполненных как в научно-исследовательских организациях, так и на предприятиях, где были представлены результаты научных поисков. При этом экспертиза должна быть открытой и независимой, в ней не должны участвовать аффилированные лица, заинтересованные в формальных положительных результатах. Научно-техническое сообщество должно знать имена победителей республиканских конкурсов, тендеров, а самое главное, реальные результаты конкурсных исследований и их эффективность от внедрения в производства. Разные экономические отрасли Казахстана должны быть конкурентоспособными, и для этого должны создаваться частные и совместные проекты. В Казахстане имеются направления совместно с зарубежными фирмами, обеспечивающие с научной позиции возможностями для занятия лидирующих позиций на

международных рынках. Проблема структурного несоответствия в организации научно-технических работ практически привела к отсутствию спроса на результаты НИОКР. Например, одна из характерных черт науки Казахстана - это затраты в основном на финансирование научно-теоретических исследований (71%), а на опытно-конструкторские работы выделяется лишь 8%. При этом затраты на фундаментальные науки составляют примерно 21%, что в целом соответствует мировому среднему уровню. Таким образом, приоритетными в развитии научных проектов должны быть такие направления, как подготовка прорывных направлений в сфере научного и технологического развития с целью обеспечения конкурентоспособности экономики страны; развитие и внедрение в отечественное производство коммерческих технологий, отвечающих мировым стандартам и требованиям; участие в международном научно-технологическом сотрудничестве; подготовка научных кадров по приоритетным направлениям на основе осуществления научных проектов совместно с руководящими мировыми научными центрами. Научно-технические производственные центры в республике расположены в гг. Алматы, Караганде, Усть-Каменогорске, Астане и т.д., что позволяет создавать научные, производственные, функциональные сети. А они, в свою очередь, дают широкий спектр возможностей для развития интеллектуальной продукции, совершенствования космической отрасли, информационной технологии, радиоэлектроники, атомной технологии. Вместе с этим с 2009 г. активно строятся в стиле современной инженерии научноисследовательские лаборатории, выбранных на конкурсной основе, которые будут учитывать новые обязательства по обновлению экономики, встраиваться в структуру высших учебных заведений. Создание лабораторий в университетах в стиле инженерии дает возможность увеличивать рост и качество науки ВУЗов, наряду с обеспечением международной аккредитации, с тем, чтобы соответствовать высокому мировому уровню квалификационных требований. Построение в высших учебных заведениях центров передовых исследований, дающих консультации частным и профессиональным секторам экономики, технологических отделений, студенческих конструкторских бюро, малых инновационных предприятий будет способствовать обеспечению подготовки и выпуску новых видов продукции, проведению работ по их развитию. Тогда ВУЗы со встроенными в систему менеджмента университета научно-технологическими подразделениями могут функционировать в качестве научно-образовательных консорциумов и научно-технологических холдингов. Необходимо также ускоренное обновление материально-технических баз НИИ и всех государственных научных центров, создание благоприятных условий для развития негосударственных научных организаций с обновлением их материально-технического обеспечения. В Казахстане имеются высококвалифицированные научные специалисты и интеллектуальные кадры, а также производственный потенциал. Важно знать, как правильно использовать эти ресурсы для экономических служб. Закономерным является тот факт, что с экономическим ростом в стране на предприятиях и научных учреждениях будет возрастать потребность в высокопрофессиональных и квалифицированных специалистах для таких отраслей, как высокоразвитая информационная технология, биоинженерия, экология, микробиология,

космические исследования, медицина и в другие сферы научных знаний. В первую очередь, необходимо разработать мощный мотивационный механизм для развития научного сектора, его структуры, определения приоритетных направлений, построения опытно-экспериментальных баз. Для того, чтобы доставить перспективные результаты научных исследований по приоритетным научным направлениям до стадии введения к применению, необходимо обновлять имеющееся устаревшее оборудование, используемые опытно производственные базы и строить новые. В противном случае пока рано ожидать реальной отдачи отечественной науки для развития реального сектора экономики. Вопросы развития инновационной науки и внедрения её результатов в практику тесно увязываются с подготовкой соответствующих высококвалифицированных специалистов, в частности, начиная с уровня профессионального образования. В системе высшего профессионального образования существует тенденция увеличения разрыва во взаимодействии вузов с академическим сектором науки, производством и экспериментальными базами, что, соответственно, ведет к снижению качества учебного процесса и практической подготовки будущих специалистов. Кроме того, при подготовке кадров с высшим образованием происходит "вымывание затратных специальностей", в частности, естественнонаучного и технического направлений, без чего невозможно научно-техническое развитие общества. Кроме того, нет достаточных исследований этой проблемы, на основании которых следовало бы создать условия, обеспечивающие гибкость, обновление и продуктивность образовательного процесса, передачу необходимых знаний и навыков, учитывающих требования изменяющегося рынка труда, современные тенденции которого обусловлены такими обстоятельствами, как:

- возрастанием спроса на высококвалифицированных инженерно-технических специалистов,
- возникновением элитного слоя служащих, владеющих новыми технологиями профессиональной деятельности, а также способных обслуживать сложное электронное и автоматическое оборудование, занимающихся конструированием, техническим обслуживанием, маркетингом.

Высшее образование будет осуществляться через бакалаврские программы, которые позволяют готовить специалистов новой модели, адаптированных к быстро меняющимся условиям производства и рынка. В послевузовское образование будет включена подготовка магистров на базе вузов и научно-исследовательских институтов по специальным гибким программам для научной и производственной сфер деятельности. Вторая ступень послевузовского образования предусматривает докторские программы PhD и сочетает оптимальный баланс между обучением и исследовательской деятельностью. Подготовка специалистов новой формации будет осуществляться по модели, соответствующей Болонской декларации "О европейском регионе высшего образования и международной стандартной классификации образования". После принятия новой концепции университеты могут взять на себя функции по присуждению научных степеней. При кредитной форме обучения студенты смогут выбирать не только университет, специальность, но и около 50% предметов учебной программы и преподавателей. Реализация концепции в случае ее принятия,

считают ученые и ректоры вузов, потребует в ближайшей перспективе кардинальной переработки стандартов образования всех уровней, подготовки нового поколения научных и педагогических кадров, внедрения системы менеджмента и контроля качества, дальнейшей демократизации всей системы образования [2].

Контроль государства над образованием очень важен, потому что это напрямую влияет на будущее развитие страны и её безопасность. В этой связи в вопросах реформирования образовательного процесса особое внимание занимают проблемы управления образованием и его финансирование. Однако реформирование этой сферы не должно сводиться только к экономическим вопросам, вместе с тем, необходимо учитывать вопросы соответствия образования современным требованиям времени и его качества.

Одним из примеров прямого государственного регулирования системы высшего образования в вопросах формирования источников финансирования, отечественные ученые считают внедрение корпоративного принципа подготовки кадров с высшим образованием. Сращивание науки и практики можно продемонстрировать на примере стран с развитой экономикой (США, Япония, Финляндия), где промышленные предприятия осуществляют НИОКР в условиях самоокупаемости и самофинансирования; и если на долю государственных затрат приходится приблизительно 30%, то промышленные предприятия осваивают до 70% всех национальных затрат для НИОКР. Механизм формирования фондов корпораций производится введением норматива отчислений в фонд подготовки специалистов с высшим образованием. Норматив отчислений может быть установлен индивидуально к каждому предприятию и дифференцировано от объема выплачиваемой заработной платы, а расходы фонда предлагается перенести на затраты корпораций. В случае нецелевого использования средств фонда, затраты соответствующих сумм можно отнести к налогооблагаемому доходу. Корпоративный принцип является актуальным и может выступать переходной формой в реформировании вопросов финансирования: с одной стороны, создание образовательных фондов корпораций стимулирует активность предприятий в формировании перспективной кадровой политики (государство путем прямого вмешательства стимулирует повышение культуры кадрового планирования корпораций); с другой, - корпоративный подход в финансировании системы высшего образования приводит к высвобождению части бюджетных средств и их перераспределению в пользу других секторов образования [3]. В целом, данный механизм определяет точку пересечения интересов вузов и корпораций. Тем самым, может быть создана гибкая среда, соответствующая мерам эффективного использования ограниченных бюджетных средств и мерам повышения качества образования и менеджмента института образования. Формирование и использование фондов предприятий по подготовке специалистов относится к категории инвестиций в человеческие ресурсы, что формирует интеллектуальный капитал нации. Такого рода инвестиции в обязательном порядке должны быть гармонично увязаны с поступательным развитием производственного сектора и с экономической политикой государства. Успешная реализация новой экономической политики «Нұрлы жол – путь в будущее» и эффективное

выполнение Плана нации «100 конкретных шагов: современное государство для всех» требуют наличия высококвалифицированных трудовых ресурсов, которых может подготовить только конкурентоспособная образовательная система. Первые пять лет реализации Государственной программы развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы положили начало коренным изменениям в системе образования и науки республики. Подготовлена основа следующего этапа модернизации образовательной и научной системы республики. Открытость и готовность к международному сотрудничеству наряду с использованием лучшего национального опыта способствовали ускоренным темпам развития казахстанской системы образования и науки. Международные эксперты констатируют успешное достижение Казахстаном приоритетных Целей развития тысячелетия до 2015 года в области доступности образования. Актуальным, с точки зрения зарубежных экспертов, для современной системы образования страны является решение вопросов раннего развития детей, качества среднего образования, в том числе и в сельской школе, обучения детей из социально уязвимых групп населения. Культ учености и образования является одной из консолидирующих ценностей Общенациональной патриотической идеи «Мәңгілік Ел». Ценности светского государства и высокой духовности находят свое отражение в обеспечении равенства доступа к качественному образованию всем детям и молодежи независимо от социального статуса, пола и этнической принадлежности. Высокие показатели в системе образования достигаются комплексной и масштабной работой на всех уровнях образования, от дошкольного до послевузовского. Развитие науки в новых условиях направлено на результативность научных исследований и их значимость для экономики страны. Данная Программа обеспечит дальнейшую ускоренную модернизацию казахстанского образования и науки как главного фактора благосостояния казахстанского общества. [4]

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Исабеков Б. Н. Индустриально-инновационные основы развития науки и образования. - Туркистан: изд-во Туран, 2009. - С. 27-50.
2. По официальным материалам Министерства образования и науки Республики Казахстан
3. Ауқен В. М. Институциональная экономика: институт образования. - Алматы: Институт развития Казахстана, 2007. – 173 с.
4. Государственная программа развития образования и науки на 2016-2019 годы

УДК 37.022

Chalyshkan Safiye
Astana International University
(Nur-Sultan, Kazakhstan)

DIGITAL LITERACY IN VALUE BASED LEARNING

Abstract. *This article elaborates on examining and proposing method of gamification as a digital method for reaching goals of value-based education. Main strength of this article is blending of two innovative approaches in education and offer an effective platform.*

Key words: *value-based education, gamification, learning, modeling, ethical vocabulary.*

Чалышкан Сафия Локманкызы
Международный Университет Астаны
(Нур-Султан, Казахстан)

ЦИФРОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ В ЦЕННОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОМ ОБУЧЕНИИ

Аннотация. *В статье ставится задача изучить и предложить метод геймификации для использования в качестве цифрового метода для достижения целей ценностно-ориентированного обучения. Показана что техника геймификации является актуальным методом внедрения каких-либо ценностей для молодого поколения. Главным достоинством данной статьи является смешение двух инновационных подходов в обучении и предложение платформы для использования в процессе обучения.*

Ключевые слова: *ценностно-ориентированное обучение, геймификация, обучение, моделирование, этический вокабуляр.*

Teaching is in the form of constant change as humankind faces rapid development in technological and intellectual aspects of life and contrast situation in emotional and moral aspects. Our younger generation is constantly receiving vast amounts of information by traditional methods, where many essential values are being lost and overlooked because of materialism spread around like a wildfire. Children are under a tremendous pressure to perform well academically, and all ideals have been perverted. Lessons, information, examinations, job, qualification... It is moral decay which resulted in degradation of society. Just think about the problems that world has right now: tons of waste everywhere, death and war, fights for simple human rights, cruelty towards animals and people. There are millions of small problems which will eventually grow into catastrophic ones. Only if we don't take preventative actions now. Our bright or even sad future is in hands of those tired children, young minds which are waiting for us to lead them.

As a teacher, who works with future leaders we have to offer kids something more than just math about numbers and graphs or biology about plants and animals. Is school only about science? Is it only about giving students data and extracting it from their brains? As a true teacher of life we have to give education

based on values along with science. Value based education creates a strong learning environment which embraces ethics, social and relationship skills and enhances academic performance [1].

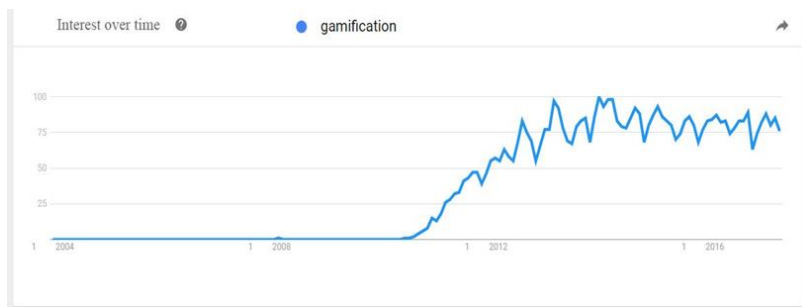
Seven pillars of value based education proposed by Neil Hawkes are:

1	Modelling	Select values and model them in daily life. Example: turn down from shouting on student if you are teaching them respect.
2	Internal curriculum	It is inner world of thoughts, emotions, priorities. A person should reset himself and create environment for values in his inner world.
3	Reflection	Giving mindful feedback on everything.
4	Atmosphere	Creating purposeful and positive atmosphere.
5	Curriculum	Most important part of our school program: plans.
6	Leadership	Be a positive and active leader.
7	Ethical vocabulary	Teaching ethical intelligence.

Table 1. Seven pillars of value based education

These pillars introduce us human-centric dimensions of education focused on balance, mindfulness, trusteeship and change [2].

One of the effective tools to introduce is method of gamification used worldwide by different organization for marketing purposes, improvement productivity at work, promoting physical exercise and reinforce positive behavior in society. A quick look at the Google search results for “gamification” word makes it obvious how popular this strategy is.

Graph 1. Google search results for “gamification”

“Fun can obviously change behavior for the better” is the statement by German automotive company, Volkswagen, which made one of the most renowned experiments (The Fun Theory initiative) by installing a giant piano staircase at the Odenplan subway in Stockholm. Each stair was designed to play a musical note when pressure was applied on it. Results showed that 66% more people used the musical stairs over escalator.

Applying gamification in learning can be a bit harder due to variety of objectives we follow, however it can be simplified by following a five-step process:

1. Understanding the target audience and the context
2. Defining value-based learning objectives
3. Structuring the experience
4. Identifying resources
5. Applying gamification model

While taking the task from the prospect of value-based education it is essential to apply gamification elements based on age group of children. Understanding who the student is remains as a key factor in successfulness of the strategy. [3]

One of the useful platforms is classcraft.com, which allows to manage the class through the game, give homework in form of quests and provides lots of different functions for making your lesson value based. Currently, it is most suitable tool which combines both: value-based education and gamification.

REFERENCES:

1. Global Education Conference 2019
2. Valuing Education for Everyone by Neil Hawkes
3. A Practitioner's Guide To Gamification of Education

УДК 378

Юзликаев Фарит Рафаилович
Ташкентский государственный педагогический университет
(Ташкент, Узбекистан)

КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация: в статье раскрываются особенности коммуникативных технологий в организации обучения иностранному языку в условиях модернизации содержания образования, а именно: исходя из гуманизации образования, культуроведческой социализации и экологизации содержания образования, при этом необходимо обеспечить: междисциплинарную интеграцию и технологию образования, ориентацию на непрерывность образования.

Ключевые слова: гуманизация образования, культуроведческая социологизация и экологизация содержания образования, междисциплинарная интеграция в технологии образования, ориентация на непрерывность образования, видеотехнологий, инициативность, социокультурной компетенции.

Yuzlikaev Farit Rafailovich
(Tashkent, Uzbekistan)

COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN ORGANIZING TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN THE CONDITIONS OF MODERNIZATION OF EDUCATION CONTENT

Annotation: the article reveals the features of communication technologies in the organization of teaching a foreign language in the context of modernizing the content of education, namely: based on the humanization of education, cultural socialization and environmentalization of the content of education, it is necessary to ensure: interdisciplinary integration and technology of education, focus on continuing education.

Key words: humanization of education, cultural studies, sociologization and ecologization of the content of education, interdisciplinary integration in educational technologies, focus on continuing education, video technologies, initiative, sociocultural competence.

В настоящее время встают вопросы переосмысления существующих национальных парадигм образования. Понятие «образование» происходит от глагола *образовывать*, который восходит к глаголу *образить* – давать вид, образ, обтесывать; слагать нечто целое; устраивать, создавать; улучшать духовно; просвещать» (по словарю В.И. Даля). Очевидно, что определение образования в прошлом и настоящем отличаются друг от друга. Образование – это мощное средство формирования не только умственных способностей, но

и духовной, эмоционально-чувственной стороны личности, в определённой мере программирующей её развитие и жизненный путь.

Для воспитания молодёжи в духе мира и диалога культур, для формирования личности, уважающей права человека и его основные свободы, готовой к участию в решении проблем своего общества, в документах ЮНЕСКО были выделены несколько направлений реформирования образовательных систем:

- **гуманизация образования**, предусматривающая приоритетное изучение тем, затрагивающая глобальные проблемы человечества на современном этапе развития, а также ориентацию в стратегии образования на развитие культурно и духовно богатой личности как необходимую предпосылку для всестороннего развития общества;

- **культуроведческая социологизация и экологизация содержания образования**, предполагает усиление функций образовательных систем в процессе передачи универсальных и национальных культурных ценностей, сопоставления культур, изучения их влияния друг на друга. Необходимо обеспечить осознание молодёжью проблем взаимодействия человека и природы;

- **междисциплинарная интеграция в технологии образования**, предполагает использование различных форм обучения (включая проектные формы работы), стимулирование внедрения ИКТ в процесс преподавания;

- **ориентация на непрерывность образования**, его развивающие и гражданские функции.

О глобальном кризисе образования в разных странах Европы заговорили уже в начале 70-х годов прошлого столетия: учащиеся всё хуже владеют полученными знаниями на практике; большинство дипломированных специалистов оказываются беспомощными в нестандартных ситуациях, сталкиваясь с непривычными задачами.

Современная парадигма образования предполагает переосмысление задач всей системы образования, её наиболее общими постулатами являются:

- от концепции «Хорошее образование на всю жизнь» к пониманию необходимости образования через всю жизнь. Очевидно, что технологические и информационные изменения в мире и в развитии различных сфер человеческой деятельности происходят настолько стремительно, что однажды полученное хорошее образование сегодня уже не может стать гарантом эффективности дальнейшей работы без систематического и непрерывного личного совершенствования и развития. Психологическая готовность к дальнейшему образованию и переквалификации должны формироваться в ходе современного образования;

- от послушания к инициативности. Условия современной жизни выдвигают на первый план не исполнительность, а инициативность, поскольку данная черта личности скорее может гарантировать успех, мобильность, готовность к решению проблем. Инициативность надо не просто поддерживать, но и целенаправленно, последовательно формировать;

- от знаний к компетенциям. Знаниецентричная модель образования уже давно перестала удовлетворять реальные потребности развития общества и личности. Формирование практических умений использовать

знания в деятельности выдвигается на первый план, а не их формальная передача. Важно умение рассуждать, сравнивать, оценивать полученную информацию, аргументировать собственную точку зрения.

При формировании коммуникативной культуры учащихся очень эффективно применение видеотехнологий. Видеоматериалы предоставляют большие возможности для изучения языка, так как соединяют несколько компонентов, например аудирование и зрительное восприятие, которое обеспечивает контекст. Применение видеоматериалов дает возможность погружения учащихся в ситуацию знакомства с традициями взаимоотношений и культур стран изучаемого языка, с языком жестов и мимики. А самое главное, что на основе видеоматериалов учащиеся слышат и изучают живую речь носителей языка. Кроме аудирования, с помощью видеоматериалов учитель имеет возможность предлагать учащимся различные задания, например на расшифровку мимики и жестов, на стимулирование беседы и общения. Использование видео на занятиях иностранного языка открывает ряд уникальных возможностей для учителя и учащихся в плане овладения иноязычной культурой, в особенности в плане формирования социокультурной компетенции как одной из составляющих коммуникативной компетенции в целом. Видеотекст имеет то преимущество, что соединяет в себе различные аспекты акта речевого взаимодействия. Помимо содержательной стороны общения, видеотекст содержит визуальную информацию о месте события, внешнем виде и невербальном поведении участников общения в конкретной ситуации, обусловленных зачастую спецификой возраста, пола и психологическими особенностями личностей говорящих. Визуальный ряд позволяет лучше понять и закрепить как фактическую информацию, так и чисто языковые особенности речи в конкретном контексте.

Видеоматериалы предоставляют возможности для проведения анализа, построенного на сравнении и сопоставлении культурных реалий и особенностей поведения людей в различных ситуациях межкультурного общения. Просмотр видео может иметь сильное эмоциональное воздействие на обучаемых, служить стимулом и условием для создания дополнительной мотивации в дальнейшей учебно-поисковой и творческой деятельности.

Для эффективного использования видео на уроке необходимо убедиться в том, что: **содержание** используемых видеоматериалов *соответствует* реальному уровню общего и языкового развития учащихся и *корреспондируется* с содержанием серии уроков по теме; **длительность** используемого видеофрагмента *не превышает* реальные возможности урока/этапа урока; **ситуации** видеофрагмента предоставляют интересные возможности для развития языковой, речевой, социокультурной компетенции учащихся; **контекст** имеет определенную *степень новизны/неожиданности*; **текст видео** сопровождается четкой *инструкцией*, направленной на решение конкретной и *реалистичной* учебной задачи, понятной ученикам и *оправданной* всей логикой урока; **видеоаппаратура** настроена и *проверена* заранее, привычна в использовании для учителя.

Помимо учебных видеоматериалов можно использовать художественные и документальные фильмы, мультфильмы, музыкальные видеоклипы, рекламу, видеоэкскурсии по различным городам.

Язык видеоматериалов может быть как иностранным, так и родным. Трудный в языковом отношении текст видео может быть компенсирован достаточно легким заданием, например, определить основную идею текста, выбрав из ряда предложенных вариантов наиболее приемлемый; или соотнести видеотекст с предложениями, выражающими основную идею отдельных его частей, и выстроить их в нужной последовательности и т.д. Это даёт реальную возможность использования сложных текстов в группах с достаточно низким уровнем языковой подготовки. Лёгкий в языковом отношении текст может стать основой для более сложного в языковом отношении задания, если исходный материал служит лишь отправной точкой для последующего рассуждения.

Наряду с решением задач развития речевых умений в устной и письменной речи, ИЯ рассматривается как средство развития эмоционально-чувственного восприятия мира. В основе формирования коммуникативной компетенции в широком понимании этого слова лежат определенные морально-ценностные ориентиры. Нельзя переоценить образовательное, развивающее воздействие музыки на процесс формирования ощущений, представлений всесторонне образованной личности. Поэтому в условиях обучения ИЯ система работы с песней во многом будет схожа с системой работы над текстом. При этом следует учитывать, чтобы текст песни был осмысленным, значимым в смысловом отношении. Есть песни, в которых текст несет большой информационный запас о культуре и истории страны/народа, интересен в плане идей и даёт богатую почву для дискуссий, является самоценным языковым и речевым произведением, насыщенным интересной лексикой, разнообразными или повторяющимися грамматическими структурами, образными выражениями и т.д.

В настоящее время произошли изменения в понимании цели образования в целом и языкового образования как его важной составляющей. При том, что признается особая роль ИЯ в формировании коммуникативной компетенции для подготовки специалистов к успешной работе в рамках различных карьерных моделей современного поликультурного мира, акцент делается не просто на развитии беглости речи, чтения и т.д., а на комплексном формировании коммуникативно-информационных, коммуникативно-социальных умений и качеств личности. В этой связи на первый план выходит не столько то, как человек говорит, сколько то, что он говорит. Насколько им учитывается реальная ситуация, статус говорящих, их роли и речевые задачи общения.

Воспитательные и развивающие элементы образования становятся одними из ведущих. В данном случае трудно переоценить образовательные возможности работы с пословицами на любом языке при условии, что данная работа не сводится к их механическому заучиванию. Задания, связанные с интерпретацией и сравнением пословиц на нескольких языках. Выявлением их глубокого смысла, отражающего единство общечеловеческих ценностей так и специфику национального менталитета, наряду с заданиями на языковую и речевую трансформацию текста могут способствовать развитию логических умений анализа и синтеза, критического мышления как такового. С их помощью можно обеспечить естественное соединение информации, полученной из различных областей человеческого знания, социального опыта,

а также спроектировать повторение уже изученного материала из разных учебных предметов в новых ситуациях и проверить прочность его усвоения на уровне остаточных знаний.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Юзликаев Ф. Р. Интенсификация дидактической подготовки учителя-бакалавра: монография – Черняховск: изд-во Смартбукс», 2018. - 200 с.
2. Юзликаев Ф. Р. Создание оценочных инструментов для проведения внутрирегионального анализа оценок качества педагогического образования: метод. рекомендации. – Черняховск: ГБОУ ВО КО «Педагогический институт: изд.-во «Смартбукс», 2018. - 163 с.
3. Кудрявцева Е. Н. Современные подходы к проблеме формирования и использования моделей компетенций// Управленческое консультирование.– 2012.-№ 1. – с.166-167.
4. Качество профессиональной подготовки специалистов в колледже: теория и опыт реализации: коллективная монография / Под общ. ред. М. А. Емельяновой. –М.: ВЛАДОС, 2012. - 200 с.

УДК 378.007.2

Яворська Наталка Василівна
Чернівецький інститут Міжнародного гуманітарного університету,
Киселиця Оксана Миколаївна
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
(Чернівці, Україна)

КОМУНІКАТИВНІ ЗДІБНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЮРИДИЧНОЇ ГАЛУЗИ

Анотація. У статті розглядається проблема фахової підготовки майбутніх юристів, зокрема формування комунікативних здібностей, які є обов'язковим елементом професійної майстерності, основним засобом навчання і виховання правників. Уміння спілкуватися, володіти змістом професійної освіти і мати розвинені здібності до професійної комунікації особливо необхідне майбутнім фахівцям юридичної галузі.

Ключові слова: компетентність, комунікація, спілкування, здібності, професійна майстерність, фахова підготовка, юридична галузь.

Yavorska Natalka
Chernivtsi Institute of International Humanities University,
Kyselytsia Oksana
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine)

COMMUNICATIVE ABILITIES AS AN ELEMENT PROFESSIONAL SKILL OF THE FUTURE LEGAL INDUSTRY SPECIALIST

Abstraction. The article deals with the problem of professional training of future lawyers, in particular, the formation of communication skills, which are a necessary element of professional skill, the main means of training and education of lawyers. The ability to communicate, to have the content of vocational education and to have the developed skills for professional communication is especially necessary for the future specialists of the legal field.

Keywords: competence, communication, ability, professional skill, professional training, legal field.

Яворская Наталья Васильевна
Черновицкий институт Международного гуманитарного университета,
Киселица Оксана Николаевна
Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича
(Черновцы, Украина)

КОМУНІКАТИВНІ СПОСОБНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА БУДУЩЕГО СПЕЦІАЛІСТА ЮРИДИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ

Аннотация. В статье рассматривается проблема профессиональной подготовки будущих юристов, в частности, формирование коммуникативных способностей, которые являются

обязательным элементом профессионального мастерства, основным средством обучения и воспитания юристов. Умение общаться, владеть содержанием профессионального образования и иметь развитые способности к профессиональной коммуникации особенно необходимо будущим специалистам юридической отрасли.

Ключевые слова: компетентность, коммуникация, общение, способности, профессиональное мастерство, профессиональная подготовка, юридическая отрасль.

Постановка проблеми. Соціальна важливість фахівців юридичної сфери сьогодні, в умовах оновлення правової системи та законодавства України, суттєво зросла. Особливість професії фахівців права полягає в необхідності комунікативної взаємодії з клієнтом, яка поєднує в собі якості вихователя, психолога, педагога, оскільки діяльність пов'язана із встановлення життєвої істини. Саме тому в умовах інтеграції України до європейського спілкування та освітнього простору збільшуються вимоги суспільства до професії правника, а отже, і до професійного навчання у галузі юриспруденції, у тому числі до формування комунікативної компетентності як однієї з найважливіших умов професійної майстерності. Окрім того, у Законі «Про освіту» головним завданням освіти визначено «всебічний розвиток людини як найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями» [1, с. 22-58]. Отже, історична зумовленість потреби суспільства в юридичних кадрах в Україні сформувала провідну тенденцією їх професійної підготовки – підтримка євростандартів і підготовка національних юридичних кадрів. Тому питання якісної підготовки юристів для збереження й розвитку стратегічно важливої для держави галузі тепер актуальне.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У форматі дослідження зазначимо праці, що стосуються проблем комунікативних здібностей та окремих теоретичних і практичних аспектів питання підготовки майбутніх фахівців та їх професійної майстерності: Т. Атрощенко, К. Богатирьової, Н. Бойцун, Б. Дашисвої, І. Іванюк, О. Кошолопа, С. Крисенко, П. Лузана, В. Манька, Є. Пасова, Л. Пуховської, М. Тоба та багатьох інших.

Проаналізувавши та систематизувавши точки зору таких вчених як Бовдир О. [2], Височан З. [3], Волкова Н. [4], Калита О. [5], Кацавець Р. [6; 7], Кочубей А. [8], Носкова Л. [9], Ценко М. [10], Щєпова Д. [11] та багатьох інших щодо комунікативних здібностей як елементу професійної майстерності фахівця юридичної галузі, ми не маємо наміру вступати у наукову дискусію з приводу визначення специфічних особливостей комунікативної компетентності у формуванні професійної культури правників. Для нас важливим є внесок науковців у формування цілісної картини професійної майстерності, як специфічної сторони підготовленості фахівця-юриста до професійної діяльності. Тому переходимо до виявлення потенціалу підготовки майбутніх фахівців юриспруденції.

Мета статті: на основі аналізу наукових праць та досліджень з'ясувати значення комунікативних здібностей у формуванні професійної майстерності

майбутніх правників.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що досконале спілкування може стати ключем до успіху людини в суспільстві. Якщо ж людина не вміє належно спілкуватися, ні сила волі, ні розумові здібності, працездатність, ерудиція та інші позитивні якості можуть не принести потрібних результатів. Уміння спілкуватися, товариськість, комунікабельність – це риси людини, які цінуються найбільше. Йдеться не лише про людей як членів суспільства загалом, а й як представників певних професій [8].

Серед видів професійних функцій розрізняють світоглядну, інструментальну, культурологічну, інноваційну, мотиваційну, цілепокладання та комунікативну. Професійна підготовка майбутнього фахівця юридичної галузі до виконання комунікативної функції – «це вміння усвідомлено використовувати знання про позитивний досвід професійної діяльності; вільно оперувати науковими психологічними й педагогічними термінами та поняттями у спілкуванні з колегами та підлеглими і застосовувати психологічні знання в теорії та практиці професійної діяльності; використовувати на практиці дидактичні принципи та методи навчання тощо» [4, с. 208].

Професійна майстерність, як специфічна сторона підготовленості фахівця-особистості до професійної діяльності, – це високий ступінь його професійної навченості, що дозволяє компетентно вирішувати професійні завдання.

Юрист – це фахівець в галузі юриспруденції, юридичної роботи і найголовніше – ведення юридичних справ, тобто життєвих випадків, які виступають як відокремлені, самостійні предмети юридичного розгляду (злочинів, цивільних суперечок, конфліктів та інших випадків, які вимагають оцінки, розгляду і вирішення відповідно до норм права). Тому майстерність правника як фахівця, як людини, професійно досвідченої в юридичних справах, складається із спеціально-юридичної навченості і професійно-психологічної підготовленості; майстерність пов'язана з мистецтвом спілкування, роботою з людьми, впливів на них.

Комунікативна компетентність у науковій літературі розглядається як набір знань про спілкування в різних умовах і з різними комунікаторами, а також можливість ефективно використовувати їх у конкретному спілкуванні в ролі адресанта та адресата. Формування цієї якості у майбутніх фахівці юриспруденції передбачає мовні, комунікативні навички, сукупність знань норм і правила спілкування [3, с. 22].

За визначенням О. Бовдир, комунікативна компетенція юриста – «це, насамперед, обізнаність фахівця із процесами спілкування з різними верствами населення; це вміння у процесі спілкування адекватно застосовувати методи виховання (переконання, бесіда, приклад, навіювання тощо), конкретно розв'язувати конфліктні ситуації» [2, с. 135].

Особливістю професійної діяльності юристів є те, що вони є постійно залучаються до різних видів ділового (професійного) спілкування. Їм завжди необхідно контактувати з різними чиновниками, з представниками місцевих органів влади, підприємств, установ та організацій. Тому, говорячи про професійне спілкування юриста, потрібно враховувати не лише його процесуальні, але й непроцедурні форми, в основі яких – правила, прийняті в суспільстві, у конкретному соціальному середовищі, мовна та культурна

поведінка, стійкі етикетні формули, що відображають зовнішні прояви ставлення будь-якої людини до інших, до різних соціальних цінностей. «У контексті подібних випадків спілкування слід говорити про непроцесуальне професійно-правове спілкування юриста», – стверджує З.Ю. Височан [3, с. 23].

Значну частину професійної діяльності юриста займає консультативна діяльність. Окрім того, професіоналам-юристам доводиться мати справу з різними життєвими ситуаціями, зустрічаючись з різними людьми: від найманого працівника до банкіра, від школяра до академіка, від порядного громадянин до правопорушника. А для цього потрібно розвивати широкий світогляд, мати різні знання, високу культуру поведінки, товариськість, відкритість і толерантність. У правовому полі надзвичайну роль надається здатності використовувати функціональні засоби, тобто функції психіки та мовлення юриста [2, с. 135].

Ми вважаємо за необхідне особливий акцент зробити на важливості якісного зовнішнього вигляду, що є одним із найскладніших та відповідальних моментів професійної діяльності прокурора, захисника чи інших учасників процесу. Щоб впевнено відстоювати права людини та захищати інтереси суспільства, слово адвоката має бути справедливим, переконливим. Саме вміння майстерно переконати у вині чи невинуватості підсудного – юридичний професійний обов'язок. «Вплив судового риторика на слухачів, – стверджує Р. Кацавець, – залежить не лише від глибоких правових знань, професійних навичок, але й від вміння публічно говорити» [7].

Щоб така промова була переконливою, необхідно дотримуватися відповідних правил. Правозахисник повинен добре знати матеріали справи, орієнтуватися в обставинах, доказах, правильно оцінювати усі факти, що стосуються справи. Доповідачу суду потрібно досконало вивчити матеріали справи і вміти уявляти картину злочину, ситуацію, в якій він був вчинений. Для впливу і переконання юрист повинен звернути увагу, насамперед, на факти, що діють на свідомість слухачів, тобто логічні докази [6, с. 138].

Основним моментом у мистецтві спілкування, на наш погляд, є певна ідея, що оратор хоче донести до слухача та до його свідомості. Це досягається переважно логічними засобами: судженнями та доказами. Ніякі емоції не допоможуть судовому оратору, якщо він не обґрунтує свою промову доказами, фактами, якщо не буде впливати на слухачів логічною силою і не обґрунтує свою позицію. Але завойовувати увагу аудиторії варто не лише за категоричністю своїх суджень, а й, у першу чергу, за побудовою промови, яка привела б аудиторію до бажаного висновку. Це має бути переконливо, але не категорично. Перебільшення викликає негативне відношення. Потрібно показати витримку та довіру до розуміння аудиторії.

Надійними факторами, що впливають на слух слухачів, є засоби мовної виразності, до яких відносять юридичні афоризми, прислів'я, приказки, яскраві образи. Але варто пам'ятати про їх доречність. Сфокусувати увагу слухачів допомагають жести і рухи, які, переважно, визначають індивідуальний стиль судового оратора. Міміка риторика є також чудовим стимулятором аудиторії. Вона здатна передати радість, рішучість, презирство, іронію.

Ефективність виступу адвоката залежить від рівня володіння мовою, правильного вибору мовних засобів, від рівня культури мовлення. Загальновідомо, що неможливо досягти високої мовної культури без високої

мовної свідомість її носія, любові до мови, постійного аналізу, удосконалення, шліфування власної промови.

Науковець О. Калита наголошує, що існує високий рівень культури мовлення юриста, який забезпечується комплексом певних навичок, зокрема: «Організувати процес спілкування, спираючись на знання ситуації, мотиву й мети, на правильне розуміння партнера, встановлення контакту; викликати й підтримувати інтерес до процесу спілкування, поступово розв'язуючи поставлені завдання; викладати інформацію за темою спілкування в монологічній або діалогічній формі, узгоджуючи інформативну насиченість повідомлення з доступним для адресата лексичним матеріалом, синтаксичними конструкціями, інтонаційним оформленням; словом і ділом впливати на партнерів, переконувати їх, схилити до своєї думки; оцінювати діяльність співрозмовника на кожному етапі в такій формі, яка сприяє подальшому спілкуванню, а також самооцінці й аналізу власної мовленнєвої діяльності тощо. Зазначені умови забезпечують ефективний перебіг професійної комунікації юристів» [5, с. 38]. Ці умови, на думку вченого, забезпечують ефективність професійного спілкування юристів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи сказане, доцільно підкреслити, що аналіз наукових джерел призводить до висновку, що комунікативні здібності є важливим елементом професійної майстерності юристів, а індивідуально-особистісні якості сприяють розвитку професійних навичок юриста високого рівня кваліфікації. Успішна діяльність фахівця юридичної сфери багато в чому залежить від уміння правильно спілкуватися. Від рівня володіння ораторською майстерністю залежить успіх юристів і адвокатів у роботі, гонорарна практика, швидкість кар'єрного просування і набуття авторитету. Отже, професійна комунікативна майстерність юриста – це показник формування системи професійних знань, комунікативних навичок, цінностей, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної юридичної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про освіту: Закон України Нормативно-правове забезпечення освіти: у 4 ч. Харків, 2004. Ч. 1. С. 22-58.
2. Бовдир О. Комунікативна культура юриста: сутність та особливості. Молодь і ринок. 2011. № 5. С. 132-135.
3. Височан З.Ю. Формування комунікативної компетентності як ознаки професійної культури майбутніх фахівців права. Наука і освіта. 2015. № 6. С. 21-27.
4. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 256 с.
5. Калита О.П. Концептуальні підходи в дослідженні комунікативної компетентності юристів. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2014. Вип. 35. С. 36-39.
6. Кацавець Р.С. Ораторське мистецтво як складник професійних якостей юриста. Вісник Академії адвокатури України. 2009. Число 1. С. 137-141.

7. Кацавець Р.С. Судові промови державного обвинувача та адвоката-захисника у кримінальному судочинстві України: правові, етичні, логічні та мовні аспекти: монографія. Київ: ЦУЛ. 2014. 150 с.
8. Кочубей А.В. Гуманітарна підготовка майбутніх юристів у процесі формування професійної комунікації. Молодий вчений. 2017. № 5.1 (45.1), травень. С. 58-61.
9. Носкова Л. Культура мови як якість мови. Юридичний світ. 2005. № 11. С. 73.
10. Ценко М.Б. Формування комунікативної компетентності майбутніх юристів. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» 2014. № 4. С. 5.
11. Щєпова Д.Р. Соціально-гуманітарна підготовка фахівців аграрних ВНЗ: аналіз стану та перспективи розвитку. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014. Вип. 37. С. 505-511.

ИНФОРМАЦИЯ О СЛЕДУЮЩЕЙ КОНФЕРЕНЦИИ

Уважаемые научно-педагогические работники учебных заведений, аспиранты, соискатели и студенты. Приглашаем Вас принять участие в
LVI Международной научной конференции
«Актуальные научные исследования в современном мире».
(26-27 декабря 2019 г.)

Для участия в конференции необходимо до **25 декабря 2019 г. (включительно)** отправить статью на электронную почту оргкомитета: iscience.in.ua@gmail.com.

Рабочие языки конференции: *українська, русский, english, polski, беларуская, казахша, o'zbek, limba română, кыргыз тили, Հայերէն*

Планируется работа следующих секций:

1. АРХИТЕКТУРА	16. СОВРЕМЕННЫЕ
2. БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ	ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ
3. ВЕТЕРИНАРНЫЕ НАУКИ	17. СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
4. ВОЕННЫЕ НАУКИ	18. ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ
5. ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ НАУКИ	19. ТУРИЗМ И РЕКРЕАЦИЯ
6. ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ	20. ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИЕ НАУКИ
7. ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ	21. ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИЕ НАУКИ
8. КУЛЬТУРОЛОГИЯ	22. ФИЗИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ И СПОРТ
9. МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ	23. ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
10. МЕНЕДЖМЕНТ И МАРКЕТИНГ	24. ФИЛОСОФСКИЕ НАУКИ
11. НАУКИ О ЗЕМЛЕ	25. ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ
12. ПЕДАГОГИКА	26. ЭКОЛОГИЯ
13. ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ	27. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
14. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ	28. ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ
15. СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ НАУКИ	

УСЛОВИЯ УЧАСТИЯ

Для участия в конференции необходимо до **25.12.2019 г. (включительно)** отправить на электронный адрес: iscience.in.ua@gmail.com:

1. Текст статьи (оформлен в соответствии с нижеприведенными требованиями);
2. заявку участника;
3. копию документа об оплате орг.взноса в электронном виде или (СНГ. Отправить на email № перевода и название системы перевода. Украина (сума, дата, время и ФИО плательщика);
4. личную фотографию в формате.jpeg (по желанию).

АКТУАЛЬНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Ноябрь 2019 г.

ВЫПУСК 11(55)

Часть 6

Ответственность за новизну и достоверность результатов научного исследования несут авторы

Ответственный за выпуск: Водяной О.
Дизайн и верстка: Вовкодав А.

Учредитель: ОО "Институт социальной трансформации"
свидетельство о государственной регистрации №1453789 от 17.02.2016 г.

Подписано к печати 04.12.2019.
Формат 60x84 1/16.
Тираж 300 шт. Заказ №042
Изготовитель: ФЛП "Кравченко Я.О."
свидетельство о государственной регистрации В01 №560015
Адрес: 03039, Украина, Киев, просп. В. Лобановского, 119
тел. +38 (044) 561-95-31

Адрес ред. коллегии:
08400, Украина, Киевская обл., г. Переяслав,
ул. Богдана Хмельницкого, 18
тел.: +38 (063) 5881858
сайт: <http://iscience.in.ua>
e-mail: iscience.in.ua@gmail.com

